

Передавайте з рук до рук, з хати до хати!
вайте „СУРМУ“ перед ворогами, бо це нелегальний орган!

Щиу 20 сот.
Проситься складти в Україну
„Політичних Вязнів“

СУРМА

— ОРГАНІЗАЦІЯ —
Української Військової Організації.

ч. 1 (40)

СІЧЕНЬ.

1931

Боєвий марш.

(Бл. п. Ю. Головінському привета)

У гору пропора! Де бою! Слава!
Удармо вже громом на ката.
Терпіння доволі, бо помста прийшла,
Доба перемоги й посвяти.

До бою за Волю! за голосом сурм!
Від плуга і книжки, з варстатів і тюрм.

До меч не досягне—там куді пошлем!
Петарди, гранати і бомби.
Нас Бог благословить—за Правду ідем
Нівчимо тюми і Домба!

До бою за Волю! за голосом сурм!
Від плуга і книжки, з варстатів і тюрм.

Лопочуть пропори і грає помар,—
Злодійське майно пропадає.
Прокинувся знову лицарський бунтар
І клятого ляха карає.

До бою за Волю! за голосом сурм!
Від плуга і книжки, з варстатів і тюрм!

За біль! За наругу! За жах шибеници!
За прадіда, діда і батька!
Входимо в бій із підземних пивниць,
Від Висли аж ген по Камчатку!

До бою за Волю! за голосом сурм!
Від плуга і книжки з варстатів і тюрм!

Останній виступ УВО, його причини та наслідки.

Ще ніяка подія на Західно-Українських Землях, у післявоєнному періоді не викликала такого відгомону і то так серед українського громадянства, як взагалі у світі, як осінній виступ УВО. Зокрема між українцями ще ніяке діло УВО не викликало стільки занять, непорозумінь, суперечок, замітів, як власне осіння стадія активності. Рівнож чужинці писали багато про ці події і всі вони підносили, що осінній виступ зорганізувала і ним керувала УВО та що цей виступ УВО був проявом протесту українського населення проти невинесимого польського окупаційного режиму.

Які непорозуміння й зануди виникали від саботажної акції?

Зачалося від того: хто це робить? Одні казали, що — польські дідичі самі, бо, мовляв, їм треба асекураційних премій; другі, що — польські провокатори, щоб, мовляв, тим способом підбурити польське населення до погромів українців; треті, що це роблять — комуністи; комуністи ж або випускали саботажі на свій рахунок, або заявляли, що не мають із ними нічого спільногого, однак давали, це також і не діло УВО, а самого українського населення й то проти волі УВО, ще інші підносили, що це діло — безвідповідальних авантурників і національних шнідників, яких треба найгостріше осудити, бо мовляв, це ніяка штука палити «купі соломи» і ширити анархію; деято вирост не вірив, що це діло УВО і казав, що коли б так і насправду було, те треба б було тільки

її подикувати за організоване переведення такої великої акції що ось уже 3 місяці триває, і яку при нинішньому польському поліційному режимі, здавалося, неможливо було б навіть і розпочати.

Коли ж УВО призналася до ведення саботажної акції, тоді поспівалися запити й закиди: пошо було признаватися? Чи не ліпше було звалити вину на поляків? А другі: чому взагалі палено дідичів, бож вони дістануть асенітрацію? А треті: пошо взагалі було вести акцію підпалів? Чи не ліпше б вбити одного—другого воєводу, та виконати кілька атентатів?

А що акція продовжувалася, то одні зачали осуджувати її прилюдно, домагаючися її припинення, а другі, навпаки, жадали продовження акції.

Коли ж акцію припинено, то одні зчилили галас: пошо було акцію припинити якраз тепер? другі дякували, що акцію припинено у свій час.

Коли ж наслідком «пацифікації» населення наше понесло великі втрати майном і людьми, тоді треті саме ті, що взагалі були проти акції та взагалі досі тільки виступали проти УВО почали закидати: а чому УВО під час «пацифікації» не зорганізувала відпору? УВО, мовляв, повинна була передбачати чим та все скінчиться! А інші голосили; величезні втрати! Нема ніякої пропорції між зисками і втратами! Саме ту пропорцію, мовляв, повинна була мати УВО на увазі, коли розпочинала саботажну акцію. А ще інші підносили: взагалі нема ніяких зисків, а самі втрати і руйна, знищення кооперації, «Просвіт», та взагалі

1931

українських організацій, величезні втрати на приватнім майні, терпіння населення наслідком побоїв та взагалі — підсилення ляцького ярма.

Ті заходи й засуди можна чути ще й сьогодні. Воно не дуже то й дивно. Бо ж УВО не могла відкривати свої пляни ширшому громадянству, а під час акції, та подій які потім насціли, не мала змоги своєчасно передавати висвітлення. Тоді як користуючи з того, всі наші противники, як на наказ, повстали й не оминали ніоднії нагоди, щоб не засадити УВО ножа у спину. Тому, що їхня пропаганда ще й донині не припиняється, й вони аж захищаються з радощів, що, мовляв, дістали до руку такі «прекрасні аргументи» проти УВО, вважаємо за потрібне, висвітлити всі ті сумніви, що їх можуть мати наші прихильники, та дати відповідь на всі ті засуди, що їх роблять УВО противника.

Чому ціль мав осінній виступ УВО?

Головною ціллю виступу УВО було: захистити престіжем ворожої нам держави та в очах українського населення, як теж в очах світа, через зорганізовання масового виступу в цей спосіб, як то було зроблено, задернати масовий похід поляків на українські землі, відстрашивши поляка-кольоніста і остаточно польськості на наших землях. Поляк — дідича, поглибити непримиримість українського населення до Польщі і врешті звернути увагу цілого світу на невиносимі відносини на західно — українських землях. Отже не повстання, чи провокування війни, але ціль значно обмежена.

Чи можна було ту ціль досягнути атентатами?

Дуже часто можна чути заміти, що ту саму ціль можна було досягнути хочби виступами проти представників ворожого режиму. Щі однака

заміти не є оправдані. На основі довголітнього досвіду треба ствердити, що всяки однічні виступи проти представників займанської влади часто-густо не роблять відповідного враження на широкі українські маси. Ці маси, зокрема українське село, відчуває даліше руку польського поміщика, кольоніста, чи місцевого жандарма.

Чому рішено палити майно дідичів і кольоністів?

Згадану вище ціль можна було б досягнути лише акцією, яка була б 1) масова, 2) довготривала, 3) широка б безладдя по цілому краю, 4) була б ведена рівночасно чи за чергую по різних місцях, 5) ріжними людьми та 6) яку не можна б було легко зльоакізувати. Є кілька родів такої акції: масові штурми, кроваві демонстрації, партизанска війна, розрухи, саботажі тощо. І коли спинилися на масових саботажах, а до того ще насамперед на підпалах дідичів і кольоністів, то ось чому: 1) вони промовляють найбільше до серця наших селянських мас, що важне з огляду на моральний вплив акції на наше населення; 2) вони бувають по найбільш загрозливому для нас явищу по фізичному витисканню нас із наших земель ляхами; 3) вони бувають по одиницях, розпорашених в українській морі, відріваних од органів безпеки, себто, по таких, яким не легко державі забезпечити на випадок розрухів, повстання, тощо охорону життя й майна: тим самим удар націлений і в най slabше місце ворога, викликуючи серед поляків пострах і зневіру, які переносяться теж на поляків в корінній Польщі і відстравували їх від замірів осідати на українських землях. 4. Вона не вимагала великих матеріальних вкладів, що при скрутності фондів УВО мусіло грati теж великую роль. 5. При цій, в порівнянні з іншими масовими виступами, не треба було числитися з великими втратами в людях.

Святий вечір на Баторого.

(1928 р.)

Сірі тюремні стіни келії ч. 50 «на Баторого» ледви-ледви вміщують 13 політичних вязнів. Тісно та весело, бо сьогодні Свят-вечір. У сіру буденницьну вязня вкрається промінчик сонячного світла, нагріває атмосферу, впливає шляхотно на душу. Це-ж день, коли прийшло на злібний світ Світло Правди! прийшов Богочоловік, що боровся й умер за святу Ідею, що не визнавав гнету й поневолення людей людьми, що силою кинених ним кличів згуртував у підземеллі цілі ряди борців, готових до найбільшої посвяти.

Вже два місяці ми у спільній келії. Перед тим сиділи ми одинцем по келіях де зуналися над нами ключники і злодії. Та слушні права політичного вязня вибороли ми восьмиденною голодівкою. Той, хто знає ціну спільногобуту в одній келії, зрозуміє, що жертва п'я нічо в порівнянні з тою благодаттю.

Гутірка дискусій, жарти, що аж боки прізви, спільна допомога, обмін вістками зі «світа», спілна оборона від зуналь, пляни втечі й т. п. Це все не лише відсвіжує вязня, але й робить його бадьорим, відпорним, каке забувати про дійсність та мріяти про будучину.

Тоді в тюрмі сиділо нас вісімнадцятеро. В нашій келії ч. 50, були: Атаманчук Василь, Вербицький Іван, Вербицький Михайло, Вірстюк Михайло, Дармохвал Володимир, Дерлиця Остап, Дзіс Воло-

Чи дійсно виступ УВО приніс тільки користь кольоністам і поміщикам, а українцям пошкодив?

УВО закидують: все це гарно, але акція УВО помогла тільки поміщикам і кольоністам. Їхнє майно було обезпечене і їм навіть було вигідно дістати високу асекураційну премію. Заохочені нічією УВО вони начали самі себе підпалювати.

Передусім треба зазначати, що не було головним завданням зробити дідичам і кольоністам найбільшу матеріальну шкоду, а нанести взагалі Польщі найбільшу моральну шкоду. Поляки добре відчули положення, коли писали: «там на кресах горить не майно, але честь польського народу». Про асекурацію говорили: українські мальконенти, а не поляки, яких це образило.

Автів треба знати, що не все знищено польське майно було забезпечене, та не все те майно забезпечене було на повну свою вартість. Далі, коли нищено й вповні забезпечене майно, то це не означає, що не спричинено ніякої матеріальної шкоди; бож тут втрати понесла польська держава, що платила асекурацію. Ми знаємо рівно ж добре, що були такі випадки, де самі польські поміщики підпалювали своє майно, думаючи, однаке, що задля цього не треба нам попадати в роспушку, бо ці польські поміщики показалися дуже злими польськими горожанами, коли за кілька соток чи тисяч золотих премій, помагали нам вести протипольську і протидержавну діяльність. Своїми підпалами вони напевно не помогли Польщі ні закордоном ані не посилили її в нутрі.

Хто переводив саботажну акцію?

Саботажну акцію започаткувала та переводила УВО. Однаке треба знати, що кожна акція масового характеру дуже заразлива, й чим більше впливає вона на маси, тим більше притягає вона до себе сторонніх людей. Коли б УВО замісць

саботажів, зачала партизанську війну, то можна з певністю сказати, що вже першого дня до партизанських відділів із членів УВО прилучилися б стеронні люди. А все-ж не було б підстави твердити, що війну ведуть — самі маси стихійно та йще проти волі УВО, як це, напр., твердить деято про останню саботажну акцію. Коли ж поодинокі саботажі переводили також не-члени УВО, то це тільки доказ, що акція захоплювала маси, відповідала їхнім бажанням та що вони до почину УВО, отже, і до самої УВО поставилися з довірям. І тому не треба дивуватися, що, хоч наші села страшенно потерпіли при «цизіфікації», досі ні з одного з них кількасот спаціфікованих сіл не піднісся ніодин голос осуду саботажів. Що більше, коли на одній партійній нараді піднесено проект осуду саботажів, то саме делегати з провінції той проект провалили. Найкращим доказом, що наше селянство не заломилося і в своїй непримиримості супроти Польщі ще скріпилося, є його постава при виборах. Треба знати, що наші застражені партійні проводи не надіялися здобути навіть п'ять посольських мандатів.

Чому УВО призналася до ведення саботажної акції?

Кожний вчинок революційної організації, без огляду на кінцеву ціль, яку має досягнути, сповняє і пропагандивне завдання. Розуміється, сповняє тоді, коли всі знають, хто є автором вчинку. Інша річ, коли, напр., міністра перейде авто або вбє його бандит, і інша, коли вбє його революціонер. Колиб у Галичині замісць саботажних підпалів, було в 10 разів більше звичайних пожеж, то що це кого обходило, за війском пожежних та товариств забезпечення?! Колиби ми старались були представити осінню саботажну акцію, як вчинки самих поміщиків, які хотіть себе матеріально підкріпити, то вона втратила б свій політичний характер.

На столі засвічена свічечка з жовто-блакитною стяжкою, це в пам'ять полеглих борців. Навколо стола лавки. Чекаємо.

І знову кроки на коритарі і брязкіт ключів і колодки.

— Коляця!

— Це традиційна вечірка в комітету допомоги вязням. Заздрим оком дивиться клюшник М. Звичайно сердитий та сьогодні мягкий.

— Ге-ге! Та-ж у вас цілий бал!

Так, так, пане «команданті!» Бачите, памятають про нас! Ми не злодії, за нами наш народ!

Лиш «гетьман» головою похитав певно думав: ех, коби так. Не сиділби ми оце в тюрмі, а святкували б у своїй Державі.

Зачинилися двері. Свята Вечера на столі. І кутя, і борці, і «бульбі», і вареники... Лише, біля більших тарілок зі стравою, стоять розложені цинкові, тюремні «шуделки», що пригадують тюремне життя.

Сідаємо за стіл. Сваримося з «гетьманом», що не хоче сісти на почесному місці. Сів, де прийшлося. Так. Це його вдача. Він рівний із рівними і в бою, і при столі.

О, Команданті! Ми розуміємо тебе. Ти даеш нам приклад усім. Але тим більше ти дорогий для нас.

Кутя, побажання, вечірка.

Щось давить гортанку. Щось тисне в грудях. Цілуємося, бажаємо країці долі та щоб на другий

димир, Головінський Юліян, Гретчак Ярослав, Ко-валисько Микола, Матійців Прокіп, Мартинець Володимир, Стефанишин Антін. У келії ч. 35, на жіночому відділі, були: Вербицька Оля, Дзьобівна Стата, Гретчаківна Оля, Королюкова Галия, Яницька Леся. Ми на другому, вони на першому поверсі.

Вікна обох келій входили на тюремне подвір'я, де відбувалися проходи так, що можна було влучну хвилю перекинутися словом із товаришем, почати про себе якусь вістку. Не було днів, що ми не дерлися до загратованих вікон сказати добриден, або пожартувати. Були в нас і «залюблени», що сиділи стало при вікнах, нічого не кажучи, махали руками, тужним поглядом дивилися одне на одне й мріяли. Не брачувало на їх адресу й дотепів із боку побратимів. Гамір, сміх, дотепи весели.

Та сьогодні мовчанка. Майже вся братія лежить на ліжках «Гетьман» (так називали ми найстаршого зоміж нас — сотника Ю. Головінського, команданта У.В.О.) теж чогось задумався... Лише непосидчий Вірстючок кропить у шахи з Дзісем. — а «залюблений» Атаманчук «чипить» при віконці та слідкує чи не вигляне хто з жіночого вікна.

— Що до біди, пане «Гетьмане», всі якось по-соловіли? — відзвивається хтось. — Полиції від світочних посилок повні, аж вгинаються, незадовго подасть святочні «корита» комітет вязнів; а вони всі наче повмирали!

Настрій кращає. Хоча майже в кожного з своїх «корита» з дому, та пам'ять громадянства каже нам, що ми не самі, що з нами разом почувавши і думають інші, там на «світі».

— Ну, панове! Треба накривати стіл, бо швидко вечір.

Зісуваємо два столи поруч, накриваємо обруром. Кожний витягає зі своїх пакунків, що має найліпшого. Тут усілякого роду печина й солодощі. Як у дома...

рішор і підтримка тієї ж землі. Тоді праце будуть її землі не матиця.

С вчених, авторів яких відзначають, вказати вони були засновані вже признавалися до вчинку. Так було на початках саботажів, ажіт: хоч після цього за спрощенів незадовільно за горячим учнину, все ж все було якщо, що є зарада УВО. Тому УВО писала.

Однак, коли ж європейським поступком акція, зачала набрати розголосу, при чому всі признаки вказували, що вона ще дужче буде тривати, тоді почали виникти великі небезпеки: одні українці зачали підносити, що не самі поляки себе палить у наші обережні асекураційні премії; інші ж зачали давати інтерв'ю та заявя, що не акція більшевицька: до тогож і більшевики зачали таки і справді присуствуати та акцію сібі.

Тут грала небезпека знівечення всіх можливих здобутків акції, для яких Й її ведено. І тому УВО мусела признатися до вчинків, щоби надати цим вчинкам національно-визволічний характер, щоби їх не скапітализували зовсім незаслужено більшевики.

Так ось, признанням до саботажів потверджено лише факт, що річ іде тут про національний рух та що саботаж із акція має глибокі причини, а саме - нестерпні відносини під польською окупацією.

У зважку з саботажною акцією світова преса писала, як, напр. «The Nation», що довго ж-вріючий опір українців проти польської крадіжки їх незалежності вибухав в формі терорістичного бунту проти польського панування, «українці в Галичині вибрали інші, ніж посередині способи, щоб зробити про свій вільний; або як «The New-York Herald Tribune», що підтримуючи кермувана терористична військова організація, яка заміряє до визволення Східної Галичини від польської влади та до створення враз із терористичною совітською Україною

рік вечерили в окопах... Так. Коли важко буде вибороти Волю, так хоч дай, Христе-парю, щоб за

незалежності української держави: щі підвали нагадують методи ірландських терористів 80 років минулого століття; аби, як писає «Cecil», що національна свідомість українців розвинулася в таких умовах пілковито, а тому виникли таски українські організації, метою яких є незалежність і воля України».

Подібно писали десятки й сотні різних часописів, що сформовують думку мільйонів людей. Чи писали б так чужинці, коли б були переконані, що саботажі — це діло більшевиків або поляків? Чи писали б так, коли б взагалі саботажної акції не було?

І треба ствердити один великої важливості факт: чужинці впovні нас зрозуміли; зрозуміли, що мусимо такими способами боротися. А тому вони нас не осудили й не осуджують, а противно співчувають нам, цілій нашій справі. Зате осуджують нас свої — українці.

Хто й на чиє жадання осудив УВО?

Якраз становище закордону, який утотожнював чинність УВО із загально-національним українським рухом, а з другого боку — солідаризування українських мас із саботажною акцією, надзвичайно шкодило Польщі. Шкодило їй внутрі, бо саботажева акція не припинявалася повних три місяці, шкодило їй теж назовні, бо українська справа переставала бути внутрішньою польською справою, а набірала значіння **міжнародного питання**. Польська влада побачила, що супроти УВО при існуванні **одноцілого фронту українського громадянства** вона є і буде безспальна. При одностайному фронті не можна ані паралізувати саботажової акції, ані виступити з відповідними аргументами за кордоном.

Отже полякам треба було: 1) щоб самі українці осудили саботажну акцію, її тим способом відобрази моральне підніжжя для дальнішого її ведення, 2) щоб

Пливуть спомини, балашки, тюремні жарти: ховання подушок, розвеселі гуланки і т. п.

виступом самих українців проти УВО заломився одностайній український фронт, та тим способом була дана можність полякам піти рішучим походом проти всіх українців. Тому поляки від самого початку саботажної акції домагалися, зокрема у пресі, щоб легальні українські організації, а в тому числі й політичний провід, осудили саботажну акцію.

Наш дотеперішній політичний провід уже нераз заломлювався якраз тоді, коли треба було проявити найбільшу тревалість і то хоч маси, на які він спирається, були готові витримати до кінця. Так було і в данім випадку. Та даймо слово одному з тих проводирів. Посол Галушинський, один із лідерів УНДО, наївно-широ говорив у польськім соймі дня 20. I. b. r. таке: «Спершу інтервюювали ми перед місцевими чинниками, доказом чого наші делегації у панів львівського й тернопільського воєводів. Ми змальовували положення, звертали увагу на те, що **ніщо не робиться, щоби стримати підпали**, а цілком спокійно толерується польські голоси, що накликують до відплати й реванжу. **Львівський воєвода**, в якого був я і пос. Целевич, **домагався від нас осуду цілої акції**... «У статтях Діла» «Нового Часу» і інших українських часописях почалася кампанія проти підпалів. Нарешті вийшла відозва з укр. партії: УНДО, радикалів і соціалістів, де ясно й виразно осуджено підпали. А проте стали до нас доходити перші страшні вісти про пасифікацію.»

Хай наше ширше громадянство добре занамтає, на чиє жадання осуджено саботажну акцію, та що зробили це партійні проводи, не тільки без відома, але **проти волі партійних мас**, які на ширших партійних зборах провалювали проекти будьких заяв лояльності й осуду.

Кому помогло а кому пошкодило осудження УВО?

Отже, поляки діпняли, чого хотіли: Заяву партій рознесла «Польська Агенція Телеграфічна» по цілому світі; польські дипломати подавали її всюду доводячи, що самі українці не тільки признають, що саботажна акція не звязана з Українською

групами таборів, вона рішила акцію припинити, тим більше, що була глибоко переконанаю, що дотеперішня, майже тримісяці триваюча акція свою ціль сповнила.

Українське громадянство, впрост із жахом прийняли вістку про припинення акції УВО, при чому через непорозуміння думали, що УВО взагалі припиняє свою діяльність. Посипалися із усіх сторін протести до Начальної Команди з доказанням вести акцію далі.

Однак, раз заломаний фронт не можна було відновити. Це безперечно не могло залишитись без впливу і на самих боєвиків, перемучених до цього трьох місячною беспереривною підпольною працею, переслідуванням поліцією, прибитих смертю свого команданта та временно осуджених власними політиками. І коли сьогодня наші радикали, соціал-революціонери і оборонці, отже всі ті, що досі не то не помогли нічим УВО, але ціліми роками найбільш нечесними способами старалися їх шкодити, злорадісно витикають УВО, що вона не поставила в часі «пасифікації» полякам належного опору, то ми відновідаемо, що до цього причинились якраз вони самі і то у великий мірі.

В чому ще лежить шкідливість виступів проти УВО?

Поминаємо те, що виступи проти УВО були **етично безчесні**, бо, замість звернутися враз із УВО проти спільногого ворога, українські мальконенти засадили ніж у спину революційній організації саме тоді, коли вона була цілком занята боротьбою з національним ворогом, куди важніше те, що ті виступи з національно-політичного боку злочинні. Іх наслідком була не тільки безпощадна «пасифікація» без ніякого відпору з українського боку, але вони загрожували знівеченням акції за кордоном. Ніхто не може заперечити, що небувале досі застиковування нашої справи закордоном не мало б місця, коли б не було саботажної акції. Чужинці саме наслідком масових відрухів у Галичині звернули увагу на нашу справу, зв'язуючи її з **українським революційним рухом**. Так і ми

Наперед кілька завваж: коли б ми мали при кожній акції огляматися тільки на втрати з українського боку і за всяку ціну старалися їх не допустити, тоді взагалі не можна б було вести ніякої акції. Ми виходимо з іншої засади: без ніякого сумніву, найбільше й постійно тратимо ми всі, цілий народ, тоді, коли нічого не робимо. Польські повстання 1830 і 1863 р. принесли полякам такі втрати, що в нас прокляли б їх на віки вічні; авсек жони були підставою визвольної традиції поляків, які вони завдають нині своє існування як нації й державі. Коли б ми мали огляматися на пропорції між зисками і втратами перед кожним виступом, то николи б ні на один виступ не зважилися. Лише послідовність, тягливість, витривалість та безкомпромісний похід до своєї мети може нам забезпечити перемогу.

Коли мова про останню саботажну акцію та акцію протесту у звязку з «пацифікацією», то все ж навіть сьогодні, коли вони вже за нами, зарано противставити собі зиски і втрати. Втрати свої ми вже маємо, знаємо їх та є під їхнім враженням. І втрати маємо більші, ніж могли мати, коли б провідна інтелігенція показала себе відпорною. Всек ж сьогодні можемо сказати, що перемога є **по українським, а не польським боці, а зокрема, що саботажна акція ділняла своєї цілі.**

Наша акція мала **захистити престіж ворожої держави**—і в очах світу, і українського населення. Ніхто не може твердити, що наслідком саботажів, а потім «пацифікації» зрос престіж Польщі серед українського населення. Коли ходить про закордон, то про досі найбільшу прихильність до Польщі французьку політичну опінію пише з нагоди краєвих подій франц. учений проф. Р. Мартель таке: «Можемо тепер констатувати щораз більшу й більшу еволюцію французьких відповідальних політиків. Вони зачинають вже розуміти, що союз Франції з Польщею — це смертний гріх, який може Францію привести до згуби. Так не пишуть про того, чий престіж зрос!

Та українські малконтенти кажуть: «Що? А «пацифікація»? «Ми ж кажемо на це так: хоч яка страшна була «пацифікація», а все ж акція саботажна, ведена З місці, в упорядкований державі, озброєній від стіл до готови, акція, яку не можна було ніякими способами здергати, була доказом **сили, активності й спору**, а не слабости, пасивності і кволості. Досі Европа вважала Польщу своїм жандармом на Сході, який зможе оборонити її перед більшевицькою навалою. Тоді як під час саботажної акції я самий світ побачив, що **Польща не тана вже дужа**, коли підпільна організація може протягом місяців ширити в ній розрив. Ось що писали чужинці: «Не треба біль-

шого доказу упадку державної думки за диктатури Пілсудського, як партизанска війна у Східній Галичині». Отже активність та зрост українства, як фактора **сили**, який може наробити багато лиха, змусили світ поставитися поважно до української справи; світ рахується лише з факторами сили, а не з натяканням на зразок того, що можна читати в публікаціях «Оборони України». А вже ніякий розумний чужинець не числив на те, щоб при демонстративній акції підпільна організація знищила озброєну від стіл до голови державу! Навпаки, акція «пацифікації» була далішим доказом слабости Польщі.

Подібно як для чужинного світу, так і для українського населення, польська «пацифікація» була доказом безсила гнобителя, доказом, що йому вже не сила **іншими** способами вдергати українського національного руху. Інакше це населення морально заломилося б, тоді як такі факти, як вибори, вказують тільки на зреволюціонізування його, непримирність до ворога та неуступність.

Відносно польського населення, то воно насильствами польської влади здеморалізувалось і нині живе в більшому неспокою, чим досі. Ніхто сьогодні не може сказати, що Польща почувається нині на українських землях певніше, ніж це було перед акцією УВО і «пацифікацією».

Врешті УВО мала звернути увагу світа на нестерпні відносини на західно-українських землях. Мабуть тут рівно ж не може ніхто заперечити, що це не сталося. Тисячі статей в пресі цілого світу, рефератів, нарад, розмов, інформацій, рапортів амбасад, публіцистів, учених, тисячі телеграм, брошур на різних мовах — є найкращим цього доказом.

На кінець акція УВО поглибила непримирність українського населення до Польщі та знищила моральну основу для всякої угової політики. Якраз тут лежить причина, ворожого відношення до УВО з боку всіх тих, які мають задушевні бажання будь якось уламтуватися в Польщі, будь спільно з Польщею помагати їй у здійсненню її Ягайловської ідеї.

Чеський публіцист Харват пише: «Польська «пацифікація» роздмухала глибоко ненаєстість та ворожнє у між двома слаянськими народами. Ця «пацифікація» кличе до життя підземні організації та підсилює в багатьох українців віру, що мирне порозуміння з Варшавою неможливе. Поліційні та уланські відділи ускладнили внутрішньо-політичні відносини в Польщі. Пілсудські хотів показати національним меншинам свій п'ястук, але своїми уланами Польщі не допоміг. За його рішенням болючого українського питання буде Польща покутувати довгі літа».

Перша поміч затроєнними газами.

Перше, що треба — зробити, це **перенести хорого з затроєнного простору**. Підкреслюємо — перенести навіть тоді, коли були лише легкі знаки отрояння та затроєній заявлів, що може ходити. Річ у тому, що в затроєнім стані найменша праця може дати за кілька годин дуже прикрі наслідки, бо при праці мязів зумітковується кисень, якого отрояному конче треба мати подостатком крім того, при найменшій праці звичається тиснення крові, а це впливає вбивчо на затроєні легені.

Коли перенесено хорого на чисте від газів місце, треба його **переодягнути до чистого білля**, бо гази всякають до одягу, міцно чіпляються його,

пороху, бо з порохом могли дістатися до пошкоджених легенів якесь пошесть. Кімнати, де лежать хорі, мають бути просторі та часто провітрювані.

Проти діяння подразливих газів на доступні слизниці, належить ті слизниці **виплінувати solutio natrii bicarbonici** та вдихувати алькоголеві пари або пари алькоголю з ментолем тим способом, що хорі тримають перед устами та носом хустинку або кусник Гази, намочені до тих течів. Очі можна прополікувати фізіольгічним розчином або $1\frac{1}{2}\%$ розчином **natrii bicarbonici**, або вкапувати $1\frac{1}{2}$ — $1\frac{1}{2}\%$ розчин кокаїни чи прикладати 2% масть **natrii bicarbonici**.

У випадках, коли дуже швидко звиліся ознаки душення (oedem легенів) або непритомність, вживают інгаляції (вдихування) **нисня та пущення крові** (венепункція). Обидвох тих способів не можна вживати без лікаря.

Для лікарів даємо наступні вказівки: 1) щодо інгаляції **нисня**, слід памятати, що альвеолі є сильно газами пошкоджені, а тому не сміємо впускати кисень під вищим тисненням, ніж $1\frac{1}{2}$ атмосфери. При синій асфікції (cyanosis) хорі швидко спокоюються, дихання його стає вільнищим, суапоза зникає. При сірій асфікції хорі набувають памяти, а серце їх зачне правильніше працювати. Штучне дихання є контрайндіковане з огляду на пошкодження легенів тканин; з тієї самої причини контрайндікований є пульмотор. Цих середників можемо вживати лише при затроєнні CO або HCN, бо ті сполуки не пошкоджують альвеолі. 2) що до **венепункції**, то вона напевно задержить витворення едему, коли зробимо її в самім початку едему; тоді то чути мале хроціння в легеніах, головно в долішніх частинах. Заки приступимо до венепункції, треба перевірити, чи тиснення крові досить високе, інакше кров не пускаємо. Треба випустити 250—500 ccm. крові, а на другій чи третьій день, як що треба, повторити. Коли кров, при уколі голкою, не хоче витікаги, треба зробити ножиком більший отвір. Коли й тоді не тече, можна 15—20 мінущ перед операцією встрикувати до жили строфантін, або при самій операції встрикувати помалу до жили на другій руці фізіольгічний розчин так довго, аж кров потече. Коли б і це не помогало треба пустити кров з arteria radialis. Hans Horst Mayer завів до терапії едему ще calcium тому, що Ca знижує пропусканість капілярних стін. Інші радять встрикувати фізіольгічний розчин Рінгера, модифікований Гамбургом: NaCl gr. 9, Ca Cl₂ gr. 0.24, KCl gr. 0.42, NaHCO₃ gr. 0.2, на 1000 gr H₂O. — 3) **Акцію серця** треба піддержувати кардіяком (Kafr, coffein). Контрайндікований: адреналін, стрихнін, амільнітрат, нітрогліцерин. 4) **Пневмонії та гангрени легенів** лікують як звичайні пневмонії та гангрени, лише затроєні газом треба відділити від інших хорів, з огляду на їх слабу відпорність проти інфекції).

Штучного дихання не можна застосовувати до непримітивних чи тих, що душаться, з огляду на можливість попкодження легенів тканин; вимок є лише при CO та HCN, бо ті гази не пошкоджують легенів.

Хорі повинні лежати горілиць, щоб віддахи рівномірні зілами легеніями. Курення заканане. Важливо поборювати нашель, бо сильне напинання легенів при капілі дуже шкодить. Можна вживати для того наркотиків, наприклад, вероналю, сульфоналю, тріоналю або $1\frac{1}{4}$ — $1\frac{1}{2}$ mg скополіміну шідскірно (наркотиків із групи морфія треба оминати, бо вони зле впливають на центр дихання).

Спрагу гасить теплою кавою, чаєм із домішкою вина або руму. Дієту не треба обмежувати, хиба при важніших забуреннях, а тільки не вживати гострих річей (перець, паприка), що викликають кашель. Коли вдається побороти першу симптоми затроєння, кашель, шкрабання у глотці, біль, недостача віддиху, звичайно-хорого врятовано.

Щодо інерту, то вже була згадка, що від затроєння ним хоронить продишні органи маска, а інші частини тіла — чи матерія, імпрегнована парафіною, чи інша непродишна тканина, або ж налаштування шкіри чистою **вазеліною** (не товщем!), чи вазеліною з 10% хльорового вапна (**calcium hypochlorosum**). При поцаревні шкіри інерту, не можна капілі інерту на шкірі витирати, лише вискати **бібулою або ватою**, а потім шкіру **вимити** у пливучі воді мілом або змити алькоголем, етером, бензиною чи іншими сполуками, що розпускають товщі. По вимитті належить покласти на шкіру **масть** (10% **calcium hypochlorosum**) **vaseline** або прикладати обклади з 1/2000 **kali hypermanganici**. Масть із хльоровим вапном не можна держати більше, ніж 2—4 год., бо інакше вона сама може подразнити скіру та викликати запалення. Очі треба **вимінівати теплою водою** або 2% **natrii bicarbonici**, а відтак під повіки дати таку масть:

Rp. Natrii biboracici subtiliter pulverisati gr 1,0	Natrii bicarbonici purissimi gr 2,0
Aqua destillatae gr 10,0	Lanolini auhydrici
Vaselini albi aa	gr 100,0

Уста й ніс треба виполікувати **solut. kali hypermanganici**, або **aqua calcis**, **aqua fontis** aa. Очевидно, що все це принесе користь тоді, коли інерту поміч подано шведко, коли ще інерту не всякий ніглико.

При подаванні першої помочі памятати, що всі предмети, що находилися в межах діяння інерту, небезпечно, а тому кожний, хто помагає, хай добре вважає на себе; треба **хоронити руки**, не терти руками очі, доки їх порядно не вимімо. Санітарний персонал має уважати, щоби не перенести інерту на іншого хорого.

(При дальшім лікуванні подаємо для лікарів наступні вказівки: на початку діяння інерту, шкіра виказує попалення 1 ступні; натираємо її індеферентною мастью або пулром (**zincum oxyd dermatol**) та завяжемо; очевидно, що перед тим шкіру обмисмо течивом, що розпускає товщі. Набіглі міхурці треба усунути, отже, відстalu шкірку відрізати, а пе місце добре вимити **kalium hypermang 1—2000—5000** або 4% **natrii bicarb.**, а відтак завязати. При інцизії міхурців треба уважати, щоби теч із них не розтікалася по шкірі, бо на місцях, які діткне теч, може постарати кове затроєння інерту. Рани треба частіше перевязувати, і за кожним разом треба добре усувати матерію з них. Дальше лікування йде за дерматольгічними правилами. Хоріх із попаленими очима треба тримати в кімнатах із **заслоненими віннами**, бо світ о їх дуже разить. На початках треба очі часто прополікувати борою водою або фізіольгічним розчином; найліпше службу робить 1:4000 **kalium hypermanganicum** у фізіольгічним розчині. По виполканні треба приложити масти за поданою вгорі рецептою, або, головно на пошкоджені вічка, 1% масть **hydrargiri oxydati flavi**. Коли є подзиена **iris** або **coryne** допоручається 1% **atropig** 3—4 рази денно. Слизниці горішніх шляхів дахання треба прополікувати **aqua calcis**, **aqua fontis**

тis aa, або 4—5%, natrī bicarbon, та ці розчини інгаляюти. Інємонію лікують як і кожну іншу. При вонітуванні, виполікуємо плунок гіперманганом та встрикуємо morphium antropin, на розвільнення ж подаємо bolus alba та carbo animalis. Чиність серця піддержуємо кардіаками).

Протестна акція укр. емігр. в Європі.

Литва.

a) Акція „Литовсько-українського Товариства“.

— 21. X. 1930 р. улаштувало «Литовсько-українське Товариство» в Кавнас сходини, на які запрошено визначніших литовських редакторів та журналістів. Збори відкрили голова Т-ва проф. Біржішка, який засував присутнім теперішне положення на українських землях під Польщею. Відтак слідували реферати — Чучмана (українською мовою), Др. Пуріцкіса, проф. Вайльоніса та Давдварда (литовською мовою). Всі промовці підносили варваства ляхів у звязку з останніми подіями на Західній Україні. У дискусіях, які потім розвинулися, інформовано про стремлення українського народу. Присутні журналісти взяли на себе познакомлення ширшого литовського громадянства про галицькі події при помочі преси.

— 28. 1930. улаштовано для ширшого литовського громадянства доклад про останні події в Сх. Галичині. Промовляли: Давдварда та Чучман.

— 31. X. 1930. відбулося в Кавнас українське листопадове свято. На початку відіграла оркестра литовських інвалідів литовський та український національні гимни. Відтак промовляли проф. Біржішка (литовською мовою), Чучман (українською) і Давдварда (литовською). Всі промовці торкалися подій на Західній Україні. Поміж рефератами були українські й литовські сольно співи (п-і Сташкевичайтє і п. Бручкус), українські та литовські декламації, українські пісні, виконані смичковим терцептом в супроводі фортепіану, а потім хором «Союзу Литовських Стрільців», під управою проф. Мартініоніса.

— 1. XI. 1930 р. о 10 год. рано відслужено в костелі Вітовда жалібну панахиду за полеглих та замучених борців за волю України. Панахиду відправляв кан. Тумас, що у процовіді познакомив присутніх із тими жорстокостями, що їх приходиться переживати українцям під Польщею. Опера артистка п. Матулайтіте та хор державної опери відспівали церковні пісні.

— 1. XI. 1930 р. о. год. 12 впол. військовий капелан мітроносний протоієрей Корчинський відслужив панахиду в православній церкві: в панаході взяло участь богато литовців та білорусів. О. Корчинський познакомив присутніх з положенням у Сх. Галичині, вказуючи на жертви, які доводиться класти українській нації в боротьбі за свою незалежність. Церковний хор відспівав ряд церковних пісень.

— „Литовсько-українське Товариство“ в Кавнас вислато до Ліги Націй протестну телеграму, а до всіх державних і політичних установ і представництв заграницьких держав меморіали та брошюри в справі «пацифікації».

б) Радіо.

— 1. XI. 1930. передавано по радіо цілу програму листопадового свята в Кавнас.

— Того дня о год. 9.30 веч. відбулися окремі відчities про «пацифікацію» та про значіння 1. листопада. Відчити виголосено англійською, французькою, німецькою, литовською, есперанською і польською мовами.

ном та встрикуємо morphium antropin, на розвільнення ж подаємо bolus alba та carbo animalis. Чиність серця піддержуємо кардіаками).

польського терору; протест розіслано до представників міжнародних гуманітарних установ, Ліги Націй, Червоного Хреста, Ліги прав людини та громадянства та до різних редакцій.

— 6. XII. 1930. відбулося у Відні величаве протестаційне віче українського, німецького та литовського студенства в найбільшій салі віденського університету. Від професорської колегії промовляв проф. др. Мух, від нім. студенства Еріх Шікнер, по нім делегат українського студенства, а на кінці Владас-Августайтіс від литовців.

У винесений резолюції німецьке студенство звертається враз з українським та литовським студенством у Відні до німецького правительства до німецького правительства з проханням підприяти всі кроки з ціллю забезпечення українцям і німцям всіх людських та політичних прав в Польщі на будуче».

Між присутніх розкинено летючки зі знімками побитих людей при «пацифікації».

б) Офіційні інтервенції.

Польський посол в Австрії, К. Бадер, зложив протест перед мін. загр. справ Шобером проти віденської демонстрації. Однак ректор університету, Іберсбергер, на інтерпеляцію Шобера, заявив, що колибі він був присутнім на протестному вічу, то вживби ще гостріших слів проти Польщі, та зробили студенти.

Данциг.

a) Акція українців.

— 30. IX. 1930. р. відбулося в Данцигу протестне віче, яке винесло резолюції, та у французькій, англійській та німецькій мовах розіслало їх до місцевого уряду, різних видатних організацій та до всіх чужоземних амбасад.

— 1. XI. відсвяткувало українське студенство листопадові роковини; на святі піднесено кліч

створення окремого фонду для віdbудови краю та для несения помочі побитому населенню; рівночасно на ту ціль вложено 60.—гульд.

— 16. XII. уладжено збирними заходами цілої української кольонії листопадове свято, яке попредила Служба Божа та панахида з окремою молитвою за полеглих та померлих при «пацифікації»; промови на академії торкалися останніх подій в краю.

— 20. XI корпорація «Зарево» уладила святочний конвент, присвячений памяті сотн. Ю. Головінського; на конвент запрошено представників всіх інших корпорацій.

— Українське студенство оснувало «Українське Пресове Бюро», що приступило до видавання бюлетинів на німецькій мові з освітленням останніх подій в краю. Це Бюро інформувало також про краєви події чужу пресу, доставляючи їй матеріали, які надходили з краю, подібно як і подавало інформації до української преси в Америці. Побічного займалося воно кольпоражею всіх видань в справі «пацифікації», що появлялися по інших осередках української еміграції.

б) Акція чужинців.

— У Данцигу відбулося в дні 13—15. X. 1930 р. Конгрес Міжнародної Федерації Прихильників Ліги Націй, на якому брали участь видатні представники 22-х світових держав. Із цілого ряду комісій присвячувано велику увагу нарадам комісії для справ національних меншин. На тій комісії голландська делегатка п-і Банкер ван Боссе піднесла справу останніх подій на Західній Україні та звернула увагу на незвичайно жорстокі репресії польського уряду. По відповіді польського делегата, рішено утворити окрему підкомісію, яка має зібрати конкретні факти із «пацифікованих» земель та подати із цього звіту на найближчому конгресі Федерації на весну 1931 р.

Протестна акція заокеанських українців.

(Дальший звіт на підставі матеріалів, одержаних до 31. I. 1931.)

1. Протести поодиноких організацій.

— 5. X. відбулися Збори «Ліги Визволення України в Пітсбургі». Це були перші протестаційні збори українців за океаном, що заразом звіввали всіх українців в Америці до протесту проти польського терору. Зібрано на активну боротьбу в краї 300.— дол. Рівночасно в «Народнім Слові» в Піттсбургі оголошено зазив до протестної акції п. з. «Хто живий вставай». Ця організація має клич: «Наша боротьба—це ця, що в узброєних долонях. Мечами вороги нас побідили; мечами побідимо їх, і новотане вільна і самостійна, усіми землями обеднана Україна. Даймо в руки борцям нашим на Україні мечі, а дамо собі—дамо нашому народові кращу долю».

— «Т-во українсько-американських горожан» в Філадельфії вислато протести: 1) до американського секретаря Генрі Л. Стімсона, 2) до амбасадорів Англії, Франції й Польщі та 3) до Ліги Націй.

— «Українське жіноче запомогове Т-во» в Чікаго вислато протести телеграми до секретаря Стімсона й Секретаріату Ліги Націй.

— «Комітет українських виборців» та «Український Союз» в Бразилії надіслали протести

телеграми міністрові внутрішніх справ Бразилії та до Ліги Націй.

— Протести винесли рівно ж наступні українські організації в Бразилії:

— «Український Національний Союз» в С. Павло, Бразилія 16. XI; «Т-во ім. Т. Шевченка» в Жанґоді 21. XI; Т-во «Просвіта» в Трес. Баррас; Т-во ім. «Т. Шевченка» кольонія Верна Гварані, 23. XI.; Школярі української школи в Жанґоді, 20. XI; «Т-во ім. М. Шашнєвича» в Каразіньо; Філія «Українського Союзу» в Трес-Баррас, 14. XII; та «Українська Громада» на Віллі Україна Куритиба, 15. XII.

— Жіноча інтернаціональна Ліга мира й свободи (відділ Чікаго) внесла протест на руки польського консула в Чікаго.

— «Українсько-Американський Клуб» в Бейоні вислав протести до сенаторів сейту Нью-Джерсі.

— «Брачтво Петра й Павла» в Бриджпорт Конн. надіслало протест до Вашингтону, зокрема до президента Гувера, якого почесного голови Американського Червоного Хреста.

— «Відділ Українок в Америці» в Проню вислав 26. XI. протест Стімсона та прем'єрам Великої Британії та Франції.

— Парохія св. Миколая в Рой, Нью-Йорк, вислали 14. XI. протест до Ліги Націй.

— Українці в Деслодт Мо, вислали 5. XI. протестну телеграму до секретаря Стимсона.

— Українці з Вест Ньютон, Па, вислали про-

— Енгліський Відділ Т-ва Ліги Націй в Англії ухвалив резолюцію проти польських зброянів і в ній рівночасно просить англійське правите-

льство: п. Мачула, Гринько, Подольський, Бондарчук, Мандзюк, Онисько, Кулачковський, Жаровський та о. Грицина. 64) того ж дня —

булося віче в Ньюарку. Зібрано 2.700 дол. Промовляли п. Січинський та п. Каський. 97) того ж дня — в Майнерсвіл, Па. Промовляли: о.

— в Дімонстраві, Па. 125) тогож дня — в Пірвінє. Па. Резолюції протесту вислані до держ. секретаря і до Ліги Націй. 126) тогож дня — в Манчестері, Н. І. Промовляли: о. Шо (римо-католицький парох), Ю. Гуро і о. Кизіц. Зібрано 537.71 дол. 133) тогож дня — в Гартфорді, Конн. Промовляли: п. Бредстріт (директор бюро для позашкільної освіти виховання (п. Ліронс Бардett (проф. коледжа) та п. О. Ревюк. Зібрано 170.63 дол. 134) тогож дня — в Мілвін, Н. Дж. Промовляли: Д. Стецік та В. Авраменко. Резолюції протесту вислані до Вашингтону і Женеви. Зібрано 73.65 дол. 135) тогож дня — в Маганой Ситі, Па. Промовляли: п. Анна Бойка, Л. Галичин, о. Пелехович, Грушевський, о. Турянський та Д. Гайдамака. Зібрано 407.20 дол. 136) тогож дня — в Спрінг Велей Н. Й. Промовляли: А. Кашинський, Галаган, Цаповський, К. Ільків. Протесні резолюції вислано до Вашингтону та Ліги Націй. Зібрано 37. дол. 137) тогож дня — в Стемфорді, Конн. Промовляв д-р. Л. Мишуга. Зібрано 318.70 дол.

Чужна преса про УВО та про події в краю.

«Вольонте» Париж, з 2. липня. В цій часописі радикальної французької партії, яка під сучасну пору захищає політику Брієна, з'явилася стаття про УВО під заголовком: «Що діється у Сх. Галичині». Стаття появилася безпосередньо після за- суду Р. Біда і тов. Декілька цитатів з цеї статті:

«Кілька коротких телеграм сповістила нас місяць тому про процес, що польський уряд зробив українській терористичній організації, яка ділає в С. Галичині. Потім французька преса замовчала і вирок прийшов до нас пляхом англійської преси. З цього довідуюмося, що один з підсудних вістав засуджений на кару смерті, а інші на довгі роки тюремі». «Історія того процесу така: Минулого літа делегація французьких парламентаристів від- відала Східні Торги у Львові і один посол вольни зле інспірований, п. Пезе виголосив на польському цмінтарі необережну й сумну промову, яку українці оцінили, як образу їхніх поляглих. Пан Пезе гльорифікував Львів, як польське місто. Відповідь на це була негайна: другого дня вибухла бомба в будинку Торгів. Українці нагадали про своє існування французьким парламентаристам. Доходження поліції виказали, що замах був проведений членами УВО, які ставлять своїм завданням боротьбу з Польщею в Сх. Галичині».

Стаття ця була передрукована в «Журналі де Тулуз» та «Ля Миронд».

Про смерть блаж. п. Ю. Головінського подано у всій французькій пресі вістку французькою тел. агенцією Ава.

Польська амбасада в Парижі розіслала була до всіх відомчих французьких діловодів циркуляр, в якому на українсько-польські відносини покликуються на «розумних наслідників Петлюри». Очевидно цей циркуляр не був ані одною французькою часописю надрукований, бо доказали вже даліші вістки про жахливий терор на українських землях.

— «Ле курер де петорль», Париж, 14. IX. 1930. пише: «Треба нам приглядатися, що саме робиться в Галичині, щоб там не повстало нове Мексико».

— «Авенір», Париж, 18. X. 1930. пише: «Будь розумно, коли б наші друзі поляки полагодили

Микитяк. 132) тогож дня — в Монгасі, Огайо. Промовляли о. М. Данилович, Дж. Вен Керк, О. Кульчицький та о. М. Кучер. Зібрано 537.71 дол. 133) тогож дня — в Гартфорді, Конн. Промовляли: п. Бредстріт (директор бюро для позашкільної освіти виховання (п. Ліронс Бардett (проф. коледжа) та п. О. Ревюк. Зібрано 170.63 дол. 134) тогож дня — в Мілвін, Н. Дж. Промовляли: Д. Стецік та В. Авраменко. Резолюції протесту вислані до Вашингтону і Женеви. Зібрано 73.65 дол. 135) тогож дня — в Маганой Ситі, Па. Промовляли: п. Анна Бойка, Л. Галичин, о. Пелехович, Грушевський, о. Турянський та Д. Гайдамака. Зібрано 407.20 дол. 136) тогож дня — в Спрінг Велей Н. Й. Промовляли: А. Кашинський, Галаган, Цаповський, К. Ільків. Протесні резолюції вислано до Вашингтону та Ліги Націй. Зібрано 37. дол. 137) тогож дня — в Стемфорді, Конн. Промовляв д-р. Л. Мишуга. Зібрано 318.70 дол.

Передавайте з рук до рук, в хати до хати!

Ховайте „СУРМУ“ перед ворогами, є це нелегальний орган!

Цину за сот. С.
Проситься складати в краю на?
„Політичних Вязнів“

СУРМА

Орган
Української Військової Організації.

ч. 2 (41)

ЛЮТЕНЬ.

1931

„Гарматніх лиш тонів!..“

Нам кволої пісні
Не час вже співати!
Ні суму більш плісні
Не вільно всаджати
У серце народу!

Ми звуки фанфари,
Що були згубились
Високо у хмарах,
В клич мусим зловити:
— За Волю Народа!

Як громів із неба,
Що світом несуться,
Нам сили потреба!
Від них лиш страсуються
Слабі наші серця!

Нам пісні такої
Щоб небо дріжало!
Як громи сильної!
Як стальні кинжалі
Вбити треба у серці!

Бо кволая пісня
Не дасть нам завзяття;
А сум, слізози скислі:
Це зерна ледачі
Рабства і неволі!

А Воля лиш в гарпі,
У борні й у жертвах!
Життя для завзятих!
В погорді до смерти
Є сила народу!

Не плакать нам тишком
І з неба ждать долі,
Валючись нишком
В болоті неволі,
В панів ждати ласки...

В сталь сильної віри
Ми серця гартуймо!
Мечем лиш і крісом
Ми долю будуймо —
Неволю руйнуймо!

Не плачу, ні стонів.
Ні гімнів надії!
Гарматні лиш тони
І тріскоті крісів
Враги пошанують!

Хто жити на волі
У славі бажає:
Хай сили страшної
Звук в серцю кохає
Готовий до бою!..

Не повторюймо старих помилок!..

Осінні події на Західніх Землях України та імпозантна протестна акція активізували українську справу на зовнішнім полі до небувалого ще досі розмаху. Донедавна світ або цілком не зізнав української проблеми, або зізнав її зле, або ж упрост не хотів її знати. Тепер положення під тим огляdom корінно змінилося. Тисячі інформаційних статей у пресі цілого світу, дуже часто із надзвичайно правильним підходом до української справи, сотки рефератів чужинців по різних краях про краєві події й про українську справу взагалі, промови радіом до міліонових мас, маніфестації перед чужинцями, бронюри чужими мовами, тисячі інформаційних розмов, тощо, все це робило нечувану досі пропаганду української справи у світі. Крім тоТ масової пропаганди, що вироблювалася прихильну до нас опінію в міліонах людей; були й є місії активізування української справи і між офіційними чинниками; доказом того рапорти амбасад

дорів до своїх урядів про галицькі події, їхні ноти до Польщі: інтерпелії в чужих парламентах: прилюдне обговорювання та дослідження справи такими установами, як «Конгрес Товариств Прихильників Ліги Націй», П. Інтернаціонал, тощо; висилка окремих комісій до Галичини такими установами, як «Ліга Миру й Свободи», що потім інформували свої секції по цілому світі, чужі уряди та інші міжнародні установи; петиції англійських парламентарів та провідних мужів до Ліги Націй, тощо. Щобільше все цю письменність разом із сотками протестних українських телеграм та меморіалів до урядів різних держав і міжнародних установ, мало той наслідок, що в січні на сесії Ліги Націй обрано окрему комісію для розслідування петицій про українську справу та подачі по розслідуванням на Раді Ліги Націй.

Як раз у звязку з останньою справою можна спостерігти появу в деяких українців якихось надій,

мовляв, ось і ми добилися до Ліги Націй, а тепер чекаймо на її рішення. Ці надії, правда, дуже неясні й несмілі, а всеож вони для нас дуже небезпечні, бо збивають нас із правильної дороги — на діяльності лише на самих себе — і пітвокають нас туди, звідки, напевно, ніколи нічне визволення не прийде.

Це правда, що Ліга Націй застановила над нашою справою уперше. Але й те правда, що не зробила вона цього з власної ініціативи, а під напором ріжних нам сприяючих обставин, інакше вона б не мовчала протягом десяти минулых років, коли Польща глувала зі своїх міжнародних зобовязань супроти українського народу, та ба, зі своїх власних законів (забезпечення життя й майна громадян, про автономію, український університет, тощо), переводячи систематично повне винищення здобутків українського населення на полі культурним (польонізація шкіл, урядів, замкнення 3.000 укр. шкіл, переселення укр. університету, «Плату» та взагалі культурних установ і т. д.), економічним (кольонізація, податкова система, нищення кооперації й т. д.) та політична (репресії, арешти, політичні процеси, здушування політичних проявів і т. д.). Усе це давало Лізі Націй тисяч разів право й обовязок самій придивитися до відносин у Галичині, але вона цього не зробила. Що більше, скарги українські мантували до коша, а на всякі благання, переконування, покликування на право й закони Ліги, а з нею й ціла Європа, була глуха. Для Ліги Націй українська проблема не існувала; вона була для неї зіскідана віддачею українських земель Польщі, та приняттям до відома рижського договору між Польщею та бальшевиками.

Коли ж, поминаючи те все, нам пощастило добитися до тієї Ліги Націй та приневолити її заговорити про нас, то викликали це все передусім з цієї причини: 1) по перше — стан вічного неспокою на українських землях; 2) подруге — посередній патиск через публичну опінію за кордоном і 3) через одновідінну поставу всього українського заглу виявлену в протестній акції. Безперечно були ще теж інші причини, але про них ще сьогодні не слід росписуватись.

Треба зрозуміти, що Європа побачила, що всупереч їхнім бажанням та всупереч всім заходам

Польщі, пройти над українською проблемою до порядку дня, українство зростає і стає фактором, який може поперехрещувати всі пляни переможців зі світової війни. Європа досі вважала Польщу своїм жандарем на Сході Європи, для той цілі пішла як надалі: дата ІІ кредити, зброю, чужі землі, дипломатичну допомогу, тощо. І ось та сама Європа побачила, що в 12. році своєї самостійності, здавалось, в упорядкованих відносинах, Польща не є тим, за що бажала б її мати Європа: що вона не тільки що не така вже дужа, щоб боронити Європу перед Сходом, але що вона не може дати собі раду навіть у себе в середині.

Факт нищення українського населення і його культурних здобутків, лікими і варварськими способами, став в очах тієї самої Європи доказом «упадку державної польської думки», — як це писали чужинці, доказом слабості Польщі. Та сама Європа, обтяжена не одним тяжким гріхом, не могла далі ігнорувати українського чинника, та не зі співчуття до українців чи за для їх гарних очей, а тому, що ставила собі такий самий запит, як і один французький часник: «З острахом запишуємо себе, що станеться на випадок мобілізації польської армії, коли 200.000 українців дістануть до своїх рук зброю?» А прозорливі і політики пітили себе: а що станеться, коли за тими українцями стане 30.000 міліонів населення звоя другого боку Збруча?

Заважила тут і публична опінія чужинців. Між чужинцями маємо нині не одного впливового приятеля, що із тих чи інших причин симпатизує напіому народові, та крім того, дивиться одkritими очима в майбутнє. Всі вони останніми часами заговорили не тільки ради нашої користі, але й за для користі своїх держав: вони вказували відповідальним чинникам свого краю на хибність політичної гри на Польщі, коли мова про політику, розраховану на довший час.

Так отже, зрушено українську справу на звінінім полі з мертвової точки. Це правда. Але це ще далеко до того, щоб збирати нам овоці, а вже непростима ілюзія думати, що ось тепер світ розв'яже українську проблему, хочаб тільки у Східній Галичині. Бо правдою є також і те, що до то-

самої Ліги Націй вплинуло від р. 1920. згідно із статистикою, 345 скарг національних меншин, з того 76 звернено проти Польщі; хоч і приято з них 143, що задоволили формальні вимоги, все ж на розгляд Ради поступило 18, а з тих 18 Рада Ліги Націй відкінула 10, у 6 випадках досягнула компромісу, і лише у 2 випадках внесла постанови на користь національних меншин. Пропорція 2 : 345, та й узагалі білянс дуже сумний!

Але в постанова на користь меншин ще не означає, що її на практиці переведуть. Як приклад на практиці виглядатиме рішення української справи на травневому засіданні Ради Ліги Націй, коли вони навіть і корисно для нас випало, можна узвіти собі з того, що згідно з інформацією, які піддає «Gazeta Policyjna» вже 409 «нерегових» та 102 старшин дістало відзначення за «нацифікацію»!

Отже? До бісового батька з протестами, Лігою Націй, вічами, статтями, книжками та взагалі із зовнішньою акцією! Зовсім ні! Лише не надіймося від зовнішньої акції того, чого вона ніколи не була. Памятаємо слова великого італійського політика Кавура: «Дипломатія не може змінювати положення народів. Вона може лише легалізувати готові факти». Зовнішня акція не тільки не зважа, але конче потрібна. Вона має для нас значення передусім з огляду на пропаганду української справи. Мова про те, щоб у слінній час чужинці

не перешкоджали нам, як це вже було, вирішувати українську справу нам самим та щоб не допомогали нашим ворогам. Мова про те, щоб світ змінив свої погляди на нас та на наших ворогів, щоб у всіх державах чути було такі голоси, як проф. Мартеля: «Французькі відповідальні політики зачинають вже розуміти, що союз Франції з Польщею це смертний гріх, який може Францію привести до згинання». Мова про те, щоб запанувало таке загальне переконання, яке вже висловив півофіційний орган Ліги Націй: «І справді, правдиву постанову зробила Європа, коли не вміла переконатися в 1920. р., що це в її інтересі було піддержати Україну й зробити її незалежною». Тоді чужина не буде перешкоджати нам творити власну державу. Все ж і тоді не буде вона сама нам творити держави й її виборювати.

Тому, особливо нині, не надіймося на Лігу Націй, чи ще на когось, як колись надіялася на Німеччину, Австрію, потім бальшевиків, Денкіна, Польщу і на прикінці на Антанту. Всі вони апробують доконані факти, одні змушенні до того силою, інші, що їх прихильни до нас зовнішня акція, у власнім інтересі та з прихильності. А проте лише доконані факти вирішать українську справу.

А ті доконані факти повинні дати ми! І тому українську справу маємо й будемо рішати тільки ми — українці!

Протестна акція українців в Європі.

(Закінчення звіту).

Річні Країни.

а) Акція українців.

— Команда «Української Військової Організації» видала відозву до всього культурного світу на мові англійській, французькій, італійській та німецькій, в якій стверджує, що Західні Землі України дісталися під польську владу проти волі українського народу, що великі держави, які віддали українські землі Польщі несуть відповідальність за грізне становище, витворене Польщею на тих теренах, та що розвязка східно-європейської проблеми без узгодження національних

змагань українів стрінє завжди чинний спротив українського народу, а зокрема українських альянсів, що будуть боротися до останньої краплі крові за самостійність і соборність України.

— «Провід Українських Націоналістів» вислав до 27 міністерств загорянічних справ а) ноту про положення українців під Польщею, далі б) меморандум про східно-європейську проблему та в) супровідного листа враз із ріжними матеріалами в справі «нацифікації». Нота висловлює застереження щодо значення міжнародних актів, які стосуються України та які переведено без згоди та проти волі українського народу.

Незрозумілий знак.
(Спочуті з недавнього минулого).

Наше завдання було не легке. Мали ми зробити експропріацію державних грошей із залізничного поштового возу на лінії Н.—Р. Призначено для цього 12 чоловік. План був такий: при візді поїзду на станцію Д. двох боєвиків із приправленими до стрілу «копитами» (револьверами) вокають на льокомотиву та тероризують її обслугу, коли ж вона не послухає вбивати її та, перенявши керму льокомотиву у свої руки (призначени до того люді розумілися на цій «штуці»), переїжджають повільно станцію, а далі пускають поїзд повною парою вперед. Далінших три чоловіків й собі вскають до поїзду і «працюють» коло поштового возу амбулянсу; коли ж на їх вимогу обслуга возу двері не відчинить, то вони висаджують двері вибуховим матеріалом. Решта боєвиків обсаджують двері та при наближенню поїзду, тероризують його обслугу, знищують телеграф і телефон і при переїзді поїзду через станцію вскають до нього. Усі огорожами строгий наказ постувасти рішучо, а зокрема — кожного, позіда чи

цивіля, який ставив би опір чи перешкоджав виконанню плану на місці застрілити. Коли трійна що мала поратися коло амбулянсу, скінчить свою роботу та дасть про це знати свиставлюючі, всі боєвики ділиться ча дві групи Й. розділивши групі на дві частини, кидають поїзд та подаються у двох противніх напрямках. Дороги, якими мали втікати боєвики, докладно звірено з мапою, та ніч не перед тим проводирі окремих груп перешли їх самі.

На сходинах нашої п'ятки, де передано нам цього наказу, ми, тільки розподілили ролі між собою й розійшлися з тим, що кожний мав докладно обміркувати ціле завдання та на наступних сходинах подати можливі завважки що до способу передведення плану чи до приділеної йому ролі.

На наступних зборах не багато прийшлося балакати. Повстав тільки один запит: що належить робити, коли пасажири, збентежені стрілами, почнуть виходити з возів? Постановлено, що двох боєвиків стануть на передніх площинках возів та до кожного такого пасажира будуть стріляти в колібечмавзерів.

В день виїзду до місця призначення кожній

із нас дістав по два «сплюнаки» (револьвери), чотири ладунки куль, електричну лампку й компас: рівнож кожний дістав точні інструкції, коли має вийчати, куди іхати та в кого зголоситися. Кожний із нас мав перед виїздом сам запастися харчами: сухою ковбасою, сухарями, чоколідою та рулем, всього, однак не багато, щоб можна було поєховати в кіленах одягу.

Приїхавши до Т. мусили ми чекати ще два дні, бо наша розвідка нам донесла, що гроши повезуть щойно за два дні. Хоч Т. і справді було окружне місто, але не дуже то безпечно було залишуватися в ньому протягом двох днів 12-ом чужим людям. Нас розміщено по хатах ріжних нащих симпатиків. Ніхто з нас не смів показуватися на вулицю. Порозумівалися ми через звязкового, яким була п-а Дарка.

Мене й ще одного товариша призначили до помешкання одної вдови де вона жила разом із донькою. Піччяли нас як старих знайомих, а то від рідних. Із розмов ми довідалися, що чоловік уважав згинув на італійському фронти: вона тоді залишилась з донькою та двома синами одному з них старшому, сама кавала їти боротися за рідину зем-

лю під час українсько-польської війни, а молодший ще майже дитина, сам пішов. Старший згинув під Львовом; молодшого зарубали бальшевики. До нас ставилися як до тих, що мають помститися за її дорогих синів. Довідалися ми, що ми не перши «ітахи» в ній. Вона помагає «ітахам» чим може: сама пішлаб щось робити, коли її лише взяли...

Другого дня по нашім прибутті передав нам звязковий, що не будемо переводити експропріації за першім пляном: для порозуміння над іншими способами переведення мусимо зйтися усі разом. Зйтися ми ввечері на умовленій квартирі. Там довідалися ми, що зайшли деякі труднощі, а тому, замість у самім поїзді, виконаємо нападу у хвили виладження грошей на станції Б. Число учасників нападу зменшено до п'ятки. Двох із нас мало стероризувати поліцая та поштового урядника, двох інших мало забрати начку з грішми, а п'ятий мав «крити плечі» значить — реагувати на можливу інтервенцію з боку прохожих. Такої інтервенції треба було сподіватися, бо піла «операція» мала відбутися 10 кроків від дверіця, на якому в хвили приїзду поїзду панував завсіді жвавий рух.

Нерадо прияли ми цю зміну, бо кожному

— 31. XII. 1930. 17 українських послів і сенаторів із Західної України вислали до Ліги Націй петицію, в якій вказують на порушення міжнародних зобов'язань Польщою а зокрема задержуються на справі «пацифікації».

— Пос. М. Рудницька внесла в січні до Ліги Націй 2 петиції: одну в справі «пацифікації», другу в справі українських послів, увязнених у Бересті.

— Митрополит А. Шептицький вислав до Папи Пія XIII. окремого листа в справі «пацифікації», а зокрема поводження польської влади з українськими священиками.

— 24. X. 1930. р. відбулося в Чернівцях (Буковина) Служба Божа за жертви польської «пацифікації».

— 26. X. 1930. відбулося в Чернівцях протестне віче під проводом Дутчака: реферат про краси подій мав Ю. Сербинюк. Рішено віднести до Ліги Націй.

— Українське студентство в Румунії, згуртоване в «Союзі українських Студенських Організацій» (СУСОР) відбуло протест проти варварських вчинків Польщі.

— Українська Секція «Інтернаціональної Жіночої Ліги Мира й Свободи» у Львові, видала заклик до жінок цілого світу з протестом проти польських погромів.

— 30. XI. 1930. відбулося в Софії (Болгарія) збори української кольонії за приводом терору польської влади над українським населенням. Віче винесло протестні резолюції.

— «Українська Національна Рада» в Брюсселю (Бельгія), що обєднує всі українські організації в Бельгії, вислали телеграми до Ліги Націй та до міністрів Гендерсона, Бріяна, Муссоліні та Гіманса з протестом проти польського терору.

— Спілка був. військових української армії в Омекурі (Франція) вислали в половині жовтня протест до Ліги Націй.

— 2. XI. Українська Громада в Корбеню (деп. Сен-Е Уаз, у Франції) вислали протест до Ліги Націй.

— 11. XI. такий сам протест винесли ширині сходини української кольонії в Корбеню.

— З ініціативи Відділу ОУН в Еш (Люксембург)

бург) скликано віче української кольонії, яке вислали телеграми до Ліги Націй.

6) Акція чужинців.

— «Інтернаціональна Жіноча Ліга Миру й Свободи» вислала до Сх. Галичини свою ген. секретарку міс. Шіппінк для провірення положення на місці. Міс. Шіппінк по поверненні з Галичини за кордон, здала звіти своїй центральній управі, далі всім національним секціям жіночої Ліги, крім того меншестівій комісії Ліги Націй, англійським послам, як рівною інформувала про польські звіrstва ширше громадянство в чужині улаштуванням окремих рефератів.

— Др. В. Дей, канадський лікар, що його арештували поляки в часі його обіздів українських сел в добі «пацифікації», по виїзді за кордон зложив звіт про положення в Галичині в меншестівій Комісії Ліги Націй, та дав ряд інтервю заграниці, зокрема канадській пресі.

— У Брюсселю відбувалися в дні 14—16 лютня 1930 р. збори «Міжнародної Ліги для Союзу Націй», на яких окреме засідання було присвячене українській справі в Польщі. Слово забирали п-і Баккер Фан Боссе, проф. Фан Обервек, польські делегати Сtronський та Левенгерц. Принято резолюцію, в якій комісія звертається з покликом до поляків та українців, щоби вони дійшли по добому до полагоди конфлікту, як рівною пропонує утворити окремий комітет для точнішого обзначення з українською проблемою.

— В половині жовтня інтервенював французький амбасадор Ле Рож у Варшаві в справі подій у Сх. Галичині. Той же амбасадор приїхав потім до Парижа здати особисто звіт про українсько-польські відносини.

— Проф. Сорбони Р. Мартель виголосив у Франції ряд відчуттів про польсько-українські відносини, при чому дуже негативно ставився до поляків.

— На Конференції «Соціалістичного Спортивного Інтернаціоналу» що відбулася в міс. грудні у Відні, відчитано звідомлення українських спортивних організацій про польські репресії. Ті інформації Інтернаціонал видрукував у 4 мовах та розіслав місцевим спортивним організаціям.

Наш командант дав знак до відвороту. Відстрілюючись ми відступали вздовж тору в напрямі двірця, перейшли ясно освічену площу перед двірцем, на якій непорушно стояли оставші зі страху підорожні з кілунками, перебігали залишничу дорогу і, аккомпанімент стрілів поліма, що бігли за всіми лавою аж поки ми, перескакуючи плоти та рови, та збегаючи ріжні огороди та подвір'я, не опинилися нарешті в полі. Тут почули ми себе безпечніше.

Щойно тепер догадалися в чому річ. Той чорнявий чоловічок, якого запримітили ми на двірці, дав знак командантovi відступити від роботи та іхати далі. Однак командант не зрозумів його. Згодом довідалися ми, що польська поліція сподівалася нашого наскоку (видко запримітила нашу розвідку, що не дуже то обережно обслідувала двірець) та обсадила цілий терен, за виїмком самого двірця; не сподівалася, що ми будемо втікати через наїздніше та освітлене місце.

Саме завдяки тій помилці нам і вдалося легко видістатися з халепи та втекти.

Швейцарія.

— 25. X. 1930. р. відбулися в Женеві збори «Українського Клубу», які винесли протестні резолюції проти польського терору. Протест вислано до Секретаріату Ліги Націй та до всіх членів Комісії Національних Меншин. Окрім того рішено звернутися до Міжнародного Червоного Хреста, до Міжнародної Унії опіки над дітьми, та до Жіночої Ліги міра й Свободи.

— 17. I. 1931. відбувся в Женеві з'їзд представників українських протестних комітетів проти польського терору в Чехословаччині, Німеччині, Данцигу, Литві, Франції, Бельгії, Італії та Швейцарії. Принято рішення утворення у всіх європейських державах постійних комітетів пропаганди та охорони прав українського народу, як рівною намічено основні засади пропаганди нашої справи за кордоном.

— У Женеві засновано в листопаді українське пресове бюро, яке видає французькою мовою місячний бюллетень п. з. Bulletin d'Informations Ukrainiennes.

— У Львові видано в січні книжку про «пацифікацію» п. з. La Plus Sombre Pologne. Le Rempart de la Barbarie contre l'Europe.

6) Акція чужинців.

— 19. I. 1931. р. «Жіноча Інтернаціональна Ліга Мира й Свободи» улаштувала в Женеві публичну конференцію в справі галицьких подій. Виклад про ті події мала міс. Шіппінк, яка в добі «пацифікації» відвідала Сх. Галичину з дорученням Ліги. Слово забирали: польський журналіст Смогоржевський, проф. Русова, інж. Андрієвський, секретар Конгресу національних меншин Аменде, пос. Рудницька та Е. Онацький.

Протестна акція заокеанських українців.

(Дальший звіт на підставі матеріалів, одержаних до 28. II. 1931.)

1. Протести поодиноких українських організацій.

— 14-й Народний з'їзд «Союза українських Самостійників» в Едмонтоні (Канада) ухвалив протест проти польського терору.

— Греко-кат. парохія в Медісон, Ілл. вислала 18. XI. протестну телеграму до Папи, Ліги Націй та Вашингтону.

— Українська громада в Гудсон, вислала 16. XI. телеграму до Гіденбурга.

— Українські товариства в Гернімер. вислали протест до Стимсона та Ліги Націй.

— 15-й Відділ УРС в Голійон, та 116 Відділ УРС в Іст Шінаго вислали протестні телеграми до Стимсона та Ліги Націй.

— Учасники листопадового свята в Сисеро, Ілл. вислали 2. XI. телеграму до Вашингтону, Мек. Дональда та Ліги Націй.

— Збори 139. Відділу УРС в Бреджпорт вислали 8. XI. листа до Гуверна та Червоного Хреста.

— Учасники листопадового свята в Бервін, Па., вислали 16. X. протест до Стимсона та Ліги Націй.

— Громадяне Т. Полівка, С. Шевчук та Д. Ковальчук з Вест Ньютон вислали телеграму до Вашингтону.

— «Провидіння» та «Американський Комітет Визволення України» вислали 19. I. телеграму до Ліги Націй.

— Німецький міністер закордонних справ Курціус у своїй промові на асамблії Ліги Націй в січні звернув також увагу на українську справу в Сх. Галичині.

— П. Інтернаціонал в Ціріху, 21. II. 1931. приняв резолюцію з осудом крівавих актів терору польського уряду.

— Із всіх петицій, які подали українці до Ліги Націй, були формально приняті в добі січневої сесії Ліги Націй 6, а це: 1) української кольонії в Омекур (Франція). 2) Народної Української Ради в Празі, 3—5) 3 петиції др. Панайка в Парижі, і 6) петицію англійських послів. Крім тих петицій впливали ще такі петиції, які, по всій правдоподібності будуть приняті: 1) українських послів і сенаторів, 2) пос. Рудницької про «пацифікацію» та 3) той ж в справі українських послів, увязнених в Бересті 4) визначних англійських мужів. Що до численних інших петицій, то їх формально не принято тому, що а) або подавали ті самі факти, що вже приняті петиції, б) або було в них домагання відлучення українських земель від Польщі або в) були писані невідповідним тоном.

— Рада Ліги Націй занималася українською справою в часі січневої сесії на тайнім засіданні, при чому для розгляду петицій та зреферування справи на слідуючім засіданні Ради Ліги Націй в травні б. р. призначено т. зв. Комітет трьох в особах представників Англії (мін. закорд. справ Гендерсон), Італії (Пальоті) та Норвегії (Мовінкель). Цей Комітет має зійтися в Лондоні та підготувати реферат в справі українських петицій на травневе засідання Ліги Націй. Рада рішить тоді про дальніший хід справи.

2. Походи, радіо й виклади.

— 14. XII. у Вінніпегу, Ман. відбувся протестний похід.

— Радіова Стaція WCFL в Шінаго, 15. XII. дала реферат в англійській мові про події в Галичині.

— 2. XII. 1930. Я. Макогін, українець, американський горожанин, що був свідком польської «пацифікації» мав реферат про події в Галичині в будинку англійського парламенту.

3. Протестні віча.

138) 23. XI. відбулося віче в Бреджпорт, Конн. Промовляв п. Слобоняк. Зібрано 198.98 дол. 139) того ж дня — в Сілвер, Ман. Промовляли: М. Галушката Г. Тимчука, 141) того ж дня — в Сенді Лейк, Ман. Промовляв о. Берік. Зібрано 10 дол. 142) того ж дня — в Даврін, Ман. 143) того ж дня — в Утопії, Саск. Промовляли о. Волохатюк та В. Байдак. Зібрано 30 дол. 144) того ж дня — в Бюфорд, Алта. Промовляли: Пирч, В. Стишко та П. Адамець. Зібрано 9.06 дол. 145) того ж дня — в Крідор, Саск. Промовляли: п. Гултай, Мартович. Зібрано 550 дол. 146) того ж дня — в Ст. Джуліен, Саск. Промовляли С. Михайлук, Гринюк та о. Кусій. Зібрано 13.70 дол. 147) того ж дня — в Бофало, Н. Й. Промовляли о. Слотюк (амер. священик) Генрі Шоу, М. Цеглинський, Гура. Присутніх було 1.500 осіб.

Зібрано понад 600 дол. 148) тогож дня — в **Тейлор, Па.** Промовляли: В. Левицький зі Скрентону, о. В. Клодницький. 149) тогож дня — в **Гартфорд, Кон.** Промовляли Галенда, проф. Преолі і проф. Борик. Зібрано 106.40 дол. 150) тогож дня — в **Нью Йорку.** Зібрано 800 дол. 151) тозож дня — в **Порто Алегро** (Бразилія). 152) тогож дня — в кельонії **Іраті** (Бразилія); 153) тогож дня — в **Круз Машада** (Бразилія). Промовляли: А. Чернобай, В. Гупало, П. Булик, І. Рева, О. Ставничий. Надіслано протести до Ліги Націй. 154) 17. XI. відбулося віче в **Гарра Окла.** Промовляли п. Рукицький, Ростикус та місцевий парох. Зібрано 72 дол. 155) 21. XI. відбулося віче в **Тарнополі.** **Саск.** Промовляв о. Кусій. Присутніх було 180 осіб. Зібрано 20 дол. 156) тогож дня — в **Прілейт, Саск.** Промовляли: о. Золохатюк, М. Райчика, І. Мисик. Зібрано 36.10 дол. 157) 22. XI. відбулося віче в **Завалі Сочаві, Алта.** Присутніх понад 300 осіб. 158) 25. XI. відбулося віче в **Форт Франсес, Онт.** Промовляв п. Сосняк. 159) 26. XI. відбулося віче в **Пасейк, Н. Дж.** Промовляв М. Січинський. Зібрано 91.06 дол. 160) 30. XI. відбулося віче в **Лінден, Н. Дж.** Промовляли п. Мусора, Демицький, Каштанюк, Заяць, Баркус. Зібрано 113.25 дол. 161) тогож дня — в **Бірнсайд, Чикаго.** Ілл. Промовляли: Т. Ткач, О. Драпак, Ю. Небор, Т. Рибак. Надіслано протестні резолюції до Вашингтону та Женеви. Зібрано 214 дол. 162) тогож дня — в **Фон Ривер Масс** Промовляли: І. Чорний, О. Скотський. 163) тогож дня — в **Вінніпегу,** відбулося жіноче протестаційне віче. Промовляли: пані д-р. Дима, др. Гуляй, п-і Мензі голова англ. жіночої організації в Канаді та п-і Дік. голова «Том Велфер Асоцієшн» у Вінніпегу. Зібрано біля 100 дол. 164) тогож дня — в **Пітсбурзі, Па.** Промовляв о. В. Козоріз. 165) тогож дня — в **Чатам Онт.** Надіслано протестні резолюції до Ліги Націй, уряду В. Британії, домініяльного уряду в Отаві. 166) в **Брендоні, Ман.** Промовляли: О. Н. Дрогомирецький. О. Муші. Зібрано 100.55 дол. 167) тогож дня — в **Філадельфії.** Промовляли В. Галан, др. Л. Мишуга, а з чужих адвокат Р. Кроскей (ветеран американської армії) та лейтенант Г. Ліберман. На вічі були присутні репортери від філадельфійських часописів. 168) тогож дня — в **Бірнсайд і Пулман** (біля Чикаго). Промовляли: Ю. Небор, Л. Рибак, о. В. Драпак. Зібрано 24 дол. 169) тогож дня — в **Кемпбел, О.** Промовляли: М. Данилович, Д. Стецьків, Я. Ткаченко. Зібрано 85.30 дол. 170) тогож дня — в **Котсвіл, Па.** Промовляли В. Кедровський. Надіслано протестну резолюцію до Секретаря Стейту Стимсона. 171) тогож дня — Джерзі Сіті Н. Дж. Промовляли: п. Галичин і в Гела. Зібрано 1001.80 дол. 172) тогож дня — в **Бруклін Н. Й.** промовляв д-р Цегельський. і п. Слобоняк. Зібрано 53.45 дол. 173) тогож дня — в **Вернон Б. Н.** Промовляв о. Волохатюк. 174) тогож дня — **Венквер Б. Н.** Промовляли п. Мельничук, Жарий, Савчук. 175) тогож дня — в **Пайн Ривер, Ман.** Промовляли п. Лютак, Г. Кравчук, М. Гусин. 176) тогож дня — в **Вімер Саск.** 177) тогож дня — в **Кондіян, Саск.** Промовляли п. М. Кушнір, П. Леськів, А. Шипіляк. 178) тогож дня — в **Січ Ноломія, Алта.** 179) 4. XII. відбулося віче в **Міндо, Саск.** Промовляли: п. Стратічук, Герасимюк, пані Черевик. Присут-

ніх було біля 150 осіб. 180) тогож дня — в **Радінні, Саск.** Промовляли о. Улян. Присутніх було понад 100 осіб. Зібрано 39.15 дол. 181) тогож дня — в **Сківейр, Гіл, Саск.** Промовляв п. Горбай. 182) тогож дня — в **Ірасемі** (Бразилія). Промовляли: В. Гевко, М. Шевчук і. Горачук. В. Гучок, М. Задорожний і інші. Зібрано 241.50 дол. 183) тогож дня — в **Рочестер, Н. Й.** Промовляли: О. В. Турула, Я. Брантш, Вольден-Мур. Резолюції надіслано до президента З'єднаних Держав, держ. секретаря Стейту, президента сенатської комісії закорд справ. 184) 7. XII. відбулося віче в **Стормовей, Саск.** Присутніх було 250 осіб промовляв о. Улян. Зібрано 11.70 дол. 185) тогож дня — в **Вілінг, В. Ва.** Промовляли Бек, о. Ковальський. Надіслано протесні резолюції до 13 місяць, зокрема до «Менчестер Гардіан», сенатора Бахмана з Вірджінії, до польського прем'єра Світальського. 186) тогож дня — в **Нантіон, Па.** Промовляли о. Грушецький, Д. Галичи, проф. Гермен Крайківський, І. Бойко. Зібрано 359.07 дол. 186) тогож дня в **Бофало, Н. Й.** Промовляв В. Кедровський. 188) 13. XII. відбулося віче в **Глен Ендер, Саск.** Промовляв І. Щур, Й. Лозинський. 189) тогож дня — в **Сера до Лосіндро і Пасенсія** (Бразилія). Промовляли М. Височанський, М. Теодорович. Зібрано 125 дол. 190) Відбулося віче в **Клівлейнд Огайо;** присутніх було на поході і віче понад 8.000 людей. 191) теж в **Байона, Н. Дж.** Резолюції надіслані до держ. секретаря й Ліги Націй 192) теж в **Сіранюз, Н. Й.** промовляв О. Сидорак. 193) теж в **Бренфорд, Онт.** Промовляв Ю. Кузьма, о. П. Олексів, о. І. Колдун, о. Сарматюк. Надіслано телеграму до Ліги Націй. 194) теж в **Антоніо Кандідо** (Бразилія). Надіслано протест до Ліги Націй. 195) теж в **Нуритиба.** Надіслано протест до Ліги Націй. Зібрано 237.89. 196) теж в **Медісон, Ілл.** Промовляв о. Меріянів. Резолюції надіслано до державного секретаря, департаменту, до Ліги Націй, до Апостольської столиці. 197) теж в **Мініз Ранс, Па.** Промовляли А. Ральчак, ред. М. Хандса, о. Волощук. Присутніх було біля 2.000 осіб. Надіслано прот. телеграми до Ліги Націй, та держ. секретаря З'єдн. Держав. 198) теж в **Гайл, Альберта** (влаштоване залізничниками). Зібрано 31 дол. 199) теж в **Нортон Велей і Грац, Алта.** 200) теж в **Рідмайнт, Саск.** Промовляли п. Бучковський Я. Назаревич, пані Козяр, Колувіл (англієць) о. Улян, І. Федорович, М. Кузек, Ю. Стецишин. Резолюції вміщені в англ. часописах.

Далі відбулися такі віча в Південній Америці. 201) 20. XI. в **Жангарі,** 202) 16. XI. **С. Павло,** 203) **Ріо де Джанейро,** 204) 22. XI. в **Трес Баррас,** 205) 23. XI. в **Вера Гварані,** 206) 30. XI. в **Прудентополіс.** 207) 14. XII. в **Каразіньо і 208) Трес Баррас.**

У Канаді відбулися далі такі віча: 209) 28. X. в **Гемільтон, Онт.**, на якому промовляли Геменюк та Свистун, 210) 27. X. в **Гемільтон, Онт.** на якому промовляли С. Ємчук, о. П. Олексів, Налка, Станькевич, та винесено резолюції, що вислано до Ліги Націй та Отави; 211) **Рідмайнт, Саск.** на якому промовляли Бучковський, Я. Назаревич, п-і Е. Козяр, Колдіви (радний міста), о. Улян, І. Федорів, і Ю. Стецишин, 212) 2. XI. у **Ватерфорд, Онт.** де говорили Мех, Долинюк, Михалевич, Залузький, Литвин, 213) **Айтун, Саск.** 214) 30.

ХІ. Брантфорд. Окт. де промовляли Гнідий, о. П. Олексів, о. І. Кольцун, о. Сарматюк, при чому протест вислано до Ліги Націй.

У Сполучених Штатах відбулися далі такі віча: 215) 9. XI. у **Шікарго**, отримані з листопадовим святом, де промовляли Др. Скегар, та винесено резолюції протесту, що їх заслано до Вашингтону, Ліги Націй, Англії, польського амбасадора в Вашингтоні та «Манчестер Гардіан». 216) 2. XI. в **Ст. Луїс,** на якому говорив С. Мусійчук, 217) 19. X. в **Дітрой,** 218) 16. XI. в **Бреслав, Па.** яке вислано протест до Стимсона та Ліги Націй, 219) тогож дня в **Банд Брок, Н. Дж.** 220) 8. XI. в **Істон,** 221) 16. XI. в **Бофало, 222) Гамовер, Па.** 223) 16. XI. в **Бостон, Масс.** на якому говорив Давискиба, п-а Чопик та литовець Богошіс, 224) 23. XI. в **Монгстави,** де говорили о. Да-

нилович, американець Др. Ван Кірк, та о. Кучер, 225) 2. XII. в **Сілкві, Па.** де говорили о. Шкварок, ред. М. Хандса, сенатор Райлі та американець Гібс, при чому вислано протест до Гувера та Ліги Націй, 226) 7. XII. в **Белегем, Па.**, на якому говорили о Рудакевич, Др. Мишуга, Ленчук, при чому зібрано 140 дол. та вислано протест до Ліги Націй та Вашингтону; 227) 21. XII. в **Шікарго**, на якому промовляли Др. В. Сіменович, Р. Смук, литовець Ф. Маставскіз, білорусин Воронко, німець Й. Клейн, о. І. Коцан, проф. Н. Ловей американець, Др. Тарнавський та М. Січинський; протест вислано до Вашингтону, сенаторів стейту Іліной, Ліги Націй та до правителства тих держав, що підписали віддання Галичини Польщі.

Чуна преса про УВО та про події в краю.

«The Manchester Guardian», Манчестер (Англія), з дня 14. XI 1930. в статті п. з. **The Tragedy of the Ukraine** пише: «Польське насильство на Україні набрало тепер більшої сили, ніж щось подібне десь в Європі. Україна стала краєм розпуки і знищення, яка це більшу увагу звертає на себе тим, що права України забезпечив міжнародний трактат, а Ліга Націй глуха на просьби й аргументи і дальший світ нічого про те не знає, або не клопочеться... У відносинах, які на Україні існують, насильство є по обох сторонах, однак насильство поляків переходить всяку міру. Українська робота виявляється підпалами і нищінням телеграфічних дротів і про це польська преса пише, але про польські звірства, що є пляновими і на ширшу міру, не згадує цілком».

— «Journal de Geneve», Женева, з 25. I. 1931. в статті п. з. **La Pologne à Genève** пише: «І справді, правдиву помилку зробила Європа, яка не вміла переконатися в р. 1920., що в її інтересі було підтримати Україну і зробити її незалежною».

— «Der Jungdeutsche» з 5. X. 1930. в статті п. з. **«Мала війна в Східній Галичині»** пише: «По десятю літах приходиться ствердити, що Польща не зробила нічого в напрямі виповнення вягтих на себе інтернаціональних зобовязань щодо українців. Не переведено в життя ні автономії, ні не заложено українського університету, сотнями зачиняють українські школи, а національним стремлінням українців роблять перешкоди в кожній царині. Рівночасно з акцією денационалізації українців зачато військову колонізацію і тим способом одібрано сотні тисяч гектарів української землі українському селянинові». «Кого це здивує, що такі методи викликають лише ненависть? Сьогоднішні польські проводіри, що мають за собою революційну діяльність, повинні здавати собі справу з того, що масу населення в 7 мільйонів, як це є з українцями в Польщі, не дається відразу здійсніти націоналізувати, та що в тому народі, крім історичної традиції та останньої визвольної боротьби, є свідомість того, чого в минулі часи мас нічого жадати наші».

— «Stalhelmkorrespondent» з 7. XI. 1930. в статті п. з. **«З естражом запитуємо, що станеться на випадок мобілізації польської армії, коли 200.000 українців дістануть до своїх рук збрюю?»**

— «Le Monde Slatav», Париж, за вересень 1930. р. пише: «З естражом запитуємо, що станеться на випадок мобілізації польської армії, коли 200.000 українців дістануть до своїх рук збрюю?»

— «La Presse», Париж, 5. XI. 1930. пише: «Краєвий сойм не існує, чисельні школи — гордість української школи, або спільщено. Український університет замкнено. Та найбільшим лихом є аграрна політика, яка систематично провадиться десять років. У Галичині мають польські маєнти великі землевласники, які не то ліши польським кавалерам, напавши, на яких земельних землевласників. Заселення українських земель викликає велике недоволення серед українських селян».

— «Il Lavoro Fascista», Рим з 9. X. 1930. містить статтю під заг. «Зразки польської політики в Галичині», в якій пише: «Мусимо ствердити, що ми дуже добре памятаємо, як Польща отримала Східну Галичину, зобовязавши перед цілим світом зорганізувати автономний устрій країни й открыти український університет у Львові. Полові, поволі забула вона не лише про університет, але тепер ось начається вже й останні гімназії. Ось вам доля міжнародних зобовязань».

— «The New York Herald Tribune» з 26. X. 1930. у статті гр. Сфорци п. з. «The Polish Dictator» пише: «Під насильним пануванням польської дефензиви всі українці працюють потайки для зліснення своєї національної мрії. Дехто змагає до певного роду прилучення до совітської Росії. Але середні й вищі верстти змагають до будучої незалежної України, що сягла б до Чорного моря, збудованої однаково на втрату Росії, як і Польщі. Чи це мрія? Може, може. Але так само перед 20 роками видавалося деяким мудрецям мрію відродження польської держави».

— «Berliner Börsenzeitung», з 7. X. 1930. в статті п. з. «Повстання на Україні» пише: «Частина народу в 6 мільйонів веде розпучливу боротьбу проти денационалізації з боку поляків. боротьбу, що останніми місяцями через нездібність Союза Народів привела до отвертого повстання». В дійсності творяться, як не показують події у Східній Галичині, огнища небезпеки, наслідки яких можуть вийти далеко поза межі поодиноких держав». «Ошуканий у своїх правах народ хопився за самооборону. Вона мала зпочатку демонстративний характер, щоби звернути увагу світу на невирішене питання українське. Протягом цілої ночі було головне місто Львів відяття від світа, а на провінції були такі самі акти. Міри польського уряду не звернені лише проти тайної військової організації, що ці акти виконала, вони звернені проти непричетних українських культурних та гospодарських організацій по містах, як рівнож проти українських селян на провінції».

— «Lietuvos Aidas», Каунас, із 7. X. 1930. містить статтю франц. проф. Р. Мартеля п. з. «Східня Галичина й Європа», в якій автор пише: «Ми гадімо й то дуже радімо, бо можемо тепер констатувати все більшу і більшу еволюцію французьких одвічальних політиків. Вони зачинають вже розуміти, що Союз Франції з Польщею — це смертний гріх, який може Францію привести до згуби. Вони ще не знають, як вийти з цього положення. Вони дуже хотіли знайти якийсь вихід, але його ще не бачать. Але величим поступом у цій справі є факт, що відповідальні політики признають вже свою похибку».

— «Volont», Париж, 20. II. 1931. в статті п. з. «La situation en Pologne» пише: «Французька опійня без ріжнілі партії починає питати з трівогою, куди прямує Польща? Жорстокості в Бересті Литовськім, у вязниці в Луцьку, «панифікація» Східної Галичини, виточений процес представникам національних меншин — викликали однозгідний протест всіх культурних країн.» «Претекст акту саботажу деяких українських терористів не виправдує розмірів і жорстокости репресій. Видеться, що поляки хотіли терором українського населення зломити його національну волю, знищити моральну єдність пекольними насильствами». «Уряд польський має намір домагатися

нової позиції у Франції. Чи не вистарчає обираця французьких ініціатив в нафті Сх. Галичини? Польща мріє воскресити традиції парату, якого спадкоємцем вона себе уважає,

Читайте книжки!

Кожний член У. В. О. повинен читати як найбільше книжок з області визвольних рухів, повстань і революцій, історії ріжних підпольних організацій, теорії конспірації, розвідки, пропаганди, військового вишколу, споминів революціонерів, тощо.

Подаемо дальший список книжок:

А. Б.: За кулисами охрannого отлєння, Berlin 1910, стор. 244.

Алининъ К.: «Чека», Одеса 1919 стр. 102.

Альбом борцов за свободу. «Тип. Воля», Начаски 1907.

Ашенбреннер М. Ю.: Военная организация Народной Воли и др. воспоминания. Москва 1924, стр. 200.

Ашенбреннер М. Ю.: Военно революц. организация партии „Народной Воли“, Москва 1926, стр. 30.

Бахаревъ В.: какъ держать себя на допросах Женева 1902, стр. 40.

Богучарский В. Я.: Изъ исторіи політ. борьбы въ 70-хъ и 80-хъ г.г. XIX. в. партія „Народн. Воли“. Москва 1912, стр. 483.

Богучарский В. Я.: Кровавый синодикъ. Смертная казнь по полит. дѣламъ въ Россіи. 1906 стр. 31.

Банч-Бруевич Е.: Как печатались за границей и тайно доставлялись в Россию запрещенные издания нашей партии. Москва, 1914, стр. 56.

Брешковская Е.: Николай Ив. Кубальчикъ. 1903, стр. 50.

Брешковская Е.: Ипполитъ Мыскинъ и архангельский кружокъ. 1904, стр. 70.

Бундовецъ А.: Шифрованное письмо. Женева 1904, стр. 102.

Бурцевъ В.: Борьба за свободу России. Берлинъ 1924, стр. 381.

Бурцевъ В.: За сто лѣтъ (збірник), Лондон 1897. I. i II. т. стр. 267—164.

Владимировъ В.: Очерки совр. казней. Москва 1906, стр. 268.

Волкенштейнъ Л. А.: Записки. 13 лѣтъ въ Шлиссельбург крѣпости. 1905, стр. 52.

Вороницын И.: Исторія одного каторжника. Госизд. 1926 стр. 230.

Генкін И.: По тюрямам. Петербург 1922, стр. 486.

Герасименко Н. В.: Батько Махно. Госизд. 1929, стр. 116.

Голополосовъ А. И.: Из приключений старых революционеров. Москва, 1922, стр. 32.

Да здравствуетъ Народная Воля. Paris. 1907, стр. 96.

Деде В.: Із листів студента засланого в салдати, Вид. РУП. 1903, стр. 101.

Дейчъ Л.: Четыре побѣга. Berlin. 1906, сер. 181.

Дейчъ Л.: 16 лѣтъ въ Сибири. Женева 1904, стр. 329.

Передавайте в руки до рук, в хати до хати!

Храните „СУРМУ“ перед ворогами, єс це недігальний орган!

Ціну 20 сот.

Проситься складати в ираю на
„Політичних Вязнів“

СУРМА

орган
Української Військової Організації.

ч. 3 (42)

БЕРЕЗЕНЬ.

1931

В сemu рiчницю.

Член Української Військової Організації

Ольга Басарбова,

закатована в тюремних казаматах у Львові
ляцькими поспіаками дні 12. II. 1924. р.

Минає сім літ, як у ляцьких казаматах на вул. Яховича померла одна з перших наших членок — Ольга Басарб. Українське громадянство донідалось про це зі сторінок часописів та вісок, передаваних пошепки з уст до уст. Зпочатку ніхто не зінав, що це померла жінка — геройня, бо поліційні власти не подали навіть її справжнього імені,

а імя якоїсь Юлії Баровської. Потім говорено ріжно: вороги — що О. Басарб боялася відвічальності і скінчила самогубством; свої — що це герояня, що знала якусь тайну, якої не хотіла зрадити.

Ольга Басарб — це одна з перших активних борців за волю народу. Перша, над якою ясніє золоте сийво мучеництва за велику невмірушну ідею.

Вона походила зі священичої родини, з дому Левицьких. Ще змалку виявляє вона велике зацікавлення громадським життям, стає членом ріжних товариств, спершу у краю, потім у Відні. Ця жінка з великою душою була всюди, де треба було працювати, де потрібно було самощосяти.

У 1914. р. організувала вона з Оленою Степанівною дівочий відділ при Січових Стрільцях. Не зважаючи на свою єобисту трагедію, бо стратила

мужа через рік по шлюбі, працює вона з запалом, енергією та посвітою. Зчери у Відні найбільше праці віддає вона в Комітеті допомоги раненим.

Потім завданням її було йздити по всіх двірцах та відшукувати серед тисячок живінрів, що вертали знеохочені, розбиті з ріжких фронтів, українців та переконувати їх вступати в лави Української Армії.

У 1923. р. вертає до краю і з незлімною вірою у краче завтра знова зачинає працювати по ріжких товариствах. Але вона не могла погодитися з поневоленням українського народу ляцьким наїздником. Не могла стерпіти його наруг і гніту. Вона узнала підпельну роботу за одиноко доцільну для здобуття Вільної Української Держави і вступила в лави «Української Військової Організації». Із самоносіятою працею вона від тепер у підпіллі.

Та не довго. Бо вже в 1924. р. заарештовують її та перетримують у поліційних арештах на Яховича. Тоді заарештовують багато української мови. Родичі за протидержавну конспіративну працю. Й залиді за приналежність до УВО та домагаються від неї зради своїх товаришів.

Та Ольга не признається. І тортурами не відбудуть того, чого хотути! Дарма!

На поліції тримали її три дні. Три дні, і день, і ніч, розносилася зойки і стогни, що виривалися з грудей катованої. Іх відгомін, змішаний із виттям ців на поліційних подвірях, словив вулицю жахом. А в темних брудних келіях, а зокрема в келії ч. 7, у страшних муках мілли політичні вязні; там що-хвали розрізав повітря вінст нагая, а на тілі катованого проступав червоно-синій, набряклив кровлю шрам... Кати вживали середньовічних тортур: електричні токи пускають, за ногти піпильки пхають, гумовими палками бить по пятах, щоб не було слідів побою. А коли нещасна жертва мле, то відливають водою ѹ бить далі, щоб лише видобути зізнання, про які її ходить, а іще більше такі, яких вони хотути!

Ольга Басараб мовчала. Це збільшувало лютъ катів. Коли пізнали, що не видобути зізнань, то хотіли хоч заспокоїти свої звірячі інстинкти виглядом скатованої жінки та насолодити свої вуха криком «гайдамацької боявкаркі»...

Та тіло слабе—не витримало мук. Кати побачили свій злочин, перелякалися і трупа жінки—героїні повісили на її власнім рушнику на граті

вікна. А світові подали, що О. Басараб, боячися зрадити тайну поповнила самогубство.

Ті кляті виродки чисті й жевинні. Вони знайшли навіть викрут із синяками від побою, ніби це були плями від хороби серця.

А в келії ч. 7. знайдено слова, писані рукою Ольги:

«За кров за слізи за руйну
Верни, верни нам Україну!»

Ці слова виявляють стан Ії духа. Усе для Тебе, Краю мій! За Батьківщину віддала все.

Далеко на Інівському цвинтарі лежить тіло нашої героїні...

Її смерть не минула і не міне безслідно. На місце Ольги станули вже і стануть тисячі жінок, у яких одинока мета — праця повна посвяти й жертв для свого народу. Для них є і буде ясною ідея Ольги; вони без вагання підуть слідами тої, яка своєю кровлю зросила ту ідею, якій служила. Чим більше їх буде тим близчий для нас час, коли розібемо кайдани, в які закував нас наїздник; тим близчий час, коли над трупом ляха закряче ворон, а над Львом-городом замає жовто-блакитний прапор!

Ольга Басараб мовчала. Це збільшувало лютъ катів. Коли пізнали, що не видобути зізнань, то хотіли хоч заспокоїти свої звірячі інстинкти виглядом скатованої жінки та насолодити свої вуха криком «гайдамацької боявкаркі»...

Та тіло слабе—не витримало мук. Кати побачили свій злочин, перелякалися і трупа жінки—героїні повісили на її власнім рушнику на граті

Штучні дими та мряки.

У протилежності до боєвих газів, які мають характер нападу, уживають під час війни штучні дими та мряк, що є охоронним засобом. Тим то вимоги до одних і других є відмінні, а то љ цілком протилежні. Коли від боєвих газів вимагаємо, щоб вони були як найбільш трійливі та щоб іхню присутність було як найтіжче пізнати, то від штуч-

них димів вимагаємо, щоб були вповні нетрійливі та щоб як найліпше закрили терен.

Штучні дими і мряк уживають для того, щоб од ворога закрити власні операції—пересування військ, будову мостів, праці коло ровів, відворот військ, тощо, на морі, напр., щоб уможливити собі наближення до побережжя ворожої країни

У ТАТАРСЬКИМ ЯМІ.

(З циклу «Местники»).

Ніч спадала нагально—вся чорна й окрілена вітром, що мчав стрімголов та рвав на шматки насуплене тяжкими хмарами небо.

Тривожно, мов перетягнуті струни, бреніли високі, копілаті берези, стогнили надривко й тяжко дуби, скрипів підтоптаний старий явір і струнка, немов свіча загасла, чуйно наслухувала безлиста ялина, стійко змагаючися з настирливими поривами вітру.

Це яр—глибокий, темний яр... Ген далеко, генів на двацять, окутаний лунками хапцями пралісу, він розповідає нам свою вічну, нескінчену легенду, якою обросла, мов дика скеля мохами, старезна українська земля—Волинь. Яр пробивається крізь хащавини від заходу на схід і викодить на вілісся, де починається велике старезне село—садиба колишніх древлян... Село розмахнулося широко й розляглося свавільно по невисоких пригорбках, заквітчавшихся в сади, що гнуться від тягару дарів запашної й, як смола, чорнізної землі. Вони колись княжим було. Старечий монастир ще свідчить про це, а гучні дуни розкотистого його давону несуть у глибину пралісу відгомни тих далеких днів великого, геройчного старого часу. Але сам той час давно злиняв з пам'яті наших, колись непоборних та цукіх, плечистих мужів, а тепер рабів, які покірно століттями несуть на шії ярмо ганебної неволі.

— Гей, вставайте! Ви, Грицю, й ви, Омельку. Вже час...

Мовчки підвілься з землі дві важкі чорні постаті...

— З Богом! А не засиптесь...

Ті двоє зникли в хатах густозних, а тут у «Татарській ямі» лишилося ще троєх. Ольга, що її звали Волинянка, дужий плечистий товариш її Карпо та побратим Панас. Щоб прогнати сум, нуд та дикий гомін пралісу, Ольга почала оповідати.

— Село мое родинне це, що коло нас, старе, непокірне та нерозвумне, а про яму цю, «Татарську Яму», до якої ото я вас привела, оповідати хочу. Бачите цей ліс навколо. Не кажіть, ради Бога, наш, бо загарбано його в нас... У глибоких хащах його—циого чорного, згучного пралісу день і ніч скречочут і стогнуть машини. О, ці чужі машини. Вони жеруть украдені в нас скарби... Вони виступують свою сталеву пісню, що завсіди нагадує:—невільники, раби прокляті, парії, забуті Богом і людьми. Ви бачите ліси, поля, яруги, гори, степи широкі—преширокі. Все те віддано на поталу й рабунок. Кожий різ чужого плуга на нашій землі, це різ у наме серце. Кожний ступінь ноги чужинця, зайди з далеких чужинних країв, це тонтання по нашему пекірному обличчі, що загубило сором і подобу гордої людини. Так, так, мої любі, mestniki—приятелі...

А ліс собі гуде, як розбита козацька бандура, по струнах якої розплачливо, з жагучим притуском вдає буйний вітер.

— Ось переді мною могутньою каскадою проносяться барвисто-крикливі революційні дні. Була я тоді малим, немомітним паросточком, що неначе витикає з розбудженої вескою землі. Я росла під

а далі, щоб перешкоджати ворожим літакам розвідувати й т. п.

Штучні дими звичайно складаються з P_2O_5 , що повстає при спалюванні фосфору, або з $SbCl_5$. Рівно ж уживають т.зв. опациту $SnCl_4$, що, будучи змішаний із повітрям, дає густий, білявий дим: він лується з водною парою в повітрі на $SnCl_4 \cdot H_2O$, і ця сполука вигляді маленьких кришталіків підносяться вгору; при більшій кількості водної пари реакція поступає далі на H_4SnO_4 та HCl , наслідком чого мряки ще збільшуються. Шодо $SbCl_5$, то це слабо-жовте течіво, яке парує на повітрі, перетворюючися в $SbCl_5 \cdot 4H_2O$, а відтак в H_3SbO_4 та HCl . Подібні реакції наступають із $TlCl_4$. Англійці уживають на витворювання мряк NH_4Cl , який розкладається на NH_3 та HCl , що будучи охолоджені в повітрі, лується в маленькі кришталіки і творять непроглядну мряку. Крім того, уживають до витвору штучних димів ріжних сполук сірки, нафти, вугілля та ін.

Із цих ріжних сполук роблять запальні гранати, при помочі яких можна рівною утворити штучні дими.

* *

Держава, яка була створена тільки на підставі рахунків і чисел а тримається лише тому, що є зліплена страхом, це будова незавидна і нестійка. Підважено усякої цивілізації є: середня моральність мас та достаточний нахил до діяння добра; визвольним наменем є: почуття обов'язку. Ті, що виконують свої обов'язки і тоді, коли ніхто на них не дивиться і тим дають приклад другим, є спасителями і стовпами цього лисуного світа, який їх часто навіть не знає.

Протестна акція заокеанських українців.

(Дальший звіт на підставі матеріалів, одержаних до 28. II. 1931.)

Протестні віча.

228/26. X. 1930. відбулося віче в Нью-Йоркінгтон, Па., на якому зібрано 51 дол. 229/На вічу в Мускетон, Міш. промовляли адв. Джан Дж. Аудесон В. А. Мертина, В. Маруняка і М. Моранець 230/7. XII. було віче в Квінс Кавіт, Л. Ай. Н. И., зібрано 126.80 дол. Резолюції післано до Вашингтону, Ліги Націй та сен. Ковпленда.

У Канаді відбулися далі такі віча: 231/14.XII. в Арран, Саск., на якому промовляли А. Ягольниць-

кий, Р. Грицай, Ковалюк, П. А. Загарічук, Н. С. Савчук. 232/ Того ж дня в Красні, Саск., 233/Дана, Саск., 234/Гіндаль, Ман., 235/Сопор, Саск., 236/Калдер, Саск., де промовляв о. Волохатюк, 237/Вітків, Саск. де промовляли М. Коваліцький, Д. Лукашук, п-а А. Никифорук, П. Шеходзіло, Скоропадський. 238/7.XII. було віче в Етелберт, Ман., 239) 21.XII. Мелвіл, Саск. 240) 19.XII в Гілберт Плейнс, Ман., на якому говорили П. Шмонь і Запорожан, 241) 22. XII. Сембурс, Саск., говорив о. Галицький, 242) 28.XII. Россборн, Ман., 243)

— Гей! Ви! Чи слухаете ви, бідні чорти, mestniki, що вам оповідаю?

Перервала вона свою мову.

— Слухаємо. Кажи, кажи... Все кажи, а ми будемо слухати...

— Властиво я не це хотіла. Про Яму Татарську, в якій ось ми лежимо, оповісти хотіла, бо ви не знаєте, що кожна пядь цієї пахущої, вогкої землі зрошені нашою кровю. Так... Коли революція навколо бушувала, ніби сто буревів нараз, тоді й яму цю нарід наш трупом своїм, як колись за татарські часи, вкривав. А яму цю ше перед триста роками якийсь наш пращур деревляною лопатою в яру вигріб, бо татарва, як тепер, шарпала товсті боки нашої землі... В останнє яма ця службу сповнила в 1920. році. Була осінь. Большевик утік й десь там у полях України татарським табором розбився і впався як кліщ у тіло нашого народу. Поляк по слідах ішов, а село це, що революційно співало думало: що той полячок—після крев, що ті прокляті антики, які цимбулястими жижками свою дурну як і самі, «гусюються» вигожують—нам значить? І справді. Гей Степане, Іване, під рушницю та до праліса... Татарська яма не вміщала кожухів, світ. Гостили, як колись за часів гайдамаччини, вожі та чистили люхви порожніх, похованіх війною рушниць. Малий мій брат та батько перед там вели, бо обидва гірше скаженого пса не навідли поганого, смердячого лixa.

— А осінь була хороша, погідна.—Ось бачи, либ ви тоді цей праліс. Як він шумів, таємничо, насторожено. Здавалося він відхиляти наама—гається. А по селі повинно лахів. Кури, масло, смі

3. I. в Крейтон Майн, Онт., де говорили Н. Тэмпін і Дацик.

Даліші віча були: 244) 4.I. **Кент, Па.**, на якому говорив о. Шкварок, 245) 1.XII. в **Нюарк, Н. Дж.**, де говорили О. Гук, п—ї Скубова і В. Лисякова, 246) 8.II. **Сент Луїс, Мо.**, звідки вислано протестні резолюції до Ліги Націй, В. Британії і сен. Гоза.

У південній Америці були дальші віча: 247) 11.XII. в кельонії **Нова Галичина**, звідки вислано протест до Ліги Націй, 248) 14.XII. в **Вера Гва-**

рані, лін. Др. Лімсейро, 249) **Пасієнсія і Сепара до Лосієндро**, 250) Лінія **Ф. Корея і Азюданте Новтініо** [Т-во «Просвіта» і Шевченка], 251) 19.XII. **Іваї**, де промовляв о. Осінчук, іде протестували також «Т-во Шевченка», Т-во «Просвіта», та діти кольонії, 252) 22.XII. в **Крузо Машадо** на лінії Вікторії, де промовляли А. Чорногай, В. Гупало, Н. Булик, Рева і О. Ставничий, 253) 4.I. в **Крузо Машадо**, 254) 7.1. **Ляс Бремяс, Чако**, Аргентина.

Ляхи про „пацифікацію“.

Коли справа т.зв. пацифікації набрала таємої розголосу, що годі її було сковати від світу, тоді польська преса й одновідальні чинники заявили, що «пацифікація» Східної Галичини—це прояв сили при відповіді на провокацію. При тому тверджені всі вони залишилися й до сьогодні.

«**Слово Польське**» (ч. 292 з 25. X. 30. р.) пише: «Так звана пацифікаційна акція була природним (!) і конечним наслідком, що випливав із найпростіших і найперших обовязків держави, яка нагадає за безпечністю майна й життя громадян, наслідком, викликаним злочинною роботою палів, кермованіх московськими (!) й берлінськими (!) агентурами».

Краківський «Час» пише: «Не підлягає найменшому сумніву, що заряджені там репресії були конечними, й уникнути їх не можна було. Треба було негайно й всіма засобами спинити огидну серію підпалів, що спричинювали не тільки поважні матеріальні шкоди, але дуже й дуже деморалізували спокійну українську людність. Безкористь злочину

вітвороювала щораз нових та нових злочинців і ставила польську людність у безнадійне положення. Ніодна держава (!) не могла інакше чинити в подібній ситуації. Пригадаймо хоч би англійські репресії проти Ірландців майже напередодні усамостійнення Ірландії».

Українську справу мають польські чинники як чужинецьку інтригу не тільки в межах Польщі, але й в широкому світі. «**Вен Новий**» (22. I. 31) повідомляє, що генеральний підпрокуратор інституту Іллінойс, Геронім Юревич розіслав до кількох сенаторів і членів конгресу листи з виясненнями у справі антипольської пропаганди українців і німців у Сполучених державах; у цьому листі Юревич «виясняє», що українською антипольською пропагандою кермус головне бюро українське в м. Вінніпегу в Канаді... І що українців у тій акції підтримують німецькі фашисти (!). Ця акція має свою метою—відірвати українські землі від Польщі й прилучити їх до Радянської України. Діл. п. Юревич пише, що радянський уряд (!) і німецькі

тана, дівчата—ось здобич бандитів... Шин.—казав ліс. А ніч глуха і насуцлена притаковилася, змовилася з пралісом, де під кожним деревом билося суворе серце повстанця, де кости з мозолями долоні тиснули обрізанку, де клацали від люті, гей тобі по вовчому, зуби mestників.

— Ех, друзі ви мої! Революція минула, й душа нашого народу змаліла. Де дівся запал помста, бунт?.. Де?.. Га?.. Чому народ наш ліг піазом? Чому? А в революції... ось тоді... Ніч була темна-прitemна, аж густа. Лишня на селі, обжерлиса пограбованім, спала покотом... Ревнув десь постріл. Загув праліс і довго, довго клекогали луни, рознесячи регіт помсти. Ні один ляшок не встав. Лягли, як нацюки, стервом... Не лізь харцизяку на села та праліс чужі. Гний у тій землі, яку ти грабував. Так повстанці робили...

— Ця сама Татарська яма, яку наші працівники колись гиковав, щоб од татарів скоронитися, чималу службу відслужила.. Ale й полилася у ній кров останніх повстанців. Ось тут.. Тут лежала розторощена голова моого батька... А тут нижче коло ніг старого сконав братик. Зайда польський знищив їх... Село лежало в згаришах... А люді від того часу злобу в серці затаїли й скорилися. Ганебно скорилися... Огидно скорилися! І почали ляхи шаліти. Почали покірному людові язика виривати, щоб заціпнув на вік і не промовив слова свого перед світом. Рештки землі... цей праліс—все збрали ляшня. І там за лісом, куди пішли Гриць і Омелько гаїздяться осадники...

Мовчало гробовою мовчанкою чорже оточення: лише трівожно, мов перетягнуті струни, бреніли високі, кошлаті берези, стогні надривно й тяжко

дуби, сиріпів підтоптаний старий янір і струнка, немав свіча загасла, наслухала чутлива безлиста ялина.

Майже нечутно прийшли Гриць і Омелько. Вони посадили на вогку землю; чути як кашкети здіймають і витирають рукавами чоло.

— Ну? Що? Як?

— Гаразд. Хижі чужинці попід хмарами ловитимуть награбоване!—сказав Омелько.

— То гайдя дал!

Всі встали. Коли вибралися з хансвин, це поле було закрівленося відблисками пожежі. Стало на вілісі й дивилися, з насолодою дивилися як під вітром зноситься до неба дим іхньої жертви. Сонце село прокинулось, загомоніло, завили собаки, заревла худоба. А стрімкий вітер розчисує довжелезні коси вогняні... Розкидає їх на всі боки... Ось—сь досягнуть вони лісу й вилутавшися в хансвину зведуть пожежу на цілій світ, грізну й люту...

А ті, що з хансів вийшли і спинилися на узлесі, тепер застигли немов бронзові статуй а в очах їхніх хижо тріпотіли вогні пожежі, що то вже й здавалося їм не пожежа шаліє, що не подумя лише чорне насушене небо, що не худоба реве, а що клич подала свята помста, що від сьогодні як чума бушуватиме по цих полях, пралісах, яругах, аж поки не винищить напастників-ляхів.

Нарешті скаменулися...

— Друзі! Ранок близько... Сонце вже близько, а дорога наша далека, далека...

— Ходімо! — в одноголос упала відповідь і враз ніби на команду вдарили крок.

Пішли...

фашисти (!) підтримують українцям у їх насильствах у Східній Галичині.

Також усіх тих, що змальовує в правдивім світлі «пацифікацію», а зокрема, що була вона склерозована не проти безпосередніх виконавців саботажів, а проти цілого українського народу під Польщею, польська преса називає «німецькими провокаторами».

«**Ілюстрований Курер Цодзенни**» (ч. 286. 1930 р.) пише: «Польща призвищена до того, що наслідком спрітної пропаганди наших ворогів та вродженої, здається, пропагандивої нездатності польської сторони курсують у світі про нас наважливіші нісенітниці й очорювання. Не зважаючи на це наше призвищення, зі здивованням читаемо безмежно цинічні брехні, які з'являються по різних ворожих нам закордонних часописах у звязку з випадками у Східній Галичині. І треба відразу сказати: нісенітниці про відношення у Східній Галичині виписують ті самі денники, які є близькі до німецької пропаганди (!).

Зразком польської безмежної демагогії відношенні до безсторонніх чужинців, що стремлять поінформуватися з першого джерела про «пацифікацію», може служити замітка поміщенна в «**Курері Цодзенному**» (ч. 288 1930.) під заголовком «**Берлінсько-російські агенти бушують по Східній Малопольщі в масці денникарів**». Мова там іде про д-ра Дяя (канадського), який поїхав до села Гаїв, щоб розпитати селян про польську знищання над ними. В замітці читаемо: «Не зважаючи на пізній вечірній час, самозванча комісія згromadila на майдані біля тамошньої «Просвіти» юрбу хлопів, до яких виголошено промову, взиваючи їх, щоб зголосували свої жалі на польську владу й її виконавців перед прибулим спеціально зза кордону ніби делегатом Ліги Націй». На підтвердження, що пан Дяй і справді є німецьким агентом, «Курер» пише, що він досконало володіє німецькою мовою. Щодо закиду, що п. Дяй є не тільки німецьким агентом, але й російським (як є в заголовку замітки!) «Курер» не наводить ніяких «доказів».

«**Краківський Курер**» (ч. 350. 30. р.) на підставі «урядової статистики акції розброєння» пояснює такі дані: «Сконфісковано загалом у хлопів 1.638 штук пальної зброї, а в тому 1.103 військових карабінів, декілька тисяч набоїв, як також невну кількість вибухових матеріалів, ручних гранат, пальної зброї й т. п. Порівнюючи найбільше були озброєні хлопи в Львівському воєвідстві, де сконфісковано 943 штуки пальної зброї. Нелегальні літератури, зокрема видань УВО, знайдено найбільше в Тернопільському воєвідстві, а саме 285 примірників різних друків. У звязку з зама-

хами й підпалами загалом заарештовано 342 особи, з того 272 передано суду, а 70 звільнено. Найбільше заарештовано в Тернопільському воєвідстві (173 особи) найменше у Львівському (71 особа). Цікавою є статистика професій заарештованих осіб. Учнів середніх шкіл заарештовано загалом 52, академіків 15, священиків 19, державних урядовців 3, учителів 6, послів 2, урядовців кооператив 27, адвокатів 7, приватних урядовців 30, рільників і ремесників 177».

Складковські в сьомі знову подає такі числа: задержано 1799 осіб, з чого звільнено 596, а передано суду 1143⁴ в тому числі студентів високих шкіл було 220, учнів середніх шкіл 360, священиків 30. Коли порівняємо ці цифри з поданими в «Курері» то побачимо, що між ними є велика розбіжність. Одже, Складковські каже, що всіх заарештованих було 1779, а «Курер»—342, передано судові (Складковські) —1143, а в «Курері» 272; там студентів заарештовано 220, а в «Курері»—тільки 15, середніх школників—360, а в «Курері»—52, священиків—30, а в «Курері»—16. І обидві «статистики»—урядові!

Той самий Складковський казав далі: спокійне українське населення, тероризоване (!) чинниками революційної акції у Східній Галичині, воліло слухати їх, а не уряд, бо уряд не охороняв його від тих, які від нього жадали: переховай вибуховий матеріал, переховай зброю, охорони мене перед тими, що мене шукають». Згідно зі Складковським—революційний чинник затяжив над цілім спокійним українським населенням та що відповідало за пацифікацію падає не на уряд, але на тих, що витворили той стан річей, себто на українських революціонерів. І вони мусіли бути приготовані на контракцію уряду, але розрухи потребні їм були для противольської пропаганди за кордоном.

Та зразком ляцької брехні є комунікат «Міністерства закордонних справ» у Варшаві, де написано таке:

«Під час пацифікаційної акції військо кватаувало в 117 (!) селах, при чому тільки в 8 (!) селах трапилися випадки биття. Згідно зі звітами стверджено, що биття допускалося старше населення (!!), яке тим способом мстилося (!) за нещастия (?) що на їх села стягнула діяльність молоді. Згідно зі звітами не було ані одного випадку биття жінок (!!) або дітей (!!!). УВО підбало зробити численні звітні побитих осіб, а також здемольовані установи. Згідно з твердженням чинників влади, звітні побитих осіб частинно зроблено штучно (!), а частинно—це молоді люди, побиті впрост своїми батьками (!!!)».

Ріжне.

Пілсудські та німецькі марки, у цольській соціалістичній часописі «Naprzód» (15.IX. 1930 р. ч. 213) у статті п. з. Поміч соціалістичного Інтернаціоналу для Польщі, що боролася за волю, пише Еміль Генер таке:

«Перед чверть століттям, коли ППС (Польська партія соціалістична) вела революційну боротьбу з царизмом, а Пілсудські належав до ППС. не гнівався він цілковито за поміч од Інтернаціоналу, а коли й був чим недовдоволений, то тільки тим, що тих гроші, гроші, гроші, які прислав Інтернаціонал було за мало. Передусім мав він претензії під тим оглядом до богатої німець-

кої соціал-демократії. Щоб дістати від німецької соціал-демократії більше грошей, грошей, грошей, висилали мене в 1906 р. ППС з під російської окупації до Берліна. В тій співі конферували зі мною: Олександр Сулкевіч, Вітольд Йодко-Наркевич, Болеслав Антоні Ґнджеївські і Йозеф Пілсудський. Вони й дали мені уповноваження тодішнього ЦКР ППС. Вийав я тоді до Берліна та відбув там у будинку Райхстагу конференцію з управою німецької соціал-демократичної партії. Від управи соціал-демократичної партії Німеччини брали участь у нараді: Август Бебель, Павло Зінгер, Герман Молленбур і Вільгельм Фанніху. Моя

місяці в Берліні досягла певного успіху. За це, по поверненні до Кракова, одержав я гарячі особисті подяки, між ними й од Позефа Пілсудського.

В одній з попередніх чисел «Сурми» оголосили ми були матеріали, які доводили, що Пілсудський діставав од австрійського генерального штабу гроши за розвідчу діяльність на користь Австрії, й саме Пілсудські наказав убити польського генерала Загурського, що був перед війною прищюваний австрійським офіцером, у розвідчім відділі австрійського штабу та хотів тепер впovні демаскувати Пілсудського.

І ось той Пілсудський та його поплечники при кожній нагоді репетують, що УВО та й узагалі цілий український визвольний рух фінансовані пінцями! І репетують, цілком безпідставно!

Дещо про Пілсудського. Віденський тижневик «Der Kuckuck», 7.XII 1930 р., у статті п. з. «Terror Blut und Freiheit in Polen» (Тerror, кров і «свобода» в Польщі), подаючи докладну характеристику деспотичних методів Пілсудського, між іншим пише: «Сьогодні Польща — це одна велика тюрма. Знову вязниці переповнені за артішованими під доглядом кровожадних поспілак, знову пливуть ріки крові, знову запросяють до тюрми невинних, насилують жінок і катують ув'язнених. І зному салатські бунчукі тріумфують над роз-

умом». «Достовірні люди розповідають уже від давна, що діагноза, що її лікарі зробили Пілсудському, звучить: Paralysis progressiva (параліж мозку). Пілсудські, як кажуть, це — сифілітичні. Та він все ж працює далі державою, а нікчемна камарилья його ледачих генералів тероризує польську республіку».

Генеральна секретарія «Ліги Мира й Свободи» місіс Шіпшиц у звіті зі своєї подорожі по Галичині, де відбувалася саме пацифікація, пише: «Усі твердять, що це він, Пілсудський, беспосередньо відповідальний за всі ті звірства. До нього йдуть всі повідомлення. Нам увесь час повторювали в Польщі: «Він садист та божевільний і вживає війська та поліції, щоб задоволити свої садистичні наспіхи».

Черновецький «Час» у статті п. з. «У шпонах алодіїв, лайдаків та шуїв всякого роду», пише: «Пілсудський перший кандидує до сейму — до того «найбільшого виходку» (як сам висловився колись), з якого сморід воняє на цілу Польщу! Щож він там буде робити? Вправді Пілсудський в одній промові признався, що будучи ще малим хлопчиком, їв людське г... но (так досягло сам заявив!) і від того одна берлінська газета, реферуючи ту оригінальну доповідь, дала многомовний заголовок: «Klosetrede des polnischen Dreckfressers» («Виходкова мова польського г..ноїда»).

Хроніка.

Судові розправи. Продовжуємо реєстр судових процесів, який із за браку місця не містили ми в попередніх числах.

— 1. X. 1930. суд присяжних у Золочеві на розправі проти Р. Свистуна, В. Салагуба і С. Співака, обвинувачених за поширення літератури УВО, засудив Р. Свистуна на 8 міс. тюрми, інших звільнено.

— 13. X. відбулася в Смолі розправа проти о. В. Демчука за проповідь на Маківці; обвинуваченого засуджено на 6 міс. вязниці.

— 2. XI. суд в Грубешові засудив пос. Кохана за іспошанування влади на 1 р. тюрми. Внесено відмінно.

— 10. XI. Найвищий суд у Варшаві затвердив засуд львівського суду на Біду (карта смерті) і тов. Зчегри замінено Р. Біді кару смерті на 15 років тюрми.

— 10. XI. суд прис. у Львові засудив Ю. Головського за державну зраду і порушення публичного спокою (§ 58, 65) на три роки тюрми.

— У половині листопада в Умгороді (Ч.С.Р.) відбувся суд над Ф. Тацинцем і С. Новаківською за замах на москвофіла о. Сабова; Новаківську засуджено на 5 років, Тацинця на 1 рік вязниці. У березні 1931. р. найвищий суд підвищив кару Тацинцеві на 3 роки тюрми.

— 19. XI. в Рівні засуджено б. сен. С. Коziцького на 18 міс. тюрми за протидержавну агітацію на вічах.

— 18. XI. суд в Самборі засудив б. сен. о. Татомира за § 272, 300, 302, 312 і 314 на 6 міс. вязниці.

— 9 XII. 1930. відбулася в Стрию розправа проти 96 осіб за присяжність до «Пласти»

(§ 285, 286, 287) крім того проти І. Любінецької (§ 214) і Гошовського (присяжність до УВО). — Розправу відложено на 13. III. На тій розправі обвинувачених звільнено.

— 16. XII. в Самборі відбулася розправа проти І. Даньківського, П. Семкова, І. Ілечка за присяжність до УВО і кольортажу «Сурми» (§ 58, 59). Даньківського і Семкова засуджено по 4 р. тюрми. Ілечка на 2 р. — Зголошено касацію.

— 17. XII. суд прис. в Самборі засудив б. пос. д-ра І. Бляжкевича за промови на вічах (§ 58 ц, 59 ц, 305, 312) на 6 міс. вязниці.

— 29. XII. 1930. суд у Тернополі засудив о. П. Карпінського та М. Борецького, П. Яворського і М. Щепанського за пересунення папіянського хреста без дозволу влади на кару від 8 -3 днів арешту.

— 16. I. суд в Рівні засудив б. пос. Жука на 2 р. тюрми за промови на вічах.

— 16. I. суд в Золочеві на розправі проти 20 людей обвинувачених у присяжністі до «Пласти» (§ 305) видав звільнючий присуд.

— 23. I. 1931. суд прис. у Львові на розправі проти В. Савчука, П. Мандюка; П. Шури і Л. Сафіяна за злочини з § 58 (УВО), 167, 168 (саботаж) засудив Савчука на 6 літ, інших звільнено.

— 30. I. суд в Рівні засудив б. пос. О. Висоцького за промови на вічах (§ 129 рос. к. з.) на 2 роки тюрми.

— 13. II. суд у Львові засудив О. Максимова і Г. Байду за злочини з § 58 і за саботажі по 5 р. тюрми.

— Суд в Тернополі на розправі проти В. Сосновського і В. Солонинки, обвинувачених за участь в саботажах, видав звільнючий присуд.

— 14. II. в Самборі відбулася розправа проти кількох членів «Пласти», яких за членство в «Пласті» засуджено по 2 міс. тюрми, а Футалу за головування на 5 міс. вязниці.

— 17. II. суд прис. у Львові засудив б. пос. Кохана за промови на вічах (§ 58, 65) на 3 міс. вязниці.

— 20. II. суд в Коломиї на розправі проти кільканадцять людей, обвинувачених за матеріальну допомогу політичним вязням (§ 295, 286, 287), видав звільнючий присуд.

— Суд у Самборі засудив б. ст. УГА В. Панькова за події з часів визвольної боротьби на 15 років тюрми.

— 26. II. в Коломиї відбулася розправа проти 16 осіб, б. пластунів та пластунок, за присяжність до «Пласти» (§ 285); обвинувачених звільнено.

— 27-28. II. у Львові на розправі проти 5 селян з Белзчини, а то М. Яцишина, Т. Сидора, М. Сидора, обвинувачених за зраду держави (§ 58) і проти М. Кожушка, І. Кравчука, обвинувачених крім того і за саботажі, засуджено Яцишина і Т. Сидора по 5 р. тюрми, Кожушка і Кравчука по 3 р., а М. Сидора звільнено.

— 1. III. 1931. у Львові відбулася розправа проти студ. Б. Кравціва, О. Верхоли й Б. Онішкевича за участь з демонстрації перед більшевиконзулятом 21. XI. 1929. р. Справу Кравціва вилучено, бо він є в тюрмі у Вронках, а Верхолу і Онішкевича засуджено по 1 міс. тюрми з відложенням кари на 3 р.

— 2. III. у Львові на розправі проти б. пос. др. Біляка, обвинуваченого за промови на вічах, видано звільнючий присуд.

— 3. III. в Рогатині відбулася розправа проти др. Вербенця, проф. Каменецького і студ. Л. Кулаківної та Я. Гладкого за флюсування і ведення «Пласти» (§ 285, 286, 287). Розправу відложено. Того ж дня рівною відложено розправу в Рогатині проти 12 осіб із молоді, обвинувачених за присяжність до «Пласти».

— 5. III. в Замості на апел. розправі проти б. пос. Кохана, засудженого судом в Губешові на 1 р. тюрми, видано звільнючий присуд.

— 9. III. суд прис. у Львові на розправі проти маг. прав С. Андрющини за § 65 (промова на вічу) видав звільнючий присуд.

— Найвищий суд у Варшаві затвердив присуд самбірського суду з 16. XII., яким засуджено І. Даньківського і П. Семкова на 4 р., а І. Ілечка на 2 р. тюрми за присяжність до УВО та участь в саботажевій акції.

— 9. III. суд в Коломиї на розправі проти Р. Олейка і Я. Жибчини, обвинувачених за присяжність до УВО (§ 58) і анонімові листи до поліції, засудив Олейка на 1 р. тюрми.

— 15. III. відбулася у Львові розправа проти Н. Заяця і Г. Федоровича за присяжність до УВО (§ 58) і саботажі (§ 166, 164); Заяця засуджено на 5 р. тюрми.

— 14. III. в Тернополі відбулася розправа проти пос. Кунька і сен. Кузьмина за скликування зборів без повідомлення влади (§ 2 і 19); розправу відложено.

— Суд в Синому засудив А. Романіка за образу «Стрільця» на 10 днів.

— Суд в Станиславові на розправі проти селян Н. Дейчаківського та С. Спільчака, обвинувачених за перетинання тел. дротів, видав звільнючий присуд.

— 16. III. в Чорткові відбулася розправа проти 11 людей, обвинувачених в принадлежності до УВО. Ю. Думного, О. Ганкевича, Л. Прокоповича засуджено по 1 р. тюрми; М. Чорненського і М. Кузьмака по 4 р. тюрми; О. Осадчука, В. Пирога та П. Опіханого по 7 міс. тюрми; В. Гладкого і І. Нагаєвського звільнено.

— 16. III. в Перемишлі відбулася розправа проти селян В. Дутка, Г. Крупи, С. Польняка; студ. В. Нагайського з Бушкович, обвинувачених за участь в саботажах.

— 17. III. відбулася в Бережанах проти селян М. Міщинського, М. Волощука, обжалованих за злочин державної зради, намову до вбивства і саботажі; присяжні заперечили всі питання; трибунал завісив звільнючий вердикт прис. судів.

— 18. III. в Бережанах відбулася розправа проти П. Шаюка с. Дмитра і П. Шаюка с. Василя за участь в саботажах; суд звільнив обжаловані від вини і кари.

— 24. III. у Львові відбулася розправа проти студ. М. Василка, В. Кніша, В. Крупи, С. Рудого, В. Біготи, обвинувачених в принадлежності до УВО та участі в саботажах. По кількаднівій розправі всіх звільнено від вини і кари.

— 25. III. у Львові відбувся процес проти А. Пасічника і І. Романчука, яких обвинувачено за погрози проти сусідів, що не похвалили саботажі; звільнено від вини.

— 28. III. в Рівному відбувся процес проти б. пос. Ліщинського за промови на вічах.

— 31. III. у Львові відбулася розправа проти 5 людей, обвинувачених за принадлежність до УВО, ширення нелег. літератури і намагання викликання повстання. Студ. В. Мельника, роб. К. Гарасимчука і студ. В. Боярського засуджено по 1 р. вині, рільн. І. Іору і студ. Д. Штикала звільнено.

Читайте книжки!

Кожний член У. В. О. повинен читати як найбільше книжок з області визвольних рухів, повстань і революцій, історії ріжких і діпольних організацій, теорії конспірації, розвідки, пропаганди, військового вишколу, споминів революціонерів, тощо.

Подаемо дальший список книжок:

Д'єло Каляєва. 1906. стр. 60.
Д'єло 1 марта 1881. Процесъ Желябова, Перовской и др. 1906. стор. 428. В-во "Своб. Трудъ".

Д'єло 16-ти народовольцевъ. Квятковскаго, Ширяева, Прѣснакова, Тихонова, Фигнеръ и др. 1906 стр. 89. Вид. "Якорь".

Жизнь въ шлиссельбургской тюрмѣ. Берлинъ 1904. стр. 187.
Желябовъ Андрей Ивановичъ. Льондонъ 1882. стр. 47.

Заварзинъ П. П.: Работы тайной поліції
Париж, 1924, стр. 174.

Зайцевъ и Элкидинъ: Нѣчто о шпионахъ
Женева 1904 стр. 50.

Зензиновъ В.: Изъ жизни революционера.
Париж 1919 стр. 119.

Зеликсон-Бобровская: Записки рядового
подпольщика. Москва 1923, стр. 88.

Ильинский М. В.: Архангельская ссылка,
1906, стр. 285.

Кеннон Ж.: Сибирь и ссылка. т. I. II.
стр. 160—198. London 1901.

Керженцевъ В.: Революционная Ирландия
Москва 1918, стр. 323.

Кремль за рѣшеткой. Подпольная Россия.
Берлин 1922, стр. 220.

Крапоткинъ П.: Записки революционера.
Лондон 1902, стр. 477.

Крапоткинъ П. А.: Петропавловская крѣ-
пость и мой побѣгъ. 1906 стр. 43.

Куклина Г.: Польские движеніе при Але-
ксандре I и Николаѣ I. Женева 1905. стр. 78.

Къ вопросу о терроризмѣ. Изд. В. Е.
Р. С. Лондон 1903, стр. 53.

Липинъ А.: Судъ надъ Азефчиною. Paris
1911, стр. 119.

Лучинская Л. Я.: Великий провокатор
Е. Азеф. Москва 1923, стр. 126.

Морозова Н.: Террористическая борьба.
Лондон 1880, стр. 14.

Мушинъ А.: Дмитрий Богровъ и убийство
Столыпина. Парижъ 1919.

Никольский: Конец Азефа Госизд 1926.
стр. 78.

О террорѣ. Вид. „Хлеб и воля“. Paris,
стр. 16.

Павловъ, П.: один из многих. Исторія
революціонера Хайма Гершковича (1866 —
1905) стр. 23.

Павловичъ М.: Революционная Турция. Mo-
сква 1921, 127.

Перовская Софья Львовна. Тип. „Нар. Воли“,
Лондон 1882, стр. 24.

Правда о Кронштадте. Прага 1921, стр.
183.

Прибылева, А. В. и Фигнер Я. Н.: На-
родоволец Олександр Д. Михайлов. Госизд.
1926, стр. 230.

Прибылева А. В.: Зинаида Жученко. Гос-
изд. 1926, стр. 48.

Прибылева А. В.: Въ динамитной майстер-
ской и карійская полит. тюрма. Госизд. 1924,
стр. 78.

Прядкинъ: Убийство во „имя общего
блага“ и смертная казнь. 1906. стр. 32.

Раскольниковъ Ср.: Кронштадт и Питер
в 1907 г. Госизд. 1926, стр. 280.

Савицковъ Б.: Воспоминания террориста.
Вид. Пролетарій стр. 372.

Секретные сотрудники и провокаторы.
Госизд. 1926 стр. 256.

Семеновъ: Военная и боевая работа пар-
соц. революц. за 1917—18. г. г. Берлин 1927
стр. 44.

Струмилло: Побеги из царских тюрем Го-
сизд. 1926, стр. 80.

Убийство 3-хъ министровъ. Вид. Бала-
шева, 1906. стр. 48.

Устиновъ С. М.: Записки начальника
контръ-развѣдки 1915—1922. Берлін. стр. 144.

Д. Хилковъ: Терроръ и массовая борьба.
Вид. партїї с. р. стр. 48. 1904.

Шаповалов А. С.: В подпольи. Госизд.
1926, стр. 192.

Южанинъ Н.: Революціонний терроризм.
Женева 1904, стр. 101. Вид. Еллідіна.

Сименовъ: Подрывание мостов. Госизд.
1926, стр. 16.

Лигнад: Пехота и химия. Госизд. 1927,
стр. 160.

Леонтьевъ: Служба связи. Госизд. 1927,
стр. 16.

Кульманъ: О взрывчатых веществах Госизд
1927, стр. 32.

«НА ВІЧНУ ГАНЬБУ ПОЛЬЩІ», видання Про-
воду Українських Націоналістів, Прага 1931,
ст. 150, вел. 8°, з многими ілюстраціями. Ціна
15 фр. фр. замовлення слати: Prague. Smichov.
Postovni schranka с. 37, Tchecoslovaquie.

«На вічну ганьбу Польщі» являється збірни-
ком матеріалів, з минулорічних погромів, яких
доконувала Польща над українським народом на
Західних Землях. В цьому збірнику уміщено також
голоси чужинкої, так європейської, як і американ-
ської преси про польські погроми. Весь матеріал
солідно опрацьований й упорядкований так, що
читач має можливість всесторонньо пізнати те стра-
хіття, яке, як писала англійська преса «кличе
о шімству до неба».

Цю книжку повинен читати кожний украї-
нинъ без розділу політичних переконань а її
зміст хай глибоко вбеться в память та совість
цілого українського народу.

BULLETIN OF UKRAINIAN INFORMATION, № 1.
APRIL 1931.—GENEVE, 12 сторін.

Це вже третє періодичне видання української
пропаганди в Женеві.

Колиб захотів хтось зобразити українську
зовнішню пропаганду, то він найкраще відавби її
в той спосіб, що намалювавши малого плопчину,
який пішеться на високе дерево, не маючи потріб-
них сил та вправи. Так само наша пропаганда,
без потрібних художніх сил та матеріальних засо-
бів стоять перед зовнішнім світом, який хоче
охопити. І тому доводиться з великою радістю ви-
тати кожне нове видання чужою мовою про нашу
справу. Зокрема цей Бюллетен на англійській мові,
це, так би мовити, перший відновлений наш крок
в англійський світ.

Сам Бюллетен своїм змістом, як і технічним
виконанням не лишається позаду того женевського
Бюллетену, що виходить на французькій мові,
і тому можна сподіватися, що він причиниться до
якнайшвидшого розпространення нашої державної
справи серед тих народів, яких матірною мовою
є мова англійська.

Передавайте з рук до рук, з хати до хати:

Ховайте „СУРМУ“ перед ворогами, є це нелегальний орган

Ціну за сот.
Просить силасти в краю на
„Політичних Вязнів“

СУРМА

Орган
Української Військової Організації.

ч. 4 (43)

К ВІТЕНЬ.

1931

Оце говорить, Україно твоя історія ціла.

Ніч на чумнині.

Бе глухо північна година.
Але не можу я заснути:
Я чую, чую Україно,
Тебе напово розіпнути.

Ще не засохла кров у рані,
Ще сироти не втерли сліз,
А племена чужі захланні
Знов простягають руки злі

Гей, хто там рідний знов на конях
Держить в руці нерідний стяг?
Там дзвонять дзвени, дзвони дзвонять:
За чужину хтось дав життя.

Там сурмлять сурми, буть літаври:
(В журбі скилилась голова:)
Гей, окраде козацькі лаври
Лукава шляхта чи Москва.

Сповнилося!

Вже знайдено дорогу
І манівцами більше не іти,
Нам шлях ясний в борні за перемогу
Показують могили і хрести.

Не вільно нам іти в святыні другу
І зраджувать вчера під ще богів.
Не вільно дати Кремлеві в наругу
Кроваву славу козаків, Стрільців.

Будь проклятий, хто може позабути

Хтось там, де гори, де Карпати
До сходу молиться: Прийдіть!
А над Дніпром хтось споза крати:
— Із Заходу Месії ждіть!

Невже ніколи, Україно,
Не мати-менш свого весла?
Неваже по віки все єдино:
Гадяч, або Переяслав?

Знов од повітря, вояни, глада,
Не охорониться наш рід.
І Захід тризубови зрада,
І зрада тризубови Схід.

І знов і знов душа розпята
На роздоріжі край села;
Краю! Три слова: «Брат на брата»
Твоя історія ціла!

Сповнилося.

Несмертний гріх синів царя Петра;
Простити їм Базар, кроваві Крути,
Повстанчі ті могили здовж Дніпра.
І те що землі нашої країни
Розкрадено через синів руїни.

Іде, гряде велика година
І кождий Саві хай стане знов Павлом!
І гордий оклик: «Бог і Україна»
Хай прогремить над містом і селом.

Один фронт...

Повстав один фронт. Проти кого? Проти поляків? Де там! Відомо ж, що в обороні поляків виступають стало універівці, отже вже не може існувати один противільський фронт всіх українців. Рівно ж відомо, що минулого року з осені, під час саботажної акції, виломилися з проти тьлькою фронту проводи красивих партій, які, замість піднести перед цілим світом могутній голо протесту проти польських звірств, осудили перед цілим світом саботажну акцію універівців. Відомо також, що провід УНДА тоді, коли справа польських звірств опинилася на міжнародній полі, своїми переговорами з поляками надзвичайно помог полякам, а зашкодив українській справі в Союзі Народів та

взагалі за кордоном; а помогали їм в тому універівці своїми виступами в Данцигу, Брюсселю й Женеві. Отже, який тут може бути один фронт противільських поляків?

Отже—проти большевиків? Також ні! Відомо ж, що існують «Сельроби», партії праці, петрушевичівці, комуністи існують ріжні газети у краю, за кордоном і в Америці, що славу виспівують большевицьким сатрапам. Отже, який тут може бути один фронт всіх українців противільських поляків?

Тоді може проти москалів, не-большевиків? Рівно ж! Но соціал-революціонери на еміграції спілку з москаліями (Черновим та Комп.) зробили, що український народ у федеративній Росії в нову

неволю віддати, коли він скине більшевицьке ярмо. І соціал-демократи працькі з краївими радикалами також у П. Інтернаціоналі спільній (соціалістичний!) фронт із московськими й польськими соціалістами тримають. Який тут може бути спільній фронт усіх українців проти москальві?

Та проти кого ж повстав цей фронт? Повстав фронт боротьби проти — Української Військової Організації. Хто до нього входить? Цей фронт дуже широкий: з одного боку **поляками** всіх таборів, од консерватистів до комуністів; з другого боку — **москалями** всіх таборів, од монархістів до більшевиків. А в середині **українці**: партійний провід УНДА, група «Нової Зорі», універівікі, група Певного, провід краєвих радикалів, провід краєвих соціал-демократів, працькі соціал-демократи, працькі соціал-революціонери, група з «Оборони України» в Америці, директорія УНР у Празі, радянофіли-петрушевичівці, сель-робівці та комуністи, а також і такі особи, як еп. Хомішин зі Станиславова, Чиж із Америки, Шульгин з Парижа, А. Левицький із Варшави та ще вскочив Шелухін із Праги.

Широкий фронт! Через цілу Європу й Америку тягнеться! І матеріально добре ситуованій: дехто більшевицькими червінцями, дехто польськими золотими, дехто іншими субсидіями. І цілій пресовий арсенал мають: «Сельроб», «Діло», «Українська Нива», «Національна Воля», «Український Прарор», «Українська Громада», «Тризуб». Громадський Голос, «Укр. Робітничі Вісти», «Нова Зоря», «Українська Газета», «Большевик України» й т.д. й т.д. Та й випосажений мандатами й титулами: «репрезентанти народу» посли, сенатори, міністри, епископи, президенти, члени, «високої директорії», генеральні судді, тощо. А дехто ще й кричить: «за нами 700.000 українських виборців» (УНДО); другий: «за нами 90% української еміграції» (уєдерівці); третій: «за нами весь селянський народ» (есери); інші: «за нами все робітництво» (есдеки); ще інші: «а ми найвищі українська влада» (директорія).

І справді, виглядає, неначе ціла Україна обєдналася (з Польщею і Московією) проти УВО. Але

це тільки так здається. Давайте пригадимо: хто є ті обеднані противники УВО, і тоді якож побачимо кілько їх є й яку ролю вони грають.

1) **УНДО**. Тут треба взяти на увагу **ціну** **ту саму групу угодовців**, що сидить у проводі УНДА. Це та сама група, що в 1913—1914 р. р. переговорами з **поляками** у справі українського університету фактично завалила український тайний університет, признаній всіма європейськими державами. Та сама група, яка при помочі В. Бачинського вела **угодову** польську політику, а коли скомпромітувалася, то покладає цину на плечі Бачинського, який наслідком того почавши самогубство. Та сама група, що ходила на **рівні до польських воєвід і на іку до більшевицького консула**. Та сама група, що осудила **саботажну акцію**, а далі противилася **внести скарги до Ліги Націй на польські звірства**, яка провозлила устами Кедрина на сторінках «Діла» про зміну дотеперішньої опозиційної тактики на **угодову** політику. Та сама група, яка збиралася на «чорній каві» враз із **поляками, універівцями та волинськими хруньями** та яка зачала переговори про **угоду** з поляками в березні. Ця група дуже нечисленна: з нею не тільки не погоджуються партійні маси УНДА, але й провід УНДА в цілому, а тим більше не погоджуються ті виборці, що віддали свої голоси на український виборчий блок. Треба знати, що ласи голосували не на УНДО, а на **український національний блок**, і коли вони дівались про переговори з ляхами, піднесли рішучий протест, і то навіть партійні члени УНДА. Статті угодовецького напрямку Кедрина «Діло» мусіло відкликати, а останні переговори угодовці ввели потайки від мас; коли ж прозрадили їх самі поляки, тоді угодовці викручувалися ріжними способами. Отже, не маси виборців, не ціла партія УНДО, а тільки частина **угодовців-польнофілів** є проти, визвольної боротьби бо вони бачуть, що вона перехрещує їхні пляни.

2) **Група «Нової Зорі**. Є це явні **угодовці-польнофіли**. Понижуючий лист еп. Хомішина з проповідю лояльності до Польщі й активіз

допомоги ляхам для вибудування величі й сили польської держави всім відомий, як і відоме те, яке обурення викликає він між українцями, а нарешті здивування самих поляків. У тій до речі **незначній** групі першу скрипку грає Назарук, людина, що вже міняла кілька разів політичні орієнтації й партії.

3) **Універівці-польнофіли**. Є це явні **польнофіли**, що навіть працюють за **польські гроші**; колись обєднували значну частину еміграції, але нині є **нечисленною** групою, яку кинула ціла еміграція, бо пізнала, що має діло з **польськими запроданцями**. Іх «міністер» Шульгин асаствує польському міністрові Залескому в Женеві, а в Данцигу, Брюсель та взагалі де тільки міг виступав в інтересах Польщі.

4) **Група Певного**. Це волинські хруні, що працюють за **польські гроші** та входять до польського санаційного табору.

5) **Радикали**. Те, що сказано про виборчій партійні маси УНДА, відноситься й до радикалів. Далі треба знати що з радикальної партії вийшли такі **польські запроданці** як: Яцків, Твердохліб (вбитий членами УВО), Лаврук, Данилович і ін. Та партія вступила до П. Інтернаціоналу, де засідає з **поляками й москалями**; П. Інтернаціонал стоїть на становищі статус quo, себто **дотеперішніх границь Польши**, та допускає найвищу автономію для українців у рамках польської держави.

6) **Соціал-демократи у Празі**. Це всього **нілька одиниць** — рештки старої партії. Одні з них входять до групи **польнофілів-універівців** і працюють за **польські гроші**, другі — це словесні принципіялісти, що входять до П. Інтернаціоналу, про який була вище мова; навіть за участю у протестній протипольській акції мали вони неприємності від своїх чужинних колег із Інтернаціоналу, й мусіли з прот. комітету виступити.

7) **Соціал-революціонери**. Це всього **нілька людей** у Празі, рештки давньої великої партії; вони звязані з **москалями** у т. зв. Лигу Востока Європи. Колись творили спільний фронт із крає-

вими радикалами і «Обороною України» в Америці. Біля них стоїть С. Шелухін, колишній московський прокуратор, що колись судив революціонерів, свою вдачу аваріст, самолюб і демагог, що оце недавно вискочив як «Піліп з Конопель» зі статею в «Народній Волі» проти УВО, і, за що по заслугі був битий емігрантами.

8) **Група «Оборони України**. До неї відноситься в великій мірі те, що сказане про їх спільнинків — радикалів. Кампанію проти УВО ведуть у ній **одиниці**. Ціла кампанія має **особистий і грошевий** підклад, прикритий словесним революціонізмом, демагогією та неперебірчивістю в засобах. Вистарчить згадати, що головну скрипку грає колишній член УВО — Чиж, що в кампанії проти УВО стояв у звязку з **польським розвідником** Чеботаревим і **польськими агентами-провокаторами** Купріянцем і Курахом. Який підклад кампанії свідчить хочби той факт, що одиниці, які ведуть її, не раз пропонували УВО підтримку, під умовою, що УВО піде їм на певні уступки на користь їх групових інтересів.

9) **Група директорії УНР у Празі**. Це **нілька одиниць** у Празі, вповні скомпромітованих, без ніякого віливу в еміграції, які зустрічають лише погорду емігрантських мас, бо притягають до себе кримінальних типів і розвідчиків.

10) **Радянофіли-петрушевичівці**. Це **нілька одиниць** у Берліні, що працюють за **большевицькі гроші**; підклад їх боротьби проти УВО лежить не тільки в тому, що вони більшевицькими запроданці, але і в **особисті** **їх пісні**; річ у тому, що деякі з них були колись членами УВО, а за звязок з більшевиками та провокацію їх викинуто з організації.

11) **Сель-робівці та комуністи** рівнож іраціють за більшевицькі гроші у зв'язку з **польськими й московськими комуністами**, і тому зрозуміло, що вони мусить поборювати УВО, якої діяльність звертається не тільки проти Польщі, але і проти більшевиків із їх розкладовою чинністю внутрі українського народу.

Як бачимо «сотки тисяч» дуже змалі! Та не те важне; важніше те, що в усій тій кампанії

ВТЕЧА КРАПОТКІНА.

Крапоткін — без сумніву — одна з найвизначніших постатей російського довоєнного революційного руху. За свою безуцину й незвичайно рухливу пропагандивну діяльність, головною поміж петербурзьким робітництвом, попав лін 1873 р. до тюрми. По трьох роках вязнення у страшних казематах Петропавлівської кріпости вдалось йому таки втекти. Чотири роки по тому в Женеві в гурті своїх приятелів ось так розповідав він про ту втечу:

— Рішучий намір тікати за всяку ціну не покидає мене від першого дня моєго ув'язнення. Та коли є на світі щось неможливе, то це саме втеча з Петропавлівської кріпости. Я укладав пляни або радше літав у хмарах. І розуміється на тім кінчалося! Так минуло три роки.

— Тюрма так підкосила мое здоров'я, що я не міг майже нічого їсти й ледви держався на ногах. На щастя перевели мене з початком 1876 р. до Миколаївського шпиталю. За кілька місяців мені там покращало, але я напружував усі сили, щоб виглядати на вмираючого; я ледви волочив ногами, говорив ледви чутним шепотом. Річ у тому, що в мене з новою силою прокинулася думка

про втечу, а що догляд у шпиталі був куди слабший, як у кріпости, то треба було робити все, щоб лишитися тут як-найдовше. Лікар припав мені щоденні прогульки, і щодня по полуздн вивозили мене на велике шпитальне подвір'я. Озброєний вартівник не залишив мене самого ан на хвильку. Я начав уважливо розглядати ціле двікілля, все маючи на думці втекти.

— Подвір'я було просторе. Звичайно зачинена брама, була тепер єдинена, бо тоді (це було в червні) саме звозили до шпиталя дрова на зиму. Але тому, що довіз мав покінчитися за тиждень — два, біля брами не поставили вартівника. Це було

— Я ходив по подвір'ї саме проти брами. Вартівник же стиргав коло мене: ходив поміж мною і брамою. Та що я лазив повільнише, немов черепаха, що, як відомо, втомлює здорового чоловіка більше, як найшвидша хода, то вояк брався на такі викруті: він холив по рівнобіжній лінії з моею та на п'ять кроків блиże до брами. Через те він міг продовжити свою дорогу на десять кроків проти моєї, без ніякої небезпеки для охорони, бо на кожному кінці своєї лінії він був у такому самому віддаленні від брами як я. Цей обрахунок вартівник зробив, очевидчаки, на око, і він був т-

ретично зовсім вірний проте я рахував на те, що коли ми обидва кинемося бігти, то вояк іністинктивно скоче мене як-найшвидше підмити, а тому кинеться на мене, замісць того, щоб бігти впрост до брами й перетяти мені дорогу. Тим способом він оббіжить два боки трикутника, а я лише один. Тим способом будаб перевага на мому боці: бо при одинаковій швидкості бігу, я добіжу до брами швидше, ніж вартівник. Правду сказати, я сподівався бігти швидше, ніж вартівник, хоч не був перший того, бо все ще був дуже знесилений. «Якби коло брами — думав я — чекав на мене повіз, куди можна легко скочити, то втеча вловні можлива».

— Коли я післав до приятелів листа з першим нарисом пляну, отримав від них картку, що й вони міркують над чимось подібним. Заваялося листування з силою ріжких плянів бо треба було обміркувати, напр. такі питання: чи має хто з наших дістатися на подвір'я, щоб зупинити вартівника? Де буде стояти повіз: коло брами чи на розі шпиталя, де не буде так кидатися в вічі? Чи буде в ньому сидіти хтось із ваших окрім візника?

— Нарешті принято такий мій план: на подвір'я ніхто не буде входити; повіз буде на мене чекати коло самої брами, бо я був за слабий, щоб до-

бігти до рога. Один із моїх найближчих приятелів мав сидіти в повозі щоб, допомогти мені до нього швидче влізти, а головно одягнути мене тому, що я мусів втікати в самій близні. Річ у тому, що у шпиталі носив я, як і решта, довгий, шпитальний піляфрок; це був незgrabний міх, широкий, невигідний і такий довгий, що я під час проходу мусів тягати в руках свій власний хвіст. Його треба скинути раніше ніж кинутися до брами, ясна річ, близкавично, бо якесь секунда могла все знишити. Протягом кількох днів я впралявся в своїй кімнаті і добірав найліпшого способу виконання тієї «операції». Та найтачче, було вибрати відповідну для втечі хвілю. Це залежало від стану вулиць, якими юз тряба було переїздити. Валка з дровами поліційна патруля, кінний козак — це все могло знівечити справу, особливо тому, що вулиці, якими ми мали їхати, були дуже вузькі і крути. Отже, треба було уважливо продивитися цілі лінію дороги й повідомити мене, чи вільна вона від перешкод. З тою метою на чотирьох ріжких точках поставили вартівників. П'ятий вартівник піреймав від попередніх сигнали й має мені дати остаточний знак: тим сигналом вибрали червоний бальоник, що їх купують для дітей.

— У призначений день я вийш

проти УВО, слідно руку наших історичних ворогів. Був час, коли проти УВО пішла велика офензива з боку **більшевиків**, що підживалися під українські угруповання для атаки ззовні та намагалися розклсти організацію з середини; УВО її видержала. Нині вона переживає новий наступ, цим разом із боку **польських**; руку польського діригента можна побачити всюди — в краю, на еміграції і в Америці; українські угруповання чи поодинокі особи йдуть або свідомо, або несвідомо на руку полякам. Але ї цей наступ УВО видергить. Видержала вона панщину, видергить і конституцію.

Видергить тому, що за нею стоять — українські маси.

Вуличні бої.

Коли ведуться вуличні бої?

Оружні повстання покровлені народів та революційні рухи в поодиноких державах одріжняються формою і способами боротьби від війни двох держав. Коли під час війни боряться з собою на фронті **регулярні армії**, що уживають новітніх воєнних засобів, і кожна з них, маючи за собою матеріальну і моральну допомогу своєї держави та населення, виступає проти **зовнішнього ворога**, то не те бачимо при повстаннях і революціях. Повстання, подібно як і революція, це війна всередині даної держави, коли по однім боці виступає регулярне військо, по другому — **озброєні маси чи озброєний народ**, деколи й при участі частини державних військ. Уже сам факт, що обидві сторони воюють всередині одної держави, яко і населення поділене на два ворожі табори (при класових революціях: дві ворожі класи; при повстаннях, отже — національних революціях, дві ворожі народності), а далі, що **не все населення бере активну участь** у боротьбі, а лише його частина, яка тому має можливість, коли це треба, легко «демобілізуватися» й заховатися, та й навпаки — напасті зневажлива на ворога, — включає можливість ведення затяжної **окопної війни**, творення **воєнних фронтів** та й ще з повним ужиттям усіх технічних воєнних засобів (артилерія, танки, гази, літаки й т. п.), що їх мають та уживають регулярні армії супроти зовнішнього ворога. Проте мають такі форми боротьби, як саботажі, партизанка, атентати, вуличні бої, тощо.

Зокрема вуличні бої це явище звичайне при

революціях та повстаннях, та в першій стадії війни між двома народами, які заселяють спільну територію, зоки ще вони нестворили своїх регулярних військ (напр., початок українсько-польської війни 1918. р. та початок українсько-більшевицької війни 1917-18. рр.). У протилежності до війни між двома регулярними військами, коли про воління містом, як правило, рішає вислід воєнних операцій поза містом, при революції чи повстанні про володіння містом рішає вислід вуличної боротьби.

Вуличні бої явище не нове. У новіших часах бачимо їх під час революційних рухів 1848. р., під час паризької комуни 1871. р., а' велике примічення мають од 1917. р., спершу на теренах б. Росії у звязку з вибухом революції, зокрема на Україні, а далі в Німеччині (передусім 1923. р.) — повстання спартаківців), та в інших країнах; вистачить згадати бої фашістів із комуністами в Італії, більшевицькі пучі в Угорщині, Болгарії (1923), Грузії (1924), Естонії (1924), Відні (1927), революційні заколоти в Португалії, Каталонії, Іспанії та ін. Зокрема під час наших збройних визвольних змагань, а саме в першій їх стадії (Сх. Україна 1917. р., Зах. Україна 1918. р.) коли щойно творилася українська збройна сила, мали місце запеклі вуличні бої за опанування наших головних міст; вистачить згадати вуличну боротьбу в Києві (1917.), Одесі (1917) і Львові (1918).

Про вуличні бої, їх історію й тактику, існує вже доволі велика література на різних мовах.

З цієї вікон можна було бачити не лише усіх п'ятьох вартівників, але й подвір'я, де я ходив. Сігнали передавали скрипкою, на яку мав грати наш товариш, як що все буде гаразд і припинята гру, вартівники сигналізували про непевність. Цей спосіб мав ще й ту добру сторінку, що подаючи звістку про ввесь догідний для втечі час, полішив мені самому вибір пайдогіднішої хвилі.

— Першого дня, коли все було підготоване, я повіз чекав на мене під брамою, я сам приневілив приятелів пережити кілька поганих хвиль: моя недуга змоглася, і я був такий безсилний, що й зовсім не вийшов на прохід. По двох днях же покращало. Я підготовив усе: попідвізуваю черевики, розпоров денеде шляфрок, щоби легше його скинути.

— Мене вивели на прохід. Тільки вийшов я на подвір'я, враз почув скрипку. Музика тривала п'ять хвиль, та я не хотів користати з першої догідної хвилі, бо на початку діглад усе пильничий. Та ось скрипка замовка; по двох хвильах віхамо на подвір'я кілька возів із дровами. Скрипка знову заграла.

— Цим разом я наважився використати хвилю. Зиринув на вартового; він ходив по своїй кімнаті на третьому поверсі напроти шпиталя.

Не завадить і нам познайомитися з характером вуличних боїв, беручи на увагу, що, подібно, як це вже раз мало місце в останній нашій збройній боротьбі, будуть їх вести і під час будучої української національної революції, коли ми будемо боротися за видерття наших міст із ворожих рук.

Як повстають заколоти й вуличні бої?

Заколоти в якісь державі можуть повстati лише тоді, коли населення **невдоволене існуючим станом**; те невдоволення може бути на підкладі національнім (поневолений народ), соціальнім (поневолена класа) або ініцієм (зміна влади й державного устрою). Таке невдоволення стає причиною зросту революційних, ворожих владі сил, готових кожної хвілі до вибуху.

Вибух може настути: 1) або **ступнєво**, коли з маніфестаційних походів, вуличних демонстрацій, сутичок із поліцією й військом вивязуються вуличні бої; початково є це розброювання жовнірів і поліції, напади на поодинокі постерунки, на вязниці, на скелі зі зброєю, потім боротьба на барикадах, бої за опанування державних будинків, за цілі дільниці міста й т. ц. Таким способом повстали заколоти в революційнім 1848. р. в Парижі, Відні, Берліні, з весною 1917. р. у Петрограді та ін.

2) або **замах** є **підготовлюваний** конспіративно, і напад на військо й поліцію відбувається **несподівано**. В тім випадку акцію підготовляє пляново конспіратична організація, що старається вдергати керму й по вибуху. Підготовка триває довший час і охоплює 2 ділянки а) політично-пропагандивну, себто, психічну підготовку мас до виступу, й б) технічно-організаційну себто, створення проводу конспіративного, далі зорганізування повстанчих сил у формі боєвої організації, вишколення їх та встановлення ціліну замаху.

Надзвичайно велике значення має при підготовці заколотів пропаганда. Коли ж вона зможе з одного боку зірвати на ноги маси, а з другого

боку — здеморалізувати опору держави — військо та поліцію, тоді успіх замаху, революції чи повстання забезпечений, навіть і тоді коли б **технічно-організаційна** підготовка буде мінімальна. Звісно й причини, чому революційні організації стараються ширити пропаганду серед війська: Російська революція 1917. р. дає нам найліпший приклад успішності такої пропаганди, бо розаготовані вояки залишили боєвий фронт. Не диво таож, що й противна сторона (держава) звертає також на це увагу, стараючися з одного боку забезпечити себе перед ворожою пропагандою, а з другого боку — сама уживає пропаганди та дає таке освітлення випадків, щоб повстанці чи революціонери опинилися насамоті, щоб громадянство їх осудило (пор. саботажну акцію УВО в 1930. р., польську пропаганду та осудження акції проводами укр. партії!), та щоб витворити відповідний настрій для військових чинів (пор. «пацифікацію» Сх. Галичини в 1930. р.).

У залежності від того, як була переведена технічно-організаційна підготовка, повстанці чи революціонери можуть бути:

1) незорганізовані, невишколені й неозброєні; є це, власне, збунтована юрба, що через маніфестації й сутички з поліцією дійшли до одвертих боїв;

2) зорганізовані й не зле озброєні, що буває при пляновій підготовці або наслідком нездібності противника приборкати бунт (повстання) та допущення до зорганізування збройної сили збунтованих (напр., червона гвардія 1917. р. в Петрограді, більшевицькі заколоти в Берліні 1919. р.);

3) добре зорганізовані, вишколені й озброєні, що має місце при революціях військового характеру (Португалія: повстання проти гетьмана Скоропадського), або коли **частина збройної сили** перейшла на бік повстанців (більшевицький жовтневий переворот 1917. р.).

Звичайній лінії, поміж мною і брамою. Глянув на його зброю. Вистрілить чи ні? Правдоподібно ні, бо при такій малій віддалі все буде сподіватися мене підімати. Багнет був небезпечніший коли б під час розічливої погоні мене опустили сили. Та я зясував собі: коли лишуся в тюрмі, то напевно вмру. «Тепер або ніколи!» — сказав я до себе. Підхоплюю шляфрок: раз!

— І враз уривє скрипка... Я опустив руки й відчув таку втому, немовби я підняв найбільший тягар.

— Це по одному закутку перейшла поліційна патруля. За хвилю знова заграла скрипка.

— Ну, тепер вже час! Вартівник дійшов до кінця своєї лінії. Я за шляфрок: раз, два, три. І я стрілою до брами. Вереск вартівника розлягається за моими плечами. Він кинувся ловити мене (як я й думав), замісць бігти мені навперід до брами, і так пустив мене на два кроки наперед. Наші, що з завмерлим серцем приглядалися згори до твої шаленої погоні, казали, що вартівник був од мене на три кроки і що його багнет, малошо не дотикає мене.

— Коли я підійшов до брами й побачив повіз, то завагався, бо не міг пізнати моого приятеля в офіцері, що сидів у повозі. Щоб привітати

його обернутися, я пlesнув у долоні, на превелике здивування наших, що слідкували за тою сценою й думали, що це вияв радощів. Офіцер обертається, і його пізнаю і вмект я вже в повозі. Кінь підхопив як вихор, а я почув на моїх плечах николаївську шинель, що й мав мій приятель на поготові разом із офіцерською шапкою.

— Як я потім довідався, у шпиталі повстало справжня паніка. На крик вартівника вибіг вартовий офіцер із цілою вартою й довідавши про все, цілком стратив голову, рвав на собі волосся і кричав: «Я пропав, я пропав. Біжть, ловіть його, ловіть.» Та не здібний був хоч щось наказати. Одна із напіх, той самий сигнальник, що грав на скрипку, швидко збег із долину, підійшов до офіцера, став журитися разом із ним його долею й допитуватися: Шо сталося? Втік? Як? Коли? Куди? А офіцер не при собі, в розпуші відповідав йому і так марнував дорогий час. Якесь стара баба давала страшну раду: «Ну ѿ що? Ішкрутить, покрутить та й вийдуть на Невський. Це вже певно. Відірятися хоні з воза та жечіть їм на впереді!»

— А ми саме так і Їхали. Та на щастя зажме ніхто же поолухав ради бистроумної відьми.

Ляхи про УВО.

Радник львівського воєводства Івахів, рекламиований як «експерт од справ У. В. О.» подав наступні відомості про «Українську Військову Організацію» на минулорочнім процесі проти членів УВО у Львові (цитуємо за «Дзенік-ом Львовським», розуміється, не подаючи, що зі сказаного Івахівом годиться в фактичним станом, а в чому він по-миляється чи говорить свідомо неправду):

«Начальна Команда УВО, який підлягають краєві команди, мала до недавна свій осідок у Берліні. Де вона находитися тепер — невідомо. Рівно ж невідомо, де перебуває тепер начальний командаант УВО Евген Коновалець. Краєва Команда на Східній Галичині має свій осідок у Львові. У. В. О. старається свої впливи поширити також на північний терен, себто, поза сокальську границю.

Начальна Команда, який підлягають краєві команди, має три окремі реферати: 1) реферат організаційний, т. зв. кадровий, 2) боєвий реферат та 3) пропагандивно-політичний реферат. Колись існував ще в рамках УВО розвідний реферат, але того зліквідовано.

Організаційний реферат, т. зв. кадровий, обіймає: 1) внутрішну організацію членів, 2) територіальний поділ груп, 3) евіденцію членів, 4) евіденцію українців, здібних до ношення зброї та незареєстрованих в УВО, 5) евіденцію зброї, технічних середників, вибухових матеріалів та еляборатів щодо планів акції. Кадровий реферат не обмежується тільки УВО, якої члени вишколювані на старшин. «Мужва» має перейти вищіл не на курсах, що відбуваються з рамени УВО, а в організаціях, що мають характер «військового підприємства», а тому УВО старається здобути вплив на організації, що працюють легально, як «Луги», «Сокіл», «Пласт», спортивні клуби та ін. На працю в тих організаціях владе УВО спеціальну вагу та цінить її вище, ніж акцію боєву, розвідчу та експропріаційну.

Боєвий реферат працює над теоретичним та практичним вишколом боєвиків. Для того існують спеціальні курси у краю та за кордоном. УВО, що числиється з реальним життям, дала наказ своїм членам не ухилятися від служби в польському війську, а це все для того, щоб здобути військовий вишіл можна потім відповідно вибуджувати на користь УВО. До боевого реферату належить зокрема технічне переведення індивідуального терору, терористичної акції, якою такої, т. з. «частинні виступи», що мали місце напр. в 1922 р. Ті «частинні виступи» не мають характеру повстання, тільки мають метою викликувати неспокій в даних частинах краю. Видовищем частинного виступу була Галичина перед рішенням Ради Амбасадорів, що віддавало ту дільницю остаточно польській державі.

Реферат пропаганди працює над ширенням ідеології УВО, клічів збройної боротьби з Польщею, видаванням відзовів, летючок, брошур та книжок, над власніваниям зібрань із відповідними рефератами та дискусіями. Акція пропаганди відбувається нелегально. Але УВО творить також або старається творити легальні експозитури пропаганди.

По скільки верхню будову УВО творить Начальна Команда, чи там підпорядковані їй краєві

команди, — на терені, себто, на низах, найнищою коміркою організацію в «трійка». Давніше була «пятка». Пяткову систему зліквідована, бо зрозуміло, що три особи швидче заховають таємницю, ніж п'ятеро.

Способи вербування членів ріжні, як ріжні способи вербування членів через легальні організації. Одним із найчастіших аргументів — це ненависть до Польщі. Другим — особиста кривда, яку зазнала дана особа. Так, напр. Ольшанський, що виконав замах на президента Польщі Войцеховського, у зізнанні, зложені у президії берлінської поліції подав, що замах виконав із підміти за те, що польська патруля ростріляла без суду в 1919 р. його швагра Шеремету. Молодих людей поривають дуже часто до УВО такі маніфестації, які мали місце 1. листопада 1928 р. на площі св. Юра. Поза тим вербувок відбувається через летючки, відзови та ріжні видавництва.

Нінцевою метою УВО є здобуття незалежної, національної та соборної української держави через революцію. Засобами, що ведуть до тої цілі, є підготовка збройних повстань, як каже УВО, проти «всіх окупантів українських земель». УВО має докладно виготовані пляни на ріжні випадки: беспокоя у краю, загальної воєнної пожежі, або відокремленого конфлікту Польщі з якимось сусідом.

Що має робити член УВО на випадок повстання? З власної ініціативи, не чекаючи ніяких наказів, має: 1) створити коло себе як мога найсильнішу боєву групу, 2) обсадити найближчий відтинок фронту та сусідні з ним державні об'єкти, 3) подбати про навязання контакту з командаантом групи найближчого відтинка та командою цілого фронту. **У. В. О. творить завязок будучої української армії.** Членів вишколюють на вищих старшин, що стануть на чолі формаций, створених з «мужві», вишколюваної в організаціях характеру «військового підприємства», на які УВО намагається мати вплив.

Помічничі середники, що служать УВО, це акти терору, саботажу, а давніше була ще розвідка. Що каже УВО? Що є для неї терор? Що хоче ним сягнути? В її програмових виданнях читаємо: акти терору зберігають народну честь. Підносять престиж організації та дух мас. Змінюють енергію провідників, підривають віру в силу противника, ширять дезорганізацію та паніку в лавах ворогів та утревалюють відмежування української суспільноти від польської. Переконують польську суспільність, що там на «кресах» живе народ, що є смертельним ворогом польського народу. Згідно з переконанням УВО, польський народ не податний на словні аргументи. Тому треба чинів.

Другим помічничим середником є акти саботажу. Нашення телефонічної комунікації, залізничних об'єктів та т. зв. війна без зброї! Всі ті зачоби боротьби є спрямовані проти окупантів.

Реферат політично-пропагандовий обіймає, крім чинної пропаганди, до якої належать акти терору та саботажу: 1) живе слово (відчуття, розмови), 2) писану пропаганду (летючки, відзови, брошюри, книжки, тощо), легальну. Й нелегальну. УВО переважно веде свою пропаганду нелегально, залишаючи легальну пропаганду іншим організаціям.

Метою пропаганди є змілтаризувати українське населення, підготувати його до чинної боротьби з ворогом, в якого лавах треба ширити розклад і деморалізацію, маючи в першій мірі на увазі армію. УВО заміряє до створення незалежної держави, опертой на власні сили. У відношенні до польського населення пропагає кліч; **розумної ненависті до Польщі.** Заміряє до ширення деморалізації між польським суспільством, використовуючи партійні чвари у ньому. Реферат пропаганди обирає також пропаганду закордону, себто, ширення неприхильності опінії про коміній польський уряд та паралізування пропагандивної аїції польської влади за кордоном. Далі ця пропаганда має на меті вищукувати та позискувати союзників для своїх цілей, передусім між тими меншиновими чинниками, що так само вважають Польщу за окупанта їх земель.

Жінки повнили та сповнюють в УВО від самого початку І існування дуже важну роль. Передусім при укриванні членів УВО чи переховуванні документів матеріалів та ін. У відповідних виданнях УВО ставить своїм членам за взір Ольгу Басарабову, вказуючи, що ні словом вона не зрадила від кого походить забрані в неї матеріали.

Органом УВО є «Сурма», якої перше число вийшло в січні 1927 р.

Фонди УВО це річ дещо дражливіща. Перше джерело — це жертви членів та нечленів на Б. Ф. (Боєвий Фонд). Продають бльочки від 50 гривень до 5 злп. та вище. Друге джерело — це експропріяції, в конспіративній мові звані «екс». Говорячи просто, це фонди, що пливуть з рабунків та рабункових нападів. Деякі з тих ескапад повелися дуже вдало, інші менше. До тих нападів належать в 1924 р. напад на пошту в Динаєві, на пошту в Богородчанах, два невдалі напади під Калушем, напад на поштовий уряд у познанськім воєводстві, вдалий напад на поштовий амбуланс у будинку головної пошти у Львові, напад на касу поштового виділу в Долині в 1925 р. напершті невдалий напад на поштову філію при вул. Глибоці у Львові.

та напад на листаря Кохановського на вулиці Городецькій у Львові, напад, що викликав невдоволення вавіль в колах УВО. Третє джерело — це поміч сусідніх держав, що живуть у недобрих відносинах із Польщею.

УВО повстала в 1920 р. наслідком постанови ради старшинського корпусу січових стрільців. Від першої хвилі на чолі організації ставув поль. Коновалець! На початках підлягала та організація безпосередньо диктаторові Петрушевичеві та була вона неначе його збройним рамям. Петрушевич сподівався тоді прихильної для себе постанови Ради Амбасадорів і тому організував УВО, що мала б бути початком української збройної сили. В 1923 р., коли Петрушевич почав вести неприховану советофільську політику, наступив в УВО розлам. Організація відійшла від Петрушевича та почала працювати на власну руку; УВО не існувало ніколи самостійно, але було збройним рамнем політичної партії, в данім випадку групи Петрушевича. Однак, коли Петрушевич змінив свою німецьку тактику та почав орієнтуватися на Москву, У. В. О. відійшли. Петрушевич створив собі Західно-Українську Революційну Национальну Організацію (ЗУНРО), що виконала кілька актів саботажу, вивернула кілька стовнів телеві фічно, по чим усіх молодиків виловлено та поставлено під суд, а тим самим партія Петрушевича була зліквідована.

Але УВО стратило своє політичне опертя. I тому 16. VII. 1927. р. скликано до Праги конференцію, на якій постановлено заснувати «Союз Організацій Українських Націоналістів». По кількох відкладаних речинцях, нарепеті, скликано велике зібрання з кінцем січня 1929 р. в околиці Відня, де усталено ідеологію та тактику нової партії та ухвалено схему праці організації і провідником її обрано Коновалця. Отже, на чолі О. У. Н. («Організації Українських Націоналістів») та У. В. О. стоїть одна й та сама особа. Органом О. У. Н. є «Розбудова Нації», яка виходить у Празі. О. У. Н. є організацією стисло політичною, зате У. В. О. військовою.»

Ріжне.

Повстання чи революція? Ми одержали ось цей лист—стартію від одного з наших читачів. Свої заваги подаємо на кінці.

Революція — це народний здвиг в середині власного національного тіла — власної держави. Революція — це крівава перевірка своїх недоцільностей, усування своїх хоробливих явищ чи осіб, та запровадження нового й свіжого, здібнішого матеріалу на старі, лише дещо переформовані становища. Революція є це насильна зміна в рамках своєї власної національної держави.

Та чи для нас українців тепер узагалі до речі революціонізм? Ні! Бо ми своєї незалежної держави не маємо, не маємо своєї незалежності влади, а тому не маємо, що свого злініювати, не маємо в теперішніх рамках що направляти та навіть більше — не маємо взагалі щось своє недоцільне валити.

Треба зрозуміти, що ми народ поневолений не своїми гіршими елементами, не якоюсь своєю недоцільною владою, що ми поневолені чужими, зовнішніми наїздниками; українська влада фактично є т. зв. накиненою

нам владою — чужинцями. А тому метою нашої праці мусить стати спершу, створення суверенної Української держави на нашій землі, а не тільки зміна режиму. Нам треба вибороти спершу свободну й суверенну українську владу якогобудь типу. Засобом нашим.

Тому повстання, а не революція.

Яка тут ріжниця? Здавалося б, що це одно

й те саме, але те та не те.

Революція має своїм головним етапом розвал старого суспільного ладу, скинення дотеперішньої влади, щоб цим способом досягнути бажаних змін. З хвилею впадку старого устрою революція мусить переходити у протилежний напрям, просто в контрреволюцію коли революція має бути середником відродження народу, а не безглазою руною. Та на це все треба мати насамперед подостатком людей, при помочі яких можна б повалити старі порядки, себто, звалити стару владу. Тому вишколювання революціонерів, себто, пробоєві відділи насамперед у руйнуванні, розвалі й розбитті старого ладу, а будова нового ладу належить вже до інших людей. Під час революції вер-

тає поступнено на старі, зреформовані становища частина старих працівників, з дещо може зміненими засадами, і державний апарат формується на ново таки здебільша зі свого старого, досвідченого елементу. Та на це треба знов мати досить свого зрівноваженого громадянства, щоб у відповідний час повести розбурхані народні сили в доцільному творчому напрямі.

Отже, революція це лише етап масового здвигу, і якраз етап розвалу старого. Формування нового—привертання нового порядку—це вже не революція а навпаки — радше контрреволюція!

Та чи саме цього нам потрібно? Чи цього нам бракує?

Будова держави вимагає як-найсоліднішої карності та послуху, вимагає бажання підпорядкуватися своєму ладові, свому загальному народному проводові, чого ніколи не може в такому ступні виховувати революціонізм, а лише повстанчість, бо він неносить ніколи соборницького характеру, а скоріше партійний, та ніколи не може мати так яскраво підчеркнутої боротьби з зовнішнім чужонаціональним ворогом, як повстанчість, яку в самій основі характеризує, її провідний мотив, змагання до власної суверенної державності.

Зате повстання має в самому зародку будівничо-консолідаційний характер. Вириняє воно не з бажання знищити й змінити дотеперішній устрій у старих рамках. Повстання кермується бажанням усамостійнити своє народне ество, дати спромогу й запоруку створення своєї власної форми, власного змісту, створення свого народного питомого ладу. Повстання не має метою перевірку своїх внутрі—національних відносин, а є це зрив до засування відносин свого народного ества до чужого довколишнього світу. Тому то має повстання вже в самому зародку рису державницьку, конструктивну. А тому й повстанець вищколюється не тільки, для руїни; всі його противники зразу стоять поза межами законів що зобовязують його, бо його вороги не належать до його народа. Тому його боротьба носить характер війни державного жовніра. У самій основі повстанчого руху зарисовується провідний мотив міжнародних відносин, яких моральною силою є спільний цілому народу від дух—націоналізм!

Повстанець повинен плекати карність та послух супроти своєї і лише своєї національної влади. Всі його стремління якраз спрямовані до того, щоб дати своїй країні лад та порядок.

Тоді як революціонер завсіди менче чи більше відокремлений від свого власного народу. Революціонерами є завсіди лише певна частина народа. Тому так й бачимо на прапорі кожного революційного руху емблему інтернаціоналу. Не маючи, звичайно, достатньої підпори у власному народі, шукає революціонер її зовні, в чужинців. Цей момент революціонізму, особливо такого затяжного,

який він є якраз у нас українців, зробив одну з наших нікчемніших рабських рис—слабодухість, зневіру у власні сили, стало орентуванням багатьох на чужі зовнішні помічні сили.

Повстанцеві цього не потрібно! Він має за собою, якщо вже не ввесь, то бодай переважливу більшість народу, а тому бачимо на прапорі повстанця завсіди найкращу та найгіднішшу емблему—емблему націоналізму!

Революціонізм носить у самій основі характер партійності, вузького станового обмеження, стає у спротив до частини своїх таки земляків. Цим фактом він виключає зразу суцільне згуртування всіх народних сил в одному напрямі.

Всі компромісості наших проводирів, розпорощення наших сил у дотеперішніх боротьбах, вся „отаманія“ та безоглядне поборювання наших партій основується в великій мірі саме на тому, що наші проводирі були виховані в умовах російського революціонізму.

Тому в моральний обеднуючий силі повстанчої ідеольгії лежить для нас під сучасну хвилю її перевага над всіми прочими ідеольгіями. Тому наш народ мусить приняти й вилекати ідею повстанчу, суто націоналістичну, яка даючи найбільшу запоруку на визволення нашого народу, є заразом найшляхотнішою з усіх.

Від редакції. Міркування автора цього листа у своїй суті ہловні слушні та правильні. Все ж не можна ігнорувати певних усталених уже понять, а передусім того, який зміст у дотичні поняття вкладається. Коли поняттям „революція“ означити тільки клясову революцію або т. зв. палатову чи устроєву революцію, то безперечно не вона є нашою метою, бо мова не про зміну влади, устрою чи наяву положення якоєї одної української кляси, а про зміну положення цілого народу, усунення ворожої держави, влади й законів, без огляду на їхній характер, та створення на їх місці своєї держави, влади й законів. Як раз таку мету має національна революція поняття в нас уже усталене, яке в цілості покривається з поняттям повстання. Отже: „національна революція“ і „повстання“—це поняття тотожні своїм змістом. Плекаючи ідею національної революції, плекаємо ідею повстанницьку так, як її розуміє автор листа.—Звертаємо далі увагу на те, що словом „повстанці“ звичайно досі означувано людей, які вже „постали“ проти ворожої влади, себто, які борються чи боролися зі зброя в руках із нею. Вкажемо на те, що нікому з нас на думку не спадало називати селян, що в запіллі ворога вели боротьбу на Україні з большевиками, денікінцями та поляками, інакше, як «повстанці», а їхню боротьбу «повстанці». А про те на означення тих, які щойно підготовляють народне повстання, себто, членів конспіратичної організації, уживано звичайно назви «революціонери», дарма що вони не палатову, клясову чи устроєву революцію підготовляють, а національну, себто, повстання.

Ляхи про „пацифікацію“.

Низче подаємо, здебільшого, голоси вищеполяків і польських соціалістів, які використали „пацифікацію“ для своїх порахунків із табором пілсудського. Та звертаємо увагу, що якраз єдніє під-

нійтися її до польських соціалістів, доказом чого є та обставина, що вони відмовилися дати свої підписи під інтерпеліцією українських послів у складі газета «Час» пишучи: «Народова демократія і соціалісти вправді виступають під плащиком гуманітаризму і культури, але згодом плащик виглядає дуже виразно партійна зацілість та бажання змісті». Рівно ж треба пригадати, що й соціалісти, і вищеполяки були свого часу при владі в Польщі, й подібно, як і тепер під владою Пілсудського, так і тоді в вязницях було поясно українців; рівно ж і тоді були масові процеси українців, і тоді винищувано українські культурні, економічні та політичні організації, і тоді винищувано українське шкільництво, і тоді мусили бути саботажистами УВО і т. п. Коли наводимо тепер їхні голоси про „пацифікацію“, то тому, що вони в боротьбі з табором санації виуживають усіх аргументів і в засліпленні виривається їм не раз слово правди.

«**Роботнік**», ч. 40, з 27. I. б. р. подає промову соціаліста С. Дібу в соймі про пацифікацію: «Я думаю, що між вами найдеться певна повага у трактуванні цеї справи (пацифікації), міжтим стрінг в якийсь шибеничний гумор чи цинізм. Ви лише смеялися, коли чули, що людей поважних змушувано биттям до того, щоб молилися за коня. Ви іронізували, що замало їх били. Дійшов я до висновку, що нема у вас ні сумтіння, ні почуття гідності той держави». Питаю, чи дужий, диктаторський уряд не мав інших засобів, щоб нормальним судовим шляхом покарати винних? Чи мусів був аж військо висилати? Чи мусили бути державні функціонари зрывати портрети Шевченка, демонтувати льоці, катувати громадами людей й переводити «добровільну» ліквідацію всіх українських товариств загрожуючи та силоміць? Коли уряд не має інших засобів, то такий уряд слабий і повинен уступити». Коли мали ми діло з українським повстанням—тоді ваша дотеперішня політика на терені Сх. Галичини стає в ще більшій грозді, коли з терором поодиноких, менші чи більші численних груп, тоді повстас питання, яким правом введено тут засади, непризнані ніяким міжнародним—законодавством збирної відповідальності а збирної карі без слідства й без суду? Ми бачимо тжерело саботажів не тільки в неопанованій розрезаності молодих українських націоналістів, чи в меніце чи більше правдивих байках про чужу інтервенцію та чужі гропі, але бачимо його також у банкретці вашої політики, що має всі познаки екстермінаторів, «г'валт, терор, залякування не завсіди мають успіх. Вони можуть змусити громадянина стояти напозір перед фляшкою мадери, можуть «помогти» при виборах, але великих соціальних проблем чи національних не розв'язують. Вони принесуть меніце поглиблення безодні, загогнення націоналізмів та ганьбу державі».

«**Роботнік**», ч. 30. цитує промову пос. А. Цьолкошка в соймі: «А тепер відібрано українцям на відь те, що вони мали за Австрії—навіть українські написи на початкових картках і залізничних лівірцах. Навіть назву «українець», власне, заборонено, а все ж почуття національної принадливості чимось чисто особистим. У таких умовинах частина української молоді вийшла на шлях активів саботажу, яких не можемо оправдати, але можемо шукати їх підложки. Ви обурюєтесь, що ми даємо закордонові матеріалі проти Польщі. Вона без нас знає, що тут діється».

«**Роботнік**», ч. 321, з 20. XI. м. р., пише: «А

в 25-ліття тих огидних карних, російських експедицій—у демократичній Польщі, в другій четверті ХХ. в. відновлено засаду збирної відповідальності. Осінню 1930 р. вирушили до Сх. Галичини експедиції, що їх урядова преса—на ганьбу ХХ. в. і тисячілітньої культури—скромно та фальшиво називає «пацифікаційна акція». А коли українці, навчені гірким досвідом, і собі застосують засаду збирної відповідальності до польського народу?»

«Що зробила польська політика за десять літ—коли в дванадцяті році відбудови держави могла вибухнути, розвинутися й найти податний ґрунт та странна свою методою розпочати «саботажна акція»? «Утиск слов'янських народів у Польщі, примінюваний тими, що донедавна називали себе самозваною «демократами», впаде ще тяжким тягарем на життя народу та справжню демократію польську».

«**Польонія**» в Катовицях з 8. подає статтю Корфантого, де читаємо: «Мусимо отверто призвати, що за той стан річей і ми поносимо велику частину відповідальності. Мусили ми поповнити богато гріхів і блудів, та не полегшує нам справи те, що вказуємо ми на перфідну австрійську політику, а нині на факт саботажної української акції—» палення дворів, нищення залізниць, збройні напади, вбивства й т. п. А що до того дійшло, це напів вина». «Про акцію пацифікаційну говорить нині ціла Польща. Люди оповідають собі на вухо странні подроби. Говорять, про це закордон. Пропаганда ворожих нам чинників використовує ту справу, як і берестейську ганьбу, проти вас». «Не той шкодить Польщі, хто ці справи осуджує, але той, хто їх робить».

«**Роботнік**», ч. 408., з 30. XII. м. р. пише: «Для того, що діялося під плащиком «пацифікації» у Сх. Галичині, не має ніякого виправдання, ніякого товмачення і з ніякої точки бачення: не тільки чисто людського, але й державного. Навпаки: якраз зі становища державного треба призвати «пацифікацію» за щось цілком шкідливе та страшне. Це найбільш сумна, найбільш трагічна картина нашої історії від хвилі здобуття нашої незалежності».

Вищеполяк Гломбінський в сенаті (**Газета Польська**, 30. б. р.) сказав: «Українська суспільність не повинна була допустити до такого розятрення настроїв молоді та до таких впливів Української Військової Організації, які переробилися аж у саботажну боротьбу проти польської держави. Уряд не повинен був своїм поступованим рівно ж допустити до того, щоб значна частина української суспільності могла сподіватися якихось успіхів од боротьби проти держави».

«**Роботнік**», ч. 53, з 5. II б. р., подає промову в соймі Д. Клущинської: Тут оповідає сенатор: били, валили нищили майно, а інші сидять собі на салі та сміються. А коли б це все навіть була неправда — коли чоловік із найглибшого переконання, чоловік, що належить до покривденного народу, про те говорить, то вже проста порядність наказує, щоб у тім моменті не сміялися; ліше подумати собі, що тому народові стала тяжка кривда, бо знищено його культурне майно, бо знищено передусім його віру в право, віру в законність, що є величезною стратою для інтересів держави». «Уряд хоче показати, що він сильний, і та сила полягає в тім, що бути людьми». «Нема нікого, хто б казав, що за саботажі не треба карати. Коли був бунт, коли підпалювали майно громадян, то треба покарати винних, треба вишукати тих саботажників і віддати під суд. Тут справоздавець казав: що ліпше: кат чи «пацифі-

кація? Я особисто є противником карти смерті. Однак коли приходить кат, то приходить по засуді, але ніколи ще не було так, щоби приходив він перед засудом. А тут пакетика прийшла перед засудом. Не було ніяких доходжень, прийшла пакетика та засуджувала на широкій території, що охоплювала сотки й сотки кільометрів. «Найстрашнішою річчю є те, що від довшого часу говориться в польському парламенті постійно про биття, як про річ щоденну, нормальну. Чи може бути страшніше обвинувачення існуючої системи?».

«Час», з 13. III. б. р. пише: «Терористична акція, що є і справді сепаратистичною, випливає частинно з підложжя загального навдоволення й незадовіснення елементарних потреб національного існування, а частинно з індивідуальних починів, незалежних од становища пересічного українця».

«Роботнік», ч. 292, з 26. X.: «Розуміємо конечність боротьби з саботажем, боротьби, опертово стисло на право, що обов'язує в Польщі та на засаду індивідуальної відповідальності винуватців. Однак не можемо признати ані оправданім, ані слушним, ані мудрим політично й національно таке поступування, якого наслідки будуть тежіти наці Польщю десятками років».

«Річчопсполіта», з поч. лютня: «Великі моральні втрати приносять нам опінія чужинців, що каже про захистання почуття права й глум над людською гідністю в Польщі».

«Роботнік», ч. 323, з 22. X. м. р., пише: «Ми не апробуємо палення стирт збіжжя, ні накликуюмо пасивно піддатися теророві Української Військової Організації. «Того не вмовите ні в нас, панове, ні в суспільну опінію. Зате твердимо, що спосіб, вибраний вашим табором, і названий «пакетикою» Сх. Галичини, був вчинком із незлічими й катастрофальними наслідками, саме історичними».

«Пшелом» з 19. X. м. р. пише: «Репресії ті кидають вогонь ненависті, можуть викопати історичну безодню між польським і українським народами. Хай принаймні перестануть декламувати про «великодержавність» ті часописи і групи, що розвязку української справи в Польщі бачать тільки в репресіях поліції, у «збірній відповідальності» (що ображує почуття справедливості і права), в заповненні вязниць українськими діячами, в затиканні уст та накладанні кайданів на руки українському населенню».

«Роботнік» з 8. б. р. пише: «Але сама берестейська метода, себто, знущання над безборонним вязнем, не є в Польщі іншим новим ані особливим. Чи ж «пакетика» Сх. Галичини не є масовим Берестям? Чи биття підсудних у слідчих урядах, тортуровання заарештованих, щоб вимусити від них зізнання, не є берестейською методою?».

Навіть санаційному Голуфикові вирвалися такі слова: «Кожна репресія, навіть вимушена конечністю й застосована на коротко, свідчить про недугу даної частини державного організму». «Не додає державі авторитету факт, що частину II громадянства треба репресіями примушувати до лояльності й послуху супроти права».

Санаційна Газета «Польща» з 15. I. б. р. пише: «Пакетика спнила дальший розвиток злочинної акції, яка б могла потагнути за собою Бог знає скільки людських жертв. Бо треба пам'ятати, що ще трохи, і Сх. Галичина станула б в вогні громадянської війни».

«Роботнік», ч. 302, з 3 XI м. р., пише: «Виходимо з залеження, що збірні репресії не можуть

бути в ніякій, новочасній державі способом боротьби навіть і з т. зв. саботажем. Репресії вдаряють по тисячах людей, що не мають нічого спільного з самим злочином. Повстає якась форма «збірної відповідальності», якої не знає ні польське право, ні ніодне поняття про завдання й потреби держави. «Пакетика» ломить всі надії на дальший, погідніший розвиток відносин, заперечує також ту ідеологію порозуміння польсько-українського, яку частина санаційного табору вважала до недавна за свою власність.

«Відомості Літератури», з кінця січня, пишуть: «Трактування і берестейських вязнів, і битих та упокорюваних морально нечесано рафінованим способом українців при пакетиці Сх. Галичини, це трактування не присоєтить слави нашій батьківщині та залишає незагоєну рану в душі кожного, кому ті річи стали відомі».

Мін. Силадівські сказав у соймі 9. б. р.: «Автори саботажної акції мусили бути приготовані на контракцію уряду. Не підлягає сумніву, що метою твої акції була протипольська пропаганда за кордоном. Ця акція мала також на меті ліквідацію польської колонізації в тих краях». «Терористи були такі сильні, що протягом кількох тижнів вони правили, а не уряд. Стверджую, що розпорядки уряду замірили до того, щоб при помочі масового вжитку відділів поліції й війська стягнути терор (!) з населення, що не сміло доносити владі про якунебудь саботажну акцію. Стверджую категорично, що спокій у Сх. Галичині і гармонійна співпраця, правда, не ідеальні, але ліпші, ніж були перед пакетикою».

Соц. посол Цьолюш говорив 21. I. в соймі: «Що власне хотів досягнути уряд пакетикою». Чи то була програма асиміляційна, федераційна чи автономістична? Кажете, що у Сх. Галичині спокій. Спокій панує також і на цвінтарті. Українська проблема існує, треба на неї подивитися відважно та шукати її розвязки».

«Роботнік», ч. 20., з 16., пише: «Газета польська» пише: «Пакетика» спнила своє завдання і належить до минувшини, тому і поляки, і українці, повинні «тішитися з того факту й обов'язано робити все, щоб як-найскоріше наступило заспокоєння, щоб рани загоїлися як-найскоріше». «І справді бандитська мораль! Роблять злочини, що кличуть про пімсту до неба, а потім кличуть до нових жертв, щоб... тішитися разом із «преможцем» з приводу спокою... на цвінтарті».

«Пшелом» пише: «Здавлювання ворожої психози подихтувало інша рација стану. Чи однак методи здавлювання з твою рациєю не колідували, чи направду могли причинитися до привернення зачокованого спокою? Не є виключене, чи вжиття знаку запитання в повищім реченні не є річчю конечнію... Мова про державне завтра на експонованім терені, те завтра зростає до розмірів великої, дуже великої жубри, вказуючи нам сьогодні на українське мemento».

«Роботнік», ч. 53, з 5. II., подає промову в соймі Д. Крушинської: «Я тверджу, що пакетика була непотрібна та неузасаднена. Коли не можете, панове, сказати: завинили ми, поповнили ми блуди, то принаймні не кажіть, що репресії були узасаднені, бо не були узасаднені, ані в тій формі, ані в тім розмірі; не були узасаднені: взагалі. Чому? Во форма, в якій були переведені, є нечесаною, що глузує з кожного поняття законності, у кожного поняття людськості».

Переважайте з рук до рук, з хати до хати!

Ховайте „СУРМУ“ перел ворогами, є це нелегальний орган

Ціну 30 сот.
Проситься складати в краю на
„Політичних Вязнів“

СУРМА

Орган
Української Військової Організації.

ч. 5-6 (44-45)

ТРАВЕНЬ-ЧЕРВЕНЬ.

1931

На всій Україні.

Високі могили: дивися, дитино,

Усі ті могили—усі отакі:

Начинені нашим благородним трупом,

Начинені тугом: Отсе воля спить.

Лягла вона славно, лягла вона вкупі

З нами козаками. Бачиш, як лежить!

Неначе сповита. Тут пана немає:

Усі ми однако на волі жили,

Усі ми однако за волю лягли,

Усі ми і встанем—та Бог його знає,

Коли то те буде. Дивися ж дитино,

Та добре дивися! А я розкажу,

За що Україна наша стала гинуть,

За що й я між ними в могилі лежу.

Тих людям розкажеш, як виростеш, сину.

Слухай же, дитино!

Т. Шевченко.

Руки геть.

Большевицька нахабність усім добре знана. Та вершику досягла, чи ліпше — до безглаздя дійшла вона в відношенні болішевиків до саботажної якості, що мала місце минулого року у Сх. Галичині, а зокрема в їхньому бажанні виставити себе її ініціаторами та використати для своєї мети.

Річ ось у чому: болішевики, рівно ж як і цілій народ, прекрасно знають, хто був ініціатором саботажної акції та, що та акція мала революційний підклад і характер: А тому вони, як патентовані революціонери, повинні бути приваймні мовчачи, а вже ніяк не поборювати ту акцію, бо мають за собою ухвалу червоного інтернаціоналу сприяти, а та й самим викликувати по чужих країнах «буржуазного світу» революційні рухи, законочоти, що більше — національні антагонізми, тощо, щоб потім у тій каламутні воді самимловити рибку. Але в тім то й річ, що большевицькі знали, що саботажна акція мала український національний характер, і ворожий не тільки до Польщі, але до них — большевиків, та що вони тут не зможуть наловити рибки для себе. Вони добре знали, що будь яке, хочби й безплідне збудження відібрати та акцію можна б зашкодити їхнім взаємовідносинам із Польщею. А це зовсім не було в їхньому інтересі; бо якраз із поясами поділили вони в Ризі 1921. р. сферу вliviv для поборювання українського національного руху, який для них (рівно ж і для поляків) дещо небезпечніший, ніж зовнішній ворог — буржуазна Польща (для поляків — комуністична Москва): український національний рух загрожує їм з середини і загрожує розвалом їхньої держави.

Це зовсім не було в їхньому інтересі; бо якраз із поясами поділили вони в Ризі 1921. р. сферу вliviv для поборювання українського національного руху, який для них (рівно ж і для поляків) дещо небезпечніший, ніж зовнішній ворог — буржуазна Польща (для поляків — комуністична Москва): український національний рух загрожує їм з середини і загрожує розвалом їхньої держави.

Бачимо, що большевики взагалі відпекуються від тактики саботажу, а не тільки від акції в Сх. Галичині. Так писала й решта большевицьких часописів. Ось большевицькі «Щоденні Вісти» в Америці з 19. X. м. р. писали: «Ми проти саботажу. Це погані методи боротьби тому, що такі методи спричиняють хаос в революційних рядах робітників і селян, і це дає змогу ворогові карними загонами і герором здатити почики, зdemora-

так, напр., «Комуніст», Харків, 13. X. м. р., у статті п. з. «Українська Військова Організація» писав: «Польська преса в один голос змінила крикливі аншлаги в той спосіб, що тепер палять польське майно не саботажисти з УВО, а комуністи. УВО від давна визначило свої позиції до радянської України як безоглядно ворожі позиції передового загону української буржуазії. Провокаційна позиція УВО в теперішній революційній боротьбі трудящих Західної України відкриє очима зблуканим робітникам і селянам, що впіймались на гачок брехливої націоналістично-авантурницького белотіння панків із УВО, та, не зваживши на наклепи нацистичних УССР, пішли до УВО».

Той самий «Комуніст», 21. X. м. р., у статті п. з. «У заграві пожежі, накрив упрост мокрим рядном мітр. Шептицького за те тільки, що мітр. Шептицький заявив, що «чимало вігні за нинішнє становище на південніо-східніх кресах має впасті на комуністів»; так «Комуніст» пішов: «Не менше безглаздя є спроби зробити винуватцем саботажу комуністичну партію, як це систематично робить граф митрополит Шептицький. Митрополитові Шептицькому прекрасно відомо, що комуністична партія не визнає таємни саботажу».

Бачимо, що большевики взагалі відпекуються від тактики саботажу, а не тільки від акції в Сх. Галичині. Так писала й решта большевицьких часописів. Ось большевицькі «Щоденні Вісти» в Америці з 19. X. м. р. писали: «Ми проти саботажу. Це погані методи боротьби тому, що такі методи спричиняють хаос в революційних рядах робітників і селян, і це дає змогу ворогові карними загонами і герором здатити почики, зdemora-

лізувати маси.. Так треба було Пілсудському.. «Саботажниця робота не є властива революційна боротьба і в багатьох випадках (?) погрібна польському фашизмові».

Тут, як бачимо, навпаки до «Комунист» саботажна акція вже не є революційною боротьбою, але вже навіть потрібна польському фашизму. Та «Комунист» з 13. X. в оцінці самої УВО пішов ще далі пишучи: «Організації робітничі (?) і селянські (?) оголосили боротьбу УВО, як провокаторської організації, що є агентурою польського фашизму».

Дещо інакше оцінює саботажну акцію Окружний Комітет станиславівської організації комуністичної партії, хоч таксама ставиться до неї дуже негативно; він каже, що саботажна акція — це боротьба двох національностей між собою — польської та української, а не класова боротьба, а тому партія не може мати до неї ніякого відношення.

Знова ж газета «Сельроб» у статті п. з. «УВО», писала, що «саботажі започаткували УВО» та що вважає їх за ...провокацію УВО та соціал-фішистів, щоб... викликати терор і розгром визвольного руху на селі. Що більше, та сама газета пише, що треба бути вдоволеним, що «в протиставленні до 1922—25 років наш класовий табір не дав себе цього року дезорганізувати саботажівською ідеологією ані саботажівськими виступами». «Саботажівська акція не є в наших умовинах ніякою революційною роботою».

І хоч більшевицькі голоси й суперечні в оцінці саботажної акції, але в одному вони одночасні: що акція започаткована УВО, а тому їхне відношення до неї цілком негативне. І саме цей факт, а далі ще й те, що тоді, коли ріжні чужини «буржуазії» держави, ріжні чужинні товариства та міжнародні організації й поодинокі чужинні протестували проти польського терору, «українська радянська держава — мовчала,—знищив і рештки радиофільських настроїв, що через більшевиць-

ких демагогів і брехунів ще жили в українському громадянстві Зах. України. Із другого боку наслідком розголосу саботажної і протестної акції, українське громадянство на Сх. Україні довідається, що комуністична партія не має ніякої прихильності її сили на Зах. Україні, бо там існує та веде акцію національно-революційна організація яка до того ще й дуже ворожо відноситься до большевиків.

Тоді то більшевики зрозуміли, що «проблакалися», й зачали відступ, приписуючи саботажну акцію... собі. Роблять це не для «експорту за кордон», але саме для затуманювання українських мас на Сх. Україні, і роблять це вже тоді, коли примазування до саботажної акції не може пошкодити їхнім взаємовідносинам із — буржуазною Польщею, бо вже цілий світ знає, що це не їхня робота.

Для характеристики більшевицької нахабності наведемо кілька голосів. Ось «Більшовик України» ч. 22. 1930, з 30. XI. м. р. у статті п. з. «Західно-українське селянство в боротьбі проти окупантів», наперед покликуючися на «широку стихійну силу т. зв. саботажів, підпалів обшарників 1922—23 років, здушених у крові наглими судами, розстрілами» і на «одноцільний фронт рільничого пролетаріату українсько-польського (!!) у спілці із сердняком, скерованій проти польського обшарника й капіталіста, як і проти українського буржуазії (?) та куркуля» (!!) — дає таке освітлення минулорічних подій: «Селянська маса, доведена до крайності, цього року рішуче піднімається на боротьбу проти своїх класових ворогів. Невпинне нарощання елементів революційної ситуації підносить революційні настрої мас до дедалі вищого напруження, а в боротьбі чимраз частіше виявляються елементи громадянської війни. Цей стихійний рух селянських мас своїм вістрям скерований не тільки проти окупанта — польського фашизму, але також проти західно-української буржуазії (?) й куркуля» (!!).

Як бачимо, саботажна акція з «нереволюційно-

го» польському фашизму обертається не тільки в революційну та звернену проти польського фашизму, але ще й у звернену проти української буржуазії та куркулів!! Та цікавіце ось що не можучи взагалі мовчати про УВО, більшевицький письмак про її акцію так собі міркує: «Щоб привабити маси на свою сторону, щоб відняти їх од революційної боротьби, УВО підлабується до селянського руху, оперує націоналістичною фразою. Вона нищить польські пам'ятники, здирає державні герби-орли, навіть забиває представників влади (Собінський). Є випадки підпалів, які були ділом УВО, але це не значить, що рух підпалів та нищення державних об'єктів викликано та організовано УВО. Звичайно, низові сільські організації УВО, які піддавалися загальній селянській стихії, які ще національно-революційну фразеологію УВО приймають за повноцінний гріш, та — не — де й підкладали вогні під панські стирти. Але не промовляє лише за силу, розгін стихії, що захоплює навіть членів організації, яка на своєму прапорі виписала гасло оборони приватної власності. Це свідчить, що «вила підпалів і богато актів нищення державного майна не робота УВО» (!).

Тут, як бачимо, саботажна акція, власне, не є роботою УВО. А далі: «УВО ніяк не може піти разом з революційним селянським рухом, що розхитує підвалини польського фашизму, бо це ж значило б піти на боротьбу проти самого себе» (!) Завдання УВО, як і всієї української буржуазії — організувати бльок спілки з польською буржуазією (!). Отже, тут вже навіть спілка з польською буржуазією, яка виявляється в тому, що... УВО палить І фільварки.

Не менш цікаві погляди на саботажі, що ще недавно були «поганими методами боротьби» та «ніякою революційною роботою». Той самий «Більшовик України» пише: «Такі форми селянської боротьби, як підпал, нищення маєтків підстави свого обшарника й куркуля є натуральні. Вони

випливають із самих умов села й завжди супроводжують масові селянські рухи».

А коли це вже революційна робота, то, розуміється, треба звязати її з большевиками. Це робиться так: «Горіть панські стирти та фільварки і там, де селянська людність перебуває ще під впливом українських націоналістичних угруповань, серед яких є і УВО, і по селах, що є під впливом КПЗУ та революційних організацій (?)». «Ноза одинокими випадками підпалів від організації УВО, не добавили широкої «вили» вибуху селянства проти своїх класових ворогів». «Атентати УВО й окремі підпалі мали на меті переловлювати революційні настрої, опанувати рух, щоб зломити його та спрямувати в контрреволюційне річище» (!).

Як бачимо, більшевики не заперечують участі УВО в саботажах, але рівночасно примазують до твої акції комуністичну партію (КПЗУ); лише з тою ріжницею, що для них саботажі, виконувані УВО, є бльском спілки з польською буржуазією, і контрреволюційною акцією, а такі самі рівночасно ведені ніби комуністами саботажі є «одноцільним фронтом пролетаріату проти польського обшарника та капіталіста».

Та найцікавішим є те, що в тому самому часопису, в тій самій статті й той самий автор пише про ту КПЗУ (Ком. партію Зах. України) яка нібито мала вести саботажну акцію, таке: «Комунистична партія Зах. України в революційній боротьбі на селі не завжди вміла координувати боротьбу на селі, поширювати її, поглиблювати, розвивати та притягати до боротьби щораз ширші шари. «Партія не завжди вміла правильно оцінити настрої на селі, пізнати сили ворога та його тактику і відповідно до цього вживати заходів». «Треба ствердити, що зорганізовані люди (?) революційного табору західно-українського села почали відставати в боротьбі. Вони не стали на чолі боротьби, не зорганізували масових виступів проти візисну й окупації». На тій революційному руху трудящих села Західної України, поряд

Омелько оповідає...

(З циклу «Местники»).

Цілу ніч до самого світанку йшло їх п'ятьох широкими полями, темними лісами, глибокими яругами нашої російської землі. Довго далеко простягнулась вона й краю, здається, не має її; як ніч, як небо, як цілий всесвіт, ось так і вона розкидалася перед ними могутня й незрозуміла. Товариші байдарою йшли й усі заховували якусь сувору мовчанку, ніби не було про що балакати. Часто спинялися, оглядаючися на північ, де на небі майорився величний розвитий буйним вітром червоний прапор. Це була жорстоко й свавільно роздумана ними пожежа.

Горіть Богом і людьми прокляті насильники наші! Шалій лютий вогонь, печі, пікві! Помста наша не має меж, бо смертельним трунком напоєне наше серце — так думала дівчина, що здавалось, мусила не помсти вогонь, а любови у грудях ноєти. Гай, гай!. Людство, очевидко, ще не перестало бути громадою лютих хижаків...

А коли вийшли аж ранком через села, що заховались у густих лісах Волині, — Мости, Зелений Дуб, Гісерна та Москалівка — на широкий шлях. Ім стало ніякovo від краси, що їх огорнула навколо. Сонце, величне потужно підносилось. Далека, далека рівнина української землі заграла нагальним золотим світлом, у якому розсипчасто зграю-

голубів прикурнулись барвисті села. Шлях розрізував землю нашу від заходу до сходу мов тяжкий меч. Напружені струни телеграфу гули, бо вітер, бушував у ночі та хмарі порозривав та бозна діл позаносив, ще чіпав ті струни, що їх за який десяток кілометрів перетинав кордон із азійським ССР.

— Бачите, сказала дівчина коли вона стояла на пригорку, звідки розлягатася широка аж до більшевицького кордону рівнина — бачите, як в саме сердце землі нашої впявся кордон, покладений тут нашими ворогами. Подивіться, брати мої, і затяньте. Ганьба душитиме нас доте, поки не зітремо того ганебного кордону...

Вона простягнула руку й вказувала ввесь залишений золотим сонцем Схід.

— Боже, Боже! Яка російська, чка хороша і разом яка нещасна наша душа, чорна, пахуча страдниця земля. В бій за неї, дорогі брати! В бій безгладний, рішучий, до перемоги...

Товариші стояли на пригорку й дивилися в далечіні. Всі потомлені нічною мандрівкою: але не єдним ще далекій, далекий шлях. Вони мандрують з села до села, заходить до кожної хати й у кожні селянські віконце стукають та кажуть: «Вставайте! Кайдани порвіть!» І проповідують і повчують і розбуджують осіпалий у ярі нівові наш люд. За ними, як хиже вороння літають ворожі крукі, але їх мов вітра не спімаєш. Вони mest-

ники народу. Вони володарі над душами нашого змученого люду, вони непокоють черстві задубілі серця, живуть під кожною селянською стріхою, бо помста, як жар жевріє й не згасає в глибинах підсвідомих. Ось чому їх не спімати!

Ось так стояли вони, милуючися далеччю степу, бо звідси вже ген простягся глухий соняшний степ.. Тут урвався гомінський ліс, а розлігся отої наш твердий Степ, що зродив і загартував лютюю помста їхні жорстокі молоді серця...

Сіли... Тінь молодої берези, яка щойно вкрилася блідо зеленими, ліпкими пахущими листочками, захищала їх від настирливого соняшного вітру. В долині луг і річечка невеличка, заборсана як порвана струна, близькі поміж густими кущами вільхи; спливає вона в Горинь, десь ген там... не видко де... Над ними злітають стрілами жайворонки й, захлипаючися сонцем, свободою і простором, видзвенюють трипотливі пісні.

— Що братва? Потомились?

Хлопці витирають пігті чола й виймають — щось пожувати. Утока не личить, мовляв...

— Хто там сьогодні оповідає?

— Оповідає Омелько — селянин-местник із Жолобок, куди вони підуть, куди ще цілих п'ять нацять кілометрів.

Омелько підносить свою дубову руку, кладе на широке чоло мозолисту долоню, ніби хоче жаріти чола вибрести, а після зовсіве на потилицю кашу

кет. Вітрець, сьогодні такий лагідний, дмухнув пару разів і ледве-ледве поворушив спітнілі розкуювджені пасма незграбного волосся. Він дивно почав своє оповідання:

— Не має, каже, що для нас нашого сонця, хоч ось те і порядно смажить. Наше сонце ще за горами...

Всі замовкли, а Омелько крутні й прости слова недоладко поклалися в довге оповідання.

— Як гляну я, люде мої, на край наш, мені враз глотку, а особливо серце душить якася злібна сила. Мені здається, що то не край, а розпята красуня, яку розіпнули на посміх, сором і ганьбу перед обличчям великого світу. Коли я дивлюся наше небо, то воно, як оксаміт, і барви його, хоча й сині аж соковиті, як у переспіліх слив, але разом тремкі й сумні, жалібні. Здається, вкрило воно свою пишнотою нашу землю, щоб Бог приймавши не соромився за творіння своє, а через те їй закрив його таким густим небом.

— Родився я, як знаєте, ось тут на цій землі, під цим небом. Трицять два роки носили мене мої ноги по цих шляхах, цих дорогих полях. Я знаю кожний кущик, кожну білинку. Горинь, та по кручені й неширокі річки, пливів десь у Дніпро, й думи мої не раз носились за водами і до Дніпра, але раптом кордон, що Москва та Варшава послали тут, перетяг і Горинь, і думи мої.

— Коли в чолі людини можна було карбу-

стихійності цього руху та неорганізованості, виявилися великі недоліки та слабкі сторони революційного руху Зах. України і в цілій Польщі та поважні прогалини по боку революційного авангарду комуністичної партії». «Таке пасивне, негативне й «невтральне» ставлення до того руху й консеквенції того позбавляє пролетарят керівництва цим рухом, створює передумови до дальнішого руху контрреволюційної УВО». «Які прогалини виявилися в організованому революційному таборові під час останніх подій на Західній Україні? Це такі: 1) Деяка політична недооцінка незрозуміння від поодиноких членів і груп організацій компартії та революційного тaborу, революційної ваги цієї стихійної боротьби селянських мас. 2) Розходження між революційними настроями й активністю мас та нашими політичними впливами й організаційними охопленнями. 3) Незмінна партійних організацій вчасно реагувати на політичні події, організовувати й керувати роботою й боротьбою на селі». Другим квотим місцем партійної роботи та роботи КСМЗУ є діялька української сільської молоді; зокрема зовсім запущено діяльність шкільної і студентської молоді. Стан роботи КСМЗУ серед шкільної української молоді жалюгідний».

Куди цікавішим документом як ота квота, нечинна та нікчемна КПЗУ, зложена з самих поляків та індів, «організувала саботажну акцію» є такі резолюції ЦК КПЗУ: «ЦК КПЗУ стверджує, що організації КПЗУ і КСМЗУ в цілому не визважились зі свого завдання, коли не зуміли стати на чолі цього масового руху, вони опинилися в його хвості. Критичне становище партії до підпалів і саботажів, що знайшло свої відображення в обіжнику ЦК КПЗУ, в партійній літературі, в настановчинах масових революційних організацій та і її преє — було в умовах підйому нарости революційної ситуації, недооцінкою етапу розвитку та характеру процесу радикалізації мас. Доктринерська критика форм стихійної (!) селянської боротьби

бі, замість організування і піднесення її на вищий рівень революційної боротьби, відривала партію від мас, що змагались в боротьбі з фашізмом». «Опортунизм в практиці, невижиті ілюзії легалізму, невміння організовувати нац.-визвольну боротьбу, невміння відповідно до цих умов передбувати роботу та пасивність партії в останніх подіях на ЗУ — вимагають якнайбільшого розяснення цих питань». «Слабкий зв'язок партії з масами, що виявився з цією різкістю в останніх подіях, був в значній мірі результатом недостаточної активності партії в діяльності керівництва і організації боротьби робітництва і селян за їх щоденна потреби». «Пасивність партійних організацій в сучасних подіях на ЗУ відбивалася як на самій виборчій кампанії, так і на її результатах». «Судячи терп' не змінює факт, що вони приймають гострі форми, навіть у формі саботажівських актів УВО. В співідношеннях між українською й польською буржуазією УВО являється середником настиску на польську буржуазію». Мимо низки постанов III і IV. пленумів ЦК КПЗУ і ЦК КСМЗУ немає у нас масової роботи серед трудящої молоді, а головно серед молоді української,— фашістська УВО галасує на бойових настроях української молоді».

І справді відоцтво убожества виставила собі сама КПЗУ.

Однак шию з мішка ліз, коли читаемо такі слова: «Партія мусить додати всіх зусиль для відновлення мас», або (як це є в «Нашій Правді» органі КПЗУ): «На фронті національно-визвольної боротьби партія мусить конкретно виявити себе, як гегемон народних мас в боротьбі проти фашістського окупанта і його союзника (!) української буржуазії, за революційне самовизначення, за прилучення, ЗУ до Радянської України». Або як це подає «Більшовик України»: «Ніколи це не Зах. Україні не було таких можливостей, як тепер, для організації компартію на селі всієї трудящої селянської маси. Одноцільний фронт боротьби знизу-

т... одинокий засіб відтягнення несвідомих (!) елементів з підпливу фашістського УВО і переконання їх, що УВО... це лише агенти буржуазії й капіталізму, що єдиним оборонцем трудящих і організатором та керівником визвольної боротьби є комуністична партія».

Мета ясна: большевицьким демагогам не йде про боротьбу з поляками, про революцію, тощо, бо на це було за останніх 12 років досить часу проявити себе большевикам з їх необмеженими матеріальними засобами; а йде впрост про витягнення мас з підпливу УВО. Отже бажання, на яке й поляки можуть дати згоду й підтримку, бо така КПЗУ, як вона сама себе характеризує, ім напевно не страшна, а тільки корисна. Бо чи можуть найти ляхи лішнього союзника в боротьбі з УВО, від большевиків, які («Наша Правда», 1—III. 1931.) кажуть: «Викривання і боротьба з незалежницькою групою української буржуазії—ОУН і УВО—, які виступають за «соборність»... значно важча і вимагає з нашого боку величезних зусиль, більш впертої демаскуючої кампанії. ОУН та УВО хочуть прибрести собі традиції Січових Стрільців та УГА за часу національно-визвольної польсько-української війни і використовуючи ці національно-революційні традиції намагаються створити українську обробенку силу (легіон) для антирадянської війни... Ми повинні вияснити масам, що ОУН і УВО продовжують традиції не революційної, національно-визвольної боротьби 1918—19 рр. а продовжують контреволюційну роботу української буржуазії, реакційної офіцерщини з УГА... Не носіями і віразниками національно-визвольних традицій 1918—19 рр. є УВО і ОУН, а організаторами збройної сили української буржуазії, спрямованої проти українських працюючих мас». «Звідсіль й сама впереда, сама рішуча наша боротьба проти воєнних і націвівських організацій українського фашизму».

А що поборюючи УВО йдуть большевики не тільки одним фронтом, але й у повному порозумін-

ні з поляками, свідчать такі красномовні факти, як недавнє розвязання КПЗУ та залишення лише Комуністичної Партиї Польщі, що заразом означає, що Зах. Україна в разі «соціальної революції (малюване страховище) мала б відійти до Польщі. Хай лішне не мають надії наші засліплі «радяніфіли» на українську державу та прилучення до неї Зах. України! Не менше красномовними є недавні візити большевицького дипломата Овсієнка в Галичині в польських урядових чинників, з якими говорив він на... українські теми. А найбільш промовним фактом є розстріл 42 візничих галичан на Сх. Україні, які у своїй вірі в бажання червоних сатрапів «освободити» Галичину пішли так далеко, що вступили на службу до більшовицької армії, сподіваючися, що з нею будуть «візводити» Галичину. Отой масовий розстріл, без суду, в льохах ГПУ свідчить, як большевики виправдали надії тих добрих, але засліплених і наївних українських патріотів.

Хай цей розстріл буде моментом для нас усіх, зокрема для тих, які ще вірять фальшивим словам збруканих у крові червоних сатрапів, та які ще не позбулися ілюзій та надій на їхню «поміч у визволенні Галичини». Хай не слова, а діла нас переконують. А діла кажуть: большевики кроваво приборкують український національний рух на Сх. Україні та помагають ляхам поборювати його на Зах. Україні. Одним із останніх засобів є якраз польсько-большевицьке бажання вирвати українські маси з підпливу УВО. На це маємо одну відповідь: руки геть!!!

* *

У кожній війні — революція є також війною — не ходить лише про рішучість і здатність, але також і про добре обдуманий план відносно зорганізовання усіх сил та про єдиний провід.

Т. Масарик.

вяти думи її, людина б явила собою жорстоку картину мук. Кордон, що перетяг нації шляхи, наші річки, наші телеграфи, що сполучують наш широчезний край в одно ціле, ліг на думку мою, глибоким тавром. Так, брати мої...

І видко він ще хотів щось сказати, але не наважився. Затиснув бліді... кі вуста й замовк. Очі глянули на сонце, рука відколупала кімнаточок хліба, що лежав на розстеленій хустині, і поклали до роту. Зуби його поволі почали жувати і разом груди піднеслися, набрали повітря і знов мова почалася.

— У 1920. році, хоча ціла революція повз мене промчала, був я дурний ще, мов гнилий оброслий мохом пень. І за це спокутував. Ось дів'ятися...

Він повернув до слухачів правий бік своєї голови. Цла вона явила собою великий червоний шрам. Праве вухо подрохтане, ніби його подерли пси. Він показав загоєну рану, відвернувся, і знова собі жував хліб.

— Це, — каже — все заплата за глутору мою. Було мені тоді всього 22 роки. У вісімнадцять літ, коли саме війна шаліла, потягнула мене «атечество спасати». Похав я.. Завезли до Середопс, Саратовської губернії. Це поганеньке, як воша, містечко. Жили ми в деревляніх, повних блощиць касарнях. Жили й мутилися, шарпали тіло своє, бо треба було так. Був це 152 сердожеський полк

дієвої російської армії. По трьох місяцях «на» запхали мене до «маріової роти» й повезли на фронт. А був він тоді на землях України західної. Йшов я полями многострадальної землі галицької, дивився на неї, закопувався до неї, шукаючи захисту від ворожих гранат, і зжився з нею, як із рідною сестрою. І захищала вона мене, аж поки революція не западила фронту, і з піснею на вустах ми, сіра солдатня, вітали мир. Мир! Ми злидарі невільної землі, в тали мир. Тиху...

— Тоді знов наших хохлів почали до полків хохлацьких зганьти і поназивали їх українськими. Але це були хохлацькі, не українські полки. Це були полки рабів із зашкварблю душою й висохлою, як степ'ве джерело, самопошаною. Юшки з «одного котялка» тяжким каменем залягли нам у шлунку й не давали встати, щоб карю рухнути на «рускава-брата». Мілій «брат» так не дрімав. Він напосний вогнем і мечем пройшов наші землі й поділились вороги, вр'заючи в землю нашу кордони. І коли вже рештки нашого війська поглинули або ляхи, або білі й червоні москвиці, коли на нашій спині затанцювали нагай і канчук, коли наші дівчата стали здобиччю, бранками, потіхою цивілізованих татарських орд, коли нам пльовано в обличчя й топтано, як найогидніший гній, тоді ляше й у мені прокинулось було бажання: — Гей! Хто це має хоч краплинку людської гідності! За зброю! Досить панувати хамові!..

— А в нас були ляхи. Цла ось ця околиця, оци сонячна, запашна, барвиста стала здобиччю ляниці. Москаль вкопав свої стовни, он там, як бачиге... Там починає свое царство москаль, а тут, де сонце заходить, лях окубився. У нашім селі кілька парубків збурилося. Ім антки ляцькі дівчат піснували ось воїн і вхопилися за зброю. Якось звязалося ще кілька сіл, Людиці, Йолобки, Шідгайці. Встали й волк свою проголосили. Але гай, гай! Бай наїї із ляхами не тривав довго. Нас розбили й полонили.

—

— Але я про себе оповісти хочу, бо в мені смерть, яку вже бачив власними очима, викликала буревій протесту й помети. Решту оповісти товариш наш Гриць. Добре, Гриць? Ну то ж то. Отже я й гурт парубків, ми не попали до полону. А село наше під лісом пана одного поляка. Хата моя під самим цвінтarem біля лісу. Нас було троє. Мати й два сини — я й мій брат. Брат це не був у повстанні, мав усього шістнадцять років. Він і я впали жертвою гідкого підступу. Ми денно й нічно, як і ціле село, пробували в лісах, ярах. Село було мертвє й порожнє. Тоді ляціння видала наказа не чіпати нас і клялась, що милує. Дурна жінчина! Вірить ляхові. Вірить цьому клятому брехунові. І ми повірили й у село своє залишили знов. А було під осінь, через те й у лісі ніякovo через холод спідти було. Але одного разу ранком, (неділя, здається, була) оточено село. Ми заметуши-

лися мов миші в пастці, але всіх нас половили. На вигон, там, де починається садиба пана-чолака Камінського, розбили нас на дві череди. Молоді — старі, молоді — старі. Як праведних од грішних на страшному суді, а проти нас молодих — кулемети викочено. Я не можу далі...

— У мене стало відчуття, а серце давно в шматок криці захололо, а все ж дні того я не забуду. Матері, наші чорні, виснажені рабині матері. Вони міяли, кричали, лізли під кулеметні кулі, під котрими гинули, як водяні бульки їх сини. Вони падали до ніг воячні й цілували брудні їх чоботи. Вони землю гризли... Але сини лежали вже. А трава на вигоні кровю як росою зросла. Здається, та роса до цього часу ще там горить і кличе нас помітигти. Нас скидано на купу. Мене не вбили, а пішень подрохotali були праве вухо. А в ночі при допомозі матери, я виліз з купи трупів, виліз із тамтого світу й утік. Брат (йому лише було шістнадцять років) впав там і не встав, а матери збожеволіла...

— Досить про це — сказала Волинянка. Вже сонце високо. Вставайте, mestniki! Підемо шукати село Їолобки. А коли це Омельку сталося?

— Це сталося в жовтні 1920. року — відповів Омелько, встаючи й збиваючи з поги розтрощені крішки хліба.

Пішли...

Характер вуличних боїв.

Військо й вуличні бої.

Вуличні бої по світовій війні ріжняться від подібних боїв перед нею хочби тому, що майже в усіх країнах чоловіки, здібні носити зброю мають воєнну практику або передали військовий вишкіл, а тому при вуличних боїх не все бачимо як це було перед війною правилом, з юрбою, що втікала від кінських копит або при появлі озброєного відділу. Практика вуличних боїв останніх літ показує, що люди, які беруть у них участь, уміють не тільки вживати револьвери, кінса та ручної гранати, але й обслуговують машинові кріси, а то й гармати, та знають уже примітивні засади тактики, як напр., те, що кіннотчики нічого не можуть зробити на вулиці, коли повстанці скриваються до будинків, а що більше кіннотчики й вулиці не переїдуть, коли асфальт скропили водою з розпущенним мілом або нафтою чи оливкою, а далі, що крісові кулі не прошивають мурів, а панцирне авто, закриті згори панцирем безсиле супроти тих, що укриті на поверхах або на дахах домів. Не диво, що приборкання розрізує нині куди тяжче, ніж перед війною.

Має значення й та обставина, що військо, а навіть і старшинський корпус не завжди підготовані до таких боїв, бо їхнє завдання, а значить і вишкіл, війна з зовнішнім ворогом.

Щодо війська, то треба знати, що його вживають тоді, коли цивільна влада з помічю поліції вже не може собі дати ради з розрізнями. Однак, практика показує, що вживання війська не все помогає державі, а часто-густо і шкодить, бо а) по-перше—в війську вжитому для приборкання розрізня, можуть бути люди, що є кревними і знайомими революціонерів чи повстанців, б) військовики можуть піддатися пропаганді повстанців. В однім і другім випадку військо може відмовити послуху чи навіть переїсти на бік повстанців, наслідком чого положення держави несподівано погіршується.

А тому тактика, і держави супроти війська, і повстанців, є така:

1) повстанці стараються зискати військо відповідною пропагандою чи то перед розрізнями чи вже під час їх, розуміється, в випадку, коли така пропаганда можлива (напр., у війську є кревні, знайомі, одновірці чи співчлені гнобленої національності); знову на початках розрізня (маніфестацій, тощо) повстанці стараються змішатися з військом, що не тільки унеможливлює військові операції, але приводить звичайно до розрізняння війська. Демонстранти започаткують поводяться мирно, навязують балаки з військовиками, а то й починають переговори з військовою командою, а наслідком того буває проволікання справи, військо тратить певність себе, натомісъ повстанці стають щораз то сміливіші; починають розброявати вояків, рівночасно запевнюючи їх, що їм нічого злого не станеться; діставши тим способом зброю до рук, повстанці розправлюються зі старшинами.

А тому—з другого боку—військова команда старається вживати при приборканні розрізня війська з відлеглих гарнізонів або зложенного з членів іншої національності, щоб пропаганда противника не мала юсіху; в разі непевності війська або несподіваного вибуку, команда старається вивести відділи з міста, а на всякий випадок не допустити до змішання їх з юрбою. Та військо залишаючи місто, хочби й на короткий час, дає тим самим можливість повстанцям зорганізуватися,

а тоді привернення попереднього положення стає куди тяжчим.

Має силу тут ще й та обставина, що повстанці, одягнені в цивільне, можуть постійно міняти рою: то боротися з військом, то вдавати приятелів державі, то знову, натравлюючи на відповідних людей і момент, весги протидержавну агітацію.

Положення війська під час вуличних боїв ще й тому утруднене, що в порівнянні з чинністю в полі, вулична боротьба утруднює обсервацію противника, керму боротьбою, лучбу між поодинокими відділами, орієнтацію в положенні, взаємну підтримку відділів та укриття військ і помічних засобів (кінноти, гармати, тощо). І куди ліпше положення повстанців, що можуть легко ховаючися по будинках, скриватися від ворожої обсервації (літаків, тощо).

Крім того, військо не може при вуличних боїх ужити всіх родів зброї.

Яких родів зброї вживають при вуличних боїх?

Власне найбільшої ваги при вуличних боїх набирає піхота, і то поділена на малі, самостійні відділи, озброєні найліпше револьверами та ручними гарматами; рівнож крісами, не рідко машиновими крісами, а то й легкими полевими гарматами.

Щодо кінноти, то вона не може відогравати ніякої ролі під час вуличних боїв, хіба лише зпочатку при розпорощуванні неозброєної юрби, або для переведення блокади міста чи його частини, або вже по приборканні розрізня для патролювання по вулицях. Що більше, для війська під час розрізня ставлять вимогу: **усунути з вулиць коні**. Отже і при машинових крісах, гарматах, полевих кухнях, обозах, тощо, треба кінний запряг замінити машиновим (автом) або людським.

Рівнож артилерія не має широкого поля діяльності при вуличних боїх, бо бомбардувати міста з мішаним населенням, звичайно не впадає з політичних чи гуманістичних поглядів, а також його технічно тяжко перевести наслідком труднощів обсервації (високі будинки) та лучби. Що найвище гармат можна вживати в поміч піхоті для роблення отворів у мурах, нищення барикад, нищення машинових крісів, укритих у будинках; однак треба знати, що з огляду на коротку віддалю дострілу та легкість відбивання стрілів од мурів та бруків гарматний вогонь і при віддалі дострілу 500 м. є вже небезпечний для власних відділів. Скоріше тут можна вживати гірських гармат із прямовісним стрілом, бо з них можна острілювати горішні поверхи будинків.

Щодо літаків, то вони не мають великого примінення при вуличних боїх. Обсервація дуже утруднена наслідком можности легкого укриття (хіба їде про ствердження місця барикад); щодо кидання бомб, то й це не дає добрих наслідків, бо з висоти приблизно 500 м. на 10 бомб найвище 1 трапить у вулицю, а 9 в дівколишні будинки. Хіба що йде про бомбардування цілого комплексу будинків або цілої дільниці, то тут літаків можна з успіхом вживати. Але треба знати, що саме кидання летунських бомб звичайно дуже дратує населення. Літаки не можуть рівнож ужити машинових крісів, бо повстанці легко ховаються від них по будинках. Проте чинна оборона проти літаків дуже легка, бо можна встановити проти них машинові кріси на високих вежах чи горішніх поверхах або дахах до-

мів. Проте літаки є дуже цінні при акції пропаганди, бо можуть розкидати агітаційні відозви побоїці противника.

Панцерні авта відогравали при вуличних боїх велику роль. Як приклад можна навести вуличні бої в Одесі в 1918. р., коли українці, маючи б панцерних авт, завдавали величезні страти більшевикам. Однак до вуличних боїв не слід уживати авт, відкритих зверху, як рівнож і закритих згори панцирем, бо вони є безсилі супроти укритих на дахах будинків чи в горішніх поверхах. Зате стають у пригоді авта, приладніні до протилетунської оборони.

Подібну роль, що панцерні авта, грають **танки** з тим додатком, що вони можуть легко перейти рови та барикади, неприступні для панцерних авт. Однак гуркіт, що його вони счиняють, зраджує заздалегідь їх наближення противнику.

І панцерні авта, і танки легко можна знищити, коли повстанці мають гармати або тяжкі машинові кріси з протипанцерною муніцією. Однак і звичайною муніцією можна їх унерухомити, коли спрямувати цілу серію стрілів з близької віддалі на кола. Рівнож можна їх знищити зважком ручних гранат чи кількох кісток вибухових матеріалів, кінніх під колеса, напр., з пивничного вікна. Ще ліпше можна їх знищити мінами, заложеними на вулицях або викопавши рови такі широкі й глибокі, щоб їх не міг перейти противник. Рівнож можна збудувати барикаду з добре повязаних зі собою матеріалів, а поблизу її умістити машиновий кріс чи відділ стрільців, що вибуть обслугу авта чи танка, коли вона вийде усувати перешкоду.

Всі ті труднощі наказують передусім уживати панцерних авт із великою обережністю. Найліпше пускати їх під охороною відділу піхоти, або по кілька докупи, при чому авта повинні робити короткі вишкади і зараз же відходити.

З іншої зброї при вуличній боротьбі мають примінення, як вже згадано, **ручні гармати**, і то для обох сторін, і при наступі, як і при обороні. Їх вживають при боротьбі на коротку віддалю, далі

для вищентя танків і панцерних авт, розсаджування забарикадованих дверей, тощо. Зокрема гарматні гранати надаються добре тоді, коли противник укритий за високими муроми чи будинками, де не можна перекинути ручних гармат.

Щодо **газів**, то при вуличних боїх приходили б на увагу що найвище дразливі гази (такі, що викликають слози, кашель, чихання, звертання), а не трійливі. Газів можуть уживати обидві сторони—і при наступі, і при обороні. Зокрема дуже успішні є газові перешкоди: на вулицю виливають газовий плин на більші просторі, а, крім того, ставлять там кільчасті дроти чи інші перешкоди, щоб противник при наступі мусів як найдовше побути на тому місці.

Рівнож **штучні міни** можуть принести користь при вуличній боротьбі, щоб закрити або оборонні лаштування, або наступу противника. Штучні дими можуть сповнити їх іншу функцію: кинені в юрбу демонстрантів, вони дезорієнтувати і пригноблюють юрбу. При браку відповідних апаратів, що витворюють штучні дими, можна витворити їх запаленням звичайної ватри з листям або свіжим гноєм.

Такий засіб боротьби, як **метачі вогню**, може застрашити противника та наробити йому великої шкоди; можна уживати їх при наступі здобуття барикад і будинків та при обороні (перешкоди при барикадах, на вулицях, перед будинками). Однак треба памятати, що метачі вогню можуть спричинити легко пожежу, яка може охопити ціле місто, бо трудно гасити вогонь під час боїв; а це не безпека для обох сторін.

На кінці треба підкреслити, що під час вуличної боротьби мають велике поле діяльності **сапери**, властиво ті, що знають саперство. При добуванні будинків при помочі вибухових матеріалів, при будівлі або розбиванні барикад, при робленні виломів у мурах для переходу відділів, при фортифікації будинків, закладанні мін, тощо, вони можуть принести дуже багато користі.

На печі!

Хоч пролежав я цілий свій вік на печі,

Але завше я був патріотом,

За Україну мою, чи то в день, чи в ночі

Мое серце сповнялось клопотом.

Бо та піч—не чужа, українська то піч,

І думки надиха мені рідні

То мій Луг дорогий, Запорожеська то Січ

Тільки в формі прибралася вигідні.

Наші предки колись задля краю свого

Труд важкий підіймали на плечі,

Як умію тепер боронити його

І служити, не злізаючи з печі.

Еволюція значна зайшла від часів,

Як батьки боронились війною.

Замість куль і шабель у наших діячів

Стало слово горяче за зброю.

Може зброя така обороńить наш край,

Але її з нею прекепська робота:

Ще підслухає слово якийсь поліцай

І в холодину завдасть патріота.

Та мене почуття обовязків своїх

Потягає служити народу.

Щоб на душу не впав мені зрадництва гріх.

Я знайшов собі добру методу.

Так нехай-же працюють словами й пером

Ті, що мають дві шкіри в запасі...

І розваживши так я віддався цілком

Праці тій, що єдина на часі.

На таємних думках та на мріях палких

Я роботу народню обмежу.

Та за теж для добра земляків дорогих

Я без мрій і хвилин не влєжу.

І у мріях скликаю членіні полки

З тих, що стати за край свій охочі,

Ляхи про УВО.

«Львовські Нурер Поранні» в низці статей п. з. «УВО», в липні місяця, р. писав між нашим таке (подасмо не вказуючи, де є правда, а що є неправдиве):

«Про УВО довідалася польська суспільність в 1922 р., коли головний організатор вбивства Твердохліба, Дзіковський, зловлений поліцією та поставленний перед судом, «засипав» цілу роботу української штаті. Супроти зізнань Дзіковського та в побоюванні репресій із боку польської влади т. зв. Начальна Команда УВО похапцем залишила Львів, звідки кермувалася антипольською діяльністю в Галичині, на Волині, Білій Русі й Полісі—та заховалася в Берліні. Втеча відбулася без ніяких перешкод, лише начальний командант УВО, Коновалець, швагер відомого терориста Федака, мусів користати з помочі жіноч та залізничників українців, щоби—дорогою на Данциг—дійти до німецької границі. Осівши в Берліні, Коновалець зніс систему колегіальної команди та, як диктатор, зосередив владу над УВО у своїх руках. Коновалець мав досить сили, щоб при владі в УВО вдергатися та перевести в життя пляни широко задуманої ації пропагандивної та саботажно-терористичної проти Польщі. На випадок німецько-польського конфлікту УВО являла собою для Берліна поважну вартість, бо могла витворювати на польських землях неспокої та диверсії, як рівнож переводити, передусім при помочі вояків-українців, успішну розвідку. Як відомо, цю розвідку останніми часами зліквідовано, а обмежено її виключено на потреби УВО. Праця пішла жваво наперед: зосередено організацію та загострено пропаганду проти Польщі.

Коновалець та його адгерентам навернувся інший союзник—ковенська Литва. Ненависть до Польщі та союз з німцями, звернули увагу Ковна на УВО та казали йому ввійти у звязок з тою організацією. Скорі запанувала сердечна приязнь. В Ковні поселилися на стало двоє представників УВО—один цивільний (для адміністративних справ), другий військовий.

Та надійшов час нарад над торговельним та політичним трактатом між німцями і Польщею. Трудно було Берлінові говорити з Варшавою при однім столі тоді, коли під крилами Райхсверу працював Коновалець зі своїм штабом. Хочеш не хочеш—мусів був Коновалець винести з Берліна до Швайцарії, де дотепер і перебуває.

В організаційній роботі уживає УВО спеціальніх інструкторів, яких завданням є вишколювати членів на боєвиків та командантів поодиноких відділів чи агітаторів. Крім інструкторів, вишколених за кордоном на спеціальних курсах, є також інші, вишколені у краю; рекрутують їх з поміж людей, що перебули військову службу. Пригадуємо, що один із обвинувачених на останнім процесі, якому акт обвинувачення закидав і вишколювання боєвиків, був надпоручником польських військ. На курсах, спеціально для того організованих викладають передусім—про організацію польської армії, про організацію поліції, говорять про дислокацію збройних сил Польщі, а далі викладають про техніку терористично-саботажних замахів, про техніку розвідки, революційних виступів, про поведінку під час вибуху революції й т. п. Крім того, кладеться велику вагу на вивчення членів, як вони мають заховуватися під час слідства та судових розправ.

Кожний член УВО має декілька псевдонімів. Чим вищий щабель в організаційній етархі, тим більше має псевдонімів. Велика кількість псевдонімів утруднює владі слідство. Крім того, членів тої бандитської штаті вживають фальшивих документів для легітимування перед представниками влади. При важливих виступах організатори терору приготовлюють собі згори до подробиць виправдані алібі. Часто під час процесу, коли обвинуваченому загрожує надто висока кара, заявляється як «десекс махіна» якийсь член УВО, що перебуває за кордоном, та бере вину в цілості на себе.

УВО, як, до речі, й кожна боєва організація, має свої склади зброї. Магазини такі розкидані по краю та находяться в дуже довірених людей. Зброєю, муніцією та вибуховими матеріалами завідують окремі референти. Перед кожною роботою референт постачає боєвиків зброєю чи вибуховими матеріалами, а по закінченні акції відбирає зброю та ховає в магазині.

Зброю та вибухові матеріали переночковують до краю з-за кордону. Відомо, що піймано в 1923 р. у Тшеві транспорт матеріалів із Данцига, везений Гронським. Свого часу попав до рук влади шифрований лист коломийської організації до централі, де Дмитро Гричанівський ждав надіслання йому з Ужгороду «запалок та яєць»; мова була тут про пальну зброю та ручні гранати. Багато зброй купують боєвики також у краю.

Роботою боєвою та кадровою, або стисло організаційною, кермують спеціялісти. Одним із таких спеціялістів був студент університету, колишній старшина української армії, Омелян Сеник (псевдо: «Мілько», «Урбанський»), що в липні мин. р. організував боєвиків на Знесінні. Його спеціальність—боєва робота, організування нападів та терористично-саботажних виступів. Роботу кадрову, або стисло організаційну, вів досі на тутешнім терені боєвик Мельник.

Всі шефи поодиноких рефератів добре законспіровані. Емісарів, що приїздять із за кордону до краю з інструкціями, УВО добре береже та суміліно коває від ока поліції. Дуже тяжко деконспірувати тих висланців централі та тяжко знайти конкретні докази їх вини. Хитро приготоване згори «алібі» унеможливлює в багатьох випадках покарання таких птахів, коли вони попадають до рук влади.

Всім відомо, що на довшу мету не можна тримати в дисципліні боєвого елементу, коли не давати йому праці. Боєве напруження в такій громаді без праці з часом слабне, до лав закрадається сумнів та недовіра до починів проводу. Провідники УВО розуміють цю ситуацію знамінто, й не зрозуміння дійсності є також одним із тих чинників, що примушує організацію робити бандитські напади, саботажі та терористичні акти. Для заняття членів УВО уряджує «маневри». В таких маневрах іде про державня боєвиків у сталім поготівлі та про провірку здібності боєвиків даної групи. З тою метою «гора» від часу до часу наказує перевести який небудь замах; дотичний боєвий референт виготовляє докладний план акції, розподілює ролі та зброю, і в відповідний момент наказ відкладується.

По прорідженні рядів УВО у звязку з замахом на «Входні Таргі», організація поза «чисткою» тих рядів та актами своєрідної пісмі відношенні до поляків, що шкодять акції тої бандитської штаті,

постановила перевести ряд значніших виступів експропріаційного чи саботажного характеру. Нині УВО виповнює шари та ушкодження, що зробила її поліція та суди. Також нині йдуть директиви, що наказують переводити пильний вишкіл членів УВО та роботу в масах при помочі широкої агітації. Маси, як уже сказано, належить керувати до легальних звязків: «Сокіл», «Пласт», «Луги», а молодий елемент до війська та «пшипособення війскового». УВО має дати тільки будучих відників, певних та здіцдованих. І в УВО є кілька ступнів. Т. зв. новики займаються тільки кольпортажею та доставкою листування, інші агітаційною працею на вузчі терені та пропагандою. Старші мають поважнішу роботу. В абсолютно певних членів є склади зброї, помешкання емісарів, і такі члені входять у безпосередній звязок із командою та визначними її представниками.

На Конгресі під Віднем постановлено остаточно усталити угруповання політичне, як політичну добудову УВО. Повстала тоді остаточно ОУН («Організація Українських Націоналістів») з т. зв. проводом на чолі. Подібно як в УВО, так і в ОУН станув на чолі Коновалець, що має біля себе штаб із 8 членів. Коновалець є й тут чинником, що діригує цілою політикою самостійно та безпелятно.

ОУН ділиться на 3 групи: дорост, що гуртує молодь од 8—15 років, та який поширює свою

акцію при помочі «Пласта» та ріжких гуртків молоді в середніх школах; 2) юнаки (молодь од 15—21 рік), ця група працює між старшою молоддю середніх та фахових шкіл, та нарешті, 3) група старших, що працює у звязках, які обеднюють членів понад 21 рік. Всі ті групи ведуть акцію пропаганди в напрямі популяризації клічів збройної боротьби з Польщею. Всі чинять за думкою одного пляну та наказів, що йдуть од Проводу. Групи та відділи того напряму є також законспіровані, і працюють у товариствах легальних.

Як із повищого виходить, маємо на терені Галичини діло з експозитурою УВО вигляді ОУН. Нема зasadничої ріжниці між тими організаціями. Обидві вони підлягають тій самій кермі (Коновалець) та обидві зміряють до тої самої мети, себто, до викликання збройної революції на наших східних землях. УВО—це боєва організація, зложеня з певного елементу та готова до виступів кожної хвили, ОУН—це школа для молодих та наймолодших, що поставила собі метою вноїти ненависть у душі української молоді проти поляків та виховати дітей на майбутніх бандитів і терористів.

На ту справу належить звернути пильну увагу, треба збудити прислану чуйність суспільства. Накопичується між нами та навколо нас вибуховий матеріял, що є надто великою небезпекою, щоб можна було її легковажити».

Хроніка.

Судові розправи. 15. IV. у Львові, перед трибуналом присяжних зачалася розправа про гибель та берестейського вязня І. Ліщинського, обвинуваченого за злочини з §§ 58, 59, 65, 300, 312 і 81, які він допустився через виголошування промов на вічах. Призначено його винним злочинів з §§ 65 і 179 та засуджено на 6 місяців вязниці.

— 20. IV. в Тернополі відбулася 3-а зчерг розправа проти членів Виділу філії «Краєвого Товариства Опіки над молоддю» за провини з §§ 285, 286 і 287, які обвинувачені допустилися через заложення та приналежність до «Пласта». Обвинувачені були такі особи: 1) проф. І. Боднар, 2) С. Коропецька, жінка судді, 3) прив. уряд. І. Посмітюх, 4) лікар Др. Яворський, 5) о. І. Пасіка, 6) Др. Н. Гірняк, 7) А. Майкова, жінка промисловця, 8) проф. П. Чубатий, 9) М. Опанович, коваль, 10) уряд. В. Цегельський, 11) уряд. О. Ковалський, 12) проф. Я. Танчуковський. На тій розправі всіх обвинувачених звільнено від вини і кари.

— 28. IV. в Рівному, на Волині, відбулася розправа проти б. поса. Вислоцького, якого суд в Рівному засудив на 2 роки тюрми за посольські промови. Апел. суд затвердив засуд. Зголошено касацію.

— 9. V. в Тернополі відбулася 4-та з ряду розправа проти б. поса. А. Куњка, господаря з Чернілова та б. сен. М. Кузмина, господаря з Озірної за протизаконне скликування віч. Розправу відложено.

Голодівка політичних вязнів. У дніях 17. IV—21. IV. б. р. в тюрмі Бригідки у Львові голодаувало 45 українських політичних вязнів а то: 1) В. Андрющак, 2) С. Бардахівський, 3) Д. Вироста, 4) Е. Врецьона, 5) Д. Гриник, 6) І. Гарасима, Е. Омеляна, П. Махиброда та І. Іванчина за участю в саботажній акції. В. Шмирка та С. Чопа засуджено по 5 років тюрми, решту звільнено.

— 8. V. в Любліні відбулася апеляційна розправа проти б. поса. Вислоцького, якого суд в Рівному засудив на 2 роки тюрми за посольські промови. Апел. суд затвердив засуд. Зголошено касацію.

— 9. V. в Тернополі відбулася 4-та з ряду розправа проти б. поса. А. Куњка, господаря з Чернілова та б. сен. М. Кузмина, господаря з Озірної за протизаконне скликування віч. Розправу відложено.

— 10. V. в Бориславі відбулася розправа проти о. дек. К. Слюзара, П. Онукевичевої, та С. Слюзаревої зі Сущина за § 308 (розсівання фальшивих, непокоячих вісток в часі підприємства) та § 487 і арт. V. з. 17. XII. 1862. (образа чести поповнена на армії). Перша інстанція засудила обвинувачених по кілька

35) Р. Сушко, 36) І. Трач, 37) В. Чоловський, 38) М. Чайковський, 39) В. Шмирка, 40) Е. Штаєр, 41) В. Швець, 42) Р. Щур; до них прилучилися привезені з тюрем з Вронок в часі голодівки 43) Б. Кравців, 44) Б. Матвійців і 45) Процишин. Голодуючі домагалися: 1) прискорення слідства, беручи на увагу, що деякі вязні сидять вже понад 1 рік без акту обвинувачення, 2) зміни відношення тюремної влади, 3) відділення від звичайних злочинців, 4) респектовання прав української мови, 5) заховання релігійних практик, 7) виключення судді Янушевського від слідства, 8) переведення з тюрем з Вронок Кравціва, Процишина та Матвійціва.

На могилі сотн. Ю. Головінського. Могила находитися на новому цвинтарі с. Глібовичі, пов. Бібрка. 5. V. зі ходом родини поставлено на могилі високий хрест з нетесаного дуба та огорожено дубовими штакетами. Саму могилу прикрашено квітами. 6. V. відбулося поминальне Богослуження та посвячення хреста в присутності жінки і дочки. На хресті завішено 2 вінки: один смерековий з червоними маками, другий терновий. На хресті прибита залізна таблиця з написом: «Сотник Юліян Головінський, ур. 1894. р. упав дня 30-ого вересня 1930. р.»

Болячі втрати 10. IV. 1930. помер у Завадовій абсолвент фільософії **Степан Охримович**, заслужений член УВО, який працював в області пропаганди. Покійний був заразом визначним провідником студенства, організатором молоді в ріжких організаціях, головою філії Т-ва Наукових Викладів ім. П. Могили, осаулом «Загону Червона Калина», делегатом краєвого студенства на візду «Цесуса», членом «Конгресу Українських Націоналістів» та ін. Покійний визначався невисипучою працею, кристально чистим характером та великою відданістю українській визвольній справі. Був кілька разів заарештований та сидів в тюремі в Стрию та у Львові. Якраз останній побут мин. року в тюремі у Львові підломав його і без того слабе здоров'я. Похорони відбулися 12. IV. б. р. в Завадові коло Стрия при участі кількадцятичнадцяти селянства та стрийської інтелігенції. По промові мец. Калуського, що працював Покійного від стрийської громади, рушив похід при звуках сокільської оркестри та селянських хорів з Завадова й Конюхова до церкви, а відтак на цвинтар. Тут пращали Покійного о. сов. Матковський, студ. Дармохвал від «Загону Червона Калина», студ. Петріна від Стрийського Студ. Товариства, якого Покійний був головою, проф. Кобат від громадян Голобутова, Завадова й Нежухова, де Покійний працював та студ. Гладкий від загалу українського студенства. Вічна Тобі пам'ять, Друже! Хай сповниться Твої ідеали, за які Ти боровся та для яких віддав себе в ціlosti.

28. IV. 1931. р. померла **Ярослава Йліш**, родом з Банилова, Буковина, довголітній член УВО. Була візиром правдиво жіночої відданості справі й будила пошану й у ворогів, що її судили минулого року за приналежність до УВО та участь у замаху на «Тарії»

«Всходнє». Покійна померла в 23-ім році життя по короткій недузі. Похорони відбулися 30. IV. при великій участі молоді. Вічна Тобі пам'ять Товариши! Будь візиром для нашого молодого жіночтва як належить працювати для великої ідеї!

Читайте книжки!

Кожний член У. В. О. повинен читати як найбільше книжок з області визвольних рухів, повстань і революцій, історії ріжких підпільніх організацій, теорії конспірації, розвідки, пропаганди, військового вишколу, споминів революціонерів, тощо.

Уже від минулого року подаємо список такої літератури ріжких народів. У кількох останніх числах зачали ми друк списку російської літератури з поданих вище ділянок. Зазначуємо, що список, якого друк будемо продовжувати ще й в дальших числах, є вичерpuючий. Зчериги будемо подавати списки літератури інших народів. Із книжок чужих, а таї подібні ворожих авторів, присвоюйте, те що збогатить ваше знання та що зможете використати для праці в користь нашого народа, а не піддавайтесь ворожим нам ідеям!

Подаємо дальший список книжок:

A. Свечин: Стратегия. Госизд. 1926. стр. 396.

Кольман Ср.: Стратегия. Пер. Госизд. 1926. стр. 121.

Варфоломеев Н.: Тактика польської армии. Госизд. 1926. стр. 95.

Стрелковое дело и стрелковый спорт. Госизд. 1926. стр. 68.

Ординський: Стрелок в бою. Госизд. 1927 стр. 64.

Стрелковая книжка станкового пулеметчика. Госизд. 1927. стр. 64.

Теодора Г. И. Военно-топографические розведки. Госизд. стр. 94.

Проф. Майер: Отравляющие вещества и боевое применение. Госизд. 1927. стр. 108.

Руководство для командного состава по обращению и пользованию огнеметами. Госизд. 1927. стр. 79.

Мерканц: Герм. военное руководство по пулеметному делу. Госизд. 1927. стр. 80.

Шелеметьев А. и Муханов С.: Методика и тактика станковых пулеметов. Госизд. 1927 стр. 268.

Менигетти Е.: Как воюют газами. Госизд. 1927. стр. 16.

Что такое ручные гранаты и как ими действовать. Госизд. 1927. стр. 8.

Александровичъ М.: Лѣтопись войны (1906-1907); 1907.

Анишев: Очерки истории гражд. войны 1917-1920. Ленинград 1925, стр. 288.

Передавайте з рук до рук, з хати до хати!
Ховайте „СУРМУ“ перед ворогами, бо це нелегальний орган!

Циу за сят.
Проситься складати в краге на
„Політичних Вязнів“

СУРМА

10 років
Української Військової Організації.

ч. 7 (46)

ЛІПЕНЬ.

1931

ГИМН.

Крізь хмари, крізь бурі, крізь гори завад,
У здигну гартованім з піснею! в лад!
Йдемо ми до сяйва минулого й мрій
До правди і волі в державі своїй:
З тризубом на жовтє—блакитному тлі.
Ніщо нас не спинить! Лунає наш клик:
„Була в нас держава і буде повік! —
Свята, незалежна, соборна—одна
З Кубані до Сяну, ціла і міцна.

Військове самонавчання.

Хто бодай трохи цікавиться військовим питанням, для того є ясним, що військова справа стала перед нами в цілій своїй грозі від 1920. року, коли УГА опинилася за дротами тaborів.

Цілий світ готується відверто й потайки до війни. Всі держави використовують із тою метою нові технічні винаходи, шукають спільніків для своїх замірів. У тих шуканнях на кожному кроці зустрічаються вони з українським питанням і у звязку з чим ріжні творять концепції. Нема сумніву, що будуча війна втягне в шалений вир український народ, який буде проливати кров та ще й на своїй власній території. Ми мусимо ту війну обернути в нашу військову національну війну, перебрати ініціативу до своїх рук, викопати на нашій землі яму для ворожих полків із їх політичними концепціями. Ми мусимо приготовитися до тої святої війни, а коли зайде потреба, мусимо самі зачати ту війну, кинути вибілок цілому світу, але за всюку ціну мусимо вийти переможцями. Памятаймо, що наше гасло — «Українська Держава» — а за це можна все віддати.

Українська молодь добре розуміє, що ніяка війна, ніяка революція, ніякий зрыв народу не вдається без військового вишколу.

Справа військового вишколу в нас під теперішню хвилю виглядає дуже й дуже зло. Народи, що опинялися колись, або й тепер у такім положенні, як ми, все були ліпше підготовані до війни. Поляки в 1863. р. помимо того, що мали ще багато старшин і генералів з 30. років, самі в краю поставили дуже високо військовий вишкол, який

за тих часів узагалі був дуже примітивний — треба було вміти стріляти та фехтувати. В Варшаві перед вибухом повстання 1863. р. було повно таких школ, де повстанці навчалися військової штуки. А до того поляки були у сприятливому положенні, бо їхньому рухові симпатизували деякі держави. Крім моральню, давали їм ще матеріальну допомогу, як ось Італія, що заснувала була в 1861 році польську старшинську школу, звідки вийшло велике число вишколених старшин. Симпатії ріжких держав до юдішнього військового руху додавали полякам відваги й морально сприяли в їхніх замірів. Також і Ірландці, завдяки своєму знаменитому вишколові, дали собі раду з англійцями. Вміння боротися з ворогом далося їм дуже тяжко, бо англійці не менше від сучасних нам поляків дбали про те, щоб не допустити завойованих народів до знання военної штуки. І військовий вишкол здобули Ірландці у своїх спортивних товариствах. На ці товариства звернули увагу по європейській війні всі держави й переможці, й переможені. Держави-переможці утримують великі армії, щоб утримування таких великих армій пожирає міліардові суми, а що військо рівночасно, це школа, де варід підготовлюється до війни, то держави намагаютьсясяся осягнути ту підготовку іншим і дешевшим способом. У всіх майже державах заведено тепер примусове фізичне виховання. Особливо ті переможені народи, яким подиктовано мир у Версалі і яким обмежено кадри армії, звернули особливу увагу на фізичне виховання і спортивні товариства. І тут, ясна річ,

перед веде Німеччина, де є обовязковим фізичне виховання для кожного громадянина. Тут нарахуємо кілька міліонів членів спортивних товариств, які в кілька днів можуть обернутися страшними й знаними всім зі світової війни німецькими корупсами. Ось оці спортивні німецькі товариства і пригадують французьким політікам Седан, а польським утрату коритара з Познанем. Як бачимо, нарід, що все вмів довести під час боротьби свою боєздатність, не перестає й дати удосконалюватися в тім напрямі.

А навіть і в поляків, помимо того, що вони утримують завелику для їх державних засобів активну армію, фізичне виховання по містах стойть досить високо. По всіх школах ріжних типів заведено обовязкове фізичне виховання, яке на ділі є не що інше, як прихованій військовий вишкіл.

Боєвої підготовки можна набути не лише в армії, її можуть дати і спортивні товариства. Такі товариства дають іноді й де в чому країного вояка, як регулярна армія. У спортивних товариствах ліпше вироблюється почуття обовязку й гідності, ініціатива, що в будучій війні буде куди потрібніша, ніж гарні вишкіл у військовій частині. При організації нашої армії нам треба особливо звертати увагу на виховання ініціативи, рішучості, відваги й енергії.

Треба пам'ятати слова Наполеона, що на $\frac{3}{4}$ рішав про побіду **моральний** стан війська, а лише на $\frac{1}{4}$ його технічна сторінка. Тому не диво, що наш воєнний вождь, ген. Греків, побив під Одесою французькі війська, узброяні найновішими технічними воєнними засобами, побідив передусім тому, що французькі війська не хотіли битися, а наши, хоч здалека не дорівнювали їхній силі й узбренню, горіли бажанням боротьби й побіди.

Як виглядає справа військового вишкулу

в нас? Почнемо від підстави, а саме—від тих широких мас, які треба зорганізувати й вести до перемоги. Маси нашого народу проходять військовий вишкіл, але не добрий. Поміж нашими селянами є мало таких, які набувають грунтової бойової підготовки в польській армії, бо польська армія не дас своїм жовнірам того, що, наприклад, німецький Райхсвер. Особливо мало є зноміж наших селян фахівців у спеціальних родах зброї, що в минулій війні мали, а в будучій будуть мати величезне поле чинності. Обмаль селян кінчить і підстаршинські школи. Причиною такого поверхневого вишкулу є те, що польська армія є шовіністично національною, а далі й зненавиджений режим, забиває в наших людей почуття обовязку й вироблює в них відразу до польського війська. Однаке ці маси є ще добрим боєвим матеріалом. При піднесені **національної** свідомості і при добром старшинському складі це буде навіть дуже велика сила, чого доказом була УГА.

Тепер мова про старшинський провід. Ви ніколи не був у нас добрий, чи швидче не буде в нас відповідної кількості булавних старшин (крім козацької доби). Старшин, що брали участь у минулій світовій війні, є в нас обмаль. Решта їх працюють у ріжних галузях, які не мають нічого спільногого з військом. Лише деякі з них мають нагоду слідкувати за розвитком новочасної тактики і стратегії. Решта ж не має змоги цікавитися воєнною штурмовою. З молодшого повоєнного покоління є вже трохи людей, які пройшли через польські старшинські школи. І тому, їм і припаде насамперед честь вести українську війну. Однаке ці майбутні старшини підготовані лише до командування малими відділами—сотнею, найбільше куренем. Булавних старшин у минулій війні було

ї нас обмаль, а тепер і зовсім нема. Маємо тепер закордоном, а навіть в краю кільканадцять булавних старшин, але їх буде замало, щоб обсадити командні посади майбутньої Української Армії. Через брак тих старшин під Львовом, ми утратили Львів і відступили перед польськими дивізіями, які мали дуже добрий склад булавних старшин.

І не могло воно бути тоді ліште, бо на чолі бригад егоюли сотники й поручники, і лише кілька бригад мали булавних старшин. Це доказ того, що в нас мусів бути шаткий брак булавних старшин коли бригадами командували поручники, які звичайно були підготовані командувати найбільше куренем. Той брак булавників брав під увагу ген. Павленко, коли зі своїм шефом штабу Мишковським почали організовувати нашу армію: вони оперію свою організацію на куренях, які складали бригаду. (Як відомо організація армії оцінюється на полях, а ці творять дивізії та корпуси). Нашу організацію армії не можна було оперти на полки, бо не було людей, щоби обсадити штаби полків і бригад. Ось через той брак булавних старшин і сперлася наша армія на курені та бригади, які перейшли вже до історії й мають славну традицію.

Такий самий брак доведеться відчути й в недалекому майбутньому, чого доказом є статті наших авторитетних знавців воєнної штуки про потребу вишкулу булавних старшин. Правда, минулій війні було в нас кілька вождів без вищої воєнної освіти, які вже командували й доволі величими відділами. Але вони давали звичайно лише своє імя, а штабово-технічну роботу виконували здебільша штабові старшини чужинці. Однаке це буле рідкі випадки, а покладати надії на появу Наполеонів можна, але не занадто.

Лякаються вже барви людської крові. Я не щастя до життя принес. А жах, смерть, вогонь роспухи й жорстоку помсту!

— А сталося це так. Не лякайтесь! Не заплющуйте ваших очей і не затулюйте ваших вух. Все, про що оповідатиму, жорстока правда, яка витворила з мене людину, що носить назву «містника». Сталося це все прославленого року 1920., одного осіннього місяця в мому рідному селі Кривчанах. Я тоді переживав щойно вісімнацяту осінь. Я був таким вояким, таким химерним юнаком, якому море по коліна. У бушуванні революції та війни крипти мої сили й душа моя була свавільною, як гірський гураган. Знаю, що любов у серці до дівчини одної носив. Бувало притиснені до грудей своїх і серце буйно, солодко забеться й не хочеться відрватися. Ось так би скаменіти, або під небеса злетіти й там розплівтися. Так то було. Було гарно, ѹ жити було для чого. Хотілося всього, а разом не знати чого саме хотілося.

— Війни, що клекотала навколо, я не розумів. Думав: за що, пошо воює нерозумний люд. Адже я... Дивіться... Я щасливий, хоча руки мої не мали зброї в руках. Адже я люблю, ѹ любов моя видавалася сильнішою від кожної війни. Немає сили, щоб здолала мене!

— А війна бушувала. Пригадую собі, як проходили перед моїми очима москалі, сибирські вояки, донські козаки, татари, німці, австріяки, після наші—українські вояки. Ці були все виснажені. Пригадую, як вихорем влетіли й заворушили всю околицю московські більшевики. Пригадую, як села наші повстання проти дикунської та орди зірви, і, якимсь особливими вогніками, на вигляд спричиненою мною пожежі; мої тверді, як дротяні поворози, нерви, не

Українська молодь повинна сама підготувати народ до війни. Тактика війни змінюється, і нам треба стежити за всіма тими змінами. Ми повинні бути готовими, щоб не заокочили нас несподівано нові винаходи воєнної техніки чи зміни у стратегії або тактиці. Поляки під тим оглядом стоять попереді. Часто-густо можна бачити як на подвір'ї польської гімназії вчаться учні вживати газових масок. Отже й нам усім треба теоретично і практично яко мора знайомити всіх із ріжними досягненнями воєнної техніки. Поляки мають по цілій Польщі такі товариства під назвою «Звіонзек офіцерув резерви». При помочі цих товариств вони намагаються довести загал до рівня вишкулу активної армії.

Дальнім завданням нашим є праця над **історією українського війська** від того часу, які нації предки налали на Царгород, і аж по теперішню добу. Всі народи мають історію свого війська й то гарно оброблену, лише в нас, крім поверхових писань, нема нічого. А ми ж мали колись запорізьких полководців, що дивували світ свою геніальністю. І сором згадувати, що ми нащадки тих, які з шаблею й конем не розлучалися, бо так мало маємо з чим спільногого. Поміж нами мусить вітвортитися пошана до військового стану. Мусимо відгребти давну славу й стати вояками, вояками Української Армії. Мусимо на тім полі пильно заходитися коло праці. Військовий вишкіл вимагає солідної й безперервної праці. Треба навчитися насамперед думати воєнним категоріям, треба виробити в собі той військовий дух, який з такою силою вибухає в цілії нашої історії. Але треба знати як боролися наші батьки з ворогами. Треба відродити воєнний геній наших предків, приладнавши його до теперішньої тактики.

ків Котовського та Буденного. Пригадую, яку страшну різню вчинили ті, що на кривавих своїх прапорах несли гасла: «пролетарі всіх країн єднайтеся». Земля жахнулася. Небо тоді чорним стало. Зівяла природа. Розколисані вигуки: «ах, яблочко да куда котіться», «трьохетажна» лайка—вітвіраха з мене людину, що носить назву «містника». Сталося це все прославленого року 1920., одного осіннього місяця в мому рідному селі Кривчанах. Я був таким вояким, таким химерним юнаком, якому море по коліна. У бушуванні революції та війни крипти мої сили й душа моя була свавільною, як гірський гураган. Знаю, що любов у серці до дівчини одної носив. Бувало притиснені до грудей своїх і серце буйно, солодко забеться й не хочеться відрватися. Ось так би скаменіти, або під небеса злетіти й там розплівтися. Так то було. Було гарно, ѹ жити було для чого. Хотілося всього, а разом не знати чого саме хотілося.

Гриць на хвильку, на одну коротеньку хвильку затих. Чути було, що в роті його від хвилювання висихало й хрипів голос. Його шелепи, якось первово забінали під гладкою, злегка засіяною чорною штетинкою, шкірою його лиця. Ох, ці гострі й палаючі вогнем, як сонце, чорні сонце, роєгоралися, та гасли й дивилися на широку долину, де білі хатки нашого бідолашного селянства, за душі якого точиться ось уже віками жорстока кривава боротьба. Він глянув на ту долину де, як огівідав недавно Омелько скошено було польськими кулеметами пару десятирічних молодих цвітущих синів України, на білій вже оправлений панський палац у зеленому парку й в межичасі міркував яку б це помсту вибрati для того палацу. Яку? Жорстоку! Люту! Шоб небо згорніло, як збиті ляхами тіло тих молодиків, яких тут розстріляно. «Не треба боятися жорстокості, коли це єдиний засіб знищити вашого ворога. А ворог це зло, це перво-причина зла й його не прощати, а нищити треба»—пробігла в його збуреному мозку чорна дума.

— Так! Треба відпочити й набрати в мої пропиті лютю легені свіжого повітря. Я не можу

ЖОВТИ МОНУХИ.

(З циклу «Містники»).

Гриць найкращий друг і побратим Омелька, розпочав своє оповідання в Жолобецькому гаю на взлісі, звідки відкривався вигляд на широку долину, де постриляно як пісів десятки молодих цвітущих синів Великої Землі України. Дзвенів увесь пристрастний весняний день. Крикливо сковито цвілі дички на взлісі й лунко вибивала такт пророчиця зозуля. Стрункі незаймані берізки, що не встигли ще набратися смутку, щоб розпустити свої плакучі коси, заквітчавши пахучими листочками, привітливо вімхалися в зокому дзеркальному склепінню—небові.

Коли всі пятеро цо довгій мандрівці сіли на зелений килим землі, то й зовсім замовкли, не могли промовити ані слова. Так причарувала їх краса нашої матері землі й у кожного по засмаленому обличчю, немов тобі який вогонь, перебігала вогнами любов і разом грізна, грізна лют. Уроочисту тишку порушували розкотисті передзвони птацтва, яким обнізана була, здавалась, кожна галузка. На взлісі, мов сгріли, злітали жайворонки, втикалися в мягке небо й трипочути, розсипали навколо байдарі, як весна, мотиви.

— Слухайте!.. Починає оповідати Гриць, молодий хлопець, болі й скарги свої.

— Соромно,—сказав він,—глянути в вічі молодості своїй. Хто з вас, мої кохані друзі, не пестить у молодих літах солодких мрій: «виросту, світ зрушу, на рамена свої дужі покладу й понесу по житевому шляху». Так! Але пригадайте: виростаете ви, счастє на власні ноги. Ви кохаете й вас

Маршал Фош каже, що стратегія не міняється, лише засоби, якими вона орудує, улягають зміні. Ось так і ми, студіючи українську військову історію, можемо витворити нашу своєрідну **тактику**, до якої змусимо застосуватися й ворога. Не треба лякатися, що ми не будемо мати такої техніки обороєння, яку матимуть наші вороги.

Треба далі пізнати **воєнну географію** нашої землі, а тим і вищукати способів найліпше її боронити. Кажуть, що полковник Богун зізнав на Україні кожне місце, додігне до боротьби. Це давало йому змогу бити ворога і придбати собі безсмертну славу. Знання воєнної географії нашої землі є дуже важливою для нас річчю, бо на нашій території буде відбуватися рухлива війна. В нас по старому буде панувати по степах кріс, кінь та шабля, а бетон та дріт, буде мати менше місця.

Терен і розвідка при вуличних боях.

Властивості терену вуличних боїв.

При вуличних боях грає велику роль — з одного боку — **конфігурація терену**, отже вища чи низча полога міста та його поодиноких частин, з другого — **будова міста**, отже — високі чи низькі будинки.

Щодо **конфігурації терену**, то поодинокі частини міста, що лежать на горбах, дають вигідніше становище супроти противника, бо уможливлюють вигідніший обстріл і обсервацію ворога. Але де-коли більше, ніж сама полога даної частини міста, грають комплекси високих будинків, та ще й таких, де містяться найважливі міські центральні установи (електрівня, аренал, склади провіантів, залізничні двірці, касарні, водотяги, пошта та ін.).

спокійно оповідати про ці річі. В мене починає буритися ціле нутро, починає пекучим клекотом буркати кров і всі нерви бренять трівожним, диким акордом неуявної люті. Я пригадую, що вперше в мені почулося щось подібне в осені 1920. року і про цей випадок (Боже! дай зможи й сили щоб бути спокійним!) хочу оповісти. Пригадую був це насуплений невеселий, осіяний мрякою, осінній день. Було навколо сумно, як на серці непоправного злочинця. Саме жолобецькі розстріли перед тижнем прозгучали й душі розстріляних зі зловісними лунами кулеметного клекоту носилися в повітрі. Недавно також згоріло сусіднє село Людвищі, де ляхи кидали в огонь жінок та дітей, згоріло дощенту, до останньої хати, й дим та загар ще висив у повітрі. Зрозуміло, що не можна було й од природи радощів якихсь чекати. Звичайно, що жах, лемент, божевільний розіт, розчука розлиті були в повітрі й дики вигуки збожеволілих матерів чорними осінніми ночами страхали околицю невимовним жахом, від якого третміла земля, гори, ліси. О, я тямлю, тямлю й тепер той час. Я тямлю його й не забуду. Ні! Я не забуду його. Я оповім його прийдешнім поколінням і збуджу їх до помсти. Я ходитиму від хати до хати, від вікна до вікна й кожному, в серці кого ще не згас вогонь людської гідності, будитиму в його уяві ті дики образи недавнього минулого, яке вже починає забувати збитий наш народ. Ні—кажу. Вони бо не сміють того забути! Вони мусить це памятати, щоб по друге вміли вже відразу відріжнити, хто й що то ворога! Як з ними треба поводитися, щоб мати в своїй хаті свою... ну словом відомо...

— Йшов я того злощасного дня вулицею

Через те берімось до військового самовинчення з таким запалом і ентузіазмом, з якими курсії УГА рано на світанні ввійшли до Києва. Хто втратить, бодай на хвилю, перенестися в положення тих героїв і відчути ту боєву радість перемоги, якій не має рівної на землі, той усе буде стремін, щоб хоч раз за життя пережити таку щасливу хвилю й увійти в коло тих героїв, од яких нічого кращого на землі.

Нам незабаром уже треба буде звести бій за Самостійну Соборну Українську Державу. Але треба сказати собі ввічі правду: в такому стані, в якому ми пробуємо, не вийдемо навіть поза Львів. А тому то **військова підготовка є нашим натероричним імперативом**. Коли його не виконаемо, то не лише не здобудемо України від Кавказу по Карпати, але не вийдемо поза мури своєї хати.

Ці загальні відомості дістаємо через: 1) **оглядини міста**, 2) **студіювання плянів міста**, світлин тощо, 3) **студіювання описів географічних, статистичних, тощо**. На плянах треба позазначувати всі найважливіші обекти міста, потім місця, що належать до оборони та наступу, і ті, де можуть наступати групи головних сил ворога і своїх. Добре для **п'ядинок** відділів, що боронять чи атакують місто, виготовити більшу кількість плянів міста, зі збільшеною поділкою.

Велику прислугу в інформації війська, безпеки, віддає цивільна влада та поліція; однак військо повинно поставити свою розвідку, яка має виконувати завдання і безпосередньо **перед акцією**, і **під час самих боїв**.

Щодо **розвідки вступної**, себто, перед акцією чи в початках її, то можна поділити її на **політичну і військову**. Її можуть вести рівночасно обидві сторони.

Політична розвідка має завданням пізнати політичну ситуацію, себто, настрої населення й війська, партійні відносини, преса, становище влади, стан спортивних організацій і пів-військових, перевірити на поміч яких верств можна сподіватися, стан таких публічних уряджень, як водотяги, газівня, електрівня, тощо.

Характеристичний у тому напрямі є низче поданий квестіонар. опрацьований згідно з віменськими методами; цей квестіонар дають заповнити розвідчикам. Він має такі питання:

1. Принадлежність адміністрації на місцевості Н.
2. Кількість мешканців?
3. Яка верства переважає (робітники, інтелігенція, урядники)?
4. Яке було відношення голосів при останніх виборах?
5. Який стан і партійне зваження робітничих товариств?
6. Які більші підприємства та промислові будинки в даній місцевості?
7. Де мешкає більша частина робітників?
8. Чи робітники мають зброю?
9. Чи треба чекати їхнього збройного відпору?
10. Яку діяльність проявляє рада чи комітет робітників?
11. Які товариства або організації не робітничі, що виступають ворожо проти держави?
12. Хто належить до них?
13. Чи члени тих товариств і організацій мають зброю?
14. Чи треба мати на увазі їхній збройний опір?
15. Які відносини національності?
16. Чи у звязку з тим частина населення не є ворожо успосблена до влади?
- Які тогого причини?
17. Чи та частина населення обирає?
18. На підпіртку яких організацій можна чекати?
19. Чи панує спокій і порядок? Чи не було випадків замахів на людей і майно?
20. Чи урядують ще цивільні уряди (суди, адміністрація, поліція)?
21. Поділ міста на поліційні округи?
22. Виказ провідних осіб: у державнім заряді, міськім, у поліції, у пресі, промислові, робітничих радах і комітетах, у товариствах і суспільних організаціях, спортивних чи інших?
23. Що думають особи про збройну інтервенцію?
24. Виказ провідників угрюпованих і товариств із протидержавним настроєм?
25. Чи чоловік, котрий із них якийсь злочин і який?
26. Подати спосіб поступування з ними, щоб осягнути свою ціль.
27. Яка провідна преса? Її партійний напрям?
- Редактори часописів?

Військова розвідка має завданням ствердити: стан війська в данім місті, та стан повстанців: де є склади муніції, двірці, касарні, стація телеграфічна, центральна телефонічна, склади харчів; далі стан вишколу і оброблення війська, повстанців, ріжних напів-військових і портових організацій: «кі склади чи місця надаються добре для оборони

мене душили спазми люті й я не побіг за капустяним листком, а чим швидче побіг далі дорогою: «Стуй!» — Чую репет. «Стуй, скурвий сине! Стпеляй Яне! Стпеляй! — і в цю саме мить... Ні. Я вже не чув що далі сталося. Я знаю лише, що в очах моїх блиснув золотий цвяшок, що ноги мої руничко затримали й ніби підкошенні передомились. Я знаю що в животі відчув якийсь колючий штовхан і я лежачи, в багнюці вулиці, як сатана корчився від невимовно страшного болю. Ротом моїх линула кров. Навколо все сchornilo й в очах моїх зявилося лише море неоглядне, безмежне море жовтих кожухів, що дивовижно витанцювали. Вони справляли свій чортівський баль. Вони танцювали. Вони виспівували свої дикунські пісні, під які я стратив притомність.

Гриць замовк. Зозуля далі кувала і всі mestniki rахували її дзвінки удари. Ніхто не промовив і слова. Всі миготли в очах ті люті «жовті кожухи», а Гриць підніс сорочку й показав на животі велику затягнуту й загоєну рану.

— Ось свідок тих часів. Цей свідок провадитиме мене до могили й разом...

— А Ганя? — перебила Ольга...

— Ганя була... і він на хвильку запнувся... із згвалтували...

— Досить mestniki! Далі в ліс! Цей фільварок цієї ночі влетить із димом, як жертва за Ганю... сказала Ольга.

Щось ніби подібне на «камінь» вирвалось із уст mestniki і всі зірвались на ноги, обережно пішли в лісові зелені, мягкі пахуці обійми хашавин. —

і наступу, тощо. Характеристичним є низче поданий квестіонар військової розвідки:

1. Які відносини на залізничній стації? Де находяться рампи і які вони довгі? 2. Когді будинки треба конче заніти? Залучити до того проект їх оборони або наступу на них. 3. Куди треба скерувати головні військові сили? 4. Чи є в місті відтинки легкі для загородження (корита рік, тунелі, звуження вулиць)? 5. Які військові відділи пробують на місці? 6. Які їхні завдання, настрої, погляди і впливи, та їхня певність? 7. Чи є якась громадська сторожа або інша подібна організація? Які їхні завдання, погляди, впливи, певність? 8. Де склад муніції? 9. Чи населення може доставити військовим відділам звязкових? Хто їх привів? 10. Де можна закватерувати військові відділи? Де знаходитьться головний комплекс квартир? Де стайні? 11. Чи є аprovізаційний уряд? 12. Де шпиталі, амбулаторії та інші санітарні установи? 13. В якім стані поча, телеграф, залізнична лінія? 14. В якім стані газові установи, водопроводи, електрівня?

Повищі квестіонарі відносяться до вступної розвідки.

Що ж до розвідки під час бою, себто тої, яка має завданням розпізнати ворожі сили, їх положення, місцеві умови, наміри ворога, тощо, то вона подібна до розвідки під час звичайної війни. Але треба зазначити, що ведення розвідки під час вуличної боротьби є куди трудніше, ніж на фронті, ї це не тільки тому, що мають тут значіння справи політичної натури (настрій власних відділів, слабі місця ворога, пропаганда, тощо), але що насуваються тут рівночасно труднощі технічні.

Передусім сама обserвація не є легкою наслідком обмеженого поля розгляду, яке творять вулиці; що ж діється поза мурами домів і під дахами—не можна бачити. Далі, ворожі відділи порозкинені між комплексами будинків і вулиць та добре укриті. Зокрема для війська не легко вести розвідку, коли маємо діло з тяжко вловимим між масами населення ворогом й ріжко озброєнням. Тому користати з безпосередньої обсервації поля

бою, як це є в польовій війні, тут можна лише мінімально.

Приходять тут проте на увагу такі способи: 1) розвідка при помочі агентів, 2) розвідка під час самих боїв, 3) випитування населення, 4) випитування полонених.

1) До розвідки агенційної уживають або військових, перебраних по цивільному, або охочих зможіж населення. Зновуж повстанці можуть мати своїх інформаторів з поміж війська, які стоять у звязку з розвідчиками цивільними. Розвідник приходить до місця, де знаходиться ворог, обсервує його кількість, розташування сил, озброєння, тощо, потім вертає з відомостями до своїх або передає їх агентові-посередникові. Такий агент-посередник може мати до розпорядимости телефон, поштові служби або післянців, і пробуває він на однім місці. На післянців добре надаються жінки і діти, які найлегше можуть перейти через боєву лінію.

2) В випадку, коли агенційна розвідка завалена, або рівночасно збирають відомості безпосередньо під час бою. Цього способу найбільш уживають у вуличних боях: висилають патрулі, що супергають на себе вогонь противника й з того пізнають його розміщення, озброєння та силу.

3) Випитування населення практикується спіло, бо без огляду на бої й відгородження різних частин міста барикадами, дротами, тощо, як рівної без огляду на закази,—рух у місті не завмирає, бо люди мусять подбати про харчі, тощо. Однак тут треба бути обережним, щоб не виести жертвою провокації: ворог може представляти людей, що дають неправдиві відомості, або й самі люди, ворожо настроєні до сторони, що розпитує, дають й фальшиві відомості.

4) Випитування полонених одбувається так само як і у звичайній війні.

Переказувати добуті відомості зате при вуличних боях куди легше, ніж при польовій війні; спричинює це — коротка віддала, можність легко укритися, можність ужити післянців (жінок, дітей), що не викликають підрівні, можність легко побудувати телефон та ін.

Наши патріоти.

Я патріот на цілий світ,
Про це усюди знати мусять,
За Рідний Край, за свій Нарід
Я все віддам, якщо... примусяте.

Я не боюсь страхіть війни,
Землі не дам я навіть жмені,
Запал мій з серця глибини,
Але не з глибини.. кишені.

Для справ громадських в кожий час
Потрібні руки й совість чисті,
Лишіть сварки що ділять нас,
Якщо вони... не особисті.

Я праці інших не терплю,
Не можу бути обоятний,
Великих справ я не люблю,
А для малих, на жаль, не здатний.

Коли ж потрібно чулих слів,
Зітхань, обурення, ліризму,
То вмію я і завше вмів
Пустить слізозу... патріотизму.

Слова мої мов буревій,
Дзвеняль, гремлять за Україну,
Моє ж життя потрібне її,
Тому за неї я... не згину.

* * *

Богато... жертв ми несемо
Прибитій лихом Україні,
Тому то певно й сидимо
На роздорожі, на чужині.

Українцям в Америці!

В лютні, березні і червні місяцях ц. р. предсідатель Товариства Освобождення Вильна і Литовсько-Українського Товариства в Каунасі, тимчасової столиці Литовської Республіки, проф. М. Біржишкі, обізджав ліговські Кольонії в Смоленських Державах Північної Америки з ціллю скріплення виленської акції серед американських Литовців, та зокрема поширення фронту боротьби Литви проти сaborчих тенденцій польського імперіалізму.

Ік Товариство Освобождення Вильна так і Литовсько-Українське Товариство розуміють глибоке історичне значення солідарного виступу Литовського й Українського народів проти поневоїтиї Польща їх земель, та зігальне скріплення дружби між обома народами.

В часі своєї поїздки проф. М. Біржишкі старався зближити між собою литовських і українських емігрантів. Судячи хотяби лише по литовсько-українській пресі в Америці, його праця в тому напрямі наїшла повне зрозуміння серед литовського й українського загалу, а проф. Біржишкі найтовізвну підтримку зі сторони головних провідників української еміграції, що в великий мір облехчило успіх наміченой ним мети.

Тому згадані Товариства висказують свою цибу подяку всім тим Українським Організаціям, Редакціям, Хорам, Промовцям, Організаторам Литовсько-Українських сходин і виступів в Америці, які підтримали роботу нашого предсідателя, а передовсім: Обеднанню Українських Організацій в Америці, Нровидінню, Сговарищенню Українців Католиків в Америці, і другим... Дальше Філадельфійським редакціям Америки та Дніпро, редакції Піттсбургського Народного Слова, редакціям Джерзи-сітейської Свободи та Чикаґської України і другим. Духовенству різних віроісповідань в особах отца Желихівського в Бостоні, Захарка в Байоні, М. Кінаша в Елізаветі, Колодницького в Скренгоні, Колтушака і Марушака в Бальтіморе, Сембраторовича в Детройт, Турулі в Радчестер і другим світським діячам в особах: філадельфійського капітана М. Дармограя, Др. Вальтера Голліпа. Дальше в особах Джерзи-сітейського редактора Омеляна Ревюка і редакторки Скубівної — бостонського Др. Марголіна і Миколу Мурашко в Радчестер — Др. Соколовиченка, — чікагських: Др. В. Кіслевського, Др. Сіменовича, полк. А. Шаповала, Др. Тарнавського, п. Клєбецького, проф. Павловського. Піттсбургського редактора М. Хандогу, п. Грибівського й цілій ряд других осіб чи імен, які случайно не подані проф. Біржишкою.

Спеціально належить згадати ще про енергійну підтримку проф. Біржишкі, визначного діяча та промовця Др. Луку Минчугу, як також філадельфійського Литовця журналіста Від'каускаса, який своїми звязками серед Українців старався помочи проф. Біржишкі.

Як Союз Освобождення Вильна так і Литовсько-Українське Товариство не сумніваються, що результати і робота проф. Біржишкі серед Литовців та Українців в Америці уквітчаться іх **культурно-політичним зближенням** — яке буде мати своє значення в борбі Литви за освобождення Виленської Столиці, та в борбі Українського Народу за свою Незалежність.

Литва. Каунас, 25. VI. 1931.

Союз Освобождення Вильна

Містоголова Др. І. Пурицкіс
Члени: Проф. В. Жемайтіс
Дир. К. Лапінас
Інж. Б. Слижіс
Кан. І. Тумас

Секретар студ. А. Бандаравічюс

Литовсько-Українське Товариство

Містоголова Др. І. Пурицкіс
Члени: Журн. І. Бартович
Доц. Л. Вайліоніс

Секретар В. Даудвардас.

Ріжне.

Польська культура. До Редакції «Неділі» у Львові наспів наданий в Луцьку анонім, який для характеристики наводимо в цілості, без змін і очевидно без коментарів.

Do Redakcji tyg. hajdamackiego „Nedila”.

My Organizacja b. ochotników i powstańców Rzeczypospolitej Polskiej. Przestrzeganmy was sukisny hajdamackie—bandyckie, ze o ile nie przestaniecie waszej roboty bandyckiej, przyrzekamy jak nam jest droga NIEJASNEJSZA NASZA OJCZYZNA RZECZYPOSOLITA POLSKA, że z waszych żon, dzieci i was porobimy kielbasy chińskie. Piszcie, że my nie bojymy się pogromów, bo potrafimy je odeprzeć. Wy pachotki i raby-sowieckie bandyci śmiecie w naszej Ojczyźnie wyrażać się w ten sposób? Pamiętajcie! ręce nasze rwą się do ulania waszej wściekłego psa krwi. Rok 1920 pokazał co znaczymy MY POLACY. A pamiętacie Lwów? t.j. pamiętacie chwilę kiedy naszej 14 letniej młodzieży pokazaliście

tyły, kiedyście od dzieci uciekali haniebnie jak spodlane tchórze? Żadna siła nas nie powstrzyma od zemsty urządzimy wam rajskie wesele, a psy będą na waszym weselu tańcować. Miara się przebrała. Nie powinieneś pisać tego, żeby was zaskoczyło to, ale pamiętajcie że MY byli Obrońcy Ojczyzny zjednoczyliśmy się jedynie w tym celu ażeby na waszych parszywych mordach nachajem i kolbą rewolweru wypisać słowo „POLSKA”. Przez głupotę waszą dzieci wasze preklinąć was będą w chwilach męki za to, że Bóg pozwolił im być dziećmi szakali ukraińców.

Godzina zemsty bliska b. ochotnik Wojsk Polskich, nadmieniam, że ja osobiście w czasie walk z waszym bandyckiem pokoleniem we Lwowie zamordowałem tylko 12 osób. Dzisiaj mam jedno życzenie, ażeby Bóg pozwolił mi wymordować was 50 sztuk, a będzie to jedyna prawdziwa przyjemność i łaska od Boga.

Хроніка.

Атентати. 12. II. 6. р. 6 незнаних людей виконали револьверовий замах на командаста постерунку в Гаях під Львовом, В. Довчика, коли він їхав санями із залізничної стації. Ранено кілька осіб, всірена командаста постерунку 2 кулями в груди. Напасників до нині не вдалося зловити. Довчик перележав до половиною червня в лічниці, однак до чинної служби вже не може вернутися. Він заявив, що його пострілили члени УВО за його участь в „пацифікації“ та за арештовання канадського кореспондента Др. Дея.

16. VI. 6. р. у Львові, на вулиці, в день вбив незнаний чоловік стрілом з револьвера Е. Бережницького; втікаючи, вбивник поранив одного робітника, що намагався його задержати. У поліції відмовив зізнань, заявляючи тільки, що з доручення УВО вбив провокатора. Поліція ствердила, що вбивником є І. Мицик зі Синевідска, якого брат, член УВО, був засуджений на 7 дітів тюрми.

Судові розправи. 12. V. 1931. в Старому Самборі відбулася розправа проти пос. М. Рудницької, обвинуваченої з § 305. Розправу відложену, бо сойм досі не видав судові посолку.

— 15—16. V. 6. р. у Львові відбулася перед судом присяжних розправа проти Д. Гриника, Е. Штаєра, Е. Підгайного, М. Чудака, обвинувачених в приналежності до УВО, кольортажі нелегальних книжок та перехованні вибухових матеріалів. Гриника засуджено на 3 р. тюрми, інших звільнено.

— 18. V. 6. р. в Стою відбулася перед судом прис. розправа проти П. Ріпка, О. Боднара, Р. Лебедовича, С. Грушіка, В. Яцківа, Ст. Луцика, Ю. Наїди та Ю. Іванчука, обвинувачених з §§ 58 і 59 (приналежність до УВО); розправу відложено.

— 18. 20. V. в Бережанах була розправа перед судом прис. проти В. Озаркова, Б. Белегая, В. Гучка і Д. Гучка за злочин з § 4, зак. 27. V. 1885 (кинення бомби), засуджено В. Озаркова на 2½ р. тюрми, Б. Белегая на 2 р., В. Гучка на 2 р. і Д. Гучка на 6 міс. тюрми.

— 27. V. у Львові перед судом прис. відбулася розправа проти Мих. Чайковського абе. гімн. з Ременова, обвинувченого за приналежність до УВО, участь в саботажах і ведення пропаганди (§§ 58, 166 і 167). Обвинувченого звільнено від вини і кари.

— 21. 25. V. 6. р. в Бережанах відбулася розправа проти М. Мізерного, Я. Лапчака, Д. Посунька, обвинувченых з §§ 58, 59, 166 і 167 (приналежність до УВО та саботаж). Засуджено М. Мізерного на 3 р. тюрми, Лапчака на 2 р. Д. Посунька звільнено.

— 29. 30. V. в Бережанах, перед судом прис. відбулася розправа проти М. Мишишина та М. Волощука, обвинувченых з §§ 58, 59, 166, 5, 8, 9, 134, 135 і 138.—Засуджено М. Волощука на 6 міс. тюрми, а Мишишину звільнено.

— 5. 10. VI. 6. р. у Львові, перед судом прис., відбулася розправа проти В. Процишина, Б. Гевка, Я. Романюка, Л. Гелешука, Я. Кошелія і Марії Гевк, обвинувченых за злочин з §§ 59, 166 і 167 (саботаж, агітація). Засуджено Процишину на 8 р. тюрми, Б. Гевка на 4 р., Романюка

на 1½ р. М. Гевко на 1 р. Суд відмовив засуджені відповідно до засуджених.

— 9. VI. 6. р. в Золочеві суд присяжних відмовив А. Демковича-Добрянського за кольортажу «Сурми» і летючок на 18 міс. тюрми.

— Той же суд в Золочеві засудив І. Менцінчука за кольортажу Сурми на 18 міс. тюрми.

— 10. VI. 6. р. в Самборі, перед судом прис. відбулася розправа проти б. посла А. Максимовича, обвинувченого за злочини з §§ 58, 65 (проміжна вічка). Суд призначив його винним злочину з 300 і 302 та засудив на 3 міс. тюрми.

— В половині червня відбулася в Самборі розправа проти І. Менцінського, був. стрільця УГА, що вернув по 10 роках побуту в ЧСР до Галичини. За вчинки з українсько-польської війни засуджено Менцінського на 6 р. тюрми.

Голодівна вязнів. 6. V. 1931. розпочалися голодівні вязнів в Луцькій тюрмі голодівку, що тривала 11 днів. Причиною між іншим, було те, що діставши вязні сидять більше року, не діставши акту обвинувачення.

Оповістка.

На боєвий фонд зложили в ЧСР: Збірка, Троянські Тепліце Кч. 50.—, С—и в Празі Кч. 450.—, збірка Брно Кч. 100.—, інж. Г. Кч. 110.—, Догторович 100.—, Орел 5, Ложка 12.—, Л. 1.50.—, Андрік 7.—, Андрік 10.—, Ударич 20.—, Спілка вет. мед. Брно 40.— (на поділ. вязнів), Ударич 20.—, Куля 20.—, Ступа 10.—, Мелло коль. 115.—, Брно, збірка пол. вязні 34.50, Пірко 10.—, Дич 5.—, інші 4.—, інж. Г. 5.—Коляда з Долини злп. 40.—

На пресовий фонд зложили в ЧСР: І. Скіб— Кч. 25.—, Др. М. Нітра Кч 20.—, інж. Войтек Г. Кч. 100.—, Іван К—а Кч. 10.—, Свімон Лер 10, Др. Е. К—кий 20, П.—Прага 20.—, Микола Пер—я 25, інж. Гу—и 30, інж. Біл—ий 20, І. Пал—а 40, О. Басар—ва 15, Др. Е. К 20, С. Мед—ик 10, Ст. Ма—ко 15, О. Сл—кі 50.— Разом: Кч. 430.— Німеччина К. С. 5 R.M., Литве Кривоус б Lt., Лаврик 10 Lt.

Всім жертвам складаємо ширу подяку.

Команда
Української Військової
Організації.

Піднесіть духа вашого й рішучість вашу на висоту небезпеки, яка грозить вашій батьківщині! Від вас залежить: показати світові, що миє великий народ, який не хоче загинути.

Gambetta—слова виріті на памятнику в Парижі.

* Відомо, пропагандист Відділу Української Військової Організації.
Редакція на Молдегії.

14
Передавайте з рук до рук, з хати до хати!
Слові «СУРМА» перед ворогами, бо це нелегальний орган!

Ціну 20 срт.
Проситься складати в храні на
„Політичних Вязнів“

СУРМА

орган
Української Військової Організації.

ч. 8 (47)

СЕРПЕНЬ.

1931

Війна, воєнний стан і єдиний провід.

«Великі проблеми віку розв'язують не промовами і не постановами парламентської більшості, а залізом і кровю». Слова ці, що Їх колись сказав геніальний Бісмарк не страстили своєї сили.

Приладнавши ті золоті слова до наших обставин, ми матимемо таку формулу: **Самостійну й Соберну Українську Державу можна здобути лише залізом і кровю!**

А звідси висновок: ми ввесь час, аж до сповнення нашої кінцевої мети — самостійної держави — пробуємо на **воєнному стані**. А це й собі зобовязує нас. Бо й найсильніші держави, як це показав досвід світової війни, кермовані інстинктом самозбереження, під час війни відмовляються від завдань усюлюдського характеру, проборюють єгоєстичні стремління окремих клясів і станів, обмежують до мінімуму духове й фізичне життя одиниці — все це з єдиною метою: **зосередити всю енергію цілого народу на фронті, де нутється доля того народу.**

Конкретно це проявляється: 1. В суворій забороні будьякої пацифістичної пропаганди; 2. В обмеженні цілої низки громадських свобод (вільного пересування, вільного продажу і споживання продуктів і т. д.) і збільшенні контролю уряду над життям і діяльністю громадян (обмеження компетенції парламенту, воєнна цензура і т. д.).

Інакше кажучи помітні тут 2 тенденції: 1. Національна ідея підпорядковує собі ідеї інтернаціонального (загальнолюдського) характеру; 2. Стремління творчих сил народу створити єдиний волевий кермівничий центр і підпорядкувати йому з жорстокою послідовністю відсдередково-анархічні тенденції окремих клясів, гуртків і одиниць.

Так роблять держави, які вже мають понад тисячу літ існування. Що ж казати про розбиті, бездержавні, маловироблені культурно народи! У нас наприклад, із другої половини XIX. в. починаючи, загніздилася пацифістична ідейка, аж нарешті не затроїла цілого нашого мозку (інтелігенцію). За Австрії та Росії ми мали необмежені можливості служити у старшинському корпусі, себто мати під слушну хвилю своїх генералів і своїх булавних старшин. Та не дивлячися на ті можливості, ми навіть активних молодших старшин мали обмаль. **Божий український інтелігент, на-**

самперед був пацифістом! Ідея б то він пішов із власної волі до війська! А як що служив, то з примусу ненавидячи ту службу. І ось у 1917. р. вдарив грім. І виявилася страшна трагедія нашого народу: війовничий у своїй масі народ під рішучу хвилю свого життя, коли то рішалося: «або волю здобути, або вдома не бути», — дістав пацифістичні мозки, дістав слабоньку, миролюбну руку, з якої все виховав важкий меч, дістав голівку, що безсила схилялася на плечі при вигляді крові. Згадати лише писання в р. 1917. «Робітничої Газети» проти регулярної армії й «воєнщини». Наслідки відомі: розбите корито!

Правда пацифістична потвора трохи поморгла, але все ж треба до неї загнати осикового кола, щоб вона вже ніколи не троїла серця наших людей. **Війна була, є й буде, а для нас вона все точиться.** А тому кожний, хто наважується проповідувати пацифістичні тенденції, той є зрадником власного народу, бо ослаблює під час борні його сили. І нема йому місця серед вояків, що чесно повніть свій обов'язок на фронті і в запіллі.

З питанням єдиного волевого кермівничого центру в нас ще гірше. Здавалося б, що тут все ясне і зрозуміле. І теоретично, звичайно, всі погоджуються, що треба мати такий центр; але спробуйте перевести це в життя! Правда, ѹ вироблені держави не легко розв'язували, наприклад таке питання, як утворення єдиної команди на французько-англійсько-американському фронті під час світової війни, але все ж розв'язали його позитивно. Міжтим у нас досить зробити перші кроки, щоб засаду єдиного центру перевести в життя, як виши вчораши співбесідники накинуться на вас як шершені. Все це, звичайно, прикриє вони своїми клопотами про «благо» народу, а на ділі йде тут лише про особистий вплив і значення. Це «благо» народу, є власне лише обіцянкою «благ», і кромі аморального завдання ріжними спокусами приваблювати на свій бік маси, має ще й іншу темну сторінку. До чого можуть довести такі гасла, найліпше показує досвід українського селянина, який навіть активних молодших старшин мали обмаль. **Божий український інтелігент, на-**

всіх розпорощених по різних частинах міста відділів в одну цілість та для керування боєвими операціями повинна команда (війська чи повстанців) мати налагоджену лучбу.

Це правда, що умовини боротьби в місті надзвичайно утруднюють налагодження правильної лучби, але з другого боку є можливість використати для налагодження лучби — міську телефонну сітку, телеграф, радіостацію, авта, омнібуси, трамваї, повозки та ін.

Найважнішою справою буде — захопити в руки **телефонну централю**. Це тому, що хто має міську телефон. сітку, той разом із тим має підставову сітку лучби в місті. Маючи телефон. сітку в руках, можна звязатися з всіма частинами міста, і постійно в міру обсади міста, розбудовувати сітку лучби. Якраз большевики в 1917. р. в Петрограді, при помочі телефон. централі, яку захопили, керували своїми відділами та ширili повну дезорганізацію між цивільною й військовою владою своїх противників.

Дуже добре, коли така телефон. централь в головному центрі своїх сил. І її треба забезпечити окремим відділом, а крім того треба забезпечити телефонні будки і контролльні стовпли, бо їх знищення це заразом перерив телефон. сітки. Крім того, треба встановити контролю над персоналом, що працює в міській централі.

Коли не можна захопити телефон. централю, то треба збудувати свою телефонну сітку, ведучи її проводи дахами. Та треба памятати, що існують **підслухові апарати**. А тому і при своїх телефонах (полевих), і при користуванні телефон. централі треба постійно вживати **шифру**. Крім того, треба все брати під увагу, що противник може влучитися

в телефон. сітку та ввести в блуд відділів другої сторони.

Велику приелугу може зробити радіо. Ось так, маючи міську **радіостацію**, можна із суміжними країнами та за кордоном про перебіг подій, отже використовувати радіо для пропаганди інформації, але рівночасно можна використати радіо як засіб лучби з власними відділами. Прималі апарати є нині по всіх містах, і такі апарати зможуть відділі. Не треба підкреслювати, що тут треба вживати **шифри**. Коли б не можна було зберігати радіостацію у своїх руках, тоді треба знищити, щоб її не використав ворог.

Із дальших засобів лучби приходять на увагу: авта (панцерні й звичайні), **мотоцикли**, речери, повозки, трамваї, мінні гінці (на краю міста можна уживати!). Далі: **високі вежі** для оптичної сигналізації (рефлектори, ракети, дими, семафори), **дернові дзвони**, **фабричні сирени** для слухової сигналізації. Крім того, для лучби уживають **пощадні голубі**, **мельдинових псів**, **аероплянів** (даже сигналів ракетами й димами), крім людей (гінців). Як гінці, велику користь можуть принести **жінки й діти**, бо не звертають на себе уваги. Можуть також приходити на увагу **ланцюги гінців** (гінцети) для швидкої передачі відомостей на більші віддалі.

А що всіх цих засобів уживають для встановлення лучби між поодинокими відділами та командою, то основною річчю буде точне окреслення місця постою головної команди та команд поодиноких відділів: тому треба для постою тих команд вибирати місця, що їх легко запам'ятати (поблизу театру, ринку, якогось знаного пам'ятника, тощо).

Відділи що наступають, повинні на всякий випадок зазначити напрям свого пересунення умов-

еними знаками вуглям чи крейдою на мурах, парканах та стінах домів.

З огляду на велику важливість лучби, треба мати при команді чоловіка, що мавби налагодити цілу сітку лучби та дбати про її віддання в порядку та попіщення. Особливо тому, що в місті ворог може на кожнім кроці нищити поодинокі засоби лучби дуже легко. Тому найліпше вживати паралельно двох чи більше засобів лучби (напр., телефони, гінці), щоб кожної хвили заступити один іншим, щоб утримати лучбу без переривів.

К о м а н д а .

Справа провідництва — її у повстанців, і в війську — під час вуличної боротьби, має величезну важливість. І тут і там особа вожда вибивається на перше місце. Характер вуличних боїв вимагає тут людей сильної волі, швидко зорентованіх у змінливі положення, швидких на рішення, і таких, які не піддаються загальній паніці, але які мають велике почуття відповідальності.

Але справа вожда далеко легша в війську. Передусім є зпоміж кого (старшинський корпус) вибрати; рівно ж на випадок в разі смерті чи поранення військового команданта, його легко можна заступити іншим; по-друге військовий командант має під собою дисциплінований та вишколений матеріал; по третьє має він до помочі адміністраційний апарат, що йому під час розрухів цілком підлягає. А все ж і в війську керма цілістю во-

єнних операцій є надзвичайно утрудненою наслідком самого характеру вуличних боїв, а труднощі в налагодження правильної лучби зокрема. Вже командантам сотень тяжко відрізяти в руках свої підвідділи, зокрема під час наступу. Тому в одного боку команданти найнищих відділів (рій) повинні вказати як найбільшу **самостійність** і не чекати завжди наказів. Із другого боку — головний командант часто мусить давати розпорядження безпосередньо найнищим одиницям (чета, рій), коли звичайним способом (через команди куренів, сотень і т. д.) цього не можна перевести або це може призвинити акцію.

Та далеко тяжча справа з командою повстанців. Бунти можуть вибухати спонтанно, і тоді маси збунтованих чиять без якого зв'язку, без карності й порядку; і що ж в бігу подій якісь особи, чи вибрана, чи з власної ініціативи, переймає кермо. Але її тоді, коли повстання підготовлено, і штаб повстання, і лави повстанців не зіграні з собою, не вправлені і не вишколені відповідно. Керма в таких випадках дуже гтяжка; її доводиться обмежити іноді до вказування спільної мети, а вже кожний відділ діє, здебільші, довільно. Та коли і знайдеться людина віймкових здібностей та візьме в руки справу, то її вже не можливо заступити. Якраз тому противник старається взяти в неволю чи вбити такого провідника, бо вже тим самим повстанці несуть поважну втрату, а може й цілком повстання бути ліквідованим.

Р і ж н е .

УНДО, УВО і Обєднання. є загальною знатаною, що УНДО від самого початку свого повстання

все хиталося між політикою принципіальної опозиції а угодовства, та ніколи не рішилося

«гвинтовка» в руках, і все честь честю... Здається що й посміхається, але замерзлий ввесь на гірке яблуко, у шапці, у панасі..., лише очі заплющені, видно у вічі дмухало.

— Зійшлися значить, хлопці. Се та те, погуторили, подивилися на чоботи його, на «шинель», шапку. «Та шапка — каже один — нічого; поміня». Взяв зірвав й. «Ей. Слухайте — гукнув — товариш! Тут лист...» І дійсно лист. У шапці, лист загорнутий, конверт, з адресою як слід... Адреса та була на жінку, а та десь у Київській губернії: «Городні Харитоненко». Прийшов «одільний». «Давай — каже, — сюди». Письмо по призначенню значить. Треба й направити... Гаразд. А «одільний» тож хахол. По руському кепсько умів, але со-оба-ака. Господи! Шкура така, що сам «батюшка-цар» ніколи не гадав що із хахлів таких прислушників матиме.

— То отже «одільний», той забрав листа й хотів його віднести зараз. Але лист був ще не заліпленій. Взяв він його. Що ж закортіло, що там писав. Виняв, а навколо товаришів зібралось і той читає. Тут — вже як-то звичайно: «жив, здоров, чого й тобі желаю від Господа Бога доброго здоровля», так і так мовляв, війна, холод, нічого ні їсти, ні грітись. Мерзнемо як сукини сини (так, й написав), як сукини, каже, сини й самі не знаємо защо. Ото сидиш — пише — сидиш. Душа ледви сидить у тілі. Вошай, що просто заїдається... А люди з того боку зовсім не якісь німці, а наші... Раз — пише — сиджу і слухаю: співають... Прислухуюсь, співають наших пісень. Так і чути: «А по заді Сагайдачний!» Той саме, що жінку за тютюн і люльку проміняв, бо

дурний був; не сидів він у окопах а то знав, що то значить жінка. Співають, виводять, так луна йде і радісно, ій-бо. Ніби й не фронт. — Дуже мене це здивовало. Що? думаю. Невже там наші? Невже там ніякі вороги? Невже так підло обдурили нас? І тут він пише все.. Пише, що опісля тих «австріяків» у полон забрали. — Що всі вони «хахли», лише звуть себе вкраїнцями і що, кажуть що ми також вкраїнці, лішень не знаємо, що от мовляв, уся оща війна, що тільки забрадла українські молодих, здорових, була не наша, а ворожа, московська та австріяцька. А ми лише, як барани як що на різню вигнані... Що всі оті, що там сиділи перед нами і говором таким, як ми, говорять. Лише от, приміром у нас є «хвіст», а в них «фіст», але все ж одно то є то само — «хвіст».

— Все написав. Ну й-же лист. Тут «одільний» наш, яка собака був. — Ее, каже. Тут щось не те. І шусь замерзлого по вусі. А вухо хрустнуло і одлетіло.

— Так, господин отдельний — кажу — не говориться. Мертвий він уже. І нічого його ганьбить.

— Що? Бувт? — Визврився, — морду набіг кричить, аж слина бризкає йому...

— А я спокійненько, кажу. Усі, ми господин отдельний під Богом, і всі ми направду одної матері Еви. А до того і гутірка наша одна, тільки зіпсують нас. Буйте, кажу, але, от той — тикнув я пальцем на покійного — правду писав. Звідки ти нас не поверни, чи ззаду чи спереду, а все таки це буде «хвіст». Отже...

— Розсердився страшенно начальник. Гірко було на нього, бо сердитись було дарма. Й-бо, дарма. Тільки що вже наша натура така... Лаяв

мене у матір і начальству казав доложить... А я собі плювати! Сиджу і думаю. Думав собі так, щось із недільку, а потім за манатки і працяй фронт. Шішов я до австріяків. Здався. Що? думаю. Дурний чи що? За що? Здався і вже. Прийшов й кажу: — вкраїнець я. Не хочу воювати за Росію і вже. Хочу до вас... Ні, кажуть. Ви, кажуть, поїдете у табор... І так поїхав. От що то значить лист. Добре, що незагинув. Чоловік замерза, а лист не замерз. А це мені й підказує. Пишіть, людоньки. Пишіть й просвітайтеся. Темний є наш варід і кожне слово є тим огнем, що в найлютішу морозяну ніч огріє нас... Слово своє для нас огонь. А огонь є слово...

І тут Карпо замовк. Тико було, бо всі мовчали, лише ліс та дощ гомін вели у темноті. Мабуть все радились чогось...

По хвилі Ольга знов спітала:

— Ну що ж ти, Карпе, замовк?

— Бо вже сказав. Вогонь є слово. Слово пе-

куче й страшне, а слово викликує огонь. Я не є мудрий чоловік. У мене лише багато злоби в душі, бо довгий життєвий мій шлях, було ніби кінці з мене. От був у полоні. Зірвалась велика революція. Зраділи всі, бо вже от-от здавалося війна. Шішов я на Вкраїну до війська. Бився, дерся, терпів, голодав, болів і знов коло замкнулося, а ми в ньому лишилися, а в колі тому смерть. Польща прийшла на наші землі, а там більше вик... Захтілося по війні до дому. Прийшов. Нічого там. Побув пів року, посидів. Що, думаєш. Давай гостини. В полоні, в війську досвіду дещо набрався, так думаєш, треба віддати його й для інших. Вийдеш у село, між хлопців, слово по слову

і розкажеш, бувало, що так і так, Україна, мовляв, нас чекає. Молоді ми ще і можемо для неї поправляти. От кажу, як то страждали ми бозна за що, а це... І тут і оповів їм про Карпати й про все, що знає, а знає, і знаю того багато.

Карпо повернувся і голос підняв...

— Дійсно, чорт би його забрав. Здавалосьби, що все те що казав, це було лише слово... Гай, гай! Одного разу, приходить щось до мене поліцаї. Звісно які вони... Чорні з цифрами, а рушиці наїджені...

— Тут, кажуть, Карпе Пелехатий?

— Тут, відповідаю. А що хиба?

— Збрайся от. Підем... — по польському до мене... Пуйдземі...

— Підем то підем... То що ж...

— Й пішли. Горе, з такими людьми... Війшов я від них аж за рік і чотири місяці. А вимутили. А били... За все. За чисто все... Та-ж я кажу, свого лиши хотів... Кожний нехай по своєму: москаль по московському, лях по лядському, а ми по своєму. Славяніж, кажуть, же ми? Га? Ага славяні... У мене ціла задниця пописана тими славянами... А там як у листі списано все, що ми славяні... А в певних сидить «братерство». А все від того листа, що знайдено у змерзлого Харитоненка. Де то він вже?.. Побачимо... Слово... й богу, слово багато значить...

Карпо замовк. Пізна пора й дощ. Чи добре, чи недобре, але всім товаришам було добре... Вони чули душою, первом і кожним відрухом крові, що слово те, для них запало у глибину ображеної їх душі і дарма не слухати його.

Слово — вогонь а вогонь слово!..

стати твердо та незмінно на один або на другий шлях. Коли й рішалося, то хиба на те, щоб зараз з нього зійти будьто в наслідок протестів своїх виборців (отже від угодовецтва до опозиції), то знову під впливом нашептів поляків та своїх опортуністів (отже від опозиції до угодовства). В наслідок тих постійних хитань і сидження на двох стільцах, єдиноким «реальним здобутком» УНД-а було те, що воно тратило щораз більше на авторитеті між українським громадянством. Та інакше не могло бути: бо що зискало УНДО на політиці опозиції, то потім за одним махом страстило своїми угодовецькими заходами; знову ж своїми угодовецькими заходами нічого не могло зискати, бо по-перше поляки ніколи не хотіли та не схочуть піти українцям на які-небудь уступки (коли хочуть, то можуть це зробити й без угоди!), зате хочуть солодкими словами про «угоду» приспати чуйність українського населення; а по-друге тому, що УНДО і свою угодовецьку політику вело нещиро, криючися з нею, бажаючи і «честь заховати і капітал прибрати»; розуміється таке обдурування українського громадянства і своїх виборців не може ніколи вплинути на зрист авторитету. Все таки треба сказати, що в УНД-і **кирму** мають опортуністичні елементи, отже в УНД-і все переважали **угодовецькі настрої** та лише завдяки рішучій поставі українського громадянства, а зокрема виборців УНД-а, воно не скотилося по похилій площині угодовецтва до унерівщини, твердохлібівщини та взагалі «хруніяди» і зрадництва.

Однак ця перевага угодовецьких настроїв між провідними колами УНД-а мала той наслідок, що провід УНДО поставився різко негативно до діяльності УВО. Це й не дивно, бо ціла діяльність УВО є запереченням політики вічних хитань, опортунізму, а передусім явного та скритого угодовства; що більше, діяльність УВО підригає в корні їхні основи.

Та дивне є щось іншого: УНДО вибрало такі способи боротьби з УВО, що ними наносить **шкоду загально-українській справі**. Знаний є факт осудження проводом УНДО діяльності УВО перед цілим світом якраз у часі, коли це шкодило загальній нашій справі, бо справою тою інтересувався тоді весь світ. А зарано у тому самому часі суспільність наша була постійно занепокоювана вістками про ріжні «чорні кави» провідників УНДС з унерівцями, Певними, тощо, ріжними «приватними розмовами» УНДО з поляками, то знову переговорами з польськими державними чинниками, рефератами на «приватних помешканнях» польських політиків і т. д. Як це шкодило загальній українській справі коли про «пацифікацію» говорив увесь світ не треба доводити, так само як не треба доказувати, що зовсім інакше справа виглядала б, коли УНДС так свою полеміку і осуди УВО, як і свої «чорні кави» та переговори з поляками **відложило на пізніше**. Рівнож не треба доказувати, що все це зовсім не пошкодило самій УВО, а навпаки викликало велике негодовання проти УНД-а.

Та досвід тої фатальної тактики нічого не навчив УНДО. Бо ще не затихла ця справа, а УНДО розпочало другу. Тим разом накинулось на американське **«Обєднання»** за збірки на **боєвий фонд**. Але і тут не було б нічого дивного, коли б УНДО напр. видало заклик

до американських українців і ним написало менше більше так: «Громадяне! Ми рішалися вести угодову політику і віримо, що неї щось путнього вийде, бо поляки нас, у цінців, дуже люблять, і хочуть нам дати інши, університет, самоуправу, взагалі широку автономію, хочуть випустити всіх вязнів та ще дати їм відшкодування, хочуть дати субсидії на кооперативи, банки, «Просвіту», «Лінту Школу», «Сільський Господар» і т. д. І осі хотіли вони це зробити і тепер хочуть інші будуть хотіти, лише УВО стоять цьому на перешкоді. А тому, що УВО від Вас, Громадяне, дістає гроші, отже просимо Вас перестати давати моральну і матеріальну підтримку УВО, а вона тим самим загине, а тоді шлях до нашого визволення буде отворений».

Однак УНДО так не зробило. Зате при помочі свого органу **«Діло»** поставило публичний запит **«Обєднанню»** (яке недавно видало комунікат, що за 3 місяці зібрало в краї 24.000.— дол.) а запит був такий: «... мовляв, поділося із зібраної суми 20.000.— дол. бо старокраїві легальні установи від грошей не дістали? Запит був зрештою необхідний бо **«Діло»** прекрасно знало, що 12.000 дол. пішло на «боєвий фонд» а других 12.000 вже або дістали легальні країві установи від грошей, призначенні для них, належать відповідно. Так само **«Ундо»** і **«Діло»** прекрасно знало, що подібними запитами викликуть від **непокоєння між американськими жертвовавцями**, бо кожному зараз приде до голови думка, що не в порядку, видко **«Обєднання»** вкраїло гроші, отже не треба йому вже далі давати ніяких грошей.

УНДО враз з **«Ділом»** хотіло отже **підкорити довіря до «Обєднання»** і то тільки з ток-ціллю, щоб припинилася збіркова акція на «боєвий фонд». Однак тактика така «реальніх політиків» ані не вела до цілі, а крім того шкодила загально-українській справі. Чому? Не вела до цілі тому, бо **вдаряла безпосередньо в «Обєднання»**, а не в УВО. Міжтим **«Обєднання»** організує збірки не тільки на «боєвий фонд», але і на інші цілі такі як напр. **«Рідна Школа»**, **«Просвіта»**, Допомога політичним вязням, допомога інвалідам і т. д. отже кидання підозрінь на таку організацію як **«Обєднання»** має за наслідок **упадок загальної збіркової акції**, на шкоду всіх тих установ, а упадок довірі до одної центральної установи, що занимається збірковою акцією, потягає за собою взагалі недовірія до всіх інших організацій, що занимаються збірковими акціями, і **цикновитий упадок жертвенності**. Бо ніхто не буде давати грошей, коли не певний, що йому тих грошей не вкрадуть. **«Свобода»** (Джерси Сити, ч. 122) пише: «як виказує фінансовий звіт за квітень, то по нападі **«Діла»** жертвенність на край спала відразу до такого мінімума, якого не було за час 8 літньої діяльності **«Обєднання»**.

Розуміється про справу, порушену **«Ділом»** повстало велика писанина. **«Обєднання»** відповіло **«Ділові»**, мовляв, **«Діло»** може бути проти збірки жертв на боєвий фонд, але хай це виразно пише, а не нападає зза плota на **«Обєднання»** (**«Свобода»** з 15. VI); на те **«Діло»** відповіло **«Обєднанню»**, що мовляв, «боєва акція не є акцією краєвою», бо «проти неї є УНДО і всі відповідальні чинники». У тісні вмішалися всі противники **«Обєднання»**

я» з одного боку, та всі противники УВО з другого боку. Львівські радикали та американська **«Оборона України» навіть фальшивали резолюції **«Загальних Зборів Рідної Школи»** у Львові. Словом повстав великий крик, що ділав дуже деморалізуючо на американський загал.**

Та найцікавіше те, що заки ще той крик устав УНДО в статті **В. Целевича** (**«Діло»**, ч. 143.) з'вернулося до американських українців... про матеріальну поміч на свої партійні цілі, бо, мовляв, «величезна більшість української еміграції в Америці визнає ідеольгію УНДО (!!). **«Американські українці** мусять зрозуміти, що допомога політичній роботі УНДО є так само важна як допомога Рідній Школі, Просвіті чи інвалідам».

Розуміється, УНДО дістало таку відправу: «Шукаючи добути собі частину американських

збрірок, УНДО та його орган в краю не завагалися підривати своїми нашептами збірку для Рідної Школи чи для УВО, та йшли в тій роботі рука в руку з радикалами й сельробами». Целевич каже, що «величезна більшість української еміграції визнає ідеольгію УНДО». Чи так чи не так, не беремося рішати. Та про піддержку роботи партії рішає не тільки ідеольгія, але й **практична праця** для переведення в життя цеї ідеольгії. Американські українці можуть бути за ідеольгією УНДО, але чи вони будуть, приміром, за **угодові переговори**, які вело УНДО, це вже інше питання, а від того буде залежати, чи вони дадуть допомогу на політичну акцію УНД-а чи не дадуть».

Отже бачимо, що УНДО своїми виступами проти УВО, шкодить власне загальній українській справі, а потім також собі самому. Отже кому з того користь?!

Хроніка.

Напади і експропріації. В серпні б. р. мали місце 2 напади: один на поштовий віз під Бірчою, коло Перемиля, другий на поштовий уряд у Трускавці. Оба ці напади до нині невисліджені, справники не зловлені, отже так і не знати хто були справники: звичайні бандити, члени УВО, большевики чи хтось інший. Польська преса стоїть однозгідно на тому становищі, що це справа УВО, хоч треба ствердити, що польська преса тепер все, що денебудь подібного станеться, зараз вписує на конто УВО: так напр. був недавно напад грабіжницький десь під Krakowem, або другий на банк в Бориславі, а приписано це УВО; щойно за якийсь час виявилося, що доконали цього звичайні бандити. Польська поліція веде слідство так, якби це були експропріації політичного характеру, доказом на що є чи слені арешти між українцями. Якраз тому оба ці напади реєструють.

Напад під Бірчою мав місце з початком серпня та згідно із зізнаннями очевидців відбувся так: поштовий амбулянс, що йшав до Бірчі, віз крім звичайної пошти, ще й двайять кілька тисяч злп. Конвоєнтом був постурковий Гібчинський. Крім нього та візника I. Секули, що один поштовий урядник та 3 пасажирів. Тому що дорога вела під гору, пасажири йшли пішки. Нараз на скруті вискочило з ліса кількох людей (кажуть, що їх було 6-ох), окружили віз та стріляючи вбили поліцая скорше, ніж він зміг витягнути револьвера, як рівно ж ранили візника. Потім забрали з воза мішок, в якому сподівалися найти гроши; міжтим в мішку були стемплі, а гроши були укриті між посилками часописей. Напасники не шукали далі, бо мав їх сполохи гуркіт зближаючогося авта.

Заалармована поліція розпочала погоню. Роблено рівно облави в дооколічних лісах, переведено арешти по дооколічних селах, в Перемишлі заарештовано багатьох людей а крім того вмішано до того редакцію **«Українського Голосу»**, яку в комплєті виарештовано а часопись закрито, (в перемишльській тюрмі найшloся коло 60 людей) обсаджено гратицю польсько-чехословацьку, тощо, та всі

ті заходи не дали ніяких наслідків. Цілій випадок до сьогодні є невиясненим.

Другий напад на поштовий уряд в Трускавці відбувся 8. VIII. б. р. Хоч свідками його було багато людей, то все таки всі вони дають на стільки суперечні зізнання, що навіть не знати кілько було справників: 4, 5, 6, чи 7. Згідно з тими зізнаннями напасники, молоді люди, були в шапках подібних до академічних та мали довгі автомобільні окуляри. Вони увійшли до середини поштового уряду, приказавши публіці піднести руки вгору. Два з них залишилися в ждалні, пільнуючи публіки, один мав стояти при вході до ждалні, а один у брамі; 2 інші увійшли до поштової салі, приказавши поштовцям видати ключі від каси. Один із них забрав до теки 27.478 злп. зі словами: «Така жебрацька поча, шкода було фатигуватися», і заслонювачі товаришами відійшли до дверей. Коли він ховав гроши до теки, відчинилися двері експедиційної кімнати: тоді, той, що керував нападом та маневрував револьвером на єсі боки, вистрілив двічі у відчинені двері та ранив контролльора Рекочія. Треба звернути увагу, що публіці гроши не брали. Коли напасники, вивіши гроши, вибігли на вулицю, що налаштувались крики: «Бандити! Грабіж!»

Напасники почали відстрілюватися. Біля віллі **«Гуцулка»** заступив їм дорогу портєр тої віллі Ю. Мельничук; напасники стрілили, ранивш і його в груди та шию, і він помер у лічниці. По дорозі стрілив один з напасників до шоferа Монастирського, який збирався також заступити їм дорогу. Після того напасники побігли гостинцем до доброхівського ліса. Публіка в поштовім уряді була так сперфоризована і настражена, що дві особи зімліло, а одна пані бігла пізніше вулицями міста з піднесеними в гору руками.

Про напад повідомлено зараз всі дооколічні постерунки. Началася погоня. Рівно ж зі Львова приїхала поліція з поліц. собаками. Перші заходи поліції покінчилися повним неуспіхом. Началися арешти, конфронтациі, переслухування, тощо. Однак польська преса ствердила 10 дніх: «Всіх арештованих у звязку з цією справою випущено на волю тому, що

виказали своє «алібі». Нових арештовань не переведено. З дотеперішнього слідства видно, що напад, плян утечі і затертя слідів аранжери виконали з мистецькою вправою. Тому слідство стало на мертвій точці». (Век Нови). Інша часопись писала так: «Поліція є дуже здерглива в інформаціях. Дає стереотипні відповіди, що погоня йде при допомозі агентів і псів та, що доведе до позитивних вислідів. Поліція твердить уперто, що напад був ділом УВО, на що має вказувати техніка і втеча напасників. Свідки кажуть, що напасників було сімох, а поліція впевняє, що тільки п'ятьох. На запит, чому напасників не зловлено, коли вони впали між товпу людей, сказано, що публика не була зорентована та була стероризована стрілами. Факт, що досі незловлено ні одного винуватця, що і цим разом вони щезли без сліду, подібно як винуватці під Бірчою. Викликує це занепокоєння та всякі коментарі, бо публична опінія не в силі зрозуміти, чому при такому численному поліційному апараті, який пущено в рух, не можна на протязі 24 годин зловити бодай частину винуватців, які доконали нападу в білій день, на очах десятків людей. Правдоподібно учасники нападу в Трускавці є ідентичні з учасниками нападу під Бірчою. Опінія нетерпеливо жде на їх спіймання» («Курєр Львовський»).

До кінця серпня слідство в обох справах не поступило наперед і до нині залишається невиясненим: хто були справники: УВО, ОУН, бандити, большевики чи може це була польська провокація?

— 14. VIII. З молодих, незнаних людей вибили 16 шиб у большевицькім конзуляті у Львові. Справників не зловлено. Конзулят зложив протест у воєводстві.

— З кінцем серпня невідомі люди стріляли до поліційного посттерункового в Винограді, біля Коломиї. Доходження не дали ніякого висліду.

Фальшиві атентати. Від часу до часу приносять часописі відомості, що на тій чи іншій залізничній лінії положено на шинах купу каміння або шини чи знову дерево, мовляв, на те, щоб спровадити залізничну катастрофу. Звичайно це діється чомусь на українських землях, де і українці їдуть залізницями, та зправила всі ті «атентати» є викриті скоріше, ніж поїзд приїде. Гозум' ться, польська преса розпинається: «Бандити з УВО», «безсовісні злочинці» і т. п. Факт, що за винятком тільки кількох випадків, де стверджено, і то вже по довгих напастях польської преси, що це зробили діти-пастухи а зрештою зправила не зловлено справників, стверджує, що мається тут до діла із **свідомою польською провокацією**, яка хоче скомпромітувати УВО в очах українського громадянства приписуванням її подібних «атентатів», які не мають ніякого змислу та звертаються також проти життя українців.

На подібні провокації пускаються поляки і з різанням телеграфічних стовпів, та перериванням телефонічних дротів. Нищення телеграфічного сполучення має значення та глузд в часі війни, розрухів, непокоїв чи нападів,

або в таких випадках, як відрізання стовпів Галичини, Львова, від решти світа, що мало місце минулого року і яке мало маніфестаційне значення. Але повалення одного чи кількох стовпів у відлеглій провінції та в часі повного спокою, не має ніколи ніжого глузду, і УВО із засади того не робить. Але якраз тому роблять це самі поляки, бажаючи тим скомпромітувати УВО. Такий випадок мав місце 18. VIII. (отже невдовзі по нападі в Трускавці) на лінії Борислав-Дрогобич (тоже в тих самих околицях) на відтинку с. Губичі. І що виявилося? А це, що справником (т. юв Ян Кміотек, підстаршина польської армії, командант «Стшельца» в Губичах, агітатор за «1» (урядовий блок). Але зоки це викрилося, то ця «саботаж» йшла на рахунок УВО.

Польська преса про І. Мицика. Як ми є доносили в мин. числі, 16. VI. б. р. у Львові вбив І. Мицик зі Синевідстка студента Е. Гережницького, якого означив у поліції як польського провокатора і заявив, що убив його з наказу УВО. Як подає «Газета Порання» І. Мицик заявив: «Я сповнив свій обов'язок — хай діється що хоче. Я на все приготований. Я виконав лише наказ своїх команданців, а їхні накази мусить бути виконані». «Хвіль» пише, що І. Мицик відмавляє відповідей на запити та що раз тільки сказав: «Я українець, убив я провокатора, більше вам не скажу». Він сидить спокійно і мовчить, або відповідає тільки: «Нічого не знаю». «Курєр Львовський» пише з того приводу: «Як ми маємо перед собою ворога, який по виконанні вбивства вже в руках поліції є настільки морально сильний, що вміє заявити: «Я українець, я убив провокатора!», то польська організаційність мусить бути бодай на стільки сильна, щоби небезпеці глянути в очі й її здавити». «Слово Польське» пише: Вбивник поводиться цинічно і бундючно, на питання або не відповідає або каже: «Це моя приватна справа, якої я не думаю вияснювати. Моя приватна справа вас не обходить!»

Судові розправи. 18. VI. 1931. зачалася а 3. VII. закінчилася розправа перед присічним судом у Львові проти: Евгена Врецьони 26 літ. студента, Степана Бардахівського 22 літ. учня промисл. школи, Володимира Селяка 20 літ. челядника, Романа Щура 21 літ. слюсаря, Богдана Стєцишина 19 літ. торг. помічника, Богдана Павука 20 літ. фризієрського помічника, Миколи Ласейчука 24 літ. штукатура, Ярослава Олійника 22 літ. ученика, Івана Ткача 22 літ. інтролігатора, Петра Жмінковського 21 літ. шевця, Семена Пасіки 21 літ. абс. гімн. і Василя Яріша 20 літ. абс. гімн. — Усім їм закінав акт обжалування принадлежність до ОУН (§ 58) та переховання вибухових матеріалів у звязку з плянованим замахом на большевицький конзулят у Львові в час процесу «Спілки Визволення України» в Харкові.—Засуджено Селяка на 5 років тюрми, Б. Стєцишина 4 р., С. Бардахівського 3 р., М. Ласейчука й І. Ткача на 2 роки тюрми. Інших звільнено.

Передавайте з рук до рук, з хати до хати!
Ховайте „СУРМУ“ перед ворогами, бо це нелегальний орган!

Ціну 20 сот.
Просить складати в краю на
„Політичних Вязнів“

СУРМА

10 років

Української Військової Організації.

ч. 9 (48)

ВЕРЕСЕНЬ.

1931

Юліан Головінський

Сотник У. Г. А., Командант VI. бригади,
Краєвий Командант «Української Військової
Організації», піддо застрілений ляцькою
поліцією, без суду, в часі ув'язнення його
30. вересня 1930. р.

Świętnej i wiecznej pamięci Juljana Hołowińskiego

Автор цього вірша — літovець живе під теперішню пору в Америці та є гарячим пристільником українського революційного руху.

I w walce padł On z rąk wroga — zbi...

Niech Jemu dźwięczy Dantego lira,

Bo ja za skromny jestem „Kanklista“.... (Banduryst)

Niech Jemu będzie cześć wieku istal

Niech Jemu z czasem wzniósą świątynie

I w nich dla Niego kadzidła palą

I jak półboga Jego tam chwala.

Kazis Vidikeuskas.

Patrząc na portret Hołowińskiego,
Wsparciały wieniec plotę dla Niego
Z niewidły laurów.. ruty i rózy,
Że On zyciowej nie bał się burzy....
Walczył jak tytan za kraj rodzinny,
Bronił praw, jak mógł, on „Hałyczyny“.
Szykował Braci.... Organizował
Ich i za wolność z wrogiem wojował

Як сурма громом клинє...

За кілька літ
(А може й завтра в вечір?)
— Як сурма громом клинє
Ти кинеш кріс на плечі
не підеш —
полетиш!
Туди — де наша Перемога!

(... лиши матінька рукою:
Шасливая дорога!..)

I будеш не так, як ми всі —
а будеш транспарентом,
що пірве душі за собою!..

Будеш виорював багнетом
межі...
... Пошлеш на північ стежі
вогнистим, смілим летом.

В рові — в задушливій землянці
пеститимеш залиzo
i будеш ждати —
що приказ прийде в ранці.

I як прийде
Ти вискочиш, як стріл
Гукнеш до
міст
до сіл:

Я — вас зову!
I замахнешся на полчища
Заквітчаний у квіт калини,
аж бір засвище...

Підеш — і ланц такий потягнеш,
що Чорне море і Балтик
заяжеш в вузол.

Сусідам з ліва, з права
штик
— покажеш:
Вступіться — гей! Bo місця мало!

I будеш бачив:
не кулак
— а золото в поклоні
дадуть Тобі раби Твої.
Постелять парчу
попід коні.

I всім будеш Ти — Месія,
що віру зродить в душах,
покажеш пальцем
i брати
цілий космос порушать.

Будуть борці
i горожане —
Невольник паном стане!

Сон моого батька.

(З циклу «Местники»).

Я вже вам, здається, оповідав цей сон. Ні?
А пригадайте. Умгу. То-то. Це було тоді, як сиділи в Бущенському лісі проти чеської кольонії Борщівки. Пригадуєте? В осені, перед другою Пречистою. Сиділи ми та на Карпа чекали. Ольга, пригадую, ще весь час сердилась, бо треба було в далеку дорогу вирушати. Сиділи і слухали, як журавлі курлюкають. «Невже», питав я, «і вночі журавлі летять?» — Летять — одновів хтось із вас. Як треба, то й летять. I при цьому, пригадую, фільософію цілу розвів, що це, мовляв, як і ми... І т. д., І т. д. А Гриць пісню було затягнув і ще так жалібно, пригадую:

Чуєш, брате, мій! Товариш мій!

що Ольга аж grimнула: — Досить скиглати. Коли нудко, оповідайте що!.. Ніхто нічого не мав, і я, як звісно, останній, почав:

— Батько мій великий був фільософ. Постать мав дебелу, незграбну (я зовсім не в нього вдався), але потужну. Тепер уже й не бачу таких. Віку глибокого дожив. Бі-і-ілаї, білій, як молоко. Кріпивсь довго і... і все таки помер. Помер, пригадую, точно... Коли оголошено війну?

— В серпні 1914, — сказав Карпо.

— Сам знаю... Числа якою?

— Чи не двадцять четвертого часом? — казав Карпо.

— Який чорт... Двацять третього, — вставив Омелько.

— Не четвертого й не третього, а двацять другого — поправив ще котрийсь.

— Тиху, до бісу!.. Ніодин тоді не знає. Ну розумні...

— Ха-ха ха! Ха-ха-ха!...
Всі здивувалися, бо реготила Ольга, а це значить не дарма.

— А сам то та найрозумніший. Та, другого, другого серпня. Вояки з вас...

— Що-ж, винувато пошкрабавсь у голові Ш-нас. Народ ми лісовий, підсільний. В голові всього не втримаєш, де инде не маєш зможи. А голова не те. Цікаво, що саме в той день... (ще тоді залишилися велика була. З сонця один бублик лишився, а то ціле, ніби хтось саджою вимастив) упокоївсь він. А як умірав, то прикликав мене і меншого брата, вже небіжчик. (Під Варшавою, кажуть, німець перево штихом пробив), і каже: «Ціти. Затямте сон, що я ваш батько був. Не про те мова, щоб вірили мені, а щоб вас перед будучим охоронити. Так і каже. І-бо! Перед будучиною, каже. Буде вони говорить, не хороша. Бачите, каже, як сонце краяво заходить... I справді, сонце заходило саме поганенько. Ніби ножем пробите. Така й ваша будучина. Сини мої, дорогі сини! Небіжчик один тільки раз у житті й назвав нас так. Крута була людина. Мені вже все одно. Чи грішний, чи ні — та, кивнув у стелю, розберуть, а от ви... Ty Михайло, глянув старий на брата. Ty, каже, що той ягнечко на закляття... Знаєш у біблії? A ти, це вже я ніби. Ty маєш на могилу матері піти, вклонитися її, проститися й іти в далений світ. Bo не буде тобі місця на цій землі. Широка вона й багата... Породила вона тебе, та місця на ній для дітей своїх забракне. Так...

— старий віддав Богові душу.
Люди казали про нього: — Душу великому мав Чув і вгадував будуче, і людям про це казав

Від політичних спекуляцій до активізму.

Впродовж нашого національного життя мали чи хвілі піднесення духа і його упадку. Лінія заломань дуже гостро деколи відбивалася в душі преріжних поколінь. I ми самі вже переживали і переживаємо такий час. Що ті заломання є деколи надто гострі, то причини цього треба шукати в недостачі в нас великих, сильних символів, хочби в трагічній величині, які не давали б нам попадти від одної крайності в другу.

Кожий народ з сильними, здоровими гонами, творить такі символи, біля котрих скупчуються його душа. Він у своїй масі може виявити велику силу чуття і кинути її в слушний час на терезки долі, щоб жертвенним зусиллям створити много-грannі, духові вартості, що забезпечують його життя.

Український народ нераз вже виявив таку готовість, дарма, що носії یаціональних цінностей, видигнені хвилею на провідне місце, в своїй менше доцільній чи зовсім недоцільній політиці, ослаблювали його всячими орієнтаціями чи договорами з ворогами. Не зважаючи на те, все ж таки з пожовких сторінок історії, а передусім в народній словесності, говорять до нас постаті тих, що в самопожертві йшли на здійснення «phantomів», «нереальних огнів». Bo які повні блеску й особистих прикмет не були б наші передові люди з минулого, то більше нас привокує до себе, зворуше і пориває ось та самопожертва невідомих з часта герой. Зворуши і поривають нас не так великі імена голов з часів нашої збройної боротьби, бо вони, на жаль, усі майже пішли по лінії

андрусіївського договору, (причипивши до польського або московського воза), але ті безіменні, пошестями і всячими невигодами біті, сірі постаті, що кровю свою забагрили рідні лави. I сьогодні поривають нас так само не ті, що витрачають час і енергію на хитрих політичних спекуляціях або «гербатах» чи інших «хапатнях», а ті, що з самозапертям, без уваги на свою особисту безпеку і вигоди, протистояють розкладовим, ворожим вазіханням та не дають потрапати народній душі в московській грязі і варшавському сміттю, або йти манівцями політика скрутіж.

Густо - часто чути нарікання, що мовляв, причина і ціле лихо наше це програма збройна боротьба. Тимчасом це не є та й не повинно бути нашим найбільшим нещастям. Натомість нещастям було і є, що ми, програвши війну, замість взятися за зібрання наших власних, розпорощених сил, ійти через моральне відродження в один рішучий напрям визволення, пішли на гачок всяких орієнтацій, концепцій, і суті галицького політика.

Bo чи візьмемо на увагу тих, що срентуються на Варшаву чи Москву, або й тих, що замкнені в партійних кружках галицького хову, ждуть від посторонніх інтернаціоналістичних сил спасення, то видно, що всі вони на купу узалежнюють і підпорядковують національну справу інтернаціональній, або ворожій, або вузько-партийній, суспільно-класовій доктрині.

Тимчасом треба підпорядкувати нації, все, що її до державного життя необхідне. Коли партії

«племе те нечисте» витинали. Тяжкі й гіркі були часи. Сам знаю...

I тут він завжди головою похитував, руку суху, житаву далеко від себе простягав і, як про рок пророчив: Знайдте, каже, людоночки... От над нами тепер Білій цар панує. Сильний він і могутній, але ще прийде Польща.

— Як то?! — зривалися всі і навіть одноокі панок. — Що ви? Хрест святий із вами!

— Прийде! — твердив старий. Як світ стоїть, що прийде. Ви не дивіться, що Білій цар стоїть народів підгорнув, ляха скрутів, турка за Чорне море викинув, та й усі землі від складу сонця до заходу під себе підгорнув. Світ, каже, як колесо. Раз так повернеться, а раз так... Прийде, бо одного разу сниться мені такий сон: — перед Покровою вже починають морози, але паша по наших лісах ще не зникає. Сниться мені, що йду я на Мости до млина. Млин ще був не цей, а старий. Деревляний із одним колесом, а побіч нього гута була й досі ще руїни її видно. А знаєте-ж які навколо Мостів ліси. Празісі, а не ліси. Довирубують їх аж тепер, як батьків сон спрavedлився. Та про це дали слово вставимо. А тоді то пуща суспільна... Так от, каже, прийхав я уночі. Думаю — осінь, у млині завів, то прийду звечера, коні в Бушеніні попасу, а рано змелю свою гелетку до Мостиів у нас сім верстов.

Так і зробив. Прийхав, коні виціріг. Пригадую, каже, що коні. Вороні обидва, немов круки, грави на правий бік. На лобі в обидвох білі пяtkи. Виціріг. Привязав біля дверей, а сам заскочив до сторожки (сторожка отам, де тепер майстерня чеха Крофти була), щоб залишита шлеї. Зайшов і в ту саму хвилю... Ні, пригадую, лульку ще закурив. Так і рссказує... Каже на те нещастя дала мені

хотить, скажім, перевести в будучій українській державі своє суспільні ідеї, то це не може ще нікого жадати ані нікого наставляти ворожо до тих партій. Це ім вільно. Але не вільно узaleжнювати розв'язки національно-візвольної справи тільки від того, чи буде перемога соціалістичної чи капіталістичної течії, католицької, чи вільнодумної, демократичної і т. д.

І аж дивно нераз стає, коли чути, як то партія називає себе українською й національною, а пріє з радощів зприводу якихнебудь успішних конференцій напр. II. Інтернаціоналу, і чваниться як великим своїм успіхом звязками з ним. Бо якже? Мовляв: і говорити дали й рясні оплески—словом, радуйся український народе! Чи не було вже того? І промови були, і оплески, і велике співчуття, а в висліді... дуля. Що з того, що напр. в Росії прийшли до голосу Інгернаціонал, або чи в чому полегшало положення наше, коли в Польщі прийшли до сили соціалістів? Чи не блахман це, якими стараються ворожі українству сили одурманити нас?

А наші новітні «помазанці» від політики лікують! Неваже не здають собі справи з положення? А може закрити хочуть тими блахманами свою важку хоробу волі, що їх немилосерно підточують? Потапаючий і за бритву хапається! Не треба тому й дивуватися зприводу того хаосу, боротьби ріжніх теорій, дебат, коротко-пустомельства, накопиченого повними оберемками хітрих програм, що у висліді вбивають всякий активізм.

А сук не в програмах, не в спекуляціях, витворених хитрим мозгом, а в людях із серцем і душою, що перед лицем дійсності вміють хотіти, хоти-

чуть у боротьбі цю дійсність знищити, що для «нереального вогника» вміють піти на особисті невигоди, а навіть і страждання.

Наш активістичний табор хоче таких людей витворити й творить їх. Він їх творить у умовах невідрадних умовинах, під безнастяною загрозою ворогів, у супроводі злобних «причіпок» усіх наших всезнайків, що мають непомилні рецепти на всякі наші болячки, але напротязі літ не кинули ні пальцем, щоб правильність отих рецептів ділом ствердити. Вони коли прийде мова про визволення, боротьбу, то тицьнуть вам під ніс гостро придумані «важони», по яким вестися повинно боротьбу. І ці правила так вам обчіхають від усіх заковик, так хитро вимудрюють, що вам аж нікому втіриться супроти цієї наглядної престоти «геніального» пляну. Але на тому і кінець!

Оті голословні пляни, отся метугия суперечних, взємно себе виключаючих програм, комбінації брак усікої ясно означеної і послідовної лінії довели до того, що молодше покоління, обеднане себе в активістичному таборі, пішло «в розріз з батьками народу». Стануло на сторожі чистоти візвольної думки, свободної від усікого заснічення та почало прорубувати стіну, за якою крилося і криється ославлене наше рутенство: хитре, підлєсливе, честилюбиве і трусливе.

Ось цей активістичний табор творить рівночасно національний символ. Творить його так, як уміє, і як це йому в наших умовинах можливо. Він не каже, що у висліді тих його зусиль мусить зараз прийти як іх завершення, держава. Він хоче покинути біля символу національної волі зеднити всі активні, розпоршенні сили наші. Він рве з отим

нечиста сила ще люльку закурити. Закурив і вийшов. Коли дивлюсь. Мати Божа! Нема моїх коней. Мене мов ой окропом... Аж серце спинилось. Я тут сюди, туди... Крутъ, верть, як попарений... Боже святий! Певно думаю, Казмірцева робота. У нас тоді Казмірець страшний по пралісах шугав. По тридцятро крадених коней за одну ніч на Поділля переправляв. З самим приставом кумався, а стражники то — сам злодій. Всі в його банді були. Ну, думаю, помандрували мої коненята. Але я знов, що в Бущенцині галява одна є. Турецькою чомусь звалася. Казали люди, що Казмірець коні свої там попасає і звідти вже далі жене. А ніч місячна, страшна ніч. Біла й морозна. Сосни, як свічі горять. Приходжу я отак на галяву й оставляю. А галява широка й довга. Сяжнів двацять одної ширки, а довга щітай на сотки. Геть, від так званої Вовчої стежки до Куликового валу. Це буде так, щоб не збрехати, добрих десяти три. Я навіть за коні забув. Ціла, людоњка, галява, отак як глянь, устелена старими польськими жуланами. Все, знаєте, малинові такі. З кунтушами. Старі, поцвілі, зімніті. Лежать собі дбайливо ростелені, рядками, як «під ранжир». Став я й дивлюся. Дивлюсь і дивлюсь. Ну, думаю. Це мабуть на просушку. Далебі так. Це все щоб сушилися... Але стільки, знаєте, важе, того дрантя, що оком не сягнеш кінця. А дай, думаю, піду. Чи знайду його. Шішов. Йду та й йду. Йду та й йду. Аж то з одного куща гуль!.. і переді мною Казмірець. Ех і лютъ мене розібрала. А він казарлюга, мов дуб? Самі плечі аршина півгора. Здо-ро-везній! Я тут на нього... — Аах, різун твою, матір нівроку згадав. — Де, кричу, коні? Кажи, сукин син, де коні? Ти, драбе, проклятий! Западенна твоя голова!.. Глянь ти на ту галяву! Де твої коні? Де тепер

усім, що заснічє наше національне життя, і во главі всіх наших діянь ставить наше національне «хочу»! І маловажним є, як і що активістичний табор робить: чи більше чи менше ефектовні «фаерверки», але важним є тут те, що він мязами волі, її напінням кидає ратище. Байдуже, що хтось скаже, мовляв, недопільно, невлучно, розтратно, школа мязів і ратища. Хоч і ратище може і не поцілити туди, куди було б бажано, то це в нічому не зменшує вартості напіння тягової сили. Від досвіду, вправи, від опору середовища, якого силу треба злагнути, залежить, щоб згодом краще ціляти.

Коли в часі минулорічної «паціфікації» нацидалися всякі патріоти мокрим рядном на активістичний табор, ганьбили і висмівали його, то тим виявили вони своє духове убожество, яким тільки можна виправдати ці їхні затії—принизити своїми нібито авторитетними голосами вияви нашого активізму. Та ба, питомим собі способом, крутими стежками, почали підтримати довірря до нього серед української еміграції в Америці, де активістичний табор найшов повну підтримку. Знаменним виявом того була кампанія «Діла» і «Громадського Голосу» та невеличкої групки їхніх приятелів в Америці, дуже «хитро», так по рутенськи переведена: щоб припинити збирку на боєву акцію, вони не вагалися кинути наклепи, що гропні пропали, і у цей спосіб перед еміграції викликати недовірря, та унеможливити на будуче подібні збирки; рівно ж посуджували в провокаторстві, самозванстві, словом: кинули в бій усі темні сили.

І який вислід? Українська еміграція, в подавлюючій свої частині, дала їм гідну відповідь. В часах великого безробіття, загальної економічної скруті, вона на протязі останніх місяців жертвуvala на ціли активістичного руху вдвое, ба навіть у троє більше, ніж це вона колинебудь, у сприятливих для себе умовинах, на якунебудь іншу ціль давала. І тим вона дала полічини тим усім, що бажали б «спекулювати» та рівночасно осудила ті круті стежки, яким тупцюють чільні представники партійно-політичної еліти. Глубоким чуттям ведена наша еміграція в Америці, через підтримку тих, що не ради слави, почестей або особистих вигод, пішли на боротьбу проти займанців, вказала на шлях, яким має йти український народ. І її не злякали і не лякають жертви, бо вона свідома того, що там, де падуть жертви — там побіда. Вона пам'ятає і знає це з історії Христової церкви, що згодом полумям охонила цілий світ.

І хоч саме ці жертви викликають у «патріотів» крокодилеві сльози, хоч вони по лицемірськи душою і серцем болють, то в нічому їм уже відміннути на хід подій, не завернути їм уже колеса; вони виявили себе такими, якими дійсно є: хитрунами, що бажали б чужими руками вигортати печену картоплю. Хай отже вигортати, і хай розвязуючи замотають ще більше оцей штудерний український вузол. Хай усіх знахорів світа на пораду собі закликають і хай ростуть, по своєму переконанні, на силі й значенні. Нам байдуже до них. Бо не вони заважать на долі нашого народу, а ті, що волевим напінням цей вузол розітнугуть.

Вуличні бої.

Декілька загальних зауваж.

Коли займаємося не тільки справою організації й чинності повстанців під час вуличних боїв, але й війська, то це з кількох причин. Справа в тому, що міста на українських землях мають тишаний характер, при чому в одних (більших) переважають не-українські елементи, в других (менших) українські. Специфічність нашого положення збільшується ще й тим, що міста з переважливим не-українським населенням озброєні з усіх боків українськими селами, себто, суцільною українською територією. Тому українці в будучій війні-революції на своїй власній території можуть виступати в одніх випадках як «збунтовані» проти окупаційних військ, що стоять у місті, — у других як «військо», що приборкує бунт не-українського населення в місті, а ще в інших випадках як військо, що бореться з ворожим військом за опанування міста. Також остання наша визвольна війна дала нам на те багато прикладів. Так, напр., в Одесі (1917) приборкували бунт большевицький, у Львові початково ми «збунтувалися» (проти австро-угорців), потім «приборкували бунт» (польськів), а в Києві то «збунтувалися», то приборкували бунт (бій за арсенал), то добували міста з-зовні в боротьбі з ворожим військом (заняття міста СС-ми в 1918 р., та здобуття міста УГА в 1919), то нарешті, боронили міста перед наступом ворожих військ із зовні.

Якраз тому й потрібно нам знати про боротьбу вуличну, ведену як військом, так і повстанцями. Автім коли б ми й мали бути тільки одною стороною (напр., повстанцями), то треба нам знати також організацію й чинність свого ворога, бо знаючи, де його слабі місця, зможемо йому завдати смертельний удар.

Силад і перевіз війська.

Досвід дотеперішніх вуличних боїв вказує на потребу вживання комбінованих відділів. Справа в тому, що трудність лучби не дозволяє швидко пересувати поодинокі спеціальні відділи (машинові кріси, сапери, панцерні авта, тощо) на поміч іншим (піхоті), в наслідок того кожна військова група здана на власні сили; тому кожна військова група, що бере участь у вуличних боях повинна бути як найбільше самовистачальною, себто, повинна складатися з ріжнородних відділів. Большиницький складати до вуличних боїв такий склад війська: на 1 курінь піхоти — 8 тяжких машинових кріс, 4 гармати, 1-2 панцерні авта, відділ саперів із такими приладами, як молоти, драбини, сокири, коли та з вибуховими матеріалами.

Збірння поодиноких відділів у більшу військову групу повинно відбуватися в цілком забезпеченим місці. Рівно ж відділи повинні довідуватися про своє завдання в останній хвилі, а ще з огляду на далеко більшу легкість поширення відомостей у місті, ніж у полі, а тим самим легкість переходу воєнної тайни до рук ворога.

Коли треба військо спровадити зпоза міста, то роблять це або походом, або залізницею. Менші військові групи (3-4 транспорти заліз.) перевозять одною залізничною лінією навіть і тоді, коли є більше ліній до розпорядимости; роблять це з огляду на легкість удержання команди над цілою групою. При транспорти кількома лініями, коли йде про рівночасні воєнні діїлання кількох груп, треба звернути пильну увагу на лучбу.

Перший транспорт має їхати в панцерні потязи; в нім повинна знаходитися команда й відділи, потрібні до описання стації й для забезпечення виладовання дальших транспортів. Дальші

транспорти мають надходити в 10 - 15 мінютових відступах.

Організація запілля.

Коли під час вуличних боїв воєнні операції попутані й змінилися, тоді тяжко визначити, де «фронт», а де «запілля». Під поняттям «запілля» будемо розуміти при вуличних боях—налагодження достави поживи, муніції технічних матеріалів і санітарних засобів, далі — евакуацію ранених, полонених, а зрештою — евакуацію цивільного населення.

Від організації «запілля» залежить, як правило, вислід діянь на фронті. Це й не дивно: люде, що буються (повстанці, вояки), полішенні на вулицях довший час без поживи, голодні й знеохочені, перестають бути боевим матеріалом: вони або відступають і здають свої позиції ворогові, або піддаються ворогові. Коли мова про військо, то такий його стан можуть використати повстанці (збунтовані) і, підсилаючи жінок, що приносять воякам поживу, деморалізувати їх, а то й перетягати на свій бік. Історія дає нам багато прикладів на те, як мститься занедбання організації запілля. Так, напр., під час революції 1830. р. в Парижі військова команда розкинула по різних частинах міста військові відділи, що відтіяли від себе та від запілля барикадами та полинені без поживи, перейшли на бік повстанців: голод зробив своє. Подібно було й в 1871. р., коли військоні відділи, що терпіли голод, дістали приказ іти на Montmartre: юрба принесла їм поживу, наслідком чого цілій полк перейшов на бік повстанців. Рівно ж історія нашої визвольної боротьби дає приклади того, як занедбання справи організації запілля спричиняло невдачу на фронті. Так, напр., знані є випадки, що добровольці, які прийшли по розпаді Австрії із довколишніх сіл та заняли міста (напр.—Дробич), по кількох днях, не маючи харчу, відходили домів. Знамінно, що під час боїв за Львів не одну позицію віддано ляхам із за- неполагодження достави муніції.

Дотеперішній досвід учит, що справу організації запілля, а зокрема достави поживи дуже занедбували повстанці (збунтовані). Справа в тому, що зпочатку боїв положення під оглядом забезпечення поживою є далеко кращим для повстанців, ніж для війська (хіба, що більшість населення міста є на боці війська); бо повстанці можуть використовувати засоби поживи, укриті в місті, між тим військовий апарат якраз тоді кульгає. А все-ж коли повстанці не налагодять справи довозу поживи з окремих сіл або коли військо відтіне їх зв'язок із селами, тоді з кожним днем положення міняється на користь повстанців, а на користь війська: засоби поживи в місті вичерпуються, нових довести не можна; міжтим військовий апарат (інтендантура) функціонує щораз ліпше, довозячи поживу зпода міста.

Подібне є і з водою. Тому обсадження міської водокачки набирає великої важливості.

Військові команди, оцінюючи належно важливості достави поживи для війська під час вуличних боїв, дбають уже заздалегідь про те, щоб запобігти ріжним несподіванкам. Так, напр., в інструкціях німецького війська з 1923. р. сказано, що відділи, призначенні для приборкування розрухів, повинні мати: 1) кожний вояк резервову поживу на 3 дні, (сухарі, консерви), 2) вухня повинна мати поживу на 1 день, а 3) на возах має бути пожива на 2 дні: разом поживи на 6 днів. Інші держави

знають подвійні «порції» поживи для війська під час вуличних боїв, або окремий грошевий додаток.

Подібно як з поживою є справа і з муніцією. Якщо повстанці вже зпочатку не опанували державних силадів зброї й муніції, то положення їх з кожним днем гіршає, бо засоби муніції й без того невистарчальні, вичерпуються. Зправила при цих замахах і революціях та повстаннях відчувавши повстанці (революціонери, збунтовані) брак збіжжі й муніції, й часто це було причиною їхньої невдачі. Положення війська є під тим оглядом куди криється.

Щодо роду муніції, то приходять на увагу передусім кріснові кулі та ручні гранати. Для достави їх на поодинокі відтинки фронту найліпше надаються авта.

Забезпечення технічним матеріалом (саперні знаряддя, молоти, драбини, линви, кільчастий дріт, мішки до піску, тощо) під час вуличних боїв дуже улегшено й то для обидвох сторін, бо все це в підручкою (склени з тим матеріалом або по поодиноких помепіканнях).

Це саме відноситься й до зорганізовання санітарної служби та опікування раненими, бо в місті є аптеки, лікарі, шпиталі, тощо. Перевозити ранених можна в автобусах або звичайних автах.

Евакуація населення може наступити з двох причин: або хочемо хоронити цивільне населення від повстанців, коли воно до них прихиляється. Розуміється, мова тут не про евакуацію цілого міста, а тільки мешканців кількох камянниць або вулиці, найбільше — цілої дільниці. Тоді переносимо їх до спекінніших дільниць або, коли це населення до нас неприхильне, до концентраційних таборів. До останніх відсилають також і полонених та заарештованих.

Військова команда від самого початку старається налагодити справу організації запілля тим, що приділює до свого складу інтенданта, старшину від муніції, від саперів, санітарної служби й т. д., які дбають кожний про свою ділянку праці та координують її з працею інших. Колиходить про більші військові операції, де беруть участь більші військові сили, зважені залізницями, тоді добре було б створити стацію регулятивну, через яку йшли бы усі транспорти війська, муніції, поживи, полонених і евакуованих. На такій стації скоріше можна б завести порядок і доцільний розподіл людей і матеріалів, ніж на кількох різних стаціях.

При організації запілля не можна оминути справи забезпечення споюю в запіллю. Бо в дільницях, здобутих від ворога, можуть збунтовані, чи навпаки, прихильники війська вести скриту боротьбу, стріляючи до поодиноких людей чи відділів. У таких випадках належить видати наказ зачинити всі вінина, а відчинити всі двері й брами. Крім того, треба організувати карні відділи (силою 4-6 людей), що в автах патрулюють по місті та дбають про виконання такого наказу, а в випадку стрілянини з вікон на місці переводять карну акцію.

**

У кожній війні — революція є також війною — неходить лише про рішучість і здатність, але також і про добре обдуманий план відносно зорганізовання усіх сил та про єдиний провід.

Т. Масарик.

Ріжне.

Вирвався як Пилип з конопель. Ми оголосили свого часу в «Сурмі» документи, й то польські документи, в яких ясно і недвоячно, чорне на білому стояло, що Польська Партия Соціалістична (ППС), в чолі якої стояв Пілсудський, побирала на свою роботу гроши від німців, а далі, що Пілсудський стояв на услугах і побирав гроши від австрійського генерального штабу, перед яким навіть денунціювали своїх партійників противників — поляків. Зрештою цілому світові є здана афера польського генерала Загурського, бувшого старшини австрійського генерального штабу, що працював в розвідці відділі того штабу, та якого казав Пілсудський підступно вбити, тому, що Загурський «знав за багато» про Пілсудського та хотів видати книжку про незнану ширшому загалові минувшину Пілсудського. До того треба додати хиба те, що поляки були найвірнішими служителями Австро-Угорщини, виконуючи функції навіть австрійських намісників та міністрів, а навпаки Австро-Угорщина на кожному кроці фаворизувала поляків у їхній боротьбі з українцями та помагала їм закріплювати польський стан посідання на українських землях.

З другого боку є знане, що український народ до нині є поневолений, при чому такі його віковічні та неприєднані вороги, як ляхи та москалі, зробили на українських землях правдиве пекло. Нема в тім отже нічого дивного, коли опій поневолений український народ в часі своєї боротьби з окупантами старається позискати для себе симпатії цілого світа і нема в тім нічого компромітуючого ані понижуючого, коли український народ старається переконати у слушності своєї справи всі народи світа, отже англійців, французів, американців, італійців і т. д., а в тому числі і німців.

Міжтим поляки, оті самі поляки, що якраз Австро-Угорщина мають до завдячення свій теперішній стан посідання у Сх. Галичині, та які обильно користали з німецьких і австрійських фондів, — гордають вже від десятків років: «українська нація це видумка підмія Рорбаха», «українці це видумка австрійця Стадіона», «український рух це інтрига німецького та австрійського генеральних штабів», «українська політика це акція чужих, німецьких агентів» і т. д. І повторюють це без зупинення до сьогодні, хоч дитині від політики є ясне, що 40 мільйонову націю з багатою історичною традицією, ще перед кількастом роках державну, не можна ані «видумати» ані «штучно створити»: повторюють це, хоч за нами недавня, кілька літня, геройська визвольна боротьба, в якій сотки тисяч українців положили головами, хоч за нами факт існування української держави, що здана виключно на своїх слабих силах, без нічієї помочі та при злочинній байдужності світа, боролася з всіми своїми захланними сусідами.

Закид «прусської інтриги» поляки звертають зокрема на адресу українських активістів — УВО, бажаючи в очах франкофільського світу шкодити українському визвольному рухові так, як недавно шиодили закидами «большевицької інтриги». Як далено посувують поляки та як, зрештою, страшно глупо поступають, свідчить останній факт, що мав недавно місце.

Про-урядовий польський орган «Ілюстрований Курер Цодзенни» (Краків) з 11. XI. б. р. оголосив 2 листи буцім-то німецьких урядників з «Міністерства Заграничних Справ» до німецького консуля в Кракові; листи ці походять ще ніби з 1926. р. І коли приняти, що ті документи правдиві, то власне в них нічого такого «сенсаційного» нема-

Бо в першім листі ніби — автор його питає, чи Коновалець має за собою піддергку УНДО, бо, мовляв, міністерство війни каже, що має, а Кость Левицький заявив, що не має; отже, мовляв, як власне є. Це перший злочин, польське, англійське, французьке і т. д. міністерства не інтересує. Знову в другім листі ніби автор його пише, що треба змінити спосіб пересилки грошей, бо дотеперішній спосіб не є добрий. Зовсім не говориться які гроші, від кого, для кого, тощо. Однак про ці славні «документи» розписалася вся польська преса, польські телеграфні агенції подавали їх до відома цілого світу, а польська преса приходить на їх підставі до таких знаменитих висновків: 1) Звязок між УВО і німцями є найтісніший, що йде на ділі так далеко, що німці є фактичними керманичами УВО (!!!) 2) Німці патронують цілому українському рухові (!) і навпаки цілій український рух бачить свою опіртю в вім'ях. 3) Німці вважають себе покликаними до надавання пляну цілому рухові (!), до координації його поодиноких відломів (!), до підтримання всіх «під один капелюх». 4) Робота українського сепаратизму, направлена проти Польщі, є стало фінансована німцями». («Курер Львовський» з 13. IX. б. р.). Крім того польська преса вказала чомусь на о. прал. Куницького, як на того, що вів переговори в німецькім «Міністерстві Закорд. Справ» та що усталив справу субсидій і побирав їх в німецькім конзулаті в Krakowі.

Вже на другий день (12. IX.) видало УНДО комунікат, в якому дementує неправдиві ревеляції «Ілюстр. Курера Цодзенного», нібито УНДО політично й фінансово залежить від берлінських урядових чинників. — Далі оголосив о. прал. Куницький публичний лист, в якім рівно ж стверджує неправдивість інформації польської преси, бо в конзулаті в Krakowі був він в 1927. р. для одержання віза до Німеччини, а в Berlіні був в справі основання парохії для української сезонової еміграції, про що був тоді повідомлений польський конзул у Berlіні. — Далі Бюро Вольфа видало комунікат, в якому твердить, що «документи мають виразні прикмети фальшивництва» та що «німецький уряд не вдержує ніяких взаємин із нелегальними українськими організаціями»; комунікат покликується на те, що поляки вже раз уживали фальшивих документів в справі Шлеські, при голосній справі пос. Уліца, та стверджує, що інсінуації польської преси припадають на час, коли в Женеві розбирається в Союзі Народів українські скарги в справі польської «пацифікації». — Рівно ж німецька делегація при Союзі Народів видала комунікат, що всі ті вістки, подані польською пресою, мають бути викісновані поляками на те, щоб їх звязати з подіями в Галичині, які «зогляду на щораз то більший гнет української меншини викликають щораз більше зацікавлення в опінії всього світу». В кінці видав дementі полк. Коновалець в Женевськім щоденнику «Suisse».

Польська штука не повелася. Виникає тільки запит: коли поляки твердять і коли мають на те докази, що німці є «керманичами УВО», що «патронують цілому рухові українському», що навіть фінансували останню саботажну акцію і т. п. то чому ж вони оголошують документи десь з р. 1926., отже 5 років тому взад?! А далі: коли вони їх не оголосили перед 5-ма роками, але пригадали собі пе зробити аж тепер в часі загроженої польської позиції на сесії Ліги Націй? А на кінці останній запит відносно УВО: пошо-

поляки такі «цінні» та «компромітуючі» УВО докumenti маринували у себе 5 років, і оголосили їх тепер, коли їх надто голосно говориться про тисячі доларів на «боєвий фонд»?!

Коли відповісти собі на ті запити, стане зрозумілим, чому поляки, вирвавши як «Ніліп в конопель» із «сенсацією», не тільки не осягнули

бажаного ефекту, але навпаки програли справу з кретесом: показалися немудрими хитрунами і брехунами, а до того програли справу в Союзі Народів: мимо всяких іхніх сподівань українська справа дісталася з Комітету Трьох до Ради Ліги, та буде предметом публичної дискусії на найближчій «сесії Ради Союза Народів.

Хроніка.

Напади, експропріації, атентати та саботажі. Уже в минулім числі ми подали, що в серпні б. р. мали місце в Галичині кілька нападів і виступів, які викликали ріжні здогади та суперечні погляди відносно справників, яких не зловлено. Одні з них, як напр. напад на большевицький конзулят чи обстрілювання поліційного постуранку, носили виразно політичний характер, нагомість інші, як напр. напад під Krakowem, напад на поштовий амбулянс під Бірчою, напад на банк в Бориславі та напад на поштовий уряд в Трускавці були спірні відносно характеру: чи це бандитські вчинки чи політичні експропріації. Польська преса початково вписала всі ті вчинки на рахунок УВО, як це зрештою без розбору робила і в інших випадках, доки не знайшлися справники. Але і тут невдовзі виказало слідство, що напад під Krakowem це звичайна бандитська справа. Це вплинуло на те, що відносно інших, далі невисліджених вчинків, зачали мінятися голоси преси, мовляв не виключене, що і тут маємо до діла з роботою звичайних бандитів. Все таки й при політичному характері тих вчинків, залишалося невиясненим хто були справники: УВО (як твердили одні), ОУН (як твердили другі), большевики (як твердили треті) чи може це провокація польської поліції (як це «на ухо» говорили інші) чи може це взагалі робота польська; а останній здогад мав також підстави, бо в тому самому часі поперетинав хтось телеграфічні дроти і понижив телеграф. стовпів між Бориславом і Дрогобичем, і несподівано показалося що це робота... польського патріота, польського підстаршини, голови «Стшельця» та агітатора за «1» (урядовий бльоک). Тому, що нездарна польська поліція, не зловивши справників, зачала масово, без розбору, на право і ліво, арештувати українців і вперто піддержуvala думку, що напад під Бірчою і на пошту в Трускавці це робота «українських терористів» з під стягу УВО, ми ширше спинилися на обох тих вчинках в минулому числі.

З тої самої причини мусимо в біжучім числі спинитися на дальших виступах в Галичині, що мали місце в серпні і вересні: так само вони невислідженні, так само не знати, хто є справники, так само є ріжні здогади (бандити, УВО, ОУН, большевики і неясні наявності відомої преси, що це провокація польської поліції), і так само масово арештують українців. Тими вчинками є: вбивство польського агента Букси в Дрогобичі, вбивство віцепрезидента клубу ББ посла Тадея Голуфки та напад на поштовий амбулянс коло Печеніжина. Поляки початково однодушно приписали всі ті вчинки на рахунок УВО; згодом переважили голоси, що вбивство агента Букси є ділом большевиків, щодо нападу коло

Печеніжина, що це діло УВО, а вбивство Голуфки викликує розбіжність думок до нинішнього дня. Факт є, що поляки старалися використати вбивство Голуфки для цілей своєї зовнішньої пропаганди проти українців; більша частина польської відповіді «Комітету Трьох» в Женеві займається якраз вбивством Голуфки, яке приписується українцям; знані є спроби поляків, на щастя марні, використати факт вбивства Голуфки на «Конгресі національних меншин» в Женеві проти українців: знані є телеграми «Польської Агенції Телефіографічної» в тій справі, виступи поодиноких польських політиків на зовнішньому форумі, мовляв, українці «не хочуть згоди з поляками, бо вили того, що до тої згоди зміряв» і т. п. Якраз ті факти, а далі масові арешти між українцями дають декому (зокрема також відомим) підставу до підозріння, що вбивство Голуфки це польська провокація.

Щодо вбивства польського агента Букси, то воно мало місце 9. VIII. б. р. в Бориславі, о 23.30 год вночі, коли він вертав до дому зі служби. Польські джерела твердять, що Букса в тому часі брав участь у слідстві в справі нападу на пошту в Трускавці, і тому став мабуть небезпечним для учасників нападу. У звязку з вбивством заарештовано місцевого комуніста Броніслава Адамовського, як сильно підозрілого у вбивстві. Незалежно від того — як твердять польські джерела — йде слідство в іншім напрямі, мовляв, Буксу вили українські терористи; наслідком того й відбуваються численні арешти між українцями Дрогобиччини.

Як вбито Голуфку? — Як повідомляє преса, Т. Голуфко мешкав од 9. VIII. у Трускавці й мав 30. VIII. відійти до Варшави. 29. VIII. ввечері, повернувшись до дому, приняв масажиста, а по його відході ліг до ліжка, де спожив вечеру та зібрався читати книжку. Якраз у тому часі розшаліла буря. У тім моменті, коли Голуфко зачав читати, увійшли до його покою 2 молодиків і віддали до нього 6 цільних стрілів, з яких 4 трафіли його в голову й серце, а 2 в околицю шиї. Справники потім швидко відійшли тою самою дорогою, якою прийшли. Коли виходили з покою, одна з сусідок, на згук стрілів, вибігла з покою, питуючи, що сталося, але, побачивши револьвери, відступила назад. На сходах стрінув їх якийсь чоловік поляк, але револьвери, готові до стрілу, унерухомили його. Справники збігли на подвір'я, замкнули за собою браму на ключ, чим ударемнили на певний час по гоню, й вибігли на вулицю. Є спірне кілько було справників: 2, 3 чи 4. — Бо є деякі дані, що в певній віддалі від місця вчинку мав чекати ще третій чоловік, з іншим одягом, й йому дали безпосередні виконавці свої пелерини. Рівно ж є дані на те, що був ще чет-

вертий співробітник, що видрапався на 1. поверх на балкон, який виходив із покою Голуфка.

По вбивстві заалірмовано трускавецьку поліцію; її погоня не дала ніяких вислідів. Крім того, зі Львова зараз приїхали нач. відділу безпеки Роговські, інсп. Грабовські. Заряджено поліційні облави, рівночасно з боку Дрогобича, Борислава, Самбора й т. д. Крім того, зі Львова приїхала поліційна експедиція з собаками. З Варшави приїхав інсп. Галчинські з кільканадцятьма поліційними агентами та поліц. собаками. Рівно ж приїхав із Варшави директор політ. департаменту в міністерстві внутр. справ Гайка-Новак, що має керувати слідством; побіч нього слідчий суддя для справ надзвичайної ваги Занд, ком. Шимборські, заступник шефа безпеки в міністерстві внутр. справ Келлер та багато інших.

Зараз в перших днях заарештовано кільканадцять людей, у тому службу пенсіонату, де мешкав Голуфко та ріжніх людей із ріжніх місцевостей Галичини. Дрогобицький староста визначив нагороду 10.000 злп. за зловлення справників. Львівський воєвода видав відозву, що взыває до спокою. Преса краєва і заграниця широко розписувалася про те вбивство, та ловила кожну сенсацію. А тих сенсацій було багато, і до них вони не перевелися. Наперед перенесено воєвідського команданта поліції Грабовського до Кельц; інспектора поліції Людвіковського перенесено до розпорядження головної команди поліції; дрогобицького старосту Порембальського перенесено до Кельц. Потім заалірмовано цілий світ відтою, що вбивників вже зловлено на польському кораблі «Деля Вормія», на якому вони намагалися втічі до Риги; та показалося за день-два, що це поляки — Яблоновські і Пйонтковські, якісь авантурники, що ще на 10 днів перед вбивством Голуфка виїхали з Польщі. Ще не втихла ця сенсація, а вже телеграми подавали нову, що зловлено вбивників Голуфка в особах студ. Шушкевичівної та братів Пришляків в хвили, як вони виходили з лісів коло Миколаєва; при них найдено якийсь загадочний молоток; їх перевезено до Трускавця; однак показалося, що знов це люди непричасті до вбивства, бо робили прогульку в цілі збирання мінералів і якраз загадочний молоток був до тої цілі призначений. Між тим настала дальша сенсація: Рада міністрів оголосила розпорядок про введення наглих судів. Черговою сенсацією було зловлення в лісі біля Трускавця українського студента Бутрина, дезертира з польської армії, засудженого вже за дезертирство на 8 міс. тюрми, замішаного в минулорічній саботажній акції, і який недавно втік з рук польської експорті; при нім ніби мали найти 2 револьвери калібрі 6.35 і 6.75. — То знов подавано, що вбивники втікли до Чехословаччини і польський уряд віднісся до чехословакського уряду в справі помочі при ловленні справників. Або тверджено, що учасники нападу на поштовий амбулянс під Печеніжиною є тотожні з учасниками нападу на пошту в Трускавці, яких не зловлено.

На 9. IX. 1931. «Wiek Nowy» писав так: «Всякі поголоски про зловлення безпосередніх виконавців душогубства на особі Т. Голуфка не полягають на правді. Спричинники досі не зловлені. Низка осіб, підозрілих в приналежності до УВО перебуває в арештах, при чому далі відбувається поміж українцями ревізії й арешти. З уваги на недостачу якихнебудь слідів, слідство відбувається повільно і є дуже утруднене». Коли не дали ніяких вислідів арешти поодиноких людей, ніби підозрілих у виконанні вбивства, почалися масові арештовання між українцями у цілій Галичині. А з кінцем місяця телеграми знов голосили, що вбивників зловлено і ними є Бутрин та Крисько, український студент з Данцига. До того треба зазначити хиба те, що оба вони були заарештовані ще з початком місяця, Бутрина вже раз названо вбивником, а потім відкликано це підозріння. Чому він став вбивником знов з кінцем місяця, і чому став таким Крисько, який також находитися від початку місяця в тюрмі, може висвітлити лише факт, що — згідно з нашими інформаціями — обох їх поліція безперестанно тортурує; в наслідок того напр. Бутрин признається до всього, що поліція йому підсугає; що більше він «до кладно» навіть описує сам «акт вбивства» і т. п. і потакує всі твердження поліції; та показується, що все то фантазії, бо як вказує слідство, вбивство зовсім інакше відбулося, та що Бутрин говорить все це або на те, щоб уникнути тортуру, або, що наслідком тортуру дістав помішання розуму; сама поліція думає віддати його до провірки психіатрам, бо не є певна, чи Бутрин симулює чи дійсно зійшов з глузду.

В такій стадії находитися дотеперішнє «слідство». Факт, що до нинішнього дня звіти поліції обмежувалися на подаванні вісток про «зловлення» вбивників і що маємо суперечні вістки відносно вбивників, а з другого боку, що до нинішнього дня — як це досі бувало, коли зловлено дійсних справників — не зуявилось в пресі докладне звідомлення про переведене слідство з вбивниками (отже хто вони, з якого мотиву діали, хто дав їм доручення, як виконали вбивство і т. д.) свідчить, що слідство є на мертвій точці і за цілий місяць, за винятком фальшивих алярмів та дешевих сенсацій, не дало нічого нового.

Не в іншій стадії находитися слідство з виконавцями нападу на поштовий амбулянс під Печеніжиною. Напад відбувся так: 31. серпня б. р., в полуночі, ішав із Коломиї до Печеніжина поштовий амбулянс (від селянина І. Лашука), якого конвоювали поліцай Новіцкі. Амбулянс перевозив, крім звичайної пошти, ще й 15.000 злп. державних грошей. У віддалі 2-3 кілом. перед Печеніжиною посипалися на віз крісові кулі; сальва впала рівночасно з кількох крісів. Поліцай поцілений кількома кулями в голову і плечі впав на віз; візник, рівночасно поцілений двома кулями в живіт і ногу, мав на стільки притомності, що підігнав коня. Рівночасно почувся гуркіт мотору авта чи автобуса, що сполосило нацасників, які втікли в дооколичні ліси. Перед самим Печеніжиною візник втратив притомність. Надіхали люди й побачивши що сталося, заалірмували поліцію. Прибувший лікар ствердив смерть поліцая. Візника забандажовано й відвезено до шпиталя. Преса пише, мовби візник пізнав одного з учасників нападу. Поліція начала погоню: виїхала автобусами в ріжні сторони, також вислано облаву в окolinaх лісів. Із Стадії

ниславова вислано кількох поліц. старшин, агентів та поліц. собаки. Погоня не дала ніяких вислідів. Зачалися численні арешти, які прибрали по кількох днях масовий характер. І тут мали місце ріжні «сенсації»; то заарештовано якусь вчительку з Богородчан, як замішану в справу; то знову якогось студента з Печеніжина, ніби виконавця вчинку; то знову якогось студента з Коломиї, мовляв, він є справником; то знову преса доносила, що справники втікли до Чехословаччини, і одним з них є син дядка з Печеніжина. Та мимо того всього не стверджено, чи було 3 чи 5 справників. А за якийсь час преса принесла чергову сенсацію, що мовляв, справниками є Микола Митлюк, гімн. абс., Володимир Колтик і Роман Барицький-Кукурба, та що вони втікли до ЧСР, мимо поліційної облави на границі польсько-чехословачької; далі подавала преса, що польський уряд віднісся до чехословачького в справі помочі при злочинні справників, а чеські часописи діносили про поліційні облави на території Закарпаття.

Усі ті вище описані події, що скочилися в одному місяці, викликали стан великого напруження в Сх. Галичині, та найшли широкий відгомін за кордонами Польщі. І так в краю маємо масові арешти, наглі суди, нагінку польської преси, відновлення дебат про українську справу: а закордоном польські інтервенції, зіслена боротьба польської та української пропаганди, нові дебати в світовій пресі про польсько-українські відносини у звязку з польськими закидами, що Голуфка вбили українці, тощо. Із за браку місця голоси преси зреферують в наступнім числі.

— Не дивлячися на проголошення наглих судів в Сх. Галичині — як повідомляє преса — мали місце дальші саботажі. І так: на фільварку Шупарка, пов. Борщів, згоріли 4 стири збіжжа, власності гр. Голуховського. Рівнож згоріла стирана в Новосілці Костюковій, пов. Заліщики, та було намагання підпалу стиран в Королівці, пов. Заліщики.

— В половині вересня між Дрогобичем а Бориславом перетяли незнані та незловлені досі справники 24 залізничних і поштових дротів і стовпів в цілях маніфестації. Преса пише, що побіч найдено відозву ОУН, яка відгрожується полякам та заявляє, що вона веде свою акцію далі, без огляду на проголошення наглих судів.

— У Самборі хтось вломився до будинку «Сттельца» та забрав звідти амуніцію і кріси.

Судові розправи. У Стирю відбулася в половині червня розправа проти Володі Середницької, обжалованої за злочин шпіонажі в користь УВО. Засуджено її на 1 рік тюрми.

— 23. VII. б. р. відбулася перед найвищим судом у **Варшаві** касаційна розправа проти б. посла Олександра Вислоцького, якого суд в Любліні засудив на 2 роки тюрми. Найвищий суд кару затвердив.

— 25. VII. у **Старім Самборі** відбулася розправа проти пос. Мілени Рудницької, обжалованої за § 305 (заклик до шкільного штрайку на вічну). Розправу ведено хоч Рудницька не була видана сойном; що більше, міністерство ургувало «скоре полагодження справи». Розправу відложено.

— 11. VIII. б. р. в **Любліні** відбулася апеляційна розправа проти б. пос. І. Ліщинського,

засудженого судом в Рівні на 2 роки тюрми; апеляц. суд зменшив кару на 1 рік.

— 12. VIII. в **Самборі**, перед окружним судом відбулася апеляційна розправа проти засуду городського суду за приналежність до «Пласту»: С. Футали (на 4 міс.), А. Сілецького (2 міс.), та по 1 міс. М. Когута, Г. Гавдуна, В. Сtronського, П. Дуду, Д. Ладаная, Я. Піцюру, Ф. Плахтія, І. Плахтія, О. Кобилянського, В. Тимчишина, Ф. Фукальчика, І. Когута і В. Білограда. Звільнено всіх, за виїмком С. Футали.

— 18-25. VIII. відбулася в **Старім Самборі** розправа проти 26 пластунів, обвинувачених початково з § 58, потім за приналежність до нелегального «Пласту». Суд уневажив розправу, але заступник прокуратора вніс відклик до окружного суду.

— 21. VIII. в **Тернополі** відбулася 4-та з ряду розправа проти б. послів І. Кунька та б. сен. М. Кузьмина за недозволене скликування віч. Суд видає увільняючий вирок.

— Карний трибунал у **Львові** розглядав на доручення Найвищого Суду справу В. Савчука, засудженого давніше судом присяжних на 6 років тюрми за участь в саботажній акції, та зменшив йому кару на 4½ р. тюрми.

— Той самий трибунал у **Львові** розглядав справу Й. Грицуляка, засудженого львівським судом на 2 роки тюрми, а самбірським на 6 місяців, другу кару знижено на половину.

— В **Мостишах**, перед городським судом, відбулася 9. V, та 13. VI. б. р. розправа проти о. сов. А. Пшепорського за переступство з § 308, якого він допустився тим, що говорив, що в Польщі мучать і катують українських священиків, замикають українські школи і що польський уряд сам робив минулорічні саботажі. Тому, що стверджено, що не було це говорено публично, лише приватно, суд з і. винив обжалованого.

— 2. IX. б. р. перед судом в **Бережанах** відбулася розправа проти В. Кілина за переступство з § 3. зак. 27. V. 1885. і § 166 і 167 (підпали; обвинувченого звільнено від вини і кари).

— 18 і 25 VIII. б. р. в **Старім Самборі** була розправа за приналежність до нелегального «Пласту» проти 26 юнаків, а це: І. Федоровича коваля, Л. Кузіва ученика, Б. Вербицького огородника, В. Добрянського різника, Я. Добрянського різника, К. Сольчаника тор. помічника, В. Сигерича кравця, С. Гаца коваля, К. Добрянського студента, В. Яреми шевця, В. Вовчика кравця, М. Кінчика столяра, В. Сигерича кушніра, Т. Сенети купця, О. Сенети тор. помічника, В. Лінинського столяра, О. Добрянського прив. урядника, А. Вовчика студента, О. Блонара студента, Я. Яца і М. Демковича ученика. Суд звільнинив всіх від вини і кари; прокуратор зголосив апеляцію.

— 7. IX. б. р. на жадання Найвищого Суду відбулася поновна розправа проти б. пос. В. Кохана, засудженого 17-20. II. б. р. на 3 міс. вязниці, проти чого прокуратор вніс касацію: обжалованого засуджено тепер на 4 міс. тюрми.

— 10. IX. перед судом прис. у **Львові** станову по раз другий Чазар Заяць, селянин із Василева, рівського пов., обжалований за злочини з §§ 58 ц, 59 б (УВО) і 166, 167 (підпали), за що був вже засуджений на 5 років тюрми. Найвищий суд скасував цей засуд,

і на другій розправі засуджено обжалованого на 14 міс. вязниці за держ. зраду.

— 14. IX. почалася у **Львові** розправа перед прис. судом проти 1) П. Рішка, ученика, 2) О. Боднара, робітника, 3) Р. Лебедовича ученика, 4) С. Грушака помічника торг., 5) В. Яціка ученика, 6) С. Лучика торг. помічника, 7) Ю. Найди торг. помічника і 8) Ю. Іванчука ученика, обвинувачених з §§ 58 і 59 (приналежність до УВО та участі у саботажах). Всіх звільнено від закиду з § 58, а П. Рішка, Р. Лебедовича, С. Грушака і Ю. Іванчука засуджено на 8 міс. тюрми, О. Боднара на 9 міс. тюрми; інших звільнено.

— 17. IX. б. р. перед апеляційним судом у **Львові** відбулася розправа проти Володимири Середницької, студентки зі Стрия, та Улицького, засуджених під замітом шпіонажі в користь УВО, перша на 1 рік, другий на 1 міс. тюрми. На другій розправі Середницькій звіщено кару на 2½ року, а Улицькому на 6 міс. тюрми. Оборона внесла касацію.

— 18. IX. б. р. в **Старім Самборі** відбулася розправа проти інж. Омеляна Веца, якому акт обжаловання закидав приналежність до УВО та нелегальний перехід границі з ЧСР. Обжалованого звільнено.

— 19. IX. б. р. у **Львові** зачалася розправа проти 8 гімназистів з Коломиї, а це: К. Сельського, Марти Кузьмівної, В. Маруняка, І. Ільїши, І. Березовського, Д. Герасимі-Михалевського, Марії Кузьмівної, певних за приналежність до УВО, певя і кольпортажу «Сурми», тощо, засуджено на 1½ року вязниці, ємівну на 16 міс., Сельського на 1 гу звільнено.

— IX. б. р. у **Львові** перед судом відбулася розправа проти 8 людей, а це: І. Гонтаренка, М. Ковтуцького, І. Пятківського, П. Семака і Д. Демидась; по 0,50 дол.: Ст. Махінка, А. Бабюк, Брандон — 5 дол. **Гурток У. С. Г. Біфейт**, з листопадового свята — 10 дол. О. Гонтаренко, Ди Пас — 1 дол. М. Пилипчук, Соннігдейл — 1 дол. Т. Кульчицький, Судбури — 2 дол. В. Сопель, Судбури — 1 дол. І. Семенців, Смут Рок Фолс — 0,50 дол. о. Д. С. — 2 дол. Сок. — 0,50 дол. **Гурток У. С. Г. Саскатун** — а) чистий дохід з листопадового свята — 21,46; б) збірка в Укр. Нар. Домі дня 9. листопада 19,30 — 10,09 дол.; в) з розігравки на базарі в Укр. Нар. Домі дня 17. лист. — 78,05; г) дар Укр. Нар. Дому — 50; г) дар Жіночого Т-ва ім. О. Кобилянської — 10; разом — 169,60 дол. **др. Йонкер, Вінніпег** — 25 дол. **Канадійсько-Українське Жіноцтво, Вінн.** з протестаційного віча — 87,79 дол. **М. Берлад Васека**, збірка: по 1 дол.: А. Біжик, С. Кульба, С. Буцок, О. Бабич, С. Пагулич, Ф. Мельник і Д. Солодуха — разом 7 дол. **Й. Стебницький, Вінн.** збірка по 1 дол.: Г. Шумило, М. Теслюк, І. Тихоліс, Ф. Лазар, І. Стечішин, М. Оліярник, М. Огаранко, М. Павлишин і М. Давидчак: по 0,50 дол.; М. Васильків, В. Кравчук, Т. Цапяк, Д. Кужіль і В. Кужіль: по 0,25 В. Б., разом — 11,75 дол. **Гурток У. С. Г., Едмонтон** — збірка на кольонії Редвотер — 45,35; б) збірка на кольонії Егремонт — 20,55; в) збірка на кольонії Ельдорана — 9, разом — 74,90 дол. **Пані А. Пруска, Вінн.** — з чайного вечера 12 дол. **В. Гультай, Гаффорд**, збірка — 300 дол. **Гурток У. С. Г., Канора** — 8,35 дол. **М. А. Свинарчук, Канора** — 1 дол. **Й. Романюк, Вінніпег** — з листопадового свята в Народному Домі 7,95 дол. **Г. Гуцал, Вінн.** — 1 дол. **І. Івасюк, Принс Алберт**, збірка з протестаційного віча і листопадового свята — 15,15 дол. **Збріновий Комітет, Блейн Лейк**, збірка по 10 дол.: І. Рибчук; по 5 дол.: В. Боднак, В. Грицюк і Ф. Грицюк; по 3 дол.: В. Михайлук; по 2,50 дол.: М. Чуганюк і п-а М. Чуганюк; по 2 дол.: П. Парявськи, Ф. Ф. Онищенко, П. Чуганюк і І. Замулинський; по 1 дол.: С. Корюлюк, Н. В. Грицюк, Й. Ми-

вянів, Польща формально легалізує свій постійний відступ до варварства. — Ми, українці, перебули панщину, перебудемо і конституцію: перебули тортури, «пацифікацію», тощо, перебудемо й зрівнання з кримінальними злочинцями, яке впрочім у практиці давно в Польщі переводиться, доказом на що є постійні голодівки політичних вязнів для вимушенння своїх прав.

Ті, що баняють волі Рідному Краєві...

На **Боевий Фонд УВО** зложили в долях: Інститут «Просвіта» Вінніпег — 15,54 як збірку з протестаційного віча, В. Сидяга — 5,— дол., на що зложились по 1 дол.: В. Сидяга, І. Сидяга, В. Пласконіс, С. Копичинський і В. Сидяга. **Гурток У. С. Г., Ріджайніа**, з листопадового свята — 31 дол. **Н. Солодуб, Вегревіл**, з листопадового свята — 14 дол. **Гурток У. С. Г., Канора**, з листопадового свята — 6 дол. **С. Кутний** — 1 дол. **Н. Романюк**, збірка в **Редвотер** — 7 дол. **Тополя** — 3 дол. **Сок** — 1 дол. **Вишня** — 3 дол. **Н. Романюк**, збірка — 6,50 дол. **І. Г.** — 5 дол. **А. А.** — 5 дол. **Д. Пташник** — 1 дол. **В. Сидяга, Вінніпег**, збірка: по 1,25 дол. **М. Замора**; по 1 дол.: **М. Ковтуцький**, І. Пятківський, П. Семака і Д. Демидась; по 0,50 дол.: Ст. Махінка, **А. Бабюк, Брандон** — 5 дол. **Гурток У. С. Г. Біфейт**, з листопадового свята — 10 дол. **О. Гонтаренко**, Ди Пас — 1 дол. **М. Пилипчук, Соннігдейл** — 1 дол. **Т. Кульчицький**, Судбури — 2 дол. **В. Сопель, Судбури** — 1 дол. **І. Семенців, Смут Рок Фолс** — 0,50 дол. о. **Д. С.** — 2 дол. **Сок.** — 0,50 дол. **Гурток У. С. Г., Саскатун** — а) чистий дохід з листопадового свята — 21,46; б) збірка в Укр. Нар. Домі дня 9. листопада 19,30 — 10,09 дол.; в) з розігравки на базарі в Укр. Нар. Домі дня 17. лист. — 78,05; г) дар Укр. Нар. Дому — 50; г) дар Жіночого Т-ва ім. О. Кобилянської — 10; разом — 169,60 дол. **др. Йонкер, Вінніпег** — 25 дол. **Канадійсько-Українське Жіноцтво, Вінн.** з протестаційного віча — 87,79 дол. **М. Берлад Васека**, збірка: по 1 дол.: А. Біжик, С. Кульба, С. Буцок, О. Бабич, С. Пагулич, Ф. Мельник і Д. Солодуха — разом 7 дол. **Й. Стебницький, Вінн.** збірка по 1 дол.: Г. Шумило, М. Теслюк, І. Тихоліс, Ф. Лазар, І. Стечішин, М. Оліярник, М. Огаранко, М. Павлишин і М. Давидчак: по 0,50 дол.; М. Васильків, В. Кравчук, Т. Цапяк, Д. Кужіль і В. Кужіль: по 0,25 В. Б., разом — 11,75 дол. **Гурток У. С. Г., Едмонтон** — збірка на кольонії Редвотер — 45,35; б) збірка на кольонії Егремонт — 20,55; в) збірка на кольонії Ельдорана — 9, разом — 74,90 дол. **Пані А. Пруска, Вінн.</b**

нішка, П. Малик, І. Кравчук і І. Минішка; по 0,50 дол.: Ю. В. Михайлук і п-а Д. В. Михайлук, разом—53 дол. І. І. Савчук, Торонто, збірка по 15 дол. Б. П.; по 14 дол.: Укр Трудове Обєднання; по 5 дол.: І. Й. С., П. С. і В. Т.; по 2 дол.: І. М.; по 1 дол.: Н. Скрипець, І. Долішний, Т. Гуменюк, М. О., М. М. С., М. Ч., П. Г., Н. Б., П. С., В. К., Д. П. і М. Ш.; по 0,50 дол.: І. П., М. С., Д. Г. і С. Г., разом—60 дол.

Всі повищі пожертви надіслано через Укр. Стрілецьку Громаду, Вінниця. Шан. жертвовувачам, що так масово і так жертвоно відгукнулись на події в Рідному Краю складаємо на цьому місці нашу щиру подяку. Ця масовість є найкращим доказом глибокої національної свідомості нашої іміграції та її незломній духовій сили.

**Команда
Української Військової
Організації.**

Читайте книжки!

Подаємо дальший список книжок, які можуть використати боєники для самообразування. Із книжок ворожих авторів, присвоюйте, те, що збогатить ваше знання та що зможете використати для праці в користь нашого народу, а не піддавайтесь ворожим нам ідеям.

Gąsiewicz A. kpt.: Terenoznawstwo, kartoznawstwo i zjęcia terenu, 1926.

Sliwiński T.: Chemiczny przemysł w Polsce: 1923.

Аксенов А. В.: Боевые отравляющие вещества. 1924. стр. 124. Москва.

Гансман Р. й Бергендорфер Н.: Химическое нападение и оборона. Москва, 1925. стр. 200.

Глинчиков В.: Клиника и терапия газоотравленых. Москва, 1925. стр. 144.

Дымовые завесы. Витяг із англ. навчання про вживання диму. Москва-Ленинград. 1927. стр. 28.

Ю. Мейер: Отравляющие вещества и их применение. М.-Л. 1927. 2 т. 168 + 108.

Ударные войска и огнеметы. Переклад із нім. 40 малюнків, 16 кресльб. М.-Л. 1927. стр. 104.

Фишман А.: Газовая война. М. 1924. стр. 334.

Дельбрюк: История военного искусства.

Зольдан: Человек и битва будущего.

Kula W. por.: Granaty ręczne i karabinowe, 1926.

Marcella T. por.: Zasady wychowania i szkolenia nowoczesnego żołnierza.

Nawrocki W. kpt.: Przysposobienie wojskowe młodzieży od lat 16-20. 1929.

Porwit M., maj.: Tajemnica musztry.

Rudnicki K., kpt.: Obrona przeciwchemiczna, 1925.

Tasiecki M., por.: Jak czytać mapę?

Benisz A. Dr.: Walki o Kędzierzyn. Z trzeciego powstania na Górnym Śląsku. 1926.

E. Erlach: Partyzantka w Polsce w 1863 r.—

Roślakowski A. kpt.: Noc 29. listopada 1830. r. w Warszawie. Opanowanie arsenalu. 1925.

Colin J. gen.: Przeobrażenia wojny, 1920.

Colin J. gen.: Wielkie bitwy w historii.
Korzon T.: Dzieje wojen i wojskowości w Polsce.

Kukiel M. dr.: Z doświadczeniem kampanji roku 1920 na Ukrainie i w Małopolsce. 1921.

Mączyński C.: Boje lwowskie. Osvobodzenie Lwowa 1—24. XI. 1918. — 1921.

Piskor T. gen.: Działania dywizji kawalerii na Ukrainie w 1920. r. (1926).

Maćkowski kpt.: Walki Legionów z Ukraińcami od 6. I. do 20. VIII 1919. — (1920).

Umiastowski R.: Podstawy obrony państwa. Abżółtowski S.: Lotnictwo w wojnie współczesnej. 1925.

Bartel Z. kpt. Broni chemiczna 1925.

Jasiński W. ppuk.: Taktyczne użycie broni chemicznej, 1925.

Hłaszek-Hłasko S.: Wskazówki metereologiczne w zastosowaniu do praktyki wojennej.

Inakowski M.: Iprezyt i jego działanie 1926.

K. Rudnicki: Obrona przeciwchemiczna. 1925.

Małyszko A. płk.: Wojna chemiczna. 1924.

H. Morozow: Собщая тактика, стр. 368. Москва-Ленинград, 1928.

A. H. Nikol'skij: Техника войны. М.-Л. 1926. стр. 130.

Тактика в трудах военных классиков. Т. I. Лонгум. Балк. Фош. М. Г'віз. 1925. стр. 225.

Т. II. Суворов. М. Драгомиров и Г. Леер — М.-Л. 1926. стр. 63.

Гютман: Бой пехоты. М.-Л. 1926. стр. 63.

Жерен: Бой мелких частей пехоты. М.-Л. 1927. стр. 198.

Лигнау А.: Разведка в пехоте. М. 1925. стр. 126.

Лигнау А.: Пехота и химия.

H. Morozov: Тактика пехоты. М. 1926. стр. 292.

Рорбек: Ведение боя и техника управления в мелких частях пехоты.

Ф. Франциус: Подготовка пехоты. Москва. 1925. стр. 56.

Wanthy L. dr. Dusza żołnierza. 1922.

Проблема обороны за рубежом в 1925 г. М.-Л. 1926. стр. 158.

R. Umiastowski: Terytorium Polski pod względem wojskowym. 1921.

Wysocki S.: Telefony i łącznice telefonowe. 1925.

Naimski H. por. i Starkiewicz B. por.: Budowa linii stałych telegraficznych i telefonicznych. 1925.

Kempf-Sokarski, kpt.: Linje polowe. 1925.

Marynowski Z. por.: Wskazówki do wyszkolenia w obronie przeciwchemicznej. 1926.

Mouren K.: Chemja i wojna. 1923.

Lindeman w. dr. prof.: Podstawy ratownictwa zatrutych gazami. 1926.

Кохенгаузен: Вождение войск. М. 1926. стр. 289.

Бранут Г.: Боевые задачи для конницы. М.-Л. 1927. стр. 109.

Готовский В.: Эскадрон новой организации. М. 1925. стр. 96.

Дубинский Г. М.: Конница в ближних тылах. М.-Л. 1927. стр. 92.

Косогов: Участие конницы в малой войне.

Курс полковых школ конницы РККА. 296 малюнків. М.-Л. 1927. стр. 482.

Передавайте з рук до рук, з хати до хати!

Ховайте „СУРМУ“ перед ворогами, бо це нелегальний орган!

Щири за сот.
Просимся складати іншою на
„Політичних Вязницях“

СУРМА

Орган
Української Військової Організації.

ч. 10—11

Жовтень—листопад.

1931

Сурма сурмить...

Сурма сурмить... Сурма дзвенить —

До бою закликає!

Чудова мить!

Шаленим виром кров буяє.

Ідуть незлімні лави... Йдуть...

Бліскавки перетинають путь.

Буяє хвища,

Збиває з ніг.

Але мета все блища, блища!

• • • • •

• • • • •

... Ось ще яруга... ще поріг...

• • • • •

• • • • •

Гей, хлопці! Далі!

Чи ж призабули на чужому полю,

Як наші прадіди вмирали

За ясний завтра день, за світлу волю?

Хто паном завтра буде?

Хто виведе народ з ганьби

І хто в порожніх грудях

Нещасної юрби,

Яку підступно обікрали,

Вогонь святий розпалить?

Гей, хлопці, далі, далі...

Яка прекрасна далень!

• • • • •

I не закислі очі в окулярах

Збагнути прийдешні письмена, —

Для них це блуд, мана!

I не слабонькі руки

В білесеньких маншетах,

Напяливши на голови,

(Диряві мов решета),

Премудrosti зітліої перуки,

Писатимуть на завтра день наказ.

• • • • •

• • • • •

Пружиться мяз...

Клекоче оливко (так має бути!)

У панциру зі сталі...

Гей, хлопці, далі, далі!

Майбутнім володітиме

Мязистий дужий лицар

Без ляку і догани.

В майбутньому рішатимуть

Метки нагани

В руках твердих як криця.

Не стежками вселюдських прощ

Підем ми різьбити волю України.

А в бурю, мряку й дощ

Підем за волю ми аж до загину.

Простелемо ми шлях до рідних меж

Вогнем і клекотом пожеж...

• • • • •

• • • • •

За честь і славу предки загибли...

Гей, хлопці, далі, далі... далі!

• • • • •

Сурма сурмить... сурма дзвенить...

До бою закликає!

Яка чудова мить!

Шаленим виром кров буяє.

З приводу 13-ої річниці свята 1. Листопаду.

прокинулися до державного життя гиблими нею народи, черпаючи моральні сили з тих гасел правди й самовизначення народів, які були на прапорах переможців. Заходилися будувати свою власну хату й галицькі українці. Так повстало 1. Листопад—день проголошення незалежності Західно-Української Народної Республіки. Проти цього збройно поставилася Польща, та Польща, що сама щойно ледви вискочила з потрійного ярма — російсько-австрійсько-німецького. І не знати ще, як б скінчилася ця боротьба двох одвічних суперників, коли б не збройна допомога полякам із західного фронту (дивізії ген. Галлера), дивізії, що були сформовані й вишколені у країні того самого Вільсона, що так красно балакав про «самовизначення» народів. Дуже світу цього у своїх власних інтересах перейшли брутально до порядку денного понад українськими домаганнями, давши 25. червня 1919. р. мандат Польщі на окупацію деяких українських земель, у тому числі й новопосталої Західно-Української Республіки.

Переможці потребували дужої Польщі. Дужої на Схід і Захід. Але чи та теперішня Польща дужа? Обдарована так щедро й так несподівано, вона й досі не може з тими да-

рунками дати собі раду. Кажуть, що історія мститься на неправду. Коли так, то чи не чревате несподіванками найближче майбутнє? «*Cud nad Wisłą*» відай чи зможе повторитися? А тут ще той час, що завжди виявляє злу волю невдалих архітектів будівель, на живу нитку. І коли той час працює не на користь комуністичної Москви, то він працює й не на користь націоналістичної Польщі. Бо коли там умирає воївничий комунізм, штучно плеканий, то тут, у Польщі, навпаки — штучно роздмуханий польський націоналізм гипертрофується й заникає в опозиційно-інтернаціональних настроях зубожілих і напівголодних мас, а до того тут ще зростає й ображений націоналізм не-польських народів, що мали нещастя опинитися під спільним із поляками державним дахом; а з них зокрема націоналізм українців Західних Земель України, підсилюваний подібним із Східної України. А вимагати чи чекати від таких українців, при їхньому сучасному *status l'ояльности*, не кажучи вже про відданість чи прихильність супроти того світу й його представників, що так жорстоко знищили найдорожчі українські ідеали, е принаймні не менше, як наївним.

Великий день гряде!

Вуличні бої.

Інформування населення.

Умови боротьби в місті, де рух, без огляду на бої, ніколи зовсім не завмирає, вимагає відповідного пояснення про розпочаті операції, про поєднання — тощо. Крім того, повстало потрібна подати юму до відома ріжні приписи чи обовязки у звязку з воєнними операціями, напр., що не вільно виходити на вулиці в зазначеніх годинах, що треба зачиняти вікна або відчиняти двері, що

треба віддати зброю й т. д. Роблять це все або через відозви, або через пресу, або розкидання відозви в літаків, через бубнування й повідомлення функціонарів міста — тощо.

Дуже важливо мати вплив на щоденну пресу, її не тільки для вміщення розпоряджень, але й для відповідного, корисного для себе освітлювання подій. Тим способом виконується й пропагандистська праця. Для доброї її постановки треба створити

на леті крущ. Притім лежачий відкрив свої дивильні місця; вони були чорні як смола, та гострі, злі ніби сталевий ніж. Очі безжалісно внизалися у п'ять понурих, окутих у соняшну смагу mestnikiv.

Саме донісся спів: десь геть за очеретом, на пригорку, на межі, що обросла вже весняною тріюю, виспівували дівчата. Мідні голosi виважують із далекої давнини загрузлі в забуття крипеві постаті вусатих і чубатих запорожців, що гнузали дніпрові пороги й осідавши вгнялися на них на спини пінних гребенів чорноморських хвиль, які котили їх аж під Босфор. Царгород. Трапезунд, щоб там в огні купити волю дорогим своїм братам...

— Гарно співають дівчата... Що є сьогодні? — вимовила потвора.

— Неділя — відповіли нараз всі mestniki.

— Гарно. І сонце гарно світить — додав не-знакоюий.

Це примирило mestniki. Та Омелько, якому вже раз куля вухо відгризла, не так то швидко на легковажність здається. Він виступив вперед, кашкета легко, ніби покрипку від сонця, на еромотну свою рану збиває й питав:

— А ви значить що? Не тутешній? Таких очей у нас рідко.

— Рідко? — повторила потвора. Ууу, братику, ис питай!

окремий пресовий відділ (пресова кватири), що кермую пропагандистською акцією. В акції пропаганди може прислужитися сітка розвідників, розповсюджуючи некорисні для ворога вістки та ослаблюючи запал серед прихильників ворога — тощо.

Розброєння населення.

Коли населення міста є до нас вороже настроєне, а до того ще й зброяне, то тоді треба негайно приступити до розброєння населення. Коли б цього не зробити, то навіть і по оpanованні міста, населення може виступити проти нас збройно, напр., при відході частин наших сил із міста або при наближенні до міста його союзників.

Робиться це звичайно так: наперед оголосується вимога скласти зброю в певний речинець, і то під загрозою тяжкої карти. Рівночасно уніважнюються всі дотеперішні дозволи на ношення зброї поодиноким особам, а рівно й організаціям. Зброю належить одірати всім, що не беруть участь у боях по нашим боцам, а передусім ріжним товариствам і організаціям.

Відбирається, лише для переховання, ріжна мисливська зброя, а рівнож і така, на ношення якої власники мали десі дозвіл. Решта зброї (револьвери, криси, гранати, машинові криси, гармати, шаблі — тощо, рівнож і всікі військові предмети підлягають конфіскаті.

На відірану зброю видається поквітання. Не треба також забувати відірати зброю з скелів, де її предають. Що уцілів визначеного речинця заріджується ревізії для вічукання прихованої зброї.

Перешукування домів.

Обшукують доми або з метою відірати склону зброю, військові річи чи зрабовані цивільні річи, або з метою заарештувати когось. Найліпше переводити це на світанку, бо тоді можна немовітно підійти до дому й заскочити мешканців. Не

треба переводити ревізії вночі, з огляду на брак освітлення; хіба лише тоді, коли хтось стріляє із дому або хтось озброєний скочавши там. На випадку стрілянини з вікон не треба безладно стріляти до вікон або безпланово штурмувати дім; але треба наперед докладно встановити, звідки впали стріли, потім оточити дім і почати розшук. Коли найдено людей із зброями в руці та є стверджене, що вони стріляли, тоді треба їх негайно розстріляти.

Обшук домів треба робити на писемний наказ команданта (виїмок — під час бою або стрілянини з вікон), у присутності власника дому або сусіда, а ще лішче у присутності міського урядника.

При обшукуванні дому, замікають вулицю стікками, а до дому призначають відділ 10-15 людей; з того 2 людей, по відчиненні брами, біжать на стік (до виходу на дах), а при брамі, на подвір'ї та на всіх поверхах розставляють стікки. Інші переводять ревізію. Однак перед початком ревізії належить дати короткий речинець для добровільної здачі зброї.

Під час ревізії треба звернати увагу на печі, люфти, цивінці, огороди, алтайни, дерева, пивни в огородах, не кажучи вже про куфри, шафи, скринянки під підлогами — тощо. Замкнені предмети має відчинити або розбити сам власник. На забрані предмети виставляється посвідки, та береться рівнож од власника потвердження.

Арештовання.

Засадничо арешти переводять цивільні органи (поліція, міліція). Лише в військових випадках, при їх відсутності, зокрема під час бою, військо, згідно з повітниці. Для переведення арештів визначається окремі патрулі; команданти патрулів повинні записувати називиска придержаних осіб, причину арешту, називиска свідків і всяких патрулів, а це на те, щоб можна потім на суді зробити відповідні зізнання. Інакше при більшій складності заарешту

було. Ніхто не мав бажання позбавляти урочистість снданку. Гутірка якось не вчавася. Але по часі хтось таки раз другий благузнув. Той хранив, той позіхнув, той ногу засиджено вилаяв, ніби вже вона така винна була. Слов-послову і ланцюг розмови прибрав великих розмірів.

Те та се... Шо і як, звідки? Велетень, показалося, родився аж на Кубані. Матір втратив при народженні та й батька не бачив, бо той тоді тиняється десь по крижаних берегах закутої в кайдани Петропавловської Неви. Світова війна застала його молодим, кремензним молодцем. Почував у собі сили, як здоровий, молодий бик. Маурські багна, Варшава, Осовець, — ось горна, де варилася та

— Так, рідко. А питати всякого придорожнього стовпа сьогодні тра. Що ступ, то каверза нова. Звісно, земля наша, як гадюка зла; трійліва.

— Трійліва та мало. Й і від Криму до

— Від Криму до

тованиях повсталі хаос і треба звільнити придерганих особи задля браку обтяжливих доказів.

Заарештованих вміщують до місцевих вязниць, або до провізоричних арештів (по фабриках, школах). Залежно від того чи є військовий, воєнний чи звичайний стан, передають їх до диспозиції військового суду або цивільної влади.

Обсада важливих об'єктів міста.

При воєнних операціях важливо обсадити передусім: залізничний діврід, централю телевізії і телеграфів, електрівню, водокачку та газівню.

На обсаду діврідя, та ще й коли його урядження розкинені на значнім просторі, треба порівнюючи більших сил. Перед обсадою треба поінформуватися чи відбувається рух потягів або хто його здержив; коли відбувається, то коли він найменший, бо це тоді наявніша пора для заняття діврідя; далі треба знати звідки загрожує небезпека, який настірій залізничної служби, чи можна здергати рух поїздів та коли—тощо. Щойно тоді присгувають до обсади. Огже: 1) обсаджується централю, апарати телевізійні та телеграфічні, входи на стацію та урядження зворотниць; 2) уставляється машинові кірси на доїздові тори; 3) на торі уставляється сильну стійку енєнт. з гарматою; 4) висилається патрулі на залізничні тори; 5) обсаджується сумежні будинки; 6) у певній віддалі від стації приготов-

ляється матеріал (шими, каміння) для енєнта, застарасування залізничої лінії та відержання руху; барикада повинна бути під охороною гармати, з.т. машинових кірсів; 7) по можливості висилається патрулі для обсади найближчих стацій та контролю надіздаючих потягів.

За оборону стації відповідає воєнний командант стації, якому підлягають воєнні відділи та залізничники. Найліпше обсаду стації переводити в порозумінні з залізничною владою. Не треба додавати, що між усіма відділами треба удержувати постійну луччу.

Щодо обсади водокачки, то спрощене це труднощі тоді, коли вона є за містом. Тоді треба вислати туди сильний відділ, здібний до самостійної оборони; луччу з ним удержується автами, за посередництвом кінноти або панцирного потягу. Коли б не можна було обсадити водокачку, тоді треба негайно організовувати довіз води з ріки чи озера, а далі подбати про вичищення старих та заложення нових керниць.

По обсаді дальших закладів (електрівня, газівня) залишається там постійну охорону, що береже їх перед нападом ворога та перед саботажем, а в випадку штрайку занять там службовців урухомлює їх та удержує в руху; розуміється патрулі на залізничні тори; 5) обсаджується сумежні будинки; 6) у певній віддалі від стації приготов-

в «Союзі Народів», зокрема у польській відповіді на українські зажалення в справі «пацифікації», тощо. Крім того треба згадати, що не тільки польська й українська, але й світова преса занималася тою ж справою, при чому замінне, що коментовано цілу справу не тільки розбіжно, але й в самій опінці особи Голуфка були разячі суперечності. На іншім місці друкуюмо голоси польської преси, яка, — не маючи на те найменших даних — головно твердить, що вбивства доконали українці, зокрема УВО. Та в даному випадку важніше те, що Голуфка представлювано як «великого приятеля українського народу», як «борця за автономію в Сх. Галичині», як «широкого носія ідеї польсько-української згоди», як «прихильника самостійності України», тощо. І хоч тут й там, й то в самій польській пресі, появлялася відмінна, але правдива (хоч й необережна!) оцінка Т. Голуфка, все ж поширили голоси колпортували дуже уперто поляки й їхні прихильники, щоб тим легше було вести протиукраїнську акцію на зовні. Тому не відречі буде дати кілька обективних завваж відносно особи Голуфка, щоб не спиралося баламутство, мовляв, і між поляками є великі й ширі приятели українського народу, що працюють для його добра.

Хто був Голуфко? Т. Голуфко, колишній діяч із Польської Партії Соціялістичної (ППС), по захопленні влади Пілсудським, зриває з партією та віддається цілком до розпорядимости Пілсудського, як «найвірніший його живнір». Зараз по перевороті входить до міністерства закордонних справ у Варшаві, де одержує становище начальника Східного відділу. Вже на тому становищі зустрічається він з українським питанням та послідовно заступає лінію польської політики, цілковито тогожну з лінією, бороненою вшех поляками: погодитися з большевицькою Москвою коштом української справи. Або інакше кажучи: розділити сферу впливу між Польщею і червоною Москвою на українських землях та закріпити панування

кожної сторони на землях у своїм пасмі впливу, приділеному їм договором в Ризі. Зробивши ось так українське питання внутрішньою справою Варшави та Москви, отже — і злівідувавши його міжнародне значення, а рівночасно здушуючи змагання до незалежності українського народу на землях обидвох держав, ішло про те, щоб закріпити дотеперішній стан відносин на Сході Європи, що був вигідний і для Польщі і для Москви. Є загально знаний, зрештою досить необережно висказаний, вислів Голуфка, що зі всіх Росій, найбільше приемлива для Польщі є большевицька Росія, що іншими словами означає, що Польща є заинтересована не тільки в удержанні мирних відносин з нею, але й в найдовшім її існуванні.

Таку політику застуває послідовно до нинішнього дня з одного боку Польща, зрезигнувавши з будь-яких «походів на Київ» та «границь із 1772. р.» та здушуючи в себе внутрішній незалежницький український рух всячими способами, від проектів «регіоналізму» починаючи та на тюрях і «пацифікаціях» кінчуючи. З другого боку — переволять її большевики, злівідувавши самостійність КПЗУ й підпорядкувати її «Комуністичній Партії Польщі», а в себе, в середині, винищуючи українство від «колективізації» почавши, а на Соловках і підвалах че-ка скінчивши. Якраз льогічним продовженням тої політики є недавні пересправи польсько-большевицькі на тему пакту про неагресію, який мав би на меті на довний час як не «на вікі вічні», закріпити теперішній стан на Сході Європи. Що така політика є скрайно небезпечною для Української Насії, не треба підкреслювати.

Уже на посаді начальника Східного відділу Голуфко зустрічається з українською проблемою в Польщі. Та пильніше заходить він коло неї по останніх виборах до сейму, коли став віцепрезидентом урядового клубу ББ та головою соймової групи клубу, займаючи, крім того, становище заступника голови польського Інституту для справ

Хто був Голуфко? Справа вбивства Т. Голуфка, що його доконали невисліджені досі справники, нарібала багато галасу не тільки в Польщі, але взагалі у цілому світі. На те зложилося не лише з становище, яке занимав Т. Голуфко в Польщі й слідство, ведене великим поліційним апаратом та майже щодня багате в ріжні «сенсації», але й той маркантий факт, що поляки намагалися

на вбивстві Голуфка збити політичний капітал для себе на міжнародній арені та вивористали це вбивство для протиукраїнської акції. Вже в попредньому числі згадували ми про те, що справою вбивства Голуфка, й то з намаганням причинити його українцям, займалася й «Агенція Телеграфічна» польські дипломати, була вона темою розмов на «Конгресі Національних Меншин», далі

бронзового Леніна з зубатим чугунним колесом, замість лаврового вінка, на голові. Буйна фантазія мистця поклала до його бронзової руки таку саму бронзову картю, де списано ймена стодвадцяти народів, що піддалися під ту високу руку. А хлопці наші залпили «Ленін», а написали «Пугачоф II».

— От — гордував наш знайдений Самсон, вдарючи кулачиськом о кострубатий камінь, ніби о стіл. Ог, двіста років! Двіста років минуло, поки той лютий переможець зі скісними очима заглуздав цього стоголового гада, якого історія «російською імперією» окрестила; пока воскрес той дикий, жорстокий Атилля, що силою кулака вігнав ще на деякий час у свої береги розбурхану стихію тих сто-двадцять. Але дарма... — і наш Самсон погрозливо струснув кулачиськом будівського ліса... По короткій перерві він ревів:

— Ви ось хто? Хто ви, мізерні, з очима лісу й підземелля? Чого лазите по оцих дебрах?..

— Ми — перебив Омелько — ми ті, що носямо у своїх грудах, на місці серця, розпечени на жар кусні різучого заліза й вишікаємо ним на нашій землі всі ворожі нарості, мов бородавки на гарному обличчю...

Ведеться внизав свій погляд в Омелькове обличчя!

— Умгу... Бачу, що й вас тут погризено... А я гадав... А я його дурив себе, що тут спасіння. А ішов сюди п'ять тисяч кілометрів...

— А я... притакнула Омелькова голова. Де ворог, там медом не пахне. Це тільки ті замерзлі, в яких всяке сумління запльоване, гадають: ага, то в ляха добро нашим... А ці знов: спасіння наше в Москві! У, гади! Прибита б їм мідяні дошки на чолі й вогнем випекти на них: «Ви раби!».

Омелько важко дихав, ніби боровся з кимось і заарапався. А потім залягла тиша, грузька й напружена. Велетень, що сидів на землі, підвівся. Він витягнув у напрямку сходу свою довжелезну з крутими вузлами, замісць сугlabів, ручиську... Занадто виразна вона в силі своїй, ніби її зліплено мистцем, що вмів ліпити тільки велетнів. Чорна борода, заховала від гладача його потужну шию, а чоло зі збигом на ньому чорним полум'ям буйних кучерів нагадувало недокінчене страховисько пророка. Він скидався на могутнє сотовірнія, якому вкладено до уст вогняне слово, до грудей крицеве серце, а до рук меч, тяжкий і вічний, кутий у підземеллях, варений у крові й гарячий у заморожених сльозах. «Местник!» — стільнило ярко, мов ідблиск світла... Брат!.. Замучений, гнаний, осоромлений брат...

— Мріються — почав велетень — в далечині ми наїді, які революційні дні. Довгими валками катяться по наших степах залізні тачанки, а луни скорострілів ще й досі в смертельній своїй безмежності розсівають заміраючі під гнітом деспотії рокоти. Для декого це були «банди». Для інших — «зубутовані ходоли». А нам це воскреслі тин

вільних наших працівників, що затиснувши в долоні вічний символ смерті вийшли з могил, щоб ще раз наочно й остаточно розвіяти рештки вікової чортової темноти... Це я в 1922. році пізнав. Щойно спливнув «девятирій вал» шаленого голоду, як на наші заглохлі станиці нахлинув новий морок — колективізація. Козак наш в останнє встроїв свою шаблю, щоб більш не витягти її з похви. Ось наслідки того, що перша Катерина почала... Не Петро козаччину значив, а Пугачоф II. Першого четвертувало Катерина, а другий счетвертував нашадків її. Перша «Січ» зруйнувала, а вирвати козачий корінь рішив Пугачоф II...

Але то ще не все. Є в нас на Кубані три свячених шаблі. На одній із них, яку вивезла з України... не можу відкрити того, що є тайною... На шаблі цій напис: «За Україну хоробро бэропшумуся славному лицареві від Гетьмана всього славного Війська Запорожського Богдана Хмельницького». Один головатий козак, що через діда свого доступ до свяченої шаблі мав, одного разу розсказав мені таке: «Друзяко! Ось ти козак та й стояти б тобі на перехрестях доріг і направляти заблузи наших братів. А їх заблукало страх скільки. Міліони! Будеш ти вміти слово цупко за зубами тримати, то скажу тобі одну тайну». Я тут же заприсягся, і він сказав мені про шаблю. «Знаєш — каже — шабля ця триста літ охороняє нас від загуби. Її посвячено в присутності найбільшого проводири, що сім військ у сім день

роздивив і Україну, мов дівчину, у вільний степ вивів. І доки шабля ця в руках козачих, доти Україна жива. Доти слід її глибокий і незгладний. І хай бушують наші вороги. Хай висилують нас по цілому світі. Де стане наша нога, там слід свій залишила Україна. Чорний такий слід, пекучий. Українці заселили шілій схід, цілу країну схода сонця. Буде — каже — ще час, що непролазні відвічні ліси розступляться, бо пройде туди наша нога й випече там свій слід. І сполучимо ми своїми чорними слідами двоє морів — Чорне і Біле... У нас відростають довгі, довгі пальці, що оклямуть смертельним потиском і зачавлять. І трісне, роздмуханий, розбувній труп — російська імперія — а вільна козача пісня заклекоче по горбах Колхида, по хребті Уралу, понесе її буревій на північний бігун і розтопить на ньому віковічні леди наш палкий дух...» Ій-Богу! — вигукнув я, — мені подобається твоя казка. «Це — каже — не казка. Так буде! Вже почався великий вилив башного моря, бо натиснули на нього вітри півночі. Вже заливаємо ми схід. Отой бронзовий Атилля, що вгрозив на нашій площі, вирвав не племя козаче, а тільки вирвав із серця нозака отого боввана, якому колись «вірою і правдою служити» присягнувся. Україна нас кличе... З під кавказьких гірми чуєм міцний її голос. Буде ще буря. Затям — каже — оцей мій говор!»

— І я затяմив його. І я зробився охоронником свяченої шаблі. Круг неї купчилися козаки.

національних меншин. Справа в тому, що у звязку з саботажною, пасифікаційною, а потім протестною акцією, українська проблема в Польщі, набрала, проти бажання Польщі та всупереч лінії польської політики, бороненої Й. Голуфком, **міжнародного розголосу**. Несподівано для поляків справа стала не тільки предметом зісленої пропаганди, але й предметом правничих розслідів міжнародних установ (Комітету Трьох, Ліги Націй, Конгресу нац. меншин, Конгресів прихильників Тов. Ліги Націй, тощо). І ось тут Голуфко мав словнику велике завдання: зіпхати українське питання з міжнародного форума і надати йому знов внутрішньо польський характер, знищити взагалі його політичний характер, обмежуючи його навіть не до культурної автономії, а до регіоналізму, **побутовщини**. Завдання і справді велике, навіть і тоді, коли б вдалося перевести хочби малу його частину, от, напр. зняти з міжнародного поля надзвичайно неприємну для Польщі справу «пасифікації», та тим самим зробити на довший час українську справу на міжнароднім полі неактуальною. Ось якого завдання піднявся Голуфко. Знані є в тій справі статті самого Голуфка, та не від речі буде зачитувати виняток із такої характеристики, поданої польською газетою «Narzędzia»: «Уважано його (Голуфка) за спеціяліста в питаннях національних меншин. І так напр. перед останніми соймовими виборами вів він переговори з жидами на те, щоб вони голосували на ББ. Найважнішим його ділом були переговори з українськими політиками, щоб їх прихилити до визначення з Женеви скарг на знану пасифікацію».

Тактика переведення вище наміченого завдання була наступна: з одного боку — крім безпосередніх заходів польських чинників (амбасади, міністерство закорд справ, преса, тощо), що мали на цілі паралізувати українські заходи на міжнароднім полі, взято до помочі польсько-польський табор УНР, який дезавуував справу Західніх Земель

а з другого боку — внутрі Польщі, крім паралізування українського руху при помочі поліції, війська, судів і взагалі цілого адміністраційного апарату, роблено все можливе, щоб бити українців **українськими** рукаами, подібно, як це вдалося зробити на зовнішньому полі (унерівці). Заочені недавнім умілим таєм польської тактики, який покінчився компромітуючим осудженням саботажної акції у правами українських легальних партій, підготовлювано другий таєм, що мав на меті — щоб українські скарги в Женеві відкликала «Українська Парламентарна Репрезентація». В тій цілі видигнено як принаду — угоду.

Неширість, хитрість і фальш підходу Голуфка ствердили, вже по смерті Голуфка, деякі польські часописи, що не тільки не дбали обережності, але й забули пословицю «*pro mortuis nihil nisi bene*» (іро померших говорім лише добре). Так напр. «Nowy Dzienik» з 4. IX. б. р. писав: «Способ його (Голуфка) підходу не був ані дуже відповідний, ані цілковито зрілий. Звіде, з т. зв. недостачі певного політичного досвіду, взялося це, що нераз **не йшов він так цілковито простою лінією**. А ця лінія часто так заломлювалася, що трудно було злагнути, де кінчиться звичайна мудрість, а **зачинається хитрість**. Знов визначний польський політик Тугут на сторінках «Robotnika» пише: «Виступати з пропозицією угоди на другий день по «пасифікації» було, здається, невчасним помислом, коли зміряється до справжньої та широї угоди».

Заходи, що ними керував сам Голуфко (уода, віцефання скарг), були так невміло й невдало зроблені, що не тільки не помогли, але навпаки скомпромітували Польщу в очах закордону. А разом викликали рішучий протест українських мас в краю і за кордоном проти «Української Парламентарної Репрезентації» яка пішовши на гачок «угодовниці», могла б зневічити всі дотеперішні здобутки зовнішньо-політичної акції.

Але ця невдача не завернула Голуфка з раз

Але прочули цю про нашу шаблю. Забаглося їм знищити її. Але не так то знищили. Забрали мене, на мое місце другий став, десять стало. Мене рік по льохах ГПУ чавили, а вичавили дулю з підливкою для бабі комунізму. Зате Соловок я відвідав. Відвідав я неходимі, дикі глухі, куди не ступала людська нога. Відвідав бездонні багна-тундри, закостенілі від подиху півночі.

— І ось тут я почув одну легенду, яку знає кожний, що туди попаде. А поїдають туди десятки й сотки тисяч: вся сіль України, все, що круте, дуже, непоборне вигнало туди. Легенда ця голосить, що раз у мурax Кремля, останній володар російської імперії Сталін видав баль, на якому помічники того тирана намагалися виголосити найоригінальніший тост. І от останній встав найбільший кат усіх віков Дзержинськ і промовив: «Я цю зате, щоб у глуху пустелю, в тайги, тундри, багна й північні леди внести машину, електрику, збудувати оселі й міста, та щоб зроблено це тими, що боялися півночі, що не знали північного холоду, а які знали в житті одні насолоди й роскоші. Всю контреволюційну буржуазію в тайги, в тундри, в Біле море! Урра!» А другого дня виряджено на північ цілу ескадру літаків, що кружляли над замерзлими багнами, над північними лісами та ледами. А за рік відкрито повінь «буржуазії» з півночі, яка має ту дівичу природу загнузати машинами. І посунула та «буржуазія», знищена, обшарана, гнана прокльонами і прикладами. Посунула

десятиами тисяч. І пізнав я в тій «буржуазії» твердомязих, сухорявих, запечених вічним сонцем України дядьків із Полтавщини, Херсонщини, Катеринославщини, Подділя, Волині, Київщини та всіх закутків, де лише живе цей «буржуй». Гнали їх тисячами щодня. Гнали і топили в глибоких снігах. І почав наш «буржуй», якому від народження не сходили з долоні тверді, мов підошва, мозолі, боротьбу з медведем, лютим морозом, не-проходимим муром лісу. І гинув там... Безліч білої козачої кости валяється по нетрях півночі, але народу не малі. Нові десятки тисяч вливаються в багна та іраліси. Залишили вони по собі «чорний слід». Вічна легенда! Каторжна боротьба і безперервно ростучі довгі пальці нашого народу. Бронзовий Путачоф вгрузає і вгрузає в землю. І коли вгрузне ввесь, здійсмо з його чола зубчате колесо, вложимо трибок і сполучимо нашу машину з Великою Машиною, що так щиро фабрикує отих мозолястих, темних «буржуїв», якими заселяв Дзержинськ сувору північ. І почнеться рух...»

Велетень скінчив своє оповідання. Мешканці були «зняковілі й німі».

А в той час на взлісі, жорстокої барви захід жахкотів у далечині, ніби там, десять за обрієм творилася нечувана пожежа.

обраної дороги. Бачучи, що з одного боку провідники УНДО дуже прислухуються до привабливих угодницьких підшептів поляків, а з другого боку — угодницькі заходи **ширять деморалізацію й колотинчу в українськім суспільно-політичнім житті**, Голуфко постановляє не відступати від тактикою — через угодовиці до наміченої мети. Вістки про різні «чорні кави», реферати на «приватних помешканнях», «приватні розмови» між поляками і українцями, тайні переговори, тощо, кружляли від уха до уха, пошепки, приправлені до того сплетнями, а від часу до часу попадали на сторінки преси. Що мали вони своє позитивне значення для поляків, свідчить хочби той факт, що їх вілив видю навіть на постановах таких установ, як Ліга Народів, яка устами Комітету Трьох, у травні, при розгляді українських петицій, вказала на потребу безпосередніх переговорів обидвох зацікавлених сторін (польської й української); по-дібну постанову виніс Конгрес Тов. прихильників Ліги Націй у Брюсселю.

Безперечно, було б наївним думати, що Ліга Націй чи хтось інший міг би постановити щось таке, що змінювало б **у корні** положення українського народу на Західній Україні. Зате в даному випадку важливим є те, що всі ті балашки про «угоду» мали на цілі перед чужинцями з одного боку — **закрити фактичний стан екстермінаційної, безпощадної винищуючої політики Польщі** на Західній Україні, а з другого боку — мали дати чужинцям ілюзію, що і справді українську справу в Польщі можна розвязати як **внутрішньо-польську справу** шляхом «угоди». Якої ніби бажає **український народ** та до якої зміряє та хоче її реалізувати **Польща**. Тоді, як не дивлячися на зобов'язання міжнародного характеру Польщі сути проти українців, дотенерішнє панування Польщі на українських землях, це безперервне памання тих зобов'язань, а й більше того, доптання всіх прав гарантованих польськими законами, та доптання людських прав, панування варварства й розбещених інстинктів. Йкраз усі ті балашки про «угоду» мали замінити очі чужинців та заспокоїти світову опінію, занепокоєну подіями на Західніх Землях.

Та даліко гірше значіння «угодовиці» на внутрішньому полі. Це блахман, фальши, цопівання в дурні, що має на меті **приспати чуйність українських мас, розбити їх єдність**, кóмпромітуючи їхніх провідників, аширенням неоправданих ілюзій щодо направи положення народу нашого під Польщою, **зробити його невідпорним**, а проте придатним на найдикіші експерименти, щоб **знищити насультурно, економічно та політично**.

Правдиве обличчя «угодовиці» та її «носія» Т. Голуфко дуже необережно, вже по смерті Голуфка, відкрило санацийне «Słowo Polskie», якого співробітником був Голуфко, в статті п. з «Програма, яка буде виконана» (ч. з 5. X. 1931.): «Цілком фальшивим є твердження будьто би Голуфко прямував до т. зв. угоди з українцями, як політичною категорією. **Бл. п. Голуфко був безоглядно проти якихнебудь автономістичних думок**, звідки вони не виходили. Мало того. Він був також проти творення **денебудь у Сх. Галичині** **українського університету**. Бо слушно вважав, що при теперішньому стані річей, коли проблема, що нас болить, вічно ще виступає, як політична категорія — давати українському населенню якунебудь автономію чи університет, це тільки утревалювати й ще збільшувати цю політичну категорію, а тим самим сепаратизм, себто, внеможливати реа-

лізацію виховавчої програми». «На дорозі до поєднання конечного, бо подіктованого історичними і природними умовами, висував бл. п. Голуфко у програмі, що має виховувати нового громадянина, юльгічно й поспільно ясні й конче потрібні засоби: **одно має бути Товариство Школи Людової польсько-руські**, однакові права й обов'язки, накладані на поляка і на русина; **один має бути польсько-руський кооперативний рух**, який точно підлягає державній контролі, помножує й утревалює добробут усіх громадян: **одні мають бути організації фізичного виховання**, нарешті — **одна й та сама**, що й у цілій державі, має обов'язувати у Сх. Галичині **самоуправа**. Автім ті самі погляди висловив сам Голуфко публично на рефераті для Б. Б.—ків у Львові в червні.

Отже як бачимо «угодовиці» з польського боку, це — маскований солодкими словами її «носія» Голуфка — похід «pa znisczenie Rusi». Отже, між політикою відвертого походу проти українців а угодовицію на ділі **ніякої ріжниці нема**: те саме нищення шкільництва й культурних установ, такий самий визиск економічний, така сама кольо-нізація, така сама польоізація, такі самі релігійні переслідування, такий самий утиск кооперації, таке саме недопускання українців до державних установ, таке саме перенослення українців до корінної Польщі, а спроваджування польських зайдів на наші, такі самі арешти, процеси, тюреми, такі самі побої й тортури, такий самий утиск на всіх ділянках нашого життя. Але є ріжница в формі: угодовиці, ведучі на ділі ту саму політику екстермінації, засліплює нас і ослаблює. Й маємо дивувати, що маємо на нашім народнім тілі такого смердючого боляка, як волинська хрунія, такого рака, як унерівціна і такого чира, як замаскована, невловима, галицька угодницька шатія: їх наслідком є такий розгардіан та деморалізація, яка оце тепер панує на наших землях.

А про ті наші землі носій тієї «угодовиці» Т. Голуфко так висловився в статті в «Слові Польськім» (друкованій вже по його смерті): «Не дастесь заперечити, що вживання українською молодю у Сх. Галичині таких злочинних засобів політичної боротьби, як вбивство, напади, підшали, подиктовані умовами ідеольгічної натури, яка випливає з бажання звільнити край зід «польської окупації». Однаке, ціла біда в тому, що **окупації нема**. Не можна балакати про окупацію в краю, що від 600 років звязаний із польською культурою й державою, який, коли не попав у татарське ярмо, а відтак не став московською провінцією, то виключно завдяки кріававим оборонним змаганням цілого польського народу. І не може сьогодні бути мови про окупацію в краю, де «окупанті» становлять 50 відсотків населення, складеного з усіх верств, починаючи від селянства, а кінчаючи на містах, де промисл, торгівля, фахові знання переважають в руках польського населення».

Ось так говорить «великий приятель українського народу» та «носій ідеї польсько-українського порозуміння» Т. Голуфко, що — як повідомляє польська преса — «до останніх днів вів переговори з українськими політиками у справі «угоди».

**

У комній війні — революція є також війною — не ходить лише про рішучість і здатність, але також і про добре обдуманий план відносно зорганізовання усіх сил та про єдиний провід.

Т. Масарик.

Поляки про вбивство Тадея Голуфна.

«Słowo» в Вільні, пише: «Марно було б в годині, коли це пишемо, отже, дві години по страшнім вбивствам, дошукуватися хто, що, чому. Справники не викриті — доносить депеша — вбили віцепрезидента клубу ББ, Тадея Голуфка. Хто були ті справники — большевики, українці німецької орієнтації, люди, що чинили з мотивів особистої пімти, соціалісти? Даремне роздумування над тим питанням не стригає глибокого жалю, не улегшить, нічого нам не поможе. Яка втрата! Яка ж велика, величезна, яка ж невідплатна втрата!

«Czas» у Кракові з 1. IX. 1931. пише: «Бл. п. Тадей Голуфко, визначний діяч з табору ББВР, соймовий посол і віцепрезидент соймового клубу того таки бльоку, впав жертвою скритовбивства, про мотиви якого не тяжко догадатися. Від року провадив він із рамени уряду угодову акцію між поляками а русинами (!), а в останніх днях віддавався їй дуже западливо». «Публична опінія згодується в тому, що рукою вбивників покермувала терористична партія українська (УВО), на чолі якої стоїть «полковник» Коновалець, що перебуває в Берліні. Та сама група зорганізувала минулого року саботажі, підпали та вбивства енергійно приборкувані польським урядом». «Обставини його смерті цілковито пригадують смерть бл. п. Андрія Потоцького, незабутнього намісника Галичини, який віддав життя тому, що заміряв до польсько-руської згоди». «Навчені тим досвідом, два українські злочинці — за тим все промовляє — забили й тепер нинішнього пропагатора польсько-руської згоди».

«Kurjer Warszawski» пише: «З його (Голуфка) головно ініціативи ведено від довшого часу розмови на тему «порозуміння» з українцями. Надзвичайно далеко посунена компромісівість бл. п. президента Голуфки відношенні до українців (!) давала для його старань великі шанси реалізації. Тому його смерть під теперішню хвилю має незвичайний вислів. Скритовбивство в Трускавці вдарило з цілою премидитою в людину, що мала символізувати польсько-української згоди».

«Kurjer Ropappu» пише: «Є майже зовсім певним, що вбивство має політичне підліжжя та що Голуфко впав од руки тих, для добра яких працювали, бажаючи погодити польську рациою стану з культурними й національними аспіраціями польських громадян української народності. Все здається вказує на факт нової, нечуваної у своїй загрозі провокації, що має на меті закаламутити польсько-українські відносини в переддень сесії Ліги Націй. Стріли, віддані в Трускавці, були призначені для ужитку в Женеві».

«Polonia». «Нема найменшого сумніву, що останній замах виконала боївка «Української Військової Організації», яка працює тайно в Сх. Галичині. Найбільш найправдоподібніше, що ініціаторам замаху йшло про викликання сильного враження на публичній опінії в добі сесії Ради і асамблей Ліги Націй, де мають розглядати справу т. зв. пакифікації Сх. Галичини. Правдоподібно рахують вони також на те, що евентуальні одвітні кроки у звязку з повненим злочином дадуть українцям нові аргументи для скарг. У кожнім разі зі смертю пос. Голуфка справа польсько-української угоди

значно утруднена, як що не зовсім похована на довший час».

«Dzień Polski» пише: «Українські злочинці допустилися вчинку, що може мати глибокий вплив на розвиток національних відносин у Сх. Галичині, тим більше, що за жертуваних злочинних інстинктів вибрали одиницю, яка цілою душою й серцем працювала в напрямі створення мирного співжиття польсько-руського».

«Express Ropappu» пише: «Отже ціла його діяльність на публичному полі від ряду літ не мала більш бажаної мети, як осягнути згоду й мирне співжиття з русинською (!) людністю» Польська державна ідея, з якою він ішов до тої людності, була ідеєю рівних прав і рівних обовязків супроти спільній Річі Посполітої».

«Kurjer Czerwony» з 31. VIII. 1931. р. пише: «Чого ж ще більше треба, щоби поставити на ноги всіх, що покликані до оборони безпеки Річі Посполітої? По таких численних актах саботажу на східній частині краю,—по збройних нападах і рабунках,—по багатьох систематично переведених актах терору,—по стількох злочинах—Чого ж ще більше треба, щоби викликати гнів та силу польської держави?». «Злочин поповнено з такою премедитацією, після так подрібно обдуманого пляну, що нема найменшого сумніву—що це є одно злочинне діло організації розшалілої гайдамаччини. На протязі серпня доконано нападу на банк, потім у білій день нападу в Трускавці, у хвилі, коли тисячі мешканців переходило майже побіч місця нападу, кілька днів пізніше вбито поліційного агента в Бориславі. Слідство в тих усіх випадках ще незакінчене в цілості, однак ствердило в випадку нападу на почату без сумніву участь українських боєвиків з під знаком УВО. Факт огідного вбивства, поповненого на особі бл. п. Голуфка в повні сезони, в численно замешкалих післяні укр. С. Василіяноч, помимо того, що по останніх нападах зміцнено поліційну охорону у Трускавці та нафтовій частині, мусить доказувати, що існує там якась глибоко законспірована організація боєво-переворотова, що одержує інструкції ззовні та що продовжує безсумнівно методи боївки УВО».

«Kurjer Polski» пише: «Всі дані та дотеперішнє слідство переконують нас у тому, що єдиним мотивом злочину було бажання неполітичної маніфестації націоналістично-української. Де шукати провідної нитки того шаленого кроку? На разі рисуються дві гіпотези: знана нам добре акція терористична ОУН або також комуністичних груп».

«Słowo» віленське пише: «В останнім періоді життя бл. п. пос. Голуфка можна було уважати його за найактивнішого та найгарячішого представника великорідженівної польської думки. Знаменито розумів «креси», подібно знаменито розумів проблеми польської міжнародної політики. Під тим оглядом довго його ніхто не заступить».

«Kurjer Wileński» пише: «Бл. п. Голуфко був одним з найвірніших, найбільш довірених жовнірів Йосифа Пілсудського». «Від варстату публичної праці відірвали його руки нікчемних злочинців, відданого та заслуженого працівника, що в очах багатьох мав сповнити завдання, що мали сягати далеко у глибину про-

блами згідливого співжиття та співпраці з Польщею народів «побратимів».

Президія ББВР пише: «Всі поляки вказують на те, що гроюю переймаюче вбивство має характер терористичного політичного акту. Померлий трагічно в силі віку бл. п. Т. Голуфко був одним із найвірніших жовнірів Команданта Пілсудського. Передусім віддавався Голуфко проблемам національних меншин у Польщі, працюючи консеквентно з польським народом у згоді з інтересом польської держави».

Дрогобицький староста Порембальський відав відозву, де написано: «Останні злочини на терені тушецького повіту, що їх роблять незнані злочинці, а які припечатано огідним, скритовбивством на особі бл. п. посла Голуфка, порушили до глибини опінію всіх верств суспільності».

Львівський воєвода Ружнєцький рівноож видав відозву, де написано: «Публична опінія є потрясена фактом скритовбивства, доконаного на особі посла бл. п. Тадея Голуфка, в якому ціла суспільність слухно бачила носія згоди та співпраці всіх громадян Річі Посполітої польської».

«Express Ropappu» у статті «Над домовиною мученика» пише: «Чи ж ті скритовбивчі кулі, що його повалили, мають бути останньою, виключною та єдиною формою, в якій українське населення відповідає на руку, простягнену до згоди? Чи понад божевільним хижим бестіялізмом не піднесеться голос людськості, культури, сумління і світла? Чи ж мученицька кров бл. п. Тадея Голуфки, вдаряючи криком грози в небеса, не порушить серця каїнів?»

«Kurjer Ropappu» у статті «З димом по жеж» пише: «Розперезані чужі агентури за присяглися не дозволити Польщі на внутрішню консолідацію, щоб стала вона великорідженівською, під ліберальною опікою якої жили в повній згоді та свободі славянські народи, звязані спільними цілями, ідеалами та інтересами з Польщею. Дано до рук несвідомих смолоскипів, щоби пускати з димом пожежу доброту країни; дано в руки стилетів, щоби вбивати, а рівночасно плекати тезу, що в Польщі нема спокою».

«Czas» з 1. IX. б. р. пише: «Навчені тим досвідом, два українські злочинці—за тим все промовляє—вбили й тепер нинішнього пропагатора польсько-руської згоди. Допустилися тим способом не тільки криміналного злочину. Допустилися політичного злочину, що мусить пімститися як найбільш шкідливо на обидвох народах. Польський народ у всіх його шарах огортає правдива гроза. Наслідків такого неможливо наразі передбачити, але безсумнівним є, що вони не полегшать дороги порозуміння».

«Naprzód» пише: «Урядова його (Голуфки) діяльність полягала на веденні т. зв. переговорів. Вів він дипломатичні переговори з балтійськими державами, але без якого-небудь наявного результату. Заразом подібним способом брав участь і в унутрішній політиці. І тут також вів переговори. Уважано його за спеціаліста в питаннях національних меншин. І так, напр., перед останніми соймовими виборами вів він переговори з жидами на те, щоби голосували на ББ. Був він завсіди схильний до переговорів, менша з тим з ким, на якій підставі та з якою метою. Най-

важнішим його ділом були переговори з українськими політиками, щоби їх нахилити до виціфовання з Женеви скарг на знану «пакифікацію». Переговори ті не увінчалися успіхом. Коли буде правдивим, що вбили того українського терориста, бо досі нема щодо його ніяких доказів, а тільки здогади, то не улягає найменшому сумнівові, що це вплине відємно на долю української скарги в Союзі Народів».

«Nowy Dzień» з 4. IX. б. р. пише: «Це був молодий політик, що рвався до чинів, до добрих чинів, хоч спосіб його підходу не був ані дуже відповідний ані цілковито зрілий. Звідси так би мовити, з недостачі повного політичного досвіду, повстало те, що нераз ішов він не дуже простою лінією. А ця лінія часто так заломлювалася, що трудно було злагути, де кінчалася звичайна мудрість, а починалася хитрість».

«Robotnik» оголошує статтю С. Туцута, який пише: «Але Голуфка не вбили звичайні бандити. Коли вірити дотеперішнім поголоскам та коли при пошуках виконавців іти дорогою вилучування тих, що на основі всякої правдоподібності, не могли допуститися злочину, залишається припущення, яке повторюють усі уста, що Голуфка вбила якесь українська терористична організація». А далі: «Виступати з пропозицією угоди на другий день по «пакифікації» було, здається, невчасним помислом, коли зміreno до справжньої та широї угоди. В українському народі спомини ще аж надто свіжі, надто болючі».

«Czas» з 2. IX. б. р. у статті п. з. «По вбивстві» пише: «Подібний характер специфічного трагізму двох смертельних замахів, яких жертвою впав колись намісник Потоцькі, а тепер Голуфко, не улягає найменшому сумнівові. Вбито обидвох, щоби перетяти нитки угоди, що навязувалася між польським і українським суспільством, вбито обидвох, як найчільніших представників угодового напрямку».

«Naprzód» з 2. IX. б. р. у статті п. з. «Чи друга пакифікація?» пише: «Вбивство неб. Т. Голуфка, що його доконали українські боєвики, як це з цілою рішучістю подає преса, викликало, річ зрештою зрозумілу, в польській суспільноті: відрух обурення й грози. Природно, що пересадою є, як це робить «Час», порівнюючи вбивство неб. Голуфка з убивством намісника Галичини Анджея Потоцького, що його доконав Січинський. Це вбивство доконане, як це судово стверджено, радикальним українцем, було наслідком хибної політики пок. Потоцького, який робив угоду з москофілами, ігноруючи цілковито велику більшість української суспільності, репрезентованої тоді курсом Олесницького-Левицького, званої українською національною демократією. Чи ж, що малоб випливати з порівнання «Часу», і пок. Голуфко робив угоду з чинниками споміж українців до того непокликаними, з українцями т. зв. удержанненими в роді тих, що вважають за можливе голосувати й сидіти в ББ? Хиба ні—на те пок. Голуфко знав занадто добре історію петлюряди і—на меншу скалю—історію одного греко-катол. священика, який при виборах 1922 р. з ласки тодішнього уряду проф. Новака, утворив «польсько-український» клуб з 3 чи 4 поспілів».

«Wiek Nowy» пише: «Хто цим разом винуватий? Польська опінія виразно вказує на підпольні українські організації, хоча виконавців поки що не зловлено. Трагізм моменту погиблює тут саме відсутність одиниць, або груп, відповідальних перед правом, які, ховаючися, підштовхують поляків і українців в обійми ненависті. Ясна відповідальність винуватців приносить завсіди пільгу, а розгублення серед темряви—веде завсіди до пошуках вини й до закидів, не завжди ~~засаднених~~.

гавсяб найти ціль, яка казала би двом злочинцям посягнути на життя Тадея Голуфко. Все, що під цим оглядом може творити наша уява, яно здогад, не заспокоює почуття льготики й сенсу».

«Czas» пише: «Також на закордонному терені цей злочин викличе голосний відгук. Він не може бути прихильним для української справи. Закордонний світ прийме з найвищим обуренням вістку, що головного пронагатора польсько-«руської» згоди, ідеаліста-політика з найшляхетнішими тенденціями и медіатора

то вініс присуд відносно підпалу, зате затвердив присуд щодо головної зради.

— 19. X. у Львові, перед судом прис. начальник розправа проти 1. Б. Кравціва, студ.. 2. О. Проппішина, студ.. 3. Ж. Проппішина, студ.. 4. П. Матіїшіва, кооператора, 5. В. Чуловського, токара, 6. Б. Кордюка, студ.. 7. З. Пеленського, редактора, 8. Ю. Козакевичівної, студ.. 9. В. З. Киніша, студ.. 10. М. Максимюка, 11. Д. Вирсти, кооператора, 12. В. Качмарського, студ.. та 13. В. Антрушажа, студ.. Всім їм звідиться § 58, при чому першим сіном належність до ОУН, другим сіном належність до УВО, участь в експропріяції під Бібркою,

в мін. числі — зруйновані права політичних візів з кримінальними. увійшов у життя з днем 1. X. 1931.

Здемасковання провокатора. Польським провокатором є Юрко Дудко, надніпрянинець, років 21-23, бльондин, кучеряве волосся, не високого росту. Є він сином письменника Феліпа Дудка, що раніше співпрацював в Літ. Наук. Віснику, а недавно перейшов до більшевицьких «Нових Шляхів» у Львові. Юрко Дудко працював до 1928. р. в «Просвіті» у Львові, звідки за підозріння шпигунства в користь більшевиків викинено його. Був він знакомий з більшевицьким конзулем Лап-

ринюк, П. Васюта, М. Буклащук, М. Білик, В. Бадовський, П. Бондарчук, Ф. Бавуляк, І. Богун, С. Буй, В. Бабійчук, Г. Біловус, Е. Барчук, М. Барчук, М. Барабаш, В. Сорока, П. Семенчук, Т. Сидор, І. Санчук, М. Дзвунковський, Й. Кохан, М. Коза, Я. Корпан, М. Козакевич, М. Кокотів, М. Кузмінський, В. Колодій, С. Коваль, А. Командант, М. Шевчук, П. Шило, П. Шульган, Й. Швидкий, Б. Прихітко, М. Пранич, П. Хома, М. Рошко, Ф. Романія, В. Равлик, Ф. Равлик, П. Цьона, П. Юник, П. Цюра, Г. Гарах, М. Голопєвський, І. Гайдукевич, В. Гуднюк, Н. Гунчак, Г. Жеребелький, Р. Жепебецький, Д. Новосад, Ф. Новіцький, С. Неміш, М. Ковальковський, В. Левчук, Б. Ласюк, А. Юзняк, І. Олійник, Г. Адамус, М. Істяк і В. Заячківський; по 1,50 дол.: Л. Штокалко і Е. Штокалко; по 0,50 дол.: М. Матвішин, І. Буклащук, С. Савка, Д. Підвербецький, В. І. Харко, Г. Глібчук і В. Заячківська, М. Кривенкий—1 дол. Тов. «Кобзар», Форт Рулж — 6,26 дол. П. Осєцький — 1 дол. Гурток УСГ, Судбури — 2,90 дол. Тополя — 3,00 дол. Вишня — 3 дол. Г. Якимів — 1 дол. Гурток УСГ, Судбури з протестатійного віча — 119,20 дол. В. С., Судбури — 2 дол. А. Бабюк, Брандон — 1 дол.

На Політичних Вязнів зложили в долярах (Виказ УСГ — Кан.): Гурток УСГ — Торонто з листопадового свята — 68,93; Юрій Ріжок, Сідней — 15.—; о. М. Н. збірка на Могилах — 3,80; збірка в Січі — 8,65; збірка на Ольга — 40,40; і збірка в Розбури — 10,70; С. Кришталович, збірка в Сенди Лейк — 22,65; І. Кулій, Вінніпег — 0,25; О. Рагінський, збірка в чит. «Просвіта» в Оукбурн — 16,73; І. Семенців, збірка в Смут Рок Фолс — 26.—, на що зложились по 2.— дол.: Ю. Наказний; по 1 дол.: Й. Семенців, С. Штокало, П. Желіско, І. Яремович, І. Ткачик, Г. Демчук, І. Круткевич, Н. Михайлінка, І. Микитюк, П. Варінь, М. Баранюк, Р. Кручковський, Н. Слободян, Н. Кравчук, Н. Камінський, П. Дубас, Ф. Дубас, В. Вітоминський, С. Робоконь, Л. Лашук, А. Панчук, С. Болубап і Н. Кіт; по 0,50 дол.: І. Гикаль і П. Конюх. Український Народний Дім, Мусіджо — 5.—; Український Народний Дім, Каравель Стейшен — 10,80; Г. Ющишин, Ледвін, збірка — 6.—; о. Д. Сенета, збірка в православній церкві — 8,65, на що зложились по 1 дол.: Н. Доменко і Т. Козак; по 0,50 дол.: Й. Гладкий, В. Сенишин, І. Самець, М. Дейгонос, М. Якимішин, П. Ковалішин, Н. Петришин і Ф. Ковалішин; по 0,40 дол.: М. Гупалюк; по 0,25 дол.: В. Гроха, В. Іванішин, С. Бондарчук, Я. Овчар, І. Недільський, Д. Коваличук і Л. Причак; по 0,20 дол.: А. Грак; по 0,10 дол.: І. Семчук і А. Савчук; по 5 лентів: Д. Бусович і І. Бусович. Школа ім. М. Шашкевича, Вінніпег, збірка — 12.— Д. Ткачук — 1.— Н. Романюк: а) збірка на протестатійному вічу у Вінніпег — 22,30. б) збірка в Мусідора — 2,45 в) збірка в Радвей — 17.— С. Сенків — 1.— А. Заплітний, Белліс збірка на листопадовому святі — 2.— С. Пелешон, Крейтонмейн, збірка — 4,40. З листопадового свята в Судбури — 20.—

На політичних вязнів зложили в Л. (ЧСР) у коронах чеських: Т. 100, К. 100, П. 50, Х. 50. П. 50. Т. 20, П. 20, Т. 20, М. 20, Л. 20. Ф. 10, Н. 10, Я. 10. С. 10, Ц. 10. Н. 10, П. 5, З. 5. В. 5. К. 5. Ш. 2. Л. 2. Б. 2. З. 2. І. 2. Г. 2, Г. 5. разом 547.— Кч.— У. 100, Авто 30, НН 48,80,

Н. 10. III. 5, П. 5, Т. 5, К. 10, А. 5, Я. 5. Разом 228.— Кч.

Усім жертвовавцям складаємо на цьому місці напис подяку.

Номіна
Української Військової
Організації.

Лист із Америки.

Пасайк, Н. Дж.

Як по других місцевостях в Америці, так і в Пасайку є одиниці, яким дорога доля Рідного Краю і які помагають рідним Братам в теперішній їх визвольній боротьбі за країну будучність, за волю та державу на рідній Землі. На протязі одного лише року вислали ці одиниці з Пасайку на визвольну боротьбу 269 долярів. Цим хліба най-краще виказують свідомі наші пасайські Українці свою прихильність до УВО за її стверту боротьбу з нашими відвічними ворогами. Ми, пасайські Українці, твердо віримо, що наша визвольна боротьба в краю скінчиться нашою остаточною побідою та що ворог-найдник зникне з нашої землі. Тому заявляємо отут отверто, що так довго будемо підpirати наших Братів-Боєвиків в Ріднім Краю, доки не повстане наша вільна Українська Держава.

Тому, хай живе наша Українська Військова Організація та її Провід. Най живе Українська Самостійна і Соборна Держава.

Член відділу ОДВУ, Пасайк.

Книжки про польську „пацифікацію“:

- 1) „На вічну ганьбу Польщі“, Видання „Проводу Українських Націоналістів“. Прага, стор. 152, 39 знимок.
- 2) „Polish atrocities in Ukraine“ by Emil Revyuk. Накладом „Обєднання Українських Організацій в Америці“. New-York, стр. 512.
- 3) „La plus sombre Pologne le rempart de la barbarie contre l'Europe“. Lausanne, стр. 28.
- 4) „Ukraine — the Screst Spot of Europe“ by Wasyl Swystun. Winnipeg, стр. 68, знимок 8.
- 5) „Poland and Ukraine, the Danger Spot of Europe“. Видання „Ukrainian Bureau“. London, стр. 74.
- 6) „Polish Atrocities in the West Ukraine“ by W. J. Kushnir. Vienna, стр. 72.
- 7) Le Pogrom des Ukrainer en Pologne“. Praha. Видання „Центрального Виконавчого Комітету Представників Укр. Організації“. стр. 24. 8 знимок.
- 8) „Ausrottung der Ukrainer in Polen“. Praha, Вид. „Центр. Комітету“.
- 9) „Pogrom proti Ukrajincum v Polsku“. Praha. Вид. Центр. Комітету“.
- 10) „Extirpation of Ukrainians in Poland“. Praha. Вид. „Центр. Комітету“.

Пересвітте з рук до рук, а зати до зати:
Ховаите „СУРМУ“ перед ворогами, бо це недогальній орган.

Ціну зв. сот.
Просіться складати країнам
„Політичних Вязнів“

СУРМА

Орган
Української Військової Організації.

ч. 12—51

ГРУДЕНЬ.

1931

Борня.

Як ти слабий, то ти поляжеш,
Ніхто не пожаліє...
Життя—борня безпереривна —
Чуй — буревій шаліє.
Стали твій ум — збрай всі сили,
Гартуй у собі волю;
Не гніся смирно у житті,
Як що кохаєш волю.
Раби мовчать—кайдани носять,
Безслідно умірають,
Як той човен — сліду по собі
Вони не полішають.
Вільні — не гнуть нікчемно спини,
Валять гранітні скали, —
Вони борю свою ніколи
В житті ще не програли.
Будуй на ново із основи
І вір у добре діло —
Не як діди — гляди вперед
Застрашено й несміло.
Дивися, як сильні, відважно
І будь на поготові —
— Обніти волю, з нею злиться
В пожарі та у крові...
—

Іван донидає.

(У річницю ляцької «спацифікації»)

Іх полишили три війни, що за чергою перегнали через цей тихий колись край.
Холодне залізо. Це «Манліхери», «Моссіни», «Бертієри», «Максими» й інші.
Іх ухопила в свої цупкі обіими земля й держить, аж до слушного часу,
І вони, залізні, зголоднілі гадюки, дожидають цього слушного часу. Дожидають по-живи.

Заходу. Ускочили до Крайдолів тічкою скажених вовків.

Захлипаючися від пересердя й злоби, кинулися вони на безборонних:

— Де зброя?! Де прилади до підпалів?... — візвірювалися до Крайдолів
Питали полічниками.

Але розворушена загравами пожеж думка не встала вже заховатися.

— Шукайте — відпекувалися Крайдоли.
Заволоки розбіглися.

— Стрівайте прокляті палії!. Ми вже вам дамо Україну—ревли й кинулися катувати.

Застогнали по токах крайдолівські господарі під ціпами лютих заволоків. Заплакали Крайдельські господині під крісовими прикладами. Заломили руки Крайдільчане, дивлячись як нівечили—руйнували їхню керваву кляті заволоки.

Попереду йшли трівожні ночі.
Раз у раз з вечера будили їхді крайнебо заграви пожеж. То тут, то там, довкруги Крайдолів, горіло десь панське майно.
Прочумалася десь глибоко захована думка: Невже.. невже..
Заграви говорили...
Аж прийшли вони. Ненависні заволоки зі

Не встигли Крайдоли — трохи згодом, як не стало лютого ворога—гаразд роздивитися по руїні, коли це заволоки вдруге наскочили.

І знову стогін Крайдоліз летів у поле й там єднався зі стогонами, що линули зі всіх боків...

— В Івана вони були двічі.

Коли вони прийшли вперше, то здавалося, що це несподіване горе неначе заголомшило його. Від хвилі, коли перший полічник заволоки кинув Іваном об стіну, цей цілковито скідався на непримітного. Байдуже, мовчазно він дивився на те, як вони рубали долівку й пороли постіль. Його не вибили з цього незвичайного спокою ні чергові побої, ні плач дітей, ні зойки напастованої жінки. Він байдуже дивився навіть на те, як заволоки висипали збіжжа на подвір'я й замішавши його з мукою, поливали нафтою й гноївкою.

Щойно тоді, коли вони забралися геть, він неначе прочунявся.

Повалився на скриню й кулаками втискав у вічі слози, яких у кого не бачив ніхто й не мав бачити.

А як вони вдруге прийшли до нього, то цим разом він уже нічого не бачив і не чув, бо заволоки гаразд подбали тоді, щоби він і справді став непримітним.

Його ж зразу таки повели (разом із іншими) до катівні, а звідти уже він не вийшов, дарма що декілька разів відливали.

Його винесли зімлілого.

Та не з таких Іван і був, щоби так швидко та податися.

Через два тижні Іванове залізне здоров'я поставило його на ноги. Він порався саме з

Васильком біля зруйнованої долівки, коли це до хати вбігла, вертаючи від сусідки, налякану Іваніху.

— Вони завтра мають знову прийти, — звістила не своєм голосом.

Іван потупив очі в жінку.

— Знову. — Промимрив.

Жінка хлипала.

— Знову — заговорив Іван у друге й підвісся. На вустах заграла в нього чудна посмішка.

— Василю — кликнув на сина й подався на двір.

— Візьми лопату. — Додав за дверима.

— Ось тут копай! — сказав Іван до Василя, хоч цей і без батькових указівок зупинився чогось у належному місці.

Через декілька хвиль держав Іван у руках щедро наливленого Моссіна.

Вайлувато, неначе заспана гадюка давило залізо Іванову долоню.

У клуні при ревній допомозі Василька, Іван дбайливо вичистив кріса.

— Ладується ось так — повчав згодом Василька.

— Я вмію — бундючно запевнив цей.

Іваніха тільки руками сплеснула, як побачила, що чоловік ховає кріса до постелі.

Що робиш, божевільний? — крикнула зі страху.

Іван посміхнувся.

— А ти чого... — заспокоював Іван — Адже вони за ним приходили. Оце й дія них його наготовив.

— Звітра — додав по хвилі й знову лукаво посміхнувся.

Вони втретє не приходили до Крайдолів. Проте їх чекали.

І чекають. Іван зі своїм голодним Моссіном. І інші..

— Доброго здоров'я, дідьку! Бог поміг!

— Спаси біг.

— А що це перед нами за село?

Дідько перестає косити: збиває дотоною на потиліцю кашкета, обирає піт з чола і мантакою розмакує...

— Село християнське...

— Знаю, що не жицьке. Зветься як?

— Береги. Та що з цього, що Береги. Нічого там нема.

— Як то нема?

— Та так. Покопирсане... Може маєте пашірка?

Омелько діє «пашірка». Дідько круить товсточку цигарку і оповідає, як то він із села «покопирсал». Щанець один. На вік ровні лішаться. Землянки в «бліндажах» поробили і живено що тобі пашірки.

— А осадники в вас яв?

— Того. Досить тієї наволочі. Що ми з ними маємо, одні тільки Бог знає... Зброю мають, людей підстрілюють, дівчат поганять. Дожалися, ходячи посіли вони ми собі Богуна. Нечая та Перешибіноса. Ніколи не забути ім їх буревійних герців.

Омелько, що весь час був на чатах, і завжди йшов попереду, залишивши далеко за собою решту, зайдов на поле. Там косив дідько.

Шляхом провокації.

Не дастесь заперечити, що найголовнішою зброєю влади, зокрема поліції, проти цілеспрямованої організації є — провокація.

Провокація може йти двома шляхами:

1. Або влада зискує різними способами (погромами, обіцянками, тощо) членів революційної організації, або вводить до тої організації людей, що вже стоять на службі поліції. В однім і другім випадку ті люди провокатори мають подавати владі відомості про діяльність організації (членський склад, розподіл функцій, плани діяльності, внутрішні відносини, тощо), а рівнож причинювати до того, щоб давати владі привід увязнювати зраджених ними членів організації (мова про судовий доказ їх вини).

2. Другий шлях провокації такий: про дотичну організацію та її активістів, зокрема про проводирів, поширюють ріжного роду наклепи; напр. що вони крадуть організаційні гроші, що марнотратно живуть, несумісно використовують рідних членів, не вміють вести організацію та спричинюють їй невдачі та нещасти, тощо; часто густо кидають та росповсюджують підозріння, що той чи інший (зрештою бездганий та активний) член організації є провокатором і служить поліції або що ціла організація є роїтися від провокаторів, що в ній повна анархія й безголовя, тощо. Усі ті наклепи мають метою скомпромітувати організацію в очах широких кіл власного громадства й тим відібрати їй підставу для дальнішого розвитку (наплив нових членів, флангів та взагалі піддережка), а рівнож розклести організацію в середині. На такий шлях провокації стає влада здебільша тоді, коли неможе йти первім шляхом, отже, коли не має провокаторів в середині її апівациї або коли ті провокатори не мають великої ваги в організації; в останній випадку їх уживають для ширення наклепів між різними членством, викликуючи чгор, внутрішніх заколотів, тощо, а зрештою ведеться наступ іззовні, впоза організації.

Не треба доводити, що провокація є страшна зброя в руках поліції та її організаціям із величними труднощами доводиться боротися з обидвома родами провокації: а тимто її не диво, що організація безжалю розправляється з провокаторами.

Але з другого боку треба зауважити, що провокація це — обосічна зброя, що скоріше чи пізніше вдарить і того, хто її вживає. Найліпше це видно з прикладу царської Росії, яка систему провокації довела просто до мистецтва та дала найбільшого провокатора всіх віків — Азефа. Саме розкриття афери Азефа й розкрило всю гність тієї системи: з одного боку — провокатор Азеф що здаджує організацію, — із другого — шеф поліції Рачковський, що разом із Азефом організує атентати, жертвою яких падуть між іншими, міністри внуtr. справ Плеве, а трохи згодом царів стрий — великий князь Сергій; шеф департаменту поліції Лопухин за розкриття афери Азефа йде на каторгу, а прем'єр міністрів Століпп, що заходився був коло розсліду афери Азефа гине з руки не кого іншого, як провокатора, поліційного агента Боброва. Цих кількох імен вистачить, щоб засувати собі, до якої верхівки дійшла й яких форм прибрала система провокації; але наведене цілком не вичерпує цілої азефовщини, яка має на сумлінні сотні вищих жертв, яка породила котрі, інтриги й сваволю внутрі державної адміністрації, яка злеморалізувала державний апарат та підточла саму державу. Причина цього проста: влада, раз звівавши себе з провокатором, стала від нього залежною, поту... а йому, а це згодом привело до витворення своєрідної спілки з обопільною порукою, що переслідувала свої власні інтереси; так, напр. міністер Плеве та великий князь Сергій були певигідні для шефа поліції, й той їх усунув собі з дороги з допомогою Азефа.

Азефовщина зовсім не вичерпує щільної системи провокації царської Росії. Не диво, що царизм раз із тою системою, що розжерла його організм,

Що говорив той дядько?

(З циклу «Мешканці»).

Цілых п'ять літ пройшли для мешканців у якомусь напружені. Весь час рухались — зпочатку на схід, а після повернули назад і через село Коліївка, Стави та Дунаїв пройшли глибоко на захід, залишивши за собою кордон більшевицько-польський багато кілометрів позаду. Ішли по лампи, горами лісами. Зправа хвилювалась Кремянецька височина. Зліва далеко в синяві виблискувала золочена баня Почаївської лаври. Спереду великим масивом, подібна на сталевий шолом, лежала серед рівного поля, гора Божа. Вздовж долини, забросана й порвана, виблискуючи сріблом, хвалилася твидче досягти Дніпра — Ікви. Попереду вдалечині — Збараж, Берестечко. Землю цю козачі ходіть колись топтали. Грізний Хмель, піднявши цілу Україну, рухнув І на злочинного ляха. Ці дороги багато — багато можуть розповісти, як гнулися вони під тяжкими ступами козачих полків, як посили вони ми собі Богуна. Нечая та Перешибіноса. Ніколи не забути ім їх буревійних герців.

Омелько, що весь час був на чатах, і завжди йшов попереду, залишивши далеко за собою решту, зайдов на поле. Там косив дідько.

черга є... «Пся крев ск... сину... кабане...» Ляє, ляє!! Та у морду та в ухо... Збив кума й шабаш. А зовсім даремно, бо не йому треба було їхати: не йому була черга. І слова не скажеш, а моря вже трищить. Повія якась у селі за вчительку. По ночах у школі бурдель; як собаки павколо виуться і команда під і всяка погань. А рано дітей калічить та знущається пад нашим говором. До людини слова по людськи не промовить, все по «польському» та «по польському». Як собаки гавкають... щоб їм камінем те «попольському» лягло у череві! А коли на баль який чи куди на хохання треба, то команда пожене поліцая і давай підводу. А все наш брат відбувайся. Тут праці, а ти все кидай і лярву якусь на гулью вези. А ні, то склічать тебе так, що й рідна дитина не візнає... Вигоріли б усі до тла...

— То, кажете, осадники у вас яв?

— Ты... — перебиває дідько. Все, все забрали. По чотиринацяті гектарів поля такого чортяки дістали що наші мужчики відійшли від заздрощів. Чому конечне лях? Чому не я? Та ж поле се наше! Наше! Ораль його як ще отаким цущеням (руково показав) був. У пана служив, коні за паугом поганяяв. Спотикується, сторчака не раз даси, піт із тебе цюрком... Ох, пополпвали ми тим проклятим, потім оту землянку, а ляшня, отак в

гармадарма, бозна відки понадазила, й на тобі! Покраїла ґрунт, понадіяла. Грошицьків люципери дістали. Ліса на будову. А ти в землю ліз. Була війна, розторпосла нас до останньої соломники. Ізпали ми чорти знають де, цілою Россією, на Дону були. Повернули. Зобачив чисте поле... Тху! Коли б то припамі чисте... А то яма на ямі. І от по ямах отих і до нинки живемо, а лах у палицях жириє. А я кажу: коли жизня така чортова, то на що вона? Гріб чи жизня — все одно. Один чорт! А до того податки які. Корова що лобі сплювок продаси, а чобота за неї не зробши. На якого діявола війчу оту терпілі? Нашо цари любили? Нашо вірно, мов пси, всім служили, а нам зате шинку загнули та в ярмо запхали? Еет!

— Ну... а як би отак та Україну... Га? — в сміливі почав Омелько. Свое таки... Може б того... Україна... Україна... Хм... Дайте сьогодні пекло та й в пекло з Польщі піду. Україна! — і дідько махнув рукою. А по хвильці додав: Поки, вона прийде, розчавлять... Розчавлять і мокрењке висохне... Не стане нас. Загавяють нас отим «польському».

— Ну... а... того... Ну, а як би отак знаєте... Це в вашому селі Демид Гикавий поживає?

— Ее, — заметувшися зненацька дідько й прикро зиркнув на Омелька. — Мені ніколи... Треба

інеп'єнів завадився. Нині та сама система розкрадає й нащадків царизму — большевиків, що разом із владою, перебрали її адміністративний апарат та його систему.

Слідом за Росією система провокацій набирає прав громадянства й у Польщі Пілсудського, та підміновує польський державний організм. Такі факти, як вбивство ген. Загурського з наказу Пілсудського провокатором, що засів у ППС, як берестейський процес із всіма подробицями та тисячі фактів щоденного життя, що довели до того, що нині самі поляки бояться своєї тіні, бо їм вважається на кожнім кроці провокатор, — проречисто це кажуть.

Ік же у такому випадку є з УВО, що має до діла якраз із тою підмінованою провокацією, Польщю? Придивимось більше до тої справи.

Всім добре відомо, що польська поліція зправила пропонувши заарештованим українцям, що їх вона запідозріває в приналежності до УВО, вступати до неї на зрадницьку службу конфідентів-проводокаторів. Також відомо, що УВО вбила вже кількох провокаторів. Рівно ж всім відомі зізнання польських поліційних функціонарів, зокрема на останніх процесах, про внутрішні справи УВО чи про п'єдиноких обвинувачених; зізнання ті викликували ріжні чутки й поголоски, бо поліційні службовці постійно твердили, що їхні інформації є «конфіденціональними» та походять із «внутрішнього вивяду» (отже — від конфідентів — провокаторів). Знані є й експертизи «знавця від справ УВО» Івахова, який із лантуха засипує всіх інформаціями про ідеологію, тактику, статути, регулями, пляни, реферати, тощо УВО й ОУН; публіка в салі та ті, що читають звіти з процесів, просто з дива не можуть вийти, яким то способом «він усе так добре знає». До того — револьверові вістки польської преси, які супроводжують масові арешти по кожнім чині УВО, мовляв — «уже зловлено справника», «УВО вже зліквидована», «штаб УВО попав до рук поліції» т. д. — дають сторонній людині причину сум-

нікатися, чи маємо тут до діла тільки зі справедливостю поліції, а чи не з роботою провокаторів насамперед. В кінці додаймо ще й факт убивства одного провокатора в біжучім році та рівночасно безвідповідальні виступи деяких таки наших «патріотів», з яких одні нішком поширювали поголоски про провокаторство визначніших членів УВО, а інші навіть прилюдно закидали, що УВО це є «нова азефовицна». Не диво що все вище сказане може дати підставу не поінформованій сторонній людині підозрівати, що в УВО провокатор на провокатора сидить і провокатором поганяє.

Чи воно так є й справду?!

Воно правда, що мабуть всім заарештованим членам УВО пропонують провокаторську діяльність. Правда також, що були провокатори й в УВО, як правда й те, що грали вони дуже незначну роль, а до того їх своєчасно усунено. Безперечно, можна сумніватися в тому, чи іх усіх усунено, так само як можна сумніватися в тому, чи взагалі можна охоронити себе від тієї дрібної гідності, якій не місце в самій УВО й у її оточенні, зокрема в легальних українських товариствах, до яких кожний вільно може вступити, але в яких (через необережність людей!) не одно можна довідатися й про справи УВО. Але рівночасно можна з певністю твердити, що й досі не було, ѿт і тепер нема провокатора, що мавби якийсь одновідальний пост в УВО. Доказів на те є подостатком. Бо коли б такий провокатор був, то передусім не лишилася б й по нині невідкритою ціла низка дотеперішніх чинів УВО, як, напр., вдалий напад на головну пошту у Львові, револьверовий напад на міскефілів у Ставропігії, вбивство Собінського (дірма, що зауджено невинних Атаманчука й Вербицького! вбивство провокатора Гука, напад на листаря у Львові (під час якого загинув Любович), ціла минулорічна саботажна акція, під час якої ве попався ві один спрощник, а щойно по укінченні її попалася порівнююче невелике число людей через власну необережність та ін.

А ревеляції Івахова? — запитає хтось. На це

можна відповісти так, як одновідальний з останніх розправ у Львові редактор одного українського часопису за океаном, одному львовянину, який по зізнаннях Івахова, вхопився з розшуки за голову, мовляв, «так він усе знає! В УВО напевно сидять провокатори!» «Коли ви, пане, так читали всі видання українських підпольних організацій, коли ви так студіювали всі процеси політичні й коли ви взагалі старалася пізнати всі ті справи, як це старається Івахів, то ви б не менше від нього знали; все це річі, про які пише організація у своїх виданнях й до яких не треба «внутрішнього вивяду». Коли ж скаже він щось поза тим (а скаже цього не багато), то це або його льогічні висновки або більше чи менше вдалі припущення, або просто брехня, або така «тайна», що про неї всі горобці давно співають».

А що ж тоді всі ті «конфіденціальні відомості» та внутрішні вивяди, про які безперерванку балакають агенти, комісарі та про які пише преса? Не є це провокація? Безперечно, що провокація. Але провокація — польська!

Ось тут і приходимо до суті справи. Якраз тому, що ляцька поліція без огляду на всії свої клопоти, не змогла не тільки розкласти УВО провокацією з середини, а навіть не могла зискати хочби одного провокатора з поміж проводу УВО чи взагалі членів її з відповідальними функціями, — то вона вступила на шлях провокації зовсім. І на це є доволі прикладів.

Візьмім кілька маркантих випадків. Так, напр., атентат на польського конзуля в Празі, що мав місце перед кількома роками, був польською провокацією, а виконано його з тим наміром, щоб мати причину до виступу перед урядом ЧСР проти українських політичних емігрантів, що найшли собі захист у Чехії. Подібного рода атентат мав місце в Берліні на одного польського журналіста, «Ілюстрованого Курера Цодзенного Геллера» в першій випадку негайне дементі УВО, в другім нездарність вчинку уратували справу. Польську провокацію при атентаті в Празі ствердив недавно, на

підставі урядових матеріалів, польський посол Ліберман, один із обвинувачених у берестейському процесі.

А ось другий приклад: щоб ратувати себе від компромітації наслідком безвідповідного, кількісно-слідства в справі вбивства Собінського, поліція конструює фальшивий акт обвинувачення проти цілком невинних Атаманчука й Вербицького, зискує грішні ріжні темні осібняків, що складають фальшиві зізнання, до того сама поліція подає неправдиві рапорти та зізнання, її ціла імпреза кінчиться засудом двох невинних людей, початкового на смерть, потім на довголітню тюрму.

Або ще інший класичний приклад: поліція, підозрюючи якусь особу, що вона є краєвим командантом УВО, пускає через своїх людей вістку («на вухо»), що дана особа є провокатором, на службі польської поліції, при чому ріжніми інсінуаціями намагається доказати це підозріння. Таке було вже й з двома краєвими командантами УВО (один з них був бл. п. Головінський!).

Це поодинокі випадки провокації, що з часом переходить у систему. Напр., підкідання «Сурми», крісів, вибухових матеріалів, тощо, на те, щоб перевести арешт невигідних осіб, стало повсякденним явищем. То знову на судових розправах, у пресі й т. д. безперервно підносяться, що УВО є на службі більшевиків або німців, щоб тим способом здискредитувати організацію в очах українського громадянства доказами можуть служити підроблені листи, ріжні видумані історії, тощо. Або нарешті, те що тепер стало модним: наслідком необережності чи нещасливого збігу обставин попадає член УВО до тюрми: маючи оправдане підозріння, але не можучи нічого довідатися від заарештованого, поліція вживає страшних тортур тяжко вимагати, щоб такий член (як це було напр. з Дацишином, ув'язненим за напад на амбуланс під Бібркою), жахливо тортурований, без перерви протягом цілого місяця, не заломився; отже, він признається до вини, пояснює справу

косити... Так ото й до вечера можна пробазікати... І дядько кинув цигарку та взявся за косу. Омелько зрозумів його. Не тікав. Дядько зробив пару кроків, спинився.

— Та йдіть собі чоловіче божий. Деміда я не знаю...

Та ви не будьте зайцем. Сам я... Чули ви про mestnikiv?

— Та. Кажуть, що з «півнем червоним» по селах венчтаються. Жіндарі так просто дуріють. Не знаю... Маєтки польські та сеадників вогнем виникають.

— Ну так чого? Сказали ж ви, що життя наша ні до чого. Якого ж біса?! Не шпиг я. Хочу бачити Деміда. Діло до нього.

Дядько подивився на Омелька. Погляд був довгий, дукавий. Не вірити. А що ж як сатана яку ябеду підсіла та випітує... Але Омелько не скидався на ябеду. Дядько відгадав душу Омелька...

— Ех, каже, було-не-було. Чи добрий ви чоловіга чи кепський — не знаю. Я кажу те, що серце й розум говорить. Вірте мені чи не вірте. Хочете, беріть мене ж женіт, замікайте. Хочете, продавайте мене мов Юда. Юд сьогодні в нас, що того піску морського. Але це все перед бурею. Я все кажу, але про Деміда ні слова: не продам на розплаті, mestnik він. Висидів по тюрмах, вийшов і знай за зброю... Ви тут казали... а що

коли б? А то, а се... знаю на-до бете. Готовий! Коли вже битись, то битись. Або вони, або ми. У них там гармати, гази, а в нас коси... Але я тає гадаю, що коли хтось щось хоче, то й гармати не спинять. А за Деміда ви ве розпитуйте. Нема його тутка. Вікі, і невідомо куди. Йому, знаєте, матір перед місяцем померла. З горя, біди, переліку. Не витримала стара, дивлячись як карали нераз на її очах ляцькі посіпаки сина. І померла, царство її небесне... А Деміда тоді саме жандарі шукали. Бувало тижнями в засідки не виходили. Сидять і сидять у кущах, коло хати. А хата його коло гаю. Докучить одним сидіти, інші прийдуть. А Демід все те бачив. Шустрий він і очо в нього метке. Як померла стара, то жандарі навмисне відійшли геть. Але Демід не в тім битий. Не пішов глянути на матір, хоча, кажуть, недалеко хати цілу ніч крутився. А рано як світ дванадцять кінних прибули й оточили хату... Сполочали людей, і все. Не знайшли Деміда. Коли поховали, то два жандарі (це вже старий Юлько, церковний сторож оповідав) переодягнулися за старі баби й карали коло могили. Думали — прийде. Витримав. Не прийшов. Характер у нього, бачте. А матір свою, що правда то правда... любив. Такого сина рідко. Батька він уже давно не мав, що як матросом служив, то помер; прийшов і не застав. Матір й

він, хата, господарство. Так і жили двоє. Мусів бідачисько перетерпіти...

— Одного разу, оповідають... Це вже коли мати померла. Поліція лазили, лазили й дали спокій. Думали — передався десь у друге село. День, два, тиждень, другий. Не приходять. Демід все це бачив, бо слідкував за всім, он як... Нарешті порішив залисти до хати. Докучило, бачте, поневірятися по чужих клунях та стрихах. Першу ніч у себе на гориці перекапів. Яке там вже мабуть було спання. Але нічого. Переспав, розказує сам і сміється... Сміх у нього, знаєте, такий якийсь... Оповідає і сміється. Очі сміються. Його катували нераз, а він собі так, ніби то він з фрізієрні виєкочив. Так ото каже «переспав». Цілу ніч не зморгнув очей. Одначе нічо... Каже, й на другу ніч нічого... І так щось тиждень пролетів. Істи в нього не було чого. Любли його молодиці. Так носили часом, але то докучило. Встав одного ранку. Е, каже, борошно. А щоб то не спекти хліба? Давай. Аж чує... цок, цок... говір на дворі. Зиринув у вікно. Ляхи! Ціла банда. Кинувся. Метинув у вікно. Ляхи! Ціла банда. Кинувся. Метинувся сюди, туди. Ну куди його? З вікна не виїжджай, підстрілять. А вони вже навколо. Ах, сучиного сина! Що робити? Демід на піч. Ляхи тильки в двері, а він з печі як вересне: «бомба!» І за макітру, що стояла з мукою, та шарах нею

у ляха. Ляхи оторопіли з несподіванки. Один осіп від муки, а другий кинувся на втіоки. А Демід метинувся стрімголов і в двері та на затилок. А лях, що стояв на затилку, якраз кинувся біти на гвалт до тих, що стояли перед передніми вікнами. Думав, що той напав на них. А молодець Демід! Й — бо молодець! Розум. А впаде він до їх рук — амін! Задушили б! Правда, міцна він і дужа людина. Але перед польською катівнею хто встоїть? Хто с, може чи буде кращим, ніж поляк, катом? Колись наших на палю садовили. Читали наші хлопці, що Павлюка (отаман такий був) у мідяному казані живого засмажили. А Остряницю (це також хлопці читали) ...Жили витягали. Паси шкіри дерли на плечах. А потім четвертували... Га? Шо ви думаете?

— Так от... А Демід, значить — почав був Омелько.

— Ага — перебив дядько, ніби боячись, що не встигне договорити. Я вам ще не доказав. Отже втік він тоді... Ха-ха-ха! Уявіть. Шестеро псюр гналися за ним і всіх отак навколо пальця обмотав. Але був ще з ним не такий випадок. Це вже опе — на днях! Ну й реготалися-жми. Застукали, знов вони таки Деміда. Знов таки в хаті, рано, сучиного сина! Що робити? Демід на піч. Ляхи тильки в двері, а він з печі як вересне: «бомба!» І за макітру, що стояла з мукою, та шарах нею ляхові на голову горщок окропу. Але на цей раз

тощо. На розправі поліція не може признатися до тортуру; рівно ж не може на цю практикуватися на винуватці нею зігнання, бо обвинувачений відкликав іх на суд; а все ж потіція вбиває одним стрілом двох зайців: одні справи приписує зігнанням обвинуваченого, а другі — «внутрішньому винуватцю»; крім того, додає до всього ще й явиці брехні чи припущення, а то й фантазії; хто й може заперечити, що вона все закриває «урядовою тайною»? А наслідком маемо: що друге слово є — «внутрішній вплив», «довірочність», «конфіденціальні відомості». «Уряда тайна» — з одного боку, — і хапнення себе з розпукні за голеву українських слухачів процесу та пінка між українським громадянством — з другого боку.

А паніки не буде, колиє кожний не то вже докладно перестудіював перебіг дотичної судової справи, (чапр., чому заарештовано людину, коли, кого уважено з нею, чи бите її, що зігнані вони в поліції, суді на розправі, тощо), що не дає ніяких доказів роботи провокатора, — але колиє бодай запитав себе: чи зриджувалаб поліція відомості та нагикували, а то й покиували організації патьцем на провокатора, колиє направду мала ті відомості від провокатора?! Чи говоряти що після так багато про той великий «внутрішній вплив», коли його і справді мала? Чи не втілить та його через свою балакучість? бо й організація не спілаб тоді зі склаченням руками та й провокатори не бажали працювати, коли потіція показує на них пальцем? Чи потрібні будуть тортури вязнів, фальшиві свідки, засуди невинних людей, прецюві

розшукування й слідство при невдачах або необережніх чинах організації, та чи буде можлива повна безвідлідність слідства й доходження поліції при вдалих чинах? Чи взагалі можлива буде якакебудь діяльність організації при так розгалуженій провокації, як вона виходить із реляції поліції? Чи не наступила буде уже давно цілковита ліквідація УВО, яку заповідають або про яку, як про доконаний факт, голосять ляхи вже від десятка років?

Якраз безсильність ляцької влади та повна нівача всіх дотеперішніх намагань знищити УВО, кидає її на новий шлях провокації. Однак і ця чергова ляцька витівка буде так само безуспішною, як і всі дотеперішні. Зброя, за яку Польща вхопилася, є обосною, її нині, звертаючися проти УВО, неминуче вдарить ляхів. Скорше чи пізніше розкриті брехні — наклепи — провокації в ніякому випадку не поможуть Польщі. Бо в боротьбі на довшу мету перемагає той, хто має тверді моральні підвалини під собою, а не фальш і бруд.

Так напр. піднесено закид, що учасників нападу під Біркую (Дацишина та Максимюка) заарештували поліція на підставі донесення провокатора. Міжтим спричинником була тут служниця, що побачила Дацишина, як вернув з нападу заборчений та обіданий, та випапляла це далі аж дійшло це до вілома поліції; автім історія з Книшем, якому закидувано рівно ж участь у нападі, час тревання і способ переведення слідства перечати участи тут провокатора.

Вуличні бої.

Фортіфікація.

Тому, що при вуличних боях головними засобами боротьби є кріс, машиновий кріс та ручна і крісова граната, а лише рідко гармата, то й фортифікація не мусить мати таку сильну відпор-

ність, як при полевій війні; до того при вуличних боях порівнююче легко можна перевести потрібні забезпечення. Во в місті всюди є будівлі, паркани, мури, тощо, що самі собою творять прекрас-

сучі коти не подались! Було їх щось восьмеро. Піймали. Руки скрутили назад. Люті мов гади. Посадили його на порозі. Повіймали багнети і тримають один за права, другий зліва, один ззаду а один над головою. Один же питає і за кожним словом бе в морду. А в зборні. Били, били, аж поки самі не потомулиси. Але ні слова з нього не вичавили. Затягти! Таких нам треба!

— Є вони в нас...

— Є то... Але мало... Ну, але пішли ляхи снідати. Цо сусіству отак жила тітка Домаха. Та й Деміда потягли. Хотіли нести бо збитий був дуже. Думали — не піде... Але він встав. Відопхнув одного ляха. Геть! — сказав. Сам піду. І пішов обпареного команданта понесло двох, а решта шість пішли. Демід наперед, руки за спину у ланцюжках, а за ним шість і всі рушниці наладовані. Але хата Домахи така ж як і всі в нас хати. Сіни з двома дверима. Зпереду й назатилок. Назатилку знов таки садж, дорога, а за дорогою діброва. Демід йде попереду, вступає в сіни. І тільки переступив поріг, а лях за ним по пятах... Але Демід у туж місці ліктем одним як брязкне дверима. Лях аж крикнув і поїхав назад. Цілу цику йому роз — того. А двері заверткою таю дерев'яною зачинилися. Демід крутнув нею ззаду і плавікача. Тільки й бачили його. Демід після того в нас — ну просто герой. Смерть за нього

кожний понесе: Але ляхи полюють за ним... Може й ви з тих?

— А ви як думаете?... Не бійтесь, ми також з Демідового полку. Ми ж mestники.

— Mestники! Mestники! Що за mestники? Коли mestники, то докажіть, що ви такі. Доки будете отак сомбатись? По селах ідіть! Будіть народ! Не дайте заснути. Досить вже терпіти. Куй заливо, поки горяче. Польща валиться. Помагаймо їй валитися. Не тратьмо часу. Не втихомирюмося.

— Та й я за цим прийшов. Ми готовуємося. Ми поки лише робимо проби. Рознюхуємо... А дуже б мені Деміда хотілося бачити. Знає він мене... Скажіть йому, що його хоче бачити Омелько. Добре?

— Не знаю. З Демілом у нас тяжко...

— Ну, ну. Хай приде до попівського пасторів. Там ми з Ольгою чекатимемо. Скажіть із Ольгою. Неодмінно, він знає...

— Ну..., почухав дядько потилицю... А тепер у покіє... З Богом!

— З Богом!

Омелько пішов. Невеличка річка прорізує село. Береги й западає в темному лісі. Там на взлісі чекають на Омелька решта.

Коли підішов Омелько, Ольга перша вибігла йому на зустріч і запитала:

— Що говорив той дядько?

І Омелько розповів усе, що говорив дядько.

єне закриття від ворожих стрілем; тому лише в нечисленних випадках, як, напр., на площах, по парках і садах, а дуже рідко на вулицях, треба буде поставити фортифікаційні забезпечення (рови стрілецькі), типові для полової війни. Огже, штучне забезпечення є тільки додовненням і зміщенням природних укріплень. Із того випливає висновок, що при вуличних боях наперед треба скласти план оборони-наступу й розподілу сил, а щойно до того дослуговувати укріплення терену.

З огляду на використовуваних природних укріплень, у місті, важливо знати, яку витревалість мають різні матеріали проти стрілених крісів звичайних і машинових, куль шрапнельних уломків гранат та поодиноких гранат. Подаємо нище таблиці:

1. **Грубість укриття од крісових куль:** земля глина й пісок — 0.60—0.80 метра; мокра земля й мокрій пісок — 0.70—1.00 метра; пісок і земля в мішках — 0.50 м.; деревень — 0.90 м.; торф — 1.25 м.; сніг 3.00 м.; втонтаній сніг — 2.00 м.; замерзлий сніг — 1.50 м.; мягке дерево — 0.70—1.00 м.; тверде дерево — 0.60—0.80 м.; сноси збіжжа й оберемки соломи — 5.00 м.; мур із цеголів проти поодиноких стрілів — 0.25 м.; мур із цеголів проти постійного вогню крісів — 0.25—0.50 м.; зализна бляха, залежно від якості, — 8—20 мм.

2. **Грубість укриття од вогню машинових крісів** має бути вдвічі більша, ніж од куль звичайних крісів. Коли використовують зализні й камінні паркані, можна використовувати залізні й камінні паркані, копаючи з внутрішньої сторони рови, глибина яких враз із насипом має бути 1.30 м.

Щодо камінних мурів, то вони хоронять од кріsovих і шрапнельних куль та уламків гранат, коли будуть завгрубшки в 0.50 м. Від артилерійських стрілів (гранат) мури будинків, огорожі парканів та кладовищ залізниці не тільки не хоронять, але, навпаки, уламками каміння можуть ранити оборонців. Коли стріляємо зпонах муру, тоді верх муру треба покрити мішками піску або землею чи дерном, щоб обслабити відбивання куль. Коли мур вищий за 1.30 м., треба для стрілецьків зробити підвищення, або насипаючи землю, або через поставлення бочок, скрині, тощо. Дуже високі мури можна також використати та поставити 2—3 ряди стрілецьків попад собою, але тоді треба пробивати в мури стрілецькі (вузький отвір від сторони ворога, широкий од нас). Коли мур вищий за 1.30 м., тоді копають відповідно глибокий рів по внутрішній стороні; рівно ж добре тоді викопати й по зовнішній стороні рів такої глибини, щоб од його дна до вершина муру, згідно до стрілецькі, було що найменше 2 метри. Коли мур є тонший, ніж 0.50 м., тоді для збільшення його витревалості копаємо з внутрішнього боку насип, що прилягає до муру. Під час вогню ворожої артилерії обсаду муру треба укрити в поблизьких півницях, тощо, а лише обсерватори залишаються на мурах; щойно під час ворожої атаки стрілецькі займають місця на мури.

Зпоза мурів із замкненою формою (огорожа півнітарів, парків, тощо) можна дуже добре боронитися; лише треба відповідно забезпечити від ворога брами та всі входи чи вілюми в мурах. Для того перед брамою роблять півкруглі окопи, які виступають перед муrom і двома кінцями прилягають до муру; в окопі має бути переход, який можна, в разі потреби, затарасувати перешкодами (шанські кілі, мішки з піском, звій дроту, тощо). На насипі устанавливають машинові кріси, що будучи висунені перед муrom, мають ділко більший обстріл, ніж із самого муру.

Коли мури дуже довгі й нема людей для їх обсади, тоді займають наріжні місця муру та брами, з тим, що перед ними наспають окопи, обсаджені стрілецькими та машиновими крісами. Там способом з насипу, на розі муру, можна дуже добре боронити вогнем 2 стіни муру. Від такого наріжного насипу, треба зробити рів по під муrom; у разі відступу такий рів затарасовують камінням дротом, піском тощо.

Щодо перешкод, то вони такі самі, як і при поleverій війні: кільчастий дріт, іспанські кізли, перешкоди з дерев, міни, тощо. Крім того своєрідністю вуличних боїв є — барикади. При вуличних боях перешкоди не закладають на великих просторах, а обмежуються майже виключно вулицями, брамами і переходами між домами; що найвище є вони більші на площах та садах; тому при вуличних боях роблення перешкод не отримане з великими труднощами, тим більше, що матеріал для них (дріт, заїзні штаби, каміння і. т. д.) є під рукою. До того перешкоди в місті не треба так масувати, як у полі, де є більша можливість обсервації та обстрілу.

Найчастіше уживаною перешкодою є кільчастий дріт, розіпнатий на палях дерев'яних, а ще діапазон на залізних, вкручуваних у землю. Для вбиття чи вкручення палів треба винести камінь із бруку. Дротом овиваються не лише самі палі, але й паркані, частини будинків, тощо, до яких прилягають перешкоди.

Іспанські кізли заступають сітки кільч. дроту на палях. Їх заłożення й повязання із собою та з гаками, вбитими в землю, не вимагає стільки праці, що вбивання звичайних палів та навивання на них дроту. До того вони мають ту вигоду, що їх можна приготувати в брамах домів чи на подвір'ях, а потім уночі чи під заєзною домів винести та скоро поставити на своє місце. Іспанські кізлів, подібно як і вальців із кільчастого дроту, уживають зрештою до замикання переходів у перешкодах, барикадах, до затарасування брам, коригарів мостів, тощо. Для зладження кізлів можна уживати залізних парканів: дві частини паркану ставимо до себе прямовісно й оплітаємо дротом. Кілька таких кізлів, повязаних зі собою, творить добру перешкоду. В разі потреби можна в парках та садах зрубати дерева та з них робити перешкоду.

Барикади грали донедавна дуже велику роль при вуличних боях. Нині їхня роля менша, бо чима вже давніх вузеньких та стрімких вулиць, а до того нинішня артилерія розіб'є їх найліпше барикаду дуже швидко. Всі ж і тепер уживають барикади передусім як маскування, але і як укриття; в останнім випадку, щоб унеможливити противникові ужиття артилерії, ставлять барикаду за скрутом вулиць; тоді артилерія ворожа не має відповідного поля дострілу ані не має прямої лінії стрілу.

УГОДОВЦЯМ.

Того не бачив я до сьогодні,
Того не знав я і не відав,
Що поміж нами страшні безодні,
Що не одну нам Бог душу дав.

Аж нині бачу; вам сниться спокій,
Сниться могильний, цвинтарний мир,
Миж як вояки в тиші глибокій
Ждемо наказу: „Наступ! Позир!”

До вас недоля привела втому,
Мрію про щастя й труд муравля, —
Ми досі тямим роскіш пролому,
Коли дудніла в бою земля.

Ви вже бажали лежать як змії,
Грітись до сонця в погідний день, —
Нам сниться другий похід — на Київ
Під зов вояцьких буйних пісень.

Барикаду можна робити з різних матеріалів із каміння, обкладеного мішками, бочками з товарами, меблями, подушками, тощо; з возів, зіставлених поруч із собою; перевернених трамваєвих вагонів, виповнених балами паперу, піском, тощо; найліпші в барикаді з балів паперу, мішків із землею і піском, пні дерев. Матеріали, вжиті на барикаді, треба поперевязувати, щоб їх не порозкидали вибухи стрілені або щоб їх не можна було легко порозтягати. Тому найліпше не ставити барикад на бруку, а наперед зірвати брук, зробити малий викоп і в ньому вже ставити барикаду. Не треба ставити одноцілу барикаду на цілу ширину вулиці: треба мати перехід для власних відділів, що виходять до наступу або вертають з нього. Тому ставлять рівнобіжно та близько один по при один 2 відтинки барикади, що на себе заходять із двох боків та творять малий перехід. Перехід між ними мусить бути маскований і в разі потреби можливий до швидкого затарасування іспанськими кізлами, мішками з піском, тощо. Звичайно перед барикадами ставлять ще й перешкоди з кільчастого дроту на палях або іспанські кізли; в тій перешкоді також треба мати перехід. Для забезпечення від уломків стрілені, що вибухають за барикадою добре поставити за нею укриття. Тому, що при форсованні барикади можуть приходити на увагу панцирні авта або танки, то перед барикадою копають відповідно широкі й глибокі рови; ще ліпше підмінувати вулицю на відповідній віддалі перед барикадою.

Міні найліпше розміщувати групами впоперек вулиці, щоб по їх вибуху утворився рів — перешкода для авт і танків. Самочинне запалювання мін не є вказаним із огляду на безпеку; зате в окруженні домів можна легко завести запалювання при помочі електричного току; автів можна це робити потягненням дроту чи шнурка.

При достатній скількості електрики можна перешкоди (дріт, залізо) електризувати; крім дротів приходять на увагу паркані, мости поруччя сходів, тощо.

З огляду на обмежене вживання артилерії, при вуличних боях не повстає потреба будувати спеціальні укриття (каверни, землянки), хиба вимогою на площах од вогню літаків; але їх тут як укриття можна вжити півниць сусідніх домів а то й просто брам будинків.

Шепчете тихо, що ми дітвора,
Безумні діти ми без пуття?
Не ви, а діти давали вчора
За честь і волю своє життя.

Що ви сказали? тільки любовю,
Двигнено рідні храми з руїн?
Ні, я вам кличу, ні, я вам мовлю:
Де є ненависть, там росте чин.

Ні, з вас не мудрість нині говорить
І не розвага вказує шлях.
Боязнь брехлива маску вам творить,
Стежку вигідну стелить вам страх.

Тож не найти вже братньої мови
Понад безодню ріжним світам:
Нам іти в право — рвати окови,
Ярму коритись — в ліво йти вам!

РІЖНЕ.

Дещо про провокацію. У звязку з голосною перед війною афорою Азефа подано в російській думі кілька інтерпеляцій; над ними відбулася дискусія, в часі якої замітна була промова консервативного політика Гучкова, провідника т. зв. жовтівців (октябрістів), що тими словами звернувся до тодішнього премера міністрів, відомого реакціонера Століпіна: «Ви є чоловік честі. Ваша честь домагається цього, щоб Ви розігнали на всі чотири сторони світа охрану й всю політичну поліцію. Не може бути старшиною окремого жандармського корпусу чоловік, що охороняв Азефа, підтримував його, послугувався ним. Не є тільки один Азеф. Азефів є багато. Петре Аркадієвичу! Ми Ваші правдиві приятелі — ми цього більше не хочемо. Тут немає компромісу. Коли влада примірює провокацію, то така влада вбиває «государство» (державу). Треба усунути урядовців політичної поліції. Треба їх віддати під суд. Для них немає ніяких «злагоджуючих обставин». Це треба ясно сказати...»

Століпін відповів на те між іншим таке: «Признаю, що поліційний шпідель, який підмовлює треті особи до злочинів, не є вже звичайний поліційний агент, а є провокатором. Такий агент стається сам злочинцем. Відповідати він мусить з точки погляду карного кодексу, і то так він сам, як і його зверхники. Розслідую цю справу точно й покараю виновників. Вважаю провокацію методом недопустимою, каригідною й понижуючою політичну поліцію...»

Внедовзі потім сам Століпін згинув з руки не кого іншого, як провокатора, поліційного агента Боброва...

Таке то говорилося і таке то діялося в найбільш реакційній, перед війною, державі світу — царській Росії, що підточувана гниллю провокацій, невдовзі сама завалилася.

Польські робітники і соціялісти. Багато дово-дилось і доводиться чути з уст наших соціялістів, радикалів та комуністів, що мовляв «польський робітник (подібно і російській) це наш брат», про «спільні фронти українського й польського робітництва проти української буржуазії», заклики «пролетарі всіх держав єднайтеся», і т. п. Звідси братання наших «оберонців робітництва» в 2-ім і 3-м Інтернаціоналі в польським і московським робітництвом, спільні професійні спілки з польськими робітниками наших соціал-демократів, спільні комуністична партія і т. д. Рівно ж є поширені погляди, що польські соціялісти ставляться дуже прихильно до українців, при чому покликуються на їх осудження пацифікації, недавній їхній проект автономії для українців, тощо, рівночасно зауважуючи, що ті соціялісти вже були не раз при владі й мали не одну нагоду показати на ділі своє «прихильне» відношення до українців. Між-

тим тоді не то про якусь автономію не було мови але не менші, ніж тепер, винищувалося українське шкільництво, колонізувалося українські землі, заповнювалося тюрми, переслідувалося цілий національний рух український, тощо. Щож до останніх їхніх виступів відносно «пацифікації», то ходило просто соціалістам про їхні порахунки з табором Пілсудського, і тут проречистим доказом може бути таке саме «осуджування» папіфікації польськими ендеками, які фактично ту пацифікацію підготовили пропагандистично. Автім, як це «осудження» виглядало можуть служити показчиком такі слова соціалістичного «Денінника Людового»: «Пацифікація відносин у Сх. Малопольщі (!) в звязку з саботажною акцією УВО, це безоглядна конечність. Обовязком влади є виступити там, де до гри входить громадська безпека й майно громадян. Це диктується національними інтересами, як і суспільними. Дальше толерувати саботажі довело б до безглузя, причиняючись б до повної анархії в нашій частині країни. Визначаючи конечність безоглядної реакції від влади, треба сконстатувати, що застосований нині спосіб папіфікації викликує в нас поважний сумнів! Відносно ж проекту автономії, то самі ж соціалісти заявили, що ходило їм тільки про манифестацію проти табору Пілсудського; фактично ж був пе зручний тяг проти-українській, обчислений на ефект за кордоном, мовляв, що в Польщі вже робиться в українській справі.

Як «прихильні» є до нас польські робітники та соціалісти, показує виняток з меморіалу, поданого на Зізд ППС в р. 1920: «У памяті ихніх стопадових днів 1919 р. зорганізована послом ППС Гавзнером бойка польських залізничників розгромила приміщення й секретаріят профспілки укр. залізничників; на її донос й при її активній співучасти заарештовано та вивезено керівників української профспілки залізничників до таборів в Домбю, Стшалкові, Вадовицях, та ін. На донос польських залізничників заарештовано й викинено до тюрми провідника львівської групи укр. залізничників, тов. Михайла Файфера, що в тюрмі помер. Коли приймали на працю злукавтованих укр. залізничників, польська організація залізничників брала активну участь у тайних реабілітаційних комісіях і вживала всіх заходів, щоб не допустити прийняття на працю укр. залізничників».

До того можна додати, що Морачеєвський, один з соціалістичних лідерів та премер соц. уряду 1918—19, в брошурі «Кордони між Польщею й Україною», один з перших мотивував права Польщі на Західно-Українські Землі, й на тій позиції стоять піла ППС, (а з нею 2-й Інтернаціонал), а тим самим його члени і союзники ППС — українські соціал-демократи і радикали).

Вся наша мрія — взяти що кине
Панова горда ласка тихцем,
А наш учитель — різьбар край глинищ
Що постать долі різьбить рильцем.

Що ви сказали? Що Бог свободу
Лиш за покору дарує нам?
Тож Бог свободу все в нагороду
Давав героям, не жебракам!

Що ви сказали? Що кожній владі
Коритись треба, бо Бог дав владу?
Ні, вмре Христос при pontійськім Пилаті
Але поклону йому не дастъ!

Вірите ви, що упадуть всі пута
Як на коліна впадемо в пил?
О, невже правда життя забута:
„Скільки в вас волі, стільки в вас сила”

Х р о н і к а.

Вбивства провокаторів, донощиків і хрунів та суди. — 10. XI. 1931. У Стрильківцях, пов. Стрий невідомі справники вбили війта Гладія. Польські часописи пишуть, що це вчинок членів УВО; вони зазначують далі, що того війта вже раз намагалися вбити якісь невідомі справники; від тоді помешкання війта стерегла окрема сторожа, а в середині помешкання сидів завжди поліцай. Останнім разом невідомі справники прогнали сторожу та стрілами через вікно вбили війта.

— 19. XI. б. р. перед судом присяжних у Львові в'дповідав Іван Мицик, член УВО, за вбивство провокатора Е. Бережницького. Обжалований на розправі заявив, що належить до УВО та цю приналежність уважає для себе честю і обов'язком кожного українця, а не злочином. Вбиваючи провокатора, виконав приказ свого провідника, ісому все одно, чи приказ вимагає від нього розкидування летючок чи вбивства. Накази УВО для нього міродатні. УВО покликана до осуджування конфідентів поліції та провокаторів, бо коли б не боролася з ними, то організація розлетілася б. Після виконання п'ї исуду смерти над провокатором, він (обжалований) втікав не зі страху перед карою, але тому, що він, як карний член, потрібний УВО і лише для неї хотів зберегти своє життя. — Суд засудив Мицика на 15 літ тюрми.

— 9. XII. 1931. відбувся в Стрию наглий суд над Михайлом Рудим, кравцем, якому закидувано приналежність до УВО та пострілення в дни 22. XI. б. р. хруні І. Витрикуша. Суд засудив обжалованого на кару смерти, яку замінено на досмертну тюрму.

— 14. XII. б. р. перед судом прис. у Львові відбулася розправа проти В. Кисіля, рільника, М. Кисіля, рільника, М. Будного, рільника, М. Боднара, зарібника, П. Маленького, рільника, ІІ. Баворовського, робітника, та М. Старицького, рільника — за вбивство поліційного доношка А. Юркова. Засуджено В. Кисіля та С. Грабаса по 6 років тюрми, М. Кисіля 5 р. М. Будного, М. Боднара, П. Маленького і М. Старицького по 2 р. тюрми. Баворовського звільнено.

— 6. XII. б. р. в Кременці (Волинь) відбулася розправа проти О. Шафаруся, П. Мацюка й С. Фесенка обвинувачених за виборчий терор, бо одному хруневі — Мельникові — грозили спаленням. В дотичнім листі було: «Сподіваючися панікою ласки ти продав 4 українські села і наслідком того пропало 900 українських голосів». Суд засудив Мацюка на 1 рік тюрми, інших звільнено.

— 12. XII. б. р. в Бережанах відбулася розправа проти Володимира Халули та Евгена Мороза з Підкаміння за вбивство доношка С. Татуньчака. Халулу засуджено на кару смерти, а Мороза на 6 літ тюрми.

— 12. XII. б. р. у Львові станили перед судом селяни з Чижикова: Степан Білан, А. Яцко, М. Дреліх, В. Івахів та В. Лучинський за злочин публичного насильства, якого допустилися тим, що стріляли до вікон С. Шпаківського й П. Суха з пістолетом, що останні спровадили польську пацифікацію на село.

Судові розправи. 14. X. 1931. в Чорткові перед судом прис. станув о. Т. Раченко парох у Гусятині, обвинувачений у злочині держзради (§ 58) за промову в часі богослужіння за поляглих Українських Стрільців. У звязку з тим вже відбулися в 1930 р. аж три розправи. На четвертій звільнено обжалованого.

— З початком листопаду станув перед наглим судом у Стрию Т. Охримович, якому закидувано грабіжницький напад на поштового листоноша, з доручення УВО. Задля браку доказів, справу передано звичайному судові до вирішення.

— 22—28. XI. б. р. в Бережанах, перед прис. судом, відбулася розправа проти І. Розпятовського та 11 тов. за злочини з § 58 (УВО), крім того пять з них було обжаловано за підпал польського кольоніста. Замінено, що наслідком стороннічості предсідника суду, українські оборонці зложили оборону. — Засуд звучав: І. Розпятовський 10 літ тюрми, Ст. Орляк і Дм. Питель по 2 роки, І. Сирота 4 роки, а М. Мартинів 8 міс. Інших звільнено.

— 26. XI. б. р. у Львові скінчився процес проти 13 українців, обвинувачених в приналежності до УВО і ОУН, кольпортах «Сурми», переховуванню вибухових матеріалів перевезовуванню людей, участі в експропріації під Бібркою, тощо. Засуджено: Юрія Дацишина на кару смерти, М. Максимюка на 15 літ тюрми.. Зиновія Книша 8 років; Д. Вирсту, З. Пеленського і Б. Кравціва по 3 роки тюрми, О. Процишина 15 міс. тюрми, Б. Кордюка 1½ р., Ж. Процишина та Уляну Козакерчівну по 1 рокові, В. Качмарського та В. Андрушака по 6 міс. тюрми. П. Матійціва та В. Чуловського звільнено.

— 25. XI. б. р. відбулася розправа перед найвищим судом у Варшаві проти б. посла Ліщинського в справі засуду його судом в Рівні на 2 роки тюрми за виголошування підбурюючих промов, а яку то кару апеляційний суд в Любліні зменшив на 1 рік. Найвищий суд затвердив засуд суду в Любліні.

— 2. XII. 1931. у Львові, перед прис. судом, відбулася розправа проти А. Данчівського, студента, селянина В. Шведи, Богдана Гадайчука, студента, Степана Новицького, ст. Р. Винницького та абс. гімн. М. Мельничина, яким закидувано приналежність до УВО, творення її відділів, вишкіл членів, а деяким дальшу співучасть у закидуваннях злочинах. Данчевського засуджено на 1½ року, а Гадайчука на 14 міс. тюрми. Інших звільнено.

— 3. XII. б. р. в Рівному (Волинь) відбулася розправа проти кільканадцяти селян за участь в партійній нараді та засуджених за тє старостством на грошеву кару. Звільнено всіх.

— Того ж дня в Рівні відбулася розправа проти І. Ужинського, В. Кравчука, Наума і Д. Лаворікова у звязку із засудом їх за передвиборчі віча на кару по 8 і 4 міс. тюрми. Кару зменшено на 3 міс.

— 10. XII. б. р. у Львові відбулася розправа проти селян В. Витвицького, Д. Гошов-

ського і І. Котурбаша з пов. Стрий, за підбурювання до виступу проти Польщі. Витвицького засуджено на 8 літ тюрми, інших по 2 роки тюрми.

— 21. XII. б. р. відбулася у Варшаві перед найвищим судом розправа проти о. І. Сохацького у звязку з засудом у Вічниках за порушення зак. з 27. V. 1885 ч. 134 ВДЗ (посідан-

ня гранати); в дійсності гранату підкинула сама поліця. Найвищий суд зніс засуд та повернув справу до 1-ої інстанції.

Ляцькі варвари. 1. XI. б. р. по різ другий ляхи спрофінували на цвинтарі в Бібрці могилу члена УВО Гриця Пісецького що згинув у нападі на почт. амбулянс під Бібркою. Ляхи розкопали могилу та зрівнали її з землею.

Ті, що бажають волі рідному краєві...

На боєвий фонд УВО зложили в дол.: (Віказ УСГ — Канада), збірка з листопадового свята, що відбулося дня 2. листопада 1930. в салі Народного Дому в Едмонтоні. Зложили по 5 дол.: П. Адамець; по 2,25 дол.: К. Коропецька; по 2 дол.: А. Г. Глинка, А. Глинка, Германюк, П. Турко, Й. Куць і П. Лазарович; по 1 дол.: Хаба, Г. Лигвин, Д. Фербей, В. Кецкало, М. Бівус, Ст. Кірпан, Ю. Чеб, .. Юрчак Н. Романюк, П. Ошитко, Т. Томашевський, Луніч, др. Бійкович, І. Гудз, Д. Біглай, Марчишин, Мудрик, П. Дутчак, П. Кірмелюк, М. Поліщук, Р. Лепіцький, Романчук, Сновір, Біблюк, Кирияк, В. Адамець, Мідрий, Пронюк, Будник, о. Сімець, Клодніцький, Кінасевич, Михайлишин, Олексій, Біскач, Гавриль, В. Криванюк, Чоботар, П. Мельник, Рараговський, Журавель, грех, Біцюрків, Отійній, Урбанович, Шарун, Ю. Кузик, М. Звірич, В. Главюк, Д. Білка, Чарчецький, М. Оупреев, М. Білок, Міртичюк, Семотюк, П. Віслявши, Ветгуш, А. Романюк, Пирч, Г. Романчич, Д. Джурзник, В. Дутковський, П. Ткачук, Ісаїв, Прийма, Іванців, Сенишин, Маїк, Жирський, Сіранчук, Цптульський, Смолик, Демків, Б. Взірак, Вівчапик, Лепіцький, Аронюк, Літавський, Говда, Гривнак і Луців; по 50 центів: Федо, К. Слюзар, Мітенко, Бітюк, Олійник, Цвікедевич, Лопатчик, Мігері, Демчук, Пуценталло, Швайлік, Хабан, Стецяк, Проць, Юсипчук, Школьний, Луців, Наконечний, Ангел, Мальованій, Н. Н., Бігонос, Смутило, о. Кіселюк, Біднарук, Данилович, Марунчук, Тимофійчук, Пронюк, Васильків, Фербей, Клачківська, Старка, Піхота, Жеванюк і Ковалік; по 35 центів: Готра; по 30 центів: Адамець, Давидюк, Гаврисишин і Головач; по 25 центів: Саранчук, Павлеса, Воевода, Крупа, Жовчір, Воркун, Сидор, Рогаченко, Гнідач, Гармата, Турецький, Бурко, Українець, Цесляк, Мальованій, Грушевський, Мажибродський, М. Мельник, Шербак, Кілик, Шарик, Барчан, Парасюк, Клодніцька, Н. Н. Єсік, Поспіх, Коштів, Ляхман, Купчик, Лукашевич, Кожар, Савин, Павлик, Луців, Срищук, Гомола, Шарун, Свистович, і Іванів; по 20 центів: Рупман, Дмитрук і Мельник; по 15

Усім жертвам складаємо на цьому місці нашу ширу подяку.

Команда
Української Військової
Організації.

Лист із Земіграції.

...«Я вже давчо був читачем «Сурми», ще в краю, звідки виїхав в квітні 1931. року. Там мене переслідували польські пси, жандарі; я пережив ляцьку пацифікацію, пересидів у тернопільській тюрмі зі своїми товаришами і коли далі ляхи стежили і кожний мій крок

та гранати); в дійсності гранату підкинула сама поліця. Найвищий суд зніс засуд та повернув справу до 1-ої інстанції.

Згадавши пацифікацію, представилася мені така сцена: чотири поліціянти з крісами і палками; без ніякого питання один з них вдарив мене палкою по голові; по моїм лиці поля

лася кров і я повалився на землю та вже нічого не чув. А коли прийшов до пам'яті, то побачив, що лежу на гною, та почув сильний крик людей та гавкіт псів. Потім батько мені сказав; «Сину, вони тебе всі били і як ти вже цілком не рухався, тоді витягнули тебе на двір як пса і кинули на гній». Тоді мені пригадалося те, що я читав в книжках про татарів, що також нападали на українську землю: вони все таки так не робили як ляхи, бо або забивали відразу або в полон брали. І це було парусот літ тому назад, а тепер маємо культуру, Європу!

Дуже мені було сумно, коли я опускав свою рідну Україну і рідне сільце на Поділю та залишав там своїх товаришів. Ale тут рук не опустив; я сам селянський хлопець, та йще до того самоук; отже роблю, що можу; наперед загріваю душі своїх Братів, що скитаються на чужині. Bo ж нам не поможуть слози там, де треба мечів, бомб і гранатів. Ми ще раз напружемо козацькі груди і ланцюхи неволі тріснуту та воскресне Україна на вістрях козацьких шабель. Ми мусимо знищiti відвічних ворогів України, що розпяли

П на хрест чотирма кордонами, і мусимо пім, ститися за всі іх варварства, за Басарабову-за Любовича, Пісецького, Головінського, за всіх, що впали, та всіх катованих. Духа ко-зацького вороги не зломлять, бо є він сильніший за найтвердші форти, за найбільші гармати, за всі ворожі сили.

Вогнем палає Україна.
Тече Дністром невинна кров.
І кличе грізно час до бою
До зброї кличе сурма знов!
Тепер не спинимось в Замостю!
Не утече від помсти лях!
Від брам Krakova до Варшави
Ляхівським падлом встелим шлях.
Гнівом палає Україна
Від гір Карпат по річку Дон,
І помсти дух прапор підносить.
Надходить наш Наполеон.
До зброї живі і мертві,
Бо шаліє лютий лях.
Від брам Krakova до Варшави
Ляхівським падлом встелим шлях.

Давло Н.

Листи із за океану.

«...Я отримав від Вас 2 числа «Сурми», за що дуже дякую. Я хотів би блище запізнатися з діяльністю УВО, а навіть, коли це можливо, стати членом УВО. Я буду старатися приєднати ще кілька хлопців, щоби стали прихильниками УВО, яка стремить до визволення Батьківщини з під окупантської неволі збройною силою. Посилаю Вам моні-ордер на 9 долярів з призначенням на УВО і прошу повідомити Адміністрацію «Сурми», щоби висилала до мене кожне число, оскільки тільки це можливе. Мій брат в старім краю є членом УВО і він досі присилав мені «Сурму», але від якогось часу він є під сильною контролею ляхів і перестав присилати мені «Сурму». Зі свого боку я буду підтримувати УВО всіми силами. Вірю, що Бог поблагословить діла УВО і наділить силою хоробрих Синів України в їх боротьбі за волю.

Петро Б., Dusart, Saske. Канада.

Геметремк Міш. 30. IV. 1931.

«...Від березня 1928. р. до березня 1931. р. зібрали ми тут 975.06 дол. і вислали їх через «Обєднання» з призначенням майже в цілості на УВО та політичних вязнів. Початок до тих зборок зроблено на протестаційнім вічу в справі засуду ляцьким судом Атаманчука і Вербицького. Недавно ми тут обговорювали справу листа еп. Хомишина і прийшли до переконання, що таким поступком Хомишин приніс нам більше шкоди, ніж ціла пацифікація з тисячами ляцькими жандарлами. Рівноож прийшли ми до переконання, що УВО повинна дати рішучу відсіче угодовським коншахтам і в той бік звернути свою пильну увагу. Це дуже госилить авторитет УВО в Америці. Розуміється також буде на місци, по скільки це можливе, карати ляцьких поспілак.

O.P.--Відділ ОДВУ ч. 4. Геметремк, Міш. U.S.A.

Читайте книжки!

Подаємо дальший список книжок, які можуть використати боєвики для самообразування. Із книжок ворожих авторів, присвоюйте, те, що збогатить ваше знання та що зможете використати для праці в користь нашого народу, а не піддавайтесь ворожим нам ідеям.

Свечин А.: Эволюция военного искусства с древнейших времен до наших дней. Т. II. 1927.

Клавзевиц: Основы стратегического решения. М. 1922. стр. 22.

Микулин В.: Разведка коннicy. М.-Л. 1927. стр. 43.

F. Foch, marsz : Zasady sztuki wojennej. 1924.

F. Foch, marsz.: O prowadzeniu wojny. 1925.

Ardant du Picq: Studium o walce.

H. Bonnard: Doświadczenie ostatniej wojny światowej. 1921.

Buat, gen.: Hindenburg i Ludendorff jako strategicy.

Taurę, płk.: Zasady taktyki ogólnej. 1921.

Allehaut, płk.: Walka piechoty. 1926.

Minkiewicz H., gen.: Bojowe wyszkolenie piechoty, 1923.